

The Story
OF
KING SANTANU.

BY
ANNAMRAJU RAMANAYYA

Reprinted from the Abhinavasaraswati

PRINTED AT THE CHANDRIKA PRESS,
GUNTUR

1918

Copyright

Price Rs. 14

అభినవసరస్వత్యనుబంధము,

శంతనురాజచరిత్రము 417

ఇది

అన్నంరాజు రమణయ్యగారిచే

రచియింపబడినది.

అభినవసరస్వతినుండి పునర్ముద్రితము

~~~~~  
మొదటి కూర్పు  
~~~~~

చంద్రికాముద్రాక్షరశాల, గుంటూరు.

1916.

[కాపీరైటు.

వెల. రు. 0-14-0

ప్రీతి క.

క॥ కత్తురము గుత్తుగుత్తున

గుప్పినక్రియ సంకుమదము కుంకుమ నొకచోఁ

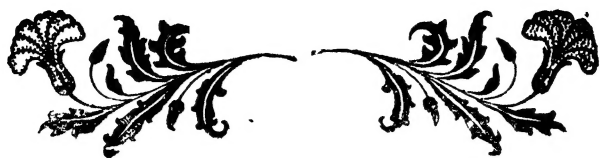
గుప్పలువోసినక్రియ సభ

మెప్పుగ ఘుమ్మనుచు గవిత మెఱయఁగవలదా॥

అను నీపద్యమును సార్థకపఱచుచు స్త్రీప్రబంధము శృంగారరస బంధురంబునునత్యంతస్వాదయంగమంబున నై యలరారుచున్నట్లుది. శిబ్దాలంకారములు సరివై చిత్రములును నానావిధశయ్యలును గలిగి నాతికఠినమును నాశ్చర్యమయును గాక గంభీరతావిశిష్టమగు నీ ప్రబంధము పండితపామరుల కందఱకును బరమాహ్లాదజనకమునుటకీంచు కంతయు సంశయములేదు-గ్రంథకర్త యనన్యఃసామాన్యమగు సంస్కృతాంధ్రనాహిత్యమును నలంకారపాదత్యమ్మునఁ గలిగి పద్యములలో బలుపోకడలు కనఁబఱచుటయ కాక ఎచనములఁ గూడ శిబ్దాలంకారములతోను సర్థకై చిత్రమాలతోను నతిగంభీరముగా నడిపించియున్నవాఁడు విజయవిలాసము క్రిందమాత్రమే యుద్ధఁధిపతిలోవలె గావచిత్రముగఁ ద్వారకసంధులఁ ద్రుతాంతక్రియఁబఱచు మున్నగునవి వాడి బడినను మొత్తముమీఁద సగ్రంథ మితప్రీతి ప్రాకృతప్రబంధము లతోఁడులదూఁగయుఁ దెనఁబుటకు సరిదియ ములేదు-కపినివాసగ్రామము కిర్నూలుమండల మండలి మార్కాపురము తాలూకాలోఁ జేరిననరసాయ పాలెము-అది శ్రీశైలమార్గసమగు దిగవ (చిత్రగుండి) పాలెమునకు నామీప్యము దున్నట్లుది- ఈవికే బరుషసంతతిలేనందునఁ దత్పరంపరిపరికామూనిమునఁ గన్పట్టుదు- ప్రాసంకాసము గల్గి తద్వంశ క్రమము ప్రకృతి మా మార్కాపురము తాలూకాలోనిదేయగు నారె విడుగ్రామమందుండినట్లు తెలియనయ్యెడిని, ఈవిజ్యేష్టభాతయచ్చన్న- ఆయనకు శిషాచలము గరుడయ్య యని యిరువురుకొమరులు శిషాచలమునకుఁ బెదపిచ్చయ్య చినపిచ్చయ్యయను కుమారులును వెంకట

రామస్మయనుకొమార్తెయును గలిగిరి. ఆ పెదపిచ్చయ్యకొడు కచ్చ
 న్నయును జనపిచ్చయ్యకొడుకులు శేషాచలము వెంటటనుబ్బయ్యలును
 బ్రస్తుతమునరసాయనాలెమున వసించుచున్నవారు. శేషాచలము కొమ
 రితయగు వెంకటరామస్మయను బల్నాడుతాలూకాలోని పెదకొదమ
 గుండ్లయందుండెడి చింతపల్లి సాంబయ్యగారి కొనంగిరి. వారి యార
 నుడగు పర్వతాలుగారు నరసాయనాలెందుండిన తనమేనమామల
 యొద్ద న్నిగంధము వ్రాసికొనివచ్చి స్వయముగనే ప్రకటించుతలం
 వ్రుతో జాలఁ బ్రయత్నించియు దైవసాహాయ్యములేమిని గృతార్థులు
 కాక తుదకు మాషత్రిక కొంగులుయు నేటి క్కీగంధము బ్రకటించి
 గ్రంథకర్త యసామాన్యసాండిత్యమును లోకమున వెల్లడింపఁగలిగితిమి.
 గ్రంథకర్త యన్నమనుమరాలి కుమారుడైన యాచింతపల్లి పర్వతా
 లుగారి ప్రాయ మిప్పు డేబదివత్సరములకు మించియున్నందునఁ దర
 మున కేబదివత్సరములవంతున లెక్కించుకొన్నను నీకవి యిప్పటికి
 150వంవత్సరముల మీఁదటివారముగాఁ గాన్పించుచున్నవాఁడు. అప్పటి
 గ్రంథమై తాళపత్రములపైని బూర్ణపంక్త్యులుగాని యొకరియొద్ద
 నుండి యొకరిచేఁ గ్రమముగా వ్రాసికొనఁబడుచు వచ్చినదిగుటచే
 వ్రాతపత్రములు వేనవేలుండి సంస్కరణమునకుఁ జాల శ్రమపడవలసి
 వచ్చినది. పంక్తులకుఁబంక్తులే వదలిపెట్టఁబడిన స్థలములుకూడఁ గొన్ని
 యుండ నాయాభాగముల నాకుఁదోచినరీతిఁ బూరించితి. అట్టిపట్టులఁ
 జదువరుల కాభేదముదెలుపునిమిత్తము బ్రాకట్లుపెట్టఁబడియున్నయవి.
 ఇందలి ముద్రాపకప్రమాదములు శుద్ధాశుద్ధపట్టికలోఁ జాలవఱకు
 చేర్పఁబడియున్నను మఱికొన్ని యుండకపోలేదు. అట్టి యత్కించి
 న్నుద్దగిదోపంబు లెవ్వరివో తెలియకున్నను నిరాఘాటమైన యక్షర
 జ్ఞానముకలవారి కెంతమాత్రము నవేద్యములుకావు కావున రసికజను
 లెల్లరు సేతద్గ్రంథపఠనమున నానందసంభరితులగుదురుగాక.

జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రి,
 ఎడిటరు, అభినవనర్వతి.

శం త న రా జ చ రి త్ర

ప్రథమాశ్వాసము

శా॥ శ్రీరామామణి క్రొవ్వులు గు విజయశ్రీమించుశాశ్వాతయుధం
బాహుధేంద్రశరాసక్తయలగ శేషాద్రీంద్రకూటసలిక్
రారాజద్వతి నిష్టభక్తిజనసారిగా గారుణ్యవా
ధారబోచెడికృష్ణమేఘము మదాత్మగ గొల్తు నిష్టాప్తికి॥ 1

శా॥ శ్రీమత్కృష్ణభరిత్రణీప మమలక్ష్మీనత్సనత్ప్రీ ము
ద్దామోదారభుజచతుష్టయఘనస్తంభంబు నాభీసరం
బామోదస్థితాంచినట్టి హరిలీలావాసమనొప్పు హే
లామాద్యద్రాచిరాంతరంగ నలమేల్కొంగం బ్రశంపించెద॥ 2

చ॥ ధరణిధరంబునంబాడమి తత్కృష్ణస్థిలైల సత్ప్రయో
ధరములఁబూని పుట్టెలుదంధము తల్పక లెల్పుకా బ
గిరివరికన్యరో ! యనుచు గేరుచు వాగ్రచనాచమత్కృత్రిక్
పరసములాడు శరకరుడు శబ్దవిశేషము లిచ్చుఁగావుత॥ 3

సి॥ ఏలికి సుధాబ్ధిజా తామరసజాత

నీతాంశువదనలు చెలిమికత్తె

లేరావకుఁ గదంబచారుకా తారముల్

రమ్యతరప్రియారామసంక్తు

లేలతాతన్వకి బాలేనుబి-బుబు

గొలుపొందు నీమంత్రగూఁ గంబు

లేలక్షణాంగికే నైలాసపర్వత

కందరంబులు కేళిమందిరంబు

గీ॥ లేతలోదరి భూదాతృత్వమహిమ

యతులితాఖండభోగ మోక్షోత్తిహేతు

వమ్మహాదేవి నిత్యకృష్ణాశీశాలి

మమ్ము నిరతంబు శుభచీల మనుచుగాత॥

4

ఉ॥ “శారద! నెత్తమాడుదమె ? చక్కెరమోపులుపందె” మంచు హే

లారసరూఢినాడి మిగులం బ్రియగెల్పినయశాగపద్యతి

లారచిత్తోరుచుంబనక శాద్భూతచాతురిపూనినట్టి యా

వారిజగర్భుడిచ్చు ననివారణ మాకుఁ జరాయునున్నతుల్॥

5

శా॥ కారుణ్యంచదపాంగ నబ్జశరరాకాచద్రకాసత్సధా

పారావారశుభాంగ నబ్జజముఖప్రాసాదకేసట

త్సారస్యోదయ దివ్యమోహన మహాసాహిత్యసంగీతవి

ద్యారాజత్కుచకుంభ నెంతు వినతాంతర్వాశి శ్రీవాణిని॥

6

క॥ సాయక భక్తియుక్తివి నాయకు విఘ్నహిరాద్వినాయకు ఫలసం

ధాయకుఁ దలఁతుఁ గవిత్యామయక శానిర్విరోధమేధాశక్తి

7

సీ॥ భూవిశ్వంభరాభారిధూర్వహాణి

క్షౌవాప్తి నెన్వడుహపక మొందె

చతుశ్శృంగప్రాజ్యసామ్రాజ్యవైభవ

స్ఫూర్తిచే నెన్వడు పాలుపుమీతె

కలశాభ్యుక్తస్యతోఽగమలాక్షుఁడెవ్వని
భోగతల్పంబున, భోగమొందె
చిత్రమనీమవిశేషభాషాద్యు
ప్రౌఢమునెవ్వఁడు రహివహించె॥

నెవ్వఁడలరా రెదరహరహీర కాంతిఁ నమ్మహాదాంతుసకలవిద్యానిశాంతు
మహితసుస్వాంతు శ్రీమంతుబహుళ శాంతు సగతతజ్ఞానవంతుననంతు శాంతు

ఉ॥ శ్రీయువతీమనోధర్మ నశేష విశేషగుణాభిరాము సు
శ్రీయుతసత్త్వముల చెలఁగ నేవక కేతన ప్రతీలలక
బాయనిధి గొల్పు నిగపాయుని భక్తితకాద్రవేయుని
గేయ మొనతుక భర్మధరనిర్మలకాయుని వైన తేయుని॥ 9

సీ॥ హిమధామ మల్లి కాసుమ భీమహీరాహి
తారావదాత సుందరము దురము
కోటిచండమయూఖగు సుమయూఖోగ సు
దర్శనంబైన సుదర్శనంబు
నిజభజనాజస్రనిర్మలసజ్జనా
మానఫలప్రదయైన గదయు
వీక్రమక్రమక శావక్రశక్రాది శ
రాసనంబైన శిరాసనంబు

దీప్యతకోటిశతకోటితీవ్రశాంతవిమలజనకంబులం నవిష్టుదేవు
నవమనోనందకంబగునందకంబుమత్కవిత్వాంతరాయముల్ మాన్యుఁగాత॥
క॥ నరవిమరాక్రూరపరాశరీరుక్మాగదపసిష్టశౌనకశుకని
ఝంకరణీధిపతిపిలమరుద్వరిసుతులాదియగు భోగతులందలంతుక

మ॥ వినుతుల్ చేసెద స స్మృత్యాధ్రకపులన్ విభ్రాతవాత్మీకి వ్యా
 సుని బాణుఁ భవభూతి మ్మొని భోజు, గాదాసున్ మయా
 రుని దండిఁ శివధిద్రు మ్మరితిని జేరున్ నన్నయం దిక్కనా
 ఖుని శ్రీనాథుని నాము భీము నమరాకృతం బెద్దనం బోతనన్॥ 12

క॥ పంకజలోచనలలాస కిలతరిసత్ప్రబంధసాధానని రా
 తంకుమద్రుపిత మహుఁ వె కిటకవిచద్రహృదయవీధిఁ దలంతున్

క॥ కప్పురముగొప్ప పుష్పగంధి య సుకుమదముకుంకుమనొకచోఁ
 గొప్పలువోసినక్రియసభి॥ మెప్పుగొఘుమ్మను మంగవిత మెఱయగవలదా॥
 వలపించుచుశృంగారము॥ చిలుకు చిహృదయమునుగఱగ జేయుచునోహా
 మెలమెలదిలీలఁ గావ్యమువిలసిల్లఁగవలదె నుకవివీరులుమెచ్చన్॥ 15

క॥ సరసులమంచని విద్వత్సరసోక్తుల నెరసులేళ్ సారెకుఁ గుకపుల్
 మెఱయుదురీగలుగంధపుఁ బరిమళమల్పిజ్విచిత్రణముపరికించుక్రియన్॥

ఉ॥ పెట్టెదమీకుదండములు క్రేలకయుండిన, బ్రేలినంతనే
 మొట్టెదకీషన్ భాగమునఁ మూకవీర్వరులార॥ గట్టిగాఁ
 దిట్టదుఁ గాంకూటవిపత్తీనపటిష్ఠవినిష్ఠురోక్తులన్
 గట్టుమబొమ్మ మద్రచితకావ్యములో నెరసుల్ గణించినన్॥ 17

ప॥ అని యిట్టదేవతాపార్థనాచరణంబును గురుచరణస్మరి
 ణంబును బురాతనసుకీంద్రసముచ్చరణంబును దుష్టకవిజనతృణీకర
 ణంబును గావించి సార్వకాలభవ్యంబును విద్వద్వృతంససంభావ్యంబును
 సుకవిసార్వభౌమశ్రావ్యంబును సత్యంతదివ్యంబు నైన మొక్కకావ్యం
 బనచద్యగద్యపద్యహృద్యంబై మెలయుఁ గంజాతసంజాతకంజాతలోచ

నా చరణకంజగుంజన్మసిమగజమంజీరపుంజ సింజాని నాదమేమరాభ
టిక్ ఘటియింపంబూనియున్న యెడ,
18

సీ॥ కందర్పశతకోటి సౌందర్యరేఖా వి
రాజతంబు సురేంద్రపూజితంబు
ధశధళోద్యత్ప్రభాకలితకొస్తు భకంఠ
భూషణంబు గభీరభాషణంబు
పద్మాంకుశాంజిజ పాశాదిచరిణాబ్జ
లక్షణం బురుకృపావీక్షణంబు
దరిచక్రశార్ఙ్గ నందకిగదాయుధబాహు
ధారణంబు సమస్తకారణంబు

గరుడపత్రంబు కమనీయకనకశ్రేత్రమాశ్రిత హోద్యాసనిస్సచ్చేత మైనయట్టి
వెంకటాచలనాయకవిగ్రహంబుదర్శనంబయ్యె నెదుటమత్స్వప్నమునను॥

వ॥ ఇతైత్రంగున మదీయసహస్రకోటిజన్మజన్మాంతరాజ్ఞాతాగ
ణ్యప్రణ్య పరిపాకంబున బ్రత్యక్షమైన యద్వైతతాసార్వభౌముశ్రీపాద
పద్మంబులక కేకసాష్టాంగదండ్రణామంబులత్యంత విషయతాత్పర్యంబుల
నాచరించియానందబాష్పజలబిందుసాదోహనయనారవిండుండనై లేచి
నిటలతటఘటితకరపురుండనగునమ్మ న కీతలనకృపాకటాక్షవీక్షణంబు
లనిరీక్షించి లక్ష్మీనిల్లభుండు మృదుమధురిసరిసవచనరచనల నిట్టని
యాసతిచ్చె,
20

క॥ “మీవారలెల్లనిట్టిదా నేనా పితృత్రహ్మదయశేలురుగానక
నీవుమదీయా కీతముగదా వి ప్రము తెలుగున క్క కావ్యమునత్సా॥ 21

ప॥ అదియెట్టిదంటేని,

22.

మ॥ విసులస్వాతుఁడు శాంతనక్షత్రపు మర్విమండలంబేలుచు
మమతా స్వర్నని యొక్క కారణమునక మర్యాంబుజాతాక్షియై
రమణుంగోరిన బొడ్డిను డె వెన నారాజయ్యగాధాళి పం
చమవేదోక్తముఁబోలినట్లుగుటఁ దత్సాదర్భభావాధాముల్
క్రమమొప్పరి నెఱిగి నిష్ప్రియముగాఁ గావ్యంబుగావింపుచు॥23

మ॥ లలితాంచత్పదసంగతీదగి రసాలంకారభావైశ్వాతుల్
వెలయక శయ్యలఁ జారురీతులను విం జెంది సద్వర్ణసం
కలనంబెందిన సీ మనోజ్ఞకవితాకిన్యక శుభశ్రీకలా
కలితక వేష్కవరితుశాస్త్రమహాకల్యాణసంధాయినై” 24

ప॥ అట్లేల్వి యాతథానంబునొందె, నేనుమేల్కొంచెంచం
చత్కూహూహలాద్భుతాక్రాంతస్వాంతంబుజాంతరామండనై యప్పు
రుపోత్తముదివ్యమంగళవిగ్రహంబుపలుచూతులంచి నమస్కరింపు
చుఁ జిత్తంబుచనిట్లవితిర్కించితి, 25

శా॥ “శ్రీలక్ష్మీసరసోక్తులక జెలఁగు రాజీవాక్షు సస్పద్వచో
లాలిత్య బలరించునేయనుచు నేలా నేవిచారింపగాఁ
గేప్రప్రాశుకీవిలాసంసనాక్ష్రితాత్మకై నేలిక
బాలత్వంబున నెప్పుచిల్క పలు కానందంబుఁజెందినదే॥ 26

ఉ॥ శంతనచక్రవర్తివిలసచ్చరితంబునకంబుజాలయా
కాంతుఁడునాధుఁడౌట ఒగిగల్గినపైఁడికిఁ బారిజాతపు
ష్పాంతరసారసారభమహావిభవంబుభవంబుజెందిన
ట్లంకియొకాక వేఱకలదా తలపోయఁగ నెన్నిభంగులక” 27

వ॥ అనితలంచి మదీయాన్వయంక్రమం బభివణింఁచెద, 28

—కవివంశానుక్రమణిక. —

సీ॥ సంతతనిజమిత్రశతపత్రశతపత్ర

మిత్రు లాప స్తంబనూత్రులెన్న
బహుళసజ్జనబృందసహకారవనపండ

చైత్రు లాప స్తంబనూత్రులెన్న
హృద్యాననద్యసద్విద్యావిలాసవై
చిత్రు లాప స్తంబనూత్రులెన్న
ఘనయశోనిజతాకాశసరి త్వేత

గోతులొప స్తంబనూత్రులెన్న

గీ॥ వారిలోనమహూజ్వలావార్యశౌగ్య

ధైర్యగాంభీర్యవీర్యచాతుర్యములను

వెలయునార్యేలవంశాబ్ధిజలజ్వలైరి

మహితగుణపాళికృష్ణయామాత్యమాళి।

29

సీ॥ “అఘవిదూరప్రభావాభిరామతగాంచి

సత్యానుకూల్యప్రశస్తిమెంది

విబుధాభిగణ్యసాత్వికవృత్తిచెన్నెంది

గోత్రావనస్ఫూర్తికొమరుమిగిలి

కమనీయాలక్షణాలితలీలంబుగి

గురునందకోదాగరిమగాంచి

భద్రాద్వైతోరువై భవమునగన్వట్టి
యతులితానాతవిఖ్యాతిమీచి॥

గీ॥ యంచితాకృతీసామౌత్కరించిన్బిక్కిపట్టదేవుండుగాకతాగేవలుండె”
యనుచు సర్వజనంబులువినుతినేయధర శింగనయ్యెగృష్టప్రధానపరుడు
క॥ అన్నమరాట్కృష్టయబుధసన్నుతమతిమానలచాంబసరవివరించె
వెన్నుడుమునుకలశాంబుధికన్నియవగియించులీలగనుపట్టంగ॥31

సీ॥ పరంగంగవిషరాశిభవముగాంచని లక్ష్మీ
చూడికాఖ్యదొలుగు శంభురాణి
శక్తిగర్భమునగాంచనియరుంధతి పుణ్య
జనవైరులనువేడ్కంగనని యగితి
శివధర్మధంగ హేతువుజెందని మహేజ
పాకారి భతగంబడయని శచి
దోషాకరప్రాప్తిదొలగిన రోహిణి

విషమగోత్రస్థితివెలయని ధర

31

కాకసామాన్యసాధ్వయేగణుతిసేయకృష్టయామాత్యరామసత్కీర్తిధామ
భూరిముఖకాంతివిజితసంపూర్ణసోమరిసికనుతనద్గణకదంబములహంబ॥
క॥ వారలకుదయించెమహాలాదారగుణాధారుడతుల్యధర్మవిచారుం
డారూఢిజెన్నయాఖ్యుడుశౌంకిరుక్మిణికి బుచ్చశరునివిభాతి॥ 32
ఉ॥ శ్రీనిధయై ప్రకాశమున జెల్వగు చెన్నయమృతి సత్కృపా
మానితశౌర్యసత్యసుకుమారయశఃక్షమ తార మాధవుఁ
వానిమఱుంది వానిగురు వానికుమారుని వానియగ్రజుఁ
వానియనుంగుబాప ననివారణలీల హసింపచె జిత్రత॥

34

సీ॥ ఎవ్వఁడు శ్రీవెంకటేశ్వరప్రీతిగా

నన్నసితములు విఖ్యాతిఁ బెట్టె

ఎవ్వఁడు శ్రీవైష్ణవేంద్రుల కతులితా

నేకాగ్రహారముల్ వీక నొసంగె

ఎవ్వఁడు సామంతహీనమంత్రీశుల

గండణంచెను గోలకొండలోన

ఎవ్వఁడు గజవాజిబృందపర్యుగిక

చ్చత్రముల్ కొనె బాదుషాహచేత

తే॥ స్థిత నెవ్వఁడు దూపాటసీమకల్ల

మేటిగణికాగ్రణి యనంగ మెచ్చవడసె

అతఁడు సామాన్యఁడే మహాన్నతివిభూతిఁ

జత్రచతురవచ స్తంత్రి చెన్నమంత్రి॥

35

ఉ॥ అన్నమరాట్కులాంబుధిసుధాంశుఁ డదంచితకీర్తి శాలి యీ

చెన్నయమంత్రీశేఖరుఁ డశేషజన్మస్థానియవైభవుం

డున్నతచెన్నమాంబ సుగుణోజ్వలఁ బ్రీతి వినాహమై కన్

గ్రొన్ననవంటివానినగుకోమలునిన్ నరసాభిధానునిన్॥

36

క॥ నరసప్రధానశేఖరుఁగురుకీర్తి చెలంగె సారకుంజర తారా

వర నారద హర పారద శర హీరధరాహిరాజ సన్నిభమగుచున్॥ 37

సీ॥ గంభీరగుణమందుఁ గలశపాథోరాశి

సత్యలీలల హరిశ్చంద్రవిభుఁడు

ధర్మచూరస్థితి ధర్మతనూజుండు

సురుచిరశేముషి సురగురుండు

స్థిరదయాసంపత్తి శ్రీరామచంద్రుండు

భాసురసందీప్తి భాస్కరుండు

భూరినై భవమందు క్షీరభద్రాహుండు

దాసవిస్ఫూర్తి సంతానతరువు

తే॥ కోమలాకారమున నలకూబరుండు

సుందరికళాలిశయమునఁ జందురుండు

బాపురేయని తను జరల్ ప్రస్తుతింప

మహిమఁబొందె నరసయామాత్యమాళి॥

38

క॥ ఆమంత్రిమణి ప్రకాశఁభోమ శి కల్యాణమయ్యే భువి నెల్లచు శ్రీ

రాముండు సీతాదేవిఁ బ్రేమంబున బెండ్లియాడు పెంపుచెలంగ॥ 39

సీ॥ మగనిశరీరంబు సగము సేయకయున్న

నార్యనించుక సాటియనఁగవచ్చు

జాతిహీనులయందు జాతమొదకయున్న

నల యరుంధితి సాటియనఁగవచ్చు

కోరిసుధాఫీసు గురులీలఁగనకున్న

నదితి నించుక సాటియనఁగవచ్చు

చాంచల్యచి త్తయై సంచరింపకయున్న

నబ్జగేహిని సాటియనఁగవచ్చు

తే॥ పాణినాథున కతులసౌభాగ్యమొసఁగి

సత్కులంబునజన్మించి చారుశీలు

రై నపుత్రులఁబడసి విఖ్యాతి సుస్థి

రాత్నయై చెల్వమీ రెల్లమాంచికకను॥

40

క॥ ఆదంపతులకు నందను లైదుగురుదయించివెలసి రపసీస్థలిపై

శ్రీదైతాయుధ హరశీర్వాదిత్యమహీజపంచకాంచితలీలఁ

41

ప॥ అం దగ్రనందనుండు॥

42

సీ॥ వెలసి మిల్లెముపల్లి వేణుగోపాలాంకి

తంబుగ శతకద్వయంబుఁజేసె

తియ్యనిమాటలఁ దెనిగించె ద్విపదగాఁ

గర్జామృతశ్లోకగణములీల

జ్యోతిషమున సూర్యచంద్రసిద్ధాంతసం

విత్ప్రకాశతఁజెంది వినుతిగాంచె

బంధాశుమధురగర్భకవిత్వవిరచనా

ప్రచురకౌశలమునఁ బ్రాభవించె

తే॥ ఇంగిరానాథచరణారవిందయుగళ

భక్తిసంయుక్తిబ్రహ్మదబలివిభీష

ణాంబరీషుల నాటియంచనఁగమెఱసె

గుచిరగుణపా? వెంకటసచివమా?

43

ప॥ రెండవనందనుండు॥

44

శే॥ రాజతౌదార్యమున సురభూజరాజు

భూరివిద్యామహోన్నతి భోజరాజు

రమ్యమానధనంబున రాజరాజు

చెన్నకృష్ణుండు సజ్జనసన్నతుండు॥

45

ప॥ తృతీయనందనుండు॥

46

శే॥ ధర్మములకెల్ల నెలపు సత్యములతావు

భూరివిద్యలకెల్లను బుట్టినిల్లు

ఘనదయాగుణగణముల యునికిపట్టు

చండఘామప్రభాస్ఫుర్తి కొండమంత్రి॥

47

న॥ నాలవనందనుండు॥

48

తే॥ మహితనయశాలి దుర్మదమండలేంద్ర

మృత్రిదగ్ధర్వభారనిర్మధనకేళి

భాసురసుశీలి సజ్జనఁడృపేళి

ధర్మగుణపాళి లక్ష్మప్రధాననకాళి॥

49

వ॥ అయిదవపుత్రుండు॥

50

తే॥ కేశవపదాబ్జచింతనావేశనిశ్చ

లాంతరంగుండు శరహీరహారతార

కాచలాంబరతటినినుభాంశుకిరణ

క్రీడికలితాఖిలాశుగుడు కేశవుండు॥

51

వ॥ వారిలోన॥

52

క॥ గురుగతి లక్ష్మణమృత్రికి నిరుపురునందనులుపుట్టి యెసఁగిరి విశ్వం

భరయండు వోబమాంబా సురుచిరసద్గర్భశక్తిశక్తిజగతులన్॥53

తే॥ అగ్రతనయుండు మద్గురుం డనఘమూర్తి

చాగుతరక్రీడి సజ్జనచక్రవర్తి

సురుచిరస్ఫూర్తి వెంకటనరసమంత్ర

నయతఁ బేరయయండు రెండవతనూజు॥

54

క॥ హరితనగ్రేత్రుండు వెంకటనరసయయద్వాహమయ్యెనానాసుగుణో

త్కరఁగొండమాంబికనుఘనపురుషోత్తముఁడభిగాజపుత్రికఁబోలె॥

ఉ॥ రామలుపెక్కు తెన్నఁగ ధరాస్థలి, వారలుసాటివత్తురే

శ్రీమహితోరుసద్గుణవిశేషమాలం దగుకొండమాంబకున్

రామునితల్లిగాక రఘురామునితల్లియుఁ గాక సందనా

రామునితల్లిగాక బలరామునితల్లియుఁగాక చిత్రతన్ ॥

56

తే॥ వారలకుమేము ముగుర మవార్యలీలఁ

బుట్టితిమి మూడుమూర్తులపోల్కిదోష

అగ్రజుఁడు వెంకటాచలం బమర రమణ

యాఖ్యగలవాఁడనే, నచ్చనాహ్వాయండు॥

57

క॥ శ్రీ వెంకటగిరివల్లభ సేవాపరతంత్రహృదయశీలుఁడఁగానక

భావింపఁగ విద్వంసభావనకర్తుఁడను మిగులఁ బ్రజ్ఞాన్వితుఁడ౯॥58

వ॥ ఈదృశుండవగు నాచేతఁగల్పితంబగు సేతత్ప్రబంధంబున

కథనాయకుండగు శ్రీవెంకటాచలనాయకునికు సుప్రస్తుతంబులు॥ 59

షష్ఠ్యంతములు

క॥ శ్రీమద్వికుంఠపట్టణధామున కఘటిమిరచండధామునకు సుధా

ధామకులవాఙ్మీపార్యణ సోమున కశ్రాంతభూరిశుభ నామునకు౯॥ 60

క॥ కాళిందీతీర నికుంజాళిందభ్రమిత గోపమహాపథప్రతిక౯

సింహబాలాహేలాభేలాలోలాతిలస దకిల్బిపమతిక౯॥ 61

క॥ తారాబలతారాచలహీరాచలభిత్కృపాణ హిమధామశర

స్నిరదదరనారదశర పారదహరగౌరీకీర్తిపద్మాపతిక౯॥ 62

క॥ ద్విజరాజపుత్రునికు సద్విజరాజమనోజ్ఞకులపవిత్రునకు రవి

ద్విజరాజసేత్రునకురుద్విజరాజద్భోగశయనసీచిత్రునకు౯॥ 63

క॥ హలకులిశశంఖచక్రకోజ్వలరేఖాకలితలలిచరణరణభోగ

మలఘ్నుణిమ శినుకృతాఖిలకృతకేతరవచస్సుకీర్తియుతుచకు౯॥64

వ॥ అద్వయతాద్వయజకృద్విద్వద్వరసాద్వసాద్వవినిరోధునకు౯॥

విద్విడ్భజనీశద్విరదద్వివిద్యేషిరోపదరఘోషునకు౯॥ 65

క॥ బలహరిగురుధృతికిని హరిబలగురుధృతికిని బాధబాహ్యాన్నతిక౯

జలరుహసంభవసంభవజలరుహశరహరణశరణచరణస్తుతిక౯॥ 66

క॥ అలమేల్మంగమానసజలరుహదినశిల సీలజలదన్యతిక౯

గులధరధృతికి గభీరాత్యలఘుగుణోన్నతికి వెంకటాచలపతిక౯॥ 67

వ॥ సమర్పితంబుగా నాయొనర్పంబూన శంతనురాజచరిత్రం

బునకుఁ గథాసూత్రంబెట్టిదని॥ 68

క థా ప్రా రం భ ము

క॥ జనమేజయభూపాలుఁడుమనమున సంతోషవాల్చిమగ్నుండగుచుకొ
దనునడిగిన వైశంపాయనుఁ డిట్లనిచెప్పదొడఁగె నతిచతురతతో॥

పు ర వ ర్ణ న .

సీ॥ కృతకాచలనితంబ కేళీసరఃవద్మ

వనగంధి గంధిలఘునపదంబు

సద్గోవవసకీరశాఠికాపరిత స

త్కరినశృంగారార్థకావ్యసమితి

కనకగోపుర శృంగఘటితకంఠరవ

దర్శనక్షుభిత త్రిదశగజంబు

కేతనపటజాతవాతధూతామరీ

జాతకర్మశకుశచ్ఛన్న శాటి

తే॥ జగతిన్ పార్షరు సువిశాలసాలజాల

నీలనీలచ్ఛవిచ్ఛటోత్తాలకాళి

కాభ్రమాదభ్రతాండవాఖండకృచ్ఛి

ఖండిమండలరుచిరంబు కరిపురంబు

70

సీ॥ వర్ణనీయాసంత వాహినీయుక్తంబు

రమణీయ బహువనరాజితంబు

బాధురప్రస్ఫురద్బాడబస్థానంబు

మానితపురుషోత్తమ లసితంబు

తతరాజమండలోదయ జృంభమాణంబు

సంతత శ్రీకళానంగతంబు

చారుతరాసేక సద్గోత్రకలితంబు

సుందరహరివర మందిరంబు

తే॥ అవని రత్నాకరంబిదియనగ వలయుఁ

ద్రుదశజనశ్రేత చిత్రచిత్రితనుచిత్ర

పుత్రికాగణ్యలావణ్య భూషితంబు

పుణ్యనిలయంబు వేదండపురవరంబు

71

క॥ స్వాంతోదుగభీరతలన

సంతమశ్రిప్రాప్తులుగనినవి సర్వజన

స్వాంతమున కెంతయునుగడు

వింతగుకోటయనగడ్డ వీటఁజెలంగున్

72

తే॥ భూరిరుచిరాబ్జుల సదలంకారియగుచు

శౌరిడాకన్ను చెన్ను నామితఁ బరిఘ

దివ్యఘననీల శోభాప్రదీప్తమగుచుఁ

గాలగళుకంఠలీలను సాలమొప్పె

73

తే॥ వింధ్యసగసింధువుల్ నిజద్వేషియైన

కుంభసంభవు శుంభద్విజృంభణంబు

బలిమిమైమాన్సనొక్కచో నిలిచినట్లు

భూరితరసాలభేయముల్ పుని వెలసె

74

తే॥ సౌధయాధ విహగి రాజన్యకస్య

కాన్యనిజురుచి తారతమ్యములు తెలియ

మహిమఁజుండ్రుఁగురా శిరోగృహములెల్లఁ

జుండ్రశాల లనంగ నచ్చటఁజెలంగె

75

ఉ॥ నీరజవీక్షణావితతి నైద్రపుమేడలఁ గ్రీడలాడుచున్

దోరపుగొత్తము తైములు దోయిఁతోడి యన్నిక్కమ్మటన్

సౌరవిలాసినిచయ మెసంగఁ బొసంగ నొసంగఁ గైకొనున్

సౌరభసారిపూర హరిచందననూనము లప్పురంబునన్

76

మ॥ ప్రచిచ్ఛద్రోపలసాధవేదికలు సంపూర్ణక్షిపాపత్వీను
 త్కరయుక్తిన్ సెలయేటులై డిగి యగడ్తంజెండ్ల నుత్తేన్ద్రుడమ
 త్యుగువేగాచ్చరసాభిముఖ్యమహిషోద్యోగింబునం జాలకాం
 తరన రిష్టునవగ్రహప్రిదగు, లేదాఁమింట మీనుండునే 77

సీ॥ పారిజాతలతాంత సార సారధిములు

ఘాతరంధ్రంబుల గారవిప
 గగనగంగాతరంగములఁదోగిన శీత
 గంధవాహము ఘర్మకణములణవఁ
 గిన్నర మధురసంగీతావంబులు
 ప్రవణరంధ్రములకు సౌఖ్య మొసఁగ
 సాంద్రంబుగాఁగాయు చంద్రదాతపంబులు
 పోలుపొందబడలికల్ తొలగఁజేయ

తే॥ సాలసిందిరుతురతి చండసూన కాండ
 భండనాసల్పకల్పిత బహుళబాధ
 నాంచదాలింగ కృన్మనోహరపరిస్థ
 రాంగులై దంపతుల్ ప్రతిహర్ష్యములను 78

తే॥ ఆచగరి నర్మభర్మహర్మ్యాగ్రీనుస్థి
 తాబ్జవృగ్గానరావ మ్రభాపగార
 విదమకరంద తుగిదిలేందిదిరప్ర
 కాండర్ముంకార ఘోషంబు గలసిమెలఁగు 79

క॥ పురరత్నగోపురంబుల
 సరి మధ్యాహ్నార్ధరాత్రసమయంబుల భా
 స్కరశశిబింబములరును
 గరమరుదుగఁగనఁ కరజతకలశములక్రియన్ 80

చ॥ ఘనతరచిత్రతల్ గలిగికన్నులపంశువుగాఁ దనర్చుప
 ట్టణవర మెల్లబోటులు దృఢంబెసఁగం గలయంగఁజూడఁగా

- మనములనిశ్చయించి సురమార్గమునం దగ దక్షిణోత్తరా
యణవిలసచ్ఛలంబుల విహారమునేతురు భానుచంద్రముల్ 81
- క॥ నూతన కేతువాతాస్వితాంశుకజాతవాతవీతశ్రమ సౌ
ఖ్యతేతనై మానికసంఘాతము తత్పురము తరమె గణుతింపంగ 82
- సీ॥ కర్పూరకాశ్మీరగంధచర్చితవృత్తి
గురుపయోధరములఁ గుప్పళించి
కజ్జలపంకరేఖామిశ్రద్భృంగా
నేత్రసారసముల నృత్యమాడి
కస్తూరికాతిలక ప్రశస్తమనోజ్ఞ
ఫాలస్థలంబులఁ బరంగువాణి
బంధురసారభప్రసవమాలావృత్తి
కబరీధరంబుల గంతునై చి
తే॥ గంధవహసంజ్ఞసార్థకగతినిశ్చలఁగఁ
జండతరపుండ్రకోదండభండనోగ్ర
జాతసంశ్రమమణిగిందిసౌఖ్యమొనఁగు
వాతపోతంబుతత్పురివనితలకును 83
- తే॥ రిమ్యబహుభార్తిచేఁగుండు రాజుపొందు
చాలుమాకనితార కాజాలమెల్ల
నచటికే తెంచియుం నోయనఁగనూత్న
రత్నములచేతవిపణిమార్గంబులొప్పు 84
- క॥ రంగద్భటసారంగతురంగోద్భటపటుశతాంగరాజుచేలంగ
శృంగాటకస్థలంబులు శృంగారముగాఁగ నగరసీమపొసంగు 85
- సీ॥ విప్రవనోన్నతి వెలసియుందురుగాని
తేతపక్షపాత సంయుక్తులుగారు
ద్విజరాజున్సూర్తి దేజరిల్లిరిగాని
ఘనగురుప్రమదాన గతులుగారు

బాడబవిఖ్యాతిభాసిల్లుదురుగాని

బహుజుడోద్వృత్తివైభవులుగారు

బ్రహ్మసంతతియనబ్రబలియుందురుకాని

చిరపంకజాతఃస్థితులుగారు

తే॥ వీరలంచు నుతింతురువిబుధవరులు

జ్యోతిషవ్యాకరణనిరుక్తేతిహాస

వేదవేదాంతసిద్ధాంతవిశ్రుతార్థ

వాసనాభాసురులు పుణ్యభాసురులు

86

సీ॥ మహనీయవిపులధర్మగుణప్రకాశులు

రణములందును వితరణములందు

రమణీయతరి రాజరాజసమానులు

ధనములందును మానధనములందు

కమనీయకల్యాణ దమనోరుచిరవృత్తు

లఘులయందుఁ బ్రత్యేక్షులందు

వర్ణనీయఖగానివార్యవిస్ఫూర్తులు

కరములందును రుక్మకరములందు

తే॥ కలితతుంగతురంగరంగచ్ఛతాంగ

మంగళాభంగ మాతంగసంగరాంగ

ణాంగపాటన భటచతురంగ బలవి

రాజులై యొప్పు నప్పురిరాజులెల్ల

87

క॥ రత్నాకరరోహణగిరి రత్నములకసంతరత్నరాజత్సమహా

యత్నతనమతఘటించి ఖరత్ననిధులుపొల్తు రప్పురంబునవైశ్యుల్

చ॥ హరిపదభక్తి సంభరణతాహతనిస్తుల దుస్తరాఘులై

హరిపదభాగ్యభోగ్యశుభదాక్షయవిశ్రుతభోగభాగులై

హరిపదవీధిరోధక మహాప్రతాదృతధాన్యవంతులై

హరిపదపంకజాతభవు లప్పురిఁబొల్తు రసంతసౌఖ్యులై

88

సీ॥ వేదండముల నెంచుఁ గోదండముల నెంచుఁ

బొలుపైనయానముల్ భ్రూయుగములు
కులధరంబులమీఱు జలధరంబులఁజేరుఁ

గుచకుంధయుగళముల్ కచధరములు
ఫణిరాజములదూఱు మణిరాజములమాఱు

వింతనూగారులు దంతములును
మధుకరంబులఁదోలు విధుకరంబులఁబోలు

నందమాచూపులు హాసనములును
తే॥ బాగుగాఁగల్గియుండు రప్పట్టణమున
శంబరాంతక శాంబరీడంబరావ
లంబమోహనరుచిరకలాకదంబ
కలితయువలోకవత్తులైన కన్నెనతులు

90

సీ॥ “నాతిరో! చూపవే నల్లకల్పలదండ

పగులుచూపఁగ రాదు సొగసుకాండ!
పణితి! గోరంటపూబంతులిచ్చెదవఁజే?

రహి వాడిచెడిపోవు రన్వకాండ!
ఇంతి! యీలతకూన కేలపుష్పములేదె?

వర్షముల్చాలవు వన్నెకాండ!
తరుణి! గెంతునవిరి దాచనేటికి? వేళ

రా మాటునేతునా కోమలాంగ!”

తే॥ అనుచుఁ బుష్పములమ్ముడు రస్పరమున
విమల మందారికుందారి విదకంద
రాశహల్లకమల్లికారమ్యబంధు
జీవికలు పుష్పలావికల్ చెలుప్రమీతి

91

సీ॥ హరినీలచకచకల్ నెఱయుకీలడల చేసునులవిస్ఫుర్తి చీకాకుచేసి
నిద్దంపుటద్దంబు నిగ్గముమోములరాజమండలలీల రహినణాచి

తీరై నచీమలబారుగే రాకులభోగులనిలుకడల్ పోవఁజేసి
 మరపోన్న పువ్వుల శెరలించునాథుల సరసులగంభీరగరిమమాన్వి

తే॥ వన్నె కెక్కిరి యప్పురవరమునందు
 సతులవై సారిణాంక శాస్త్రార్థికలిత
 మృదులసంగీతమంగళమిత్రనృత్య
 సారచాతుర్యవతులై సవారితులు

92

సీ॥ ఊహూహుసంయుక్తి యొదవినయప్పుడు

సలలితరంభాప్తిగలిగినటులఁ

బాలుపొంద మధ్యముల్ పొదవినప్పుడు మాని

తానందలీల మిన్నందినటులఁ

గులుకుకుచుంబుల గోరంటినప్పుడు

ప్రాచుర్యగతిఁ గొండ్రబ్రాంకినటులఁ

గీతైడల్ సందిడిగీలించునప్పుడు

చిరఘనై భ్యర్చముల్ చెందినటుల

సంతసించురుతమలోన సాంద్రచంద్ర

చంద్రికాభాసమానచంచత్ప్రదేశ

వారనారీమణీరతి వైభవములఁ

బట్టణమునందు మన్మథభటులు విటులు

93

సీ॥ “దీప్తి కాహీన భూతివిరాజితంబులై

కలితనాగేంద్రలీలలఁజెలంగె

ఘనదాశవిధవప్రకాశమానంబులై

కర్ణాధికశ్రీలగణనకెక్కె-

వితతనీలాంబరప్రళభలనెప్పరి

బలభద్రగతులచే బింధవిగ్లా

అతులితపురుషోత్తమాభిరామంబులై

కమలాహితోన్నతుల్ గలిగియెనఁగె”

౪ ముచుసర్వజనంబులువినుతినేయ

వెలయుసురకుంజరవిశేషకలితరదన

౫ శతభిదురప్రహారచూర్ణకృతాంగ

శిఖరములు పట్టణముగంధసింధురములు

94

సీ॥ “పిజయప్రభావత విలసిల్లియుండియు

సైంధవన్మాన్మృతబ్రీశస్తమయ్యె

రహిని శ్రీకంఠాధరణసమున్నతిగాంచి

బహుళనదాగతిప్రాప్తి నెనఁగె

కమనీయతరహరిఖ్యాతిఁ బెంపొందియుఁ

బున్నాగసంగతి వన్నె కక్కె-

నికుపమదేవమణిప్రకాశతమించి

పరిబలభీకరస్ఫురణనెనఁగె”

ననుచుఁ బురిఁ జిత్రముగ జను లభినుతింపఁ

బరఁగఁగల్యాణపల్యాణబద్ధయుద్ధ

కాలరింఖానిశ్మృతఖిలాఘాతజాత

ధరితలఘాతపటలంబుతురగకులము

95

సీ॥ శతపత్రకేతావనవ్యభాస్సుసృభంగి రంజితచక్రవిర్వక్రముగుచు

రమణీయ ధారాధరద్వారమునుబోలిచిరితర కేతుసంస్థితమగుచు

గలఘాతభూమిభృత్తిలకంబుగమచిక రాజావతంసాభిరామమగుచు

జంభాసురారాతికుంభి రాజముభంగిఁ గల్యాణకుంభవిఖ్యాతమగుచుఁ

బరఁగెనచ్చోటరోహణధర్మశైలిరంగదుత్తుంగ శృంగారశృంగదివ్య
మంగళవిలాసభూసురభంగనూత్నరత్న హేమమయంబుస్కందధవయంబు

క॥ హరిఁగఱకఱినుఱు న్నాడుదురరిమురిగిదులెగుర నై తురతిసత్వములక
బారిపారి బిరుదులుగలిగినకరిపురవరవీరభటులు కలహారభటులై

ఉ॥ చాలుగ నెప్పుచుండు నవచందనకుండతమాలతాలహిం

తాలగసాలసాలవటదంతశరామలవంగలంగత

కోలకదంబముఖ్యతరుకుంజగముజ్వలపుష్పమంజరీ

జాలసుగంధబంధురవిశాలమహావనపంక్తు లప్పరిక

98

సీ॥ వంకెలు జవ్వాజవంకెలు పొన్న శ్రీ

రాజనా ల్విష్ణుపూరాజనాలు

మల్లెశ్రీగంధులు మదనగంధులు రామ

బాణమల్ మన్మథ బాణములును

గర్భూరిములు పచ్చకర్పూరిములు జమ్మ

బాలవస్తుచు ముద్దుబాలవస్తు

గుత్తులు మామిడిగుత్తులు బంగారు

తీగియల్ పగడపుదీగియలును

మోహనసతులు లక్ష్మీమనోహరాలు

భారతీభూషలును గొంగురబాలు శౌరి

కుంకుమలు నను పిళ్ళయ్యగ్రాడి వస్తు

తఱచుగాఁబండు నచటికేదారములను॥

99

వ॥ వెండియుఁ దత్పుటభేదనప్రకాండబఖండోద్దండవేదండగండస్థలపరి

చ్యుతానూనదాసధారాసమాకలితభూమండలాఖండలకోటీరకోటీకుటి

ఘటితశతకోటిభృచ్చిలాద్యఖిలహత్నరత్నసందోహాన్యోన్యసంఘర్ష

ణవిగళద్రజః పుంజరింఖిత్కంఖాణిరింఖాణసంఘాతసంఘట్టనాత్యంత

పంకిలంబులగురాజమాగ్గంబులవలననురోహణీకాంతాకాంతకాం

త్తోపలసౌధయాధవిహారమాణభూకాంతశుద్ధాంతకాంతాశ్శాంత

సమర్పితాసితాగరుధూపధూమస్తోమసంజుతాద్రభ శుభ్రేతరచ్ఛా
 యాభరితాద్రభవిభ్రమాంగీకృతరంగత్రాండవాఖండకేశప్రపుల్లకలాపక
 లాపికలాపనముల్లసితోపకంఠకలకంఠకంఠపంచమకుహూ కారకోలాహ
 లనినదోద్య దుద్యానాభ్రాంకమవిశ్వంభరాజాతసగజాత శాఖోపశా
 ఖాశ్శిఖాతర కులాయప్రవర్థమానశుంభత్కిరడింభసంగ్రస్తప్రశస్త
 సవ్యదిన్యవిమానయాతాయాతసుధాంధస్సాంగంధక గంధీజనమధుర
 మధురసాసారచమత్కరిగంభీరవిలాసవాగ్విశేషంబులవలనను, సం
 గీతభరతకళాశాస్త్రప్రవీణవారిశోణాధరితాండవైజ్ఞాంభణవాచాల
 రత్నతులాకోటికంఠకింకణక్రేంకారచరద్గంధబంధుర సింధురకంధ
 రాబద్ధరణద్భృంహికాఘణఘణాత్కార భూరిభేరిధణంధణాత్కార
 కోలాహలపిచండిలపుండరీక భవాండభాండంబులవలనను, నితాంత
 దిక్ష్మమంతినీసీమ తసిందూరణిలకాయమానబహుశివభాభాసమానార
 విందరాగశిలాసందోహసంఘటితప్రశస్తహస్తాంచలాంచిత కాంచనపాం
 చాలికాసంచయంబులవలనను, సల్లలతమల్లికావల్లికామత్లలికావేల్లిత
 సాంద్రచంద్రకాంతాలవాలవిశాలబాలరసాలసాలతాలహింతాలతక్కో
 లతమాలప్రియాళు నారికేళసరళవకుళముఖనిఖిలతరు వరనికరనివసిత
 నీలకంఠకలకంఠక పోతశారికాకీరికా బహుళబకాది నానావిధవత్తర
 ధయూధనిర్నిరోధకలకలారావాధంగశృంగారవనంబులవలనను, అంబర
 చుంబి మహాన్నతసేతుసమాయతతటాకప్రస్థతసిరిధారానిరంతరఫలి
 తశాలిసన్యమంజరీపుంజపింజరీభూతకేదారంబులవలనను, సారస కారం
 డవ రథాంగ చక్రాంగ ముఖపయోవిహంగమిధునః ధువనకేళీసమాక
 లితవిమలకమగ్గుముదసముదయమకరందబిందుతుంది లెందిందిరగుండరీ
 ఝుంకారవిస్తారసారసాకరంబులవలనను, సుతత్తోత్సవంబై వైకుంఠ
 నగరంబురీతి సమరావతీపురంబుభాతి భోగపతీష్టణంబుగతిహర్షిప్రకాశ
 మానంబై వర్ణకాలంబుపోలి¹ జంద్రమండలంబులీల బుష్పవాటివి

ధంబున సారంగాభిరామంబై కమలాకరంబుభంగి నిశాహంబులచా
 డున రాజహంసవిరాజమానంబై యలకాపురంబుబాగునలంకాపురం
 బులాగునఁ బుణ్యజనేశ్వరాధారంబై యయోధ్యాపట్టణంబుచోప్పున
 ద్వారావతీనగరంబుడంబున రామాభిరామంబై వారుణదానధారాప్ర
 వాహబహుళః బయ్యును వారుణదానధారాప్రవాహబహుళంబై వసీష
 కామితార్థసంధాయకంబై కమలప్రపూర్ణకమలాకరంబయ్యును విమల
 ప్రపూర్ణకమలాకరంబై భువనవర్ణసీయంబయ్యును భువనవర్ణసీయంబై
 సంపదలకుఁబుట్టినిల్లును సౌభాగ్యంబునకుస్థానంబును నగుచు నసుంధ
 రాపురంధ్రీరత్నకటకంబై యొప్పు నక్కటకంబున

100

మ॥ కలఁ డాఖండలతుండీతుండసదృశాఖండోరుదోర్కండనో
 జ్వలకాండాననకాండభృద్భవద్భాంచచ్చండకాండచ్చటా
 జలధారాశమితోగ్రవిగ్రహమహూత్సహాహితోద్దండభూ
 పలనచ్చౌర్యధనంజయుం డల ప్రదీపత్కృమహేంద్రుండిల॥

101

సీ॥ ప్రాభవానంద మహాభోగజష్టుండు
 రంజిత తేజో ధనంజయుండు
 సౌభాగ్యనిరుపమోజ్వలసత్యధర్ముండు
 ద్యుచ్ఛయపుణ్యజనోత్తముండు
 నరశౌర్యగాంభీర్యవాహినీశ్వరభర్త
 భాస్వత్పరబలప్రభంజనుండు
 భూరితరాంచితోద్ధారధనేశుండు
 శాశ్వతైశ్వర్యమహేశ్వరుండు

గీ॥ బలిర? యీతండనంగనొప్పారు గుధర
 వలయితనతద్వయాద్విపకలితలలిత
 సర్వసర్వసహాధరాశ్రయనిధాన
 జన్మకేళి ప్రదీపరాజన్యమాళి॥

102

సీ॥ పద్మినీపద్మినీ పద్మినీరమణుండు
 శతకోటిశతకోటి సితశరుండు
 కువలయకువలయ కువలయమిత్రుండు
 హరిపుత్రనారిపుత్ర హరిమూర్తి
 వాహినీవాహినీ వాహినీనాథుండు
 బలహరబలహర పార్థపుండు
 మణిరాజమణిరాజ మణిరాజహసరుండు
 కలధౌతకలధౌత కుంభరథృతి
 యనగనుతికెక్కె శరహీరహరతార
 కారవిందాదిహామిందారిసార
 కాండపారదశారిదిండికుండ
 చారుక్మీ ప్రదీపరాట్నక్రవ్య

103

తే॥ అతనిభార్య సునంద స్త్రీతారివిద
 చారుసమ్మోహకృ ద్విలాసరిసకుంత
 మధురివాగ్జితమకరగద మహితయాప
 సురుచిరానందసంభృత సుగుణబృగద

104

క॥ కుండమ్ముల బృగదమ్ముల
 యందమ్ములజెఱుచు విద్రుమాధరి రదముల్
 కెందమ్ముల చందమ్ముల
 మందమ్ములుగా గణించు మాసిని పదముల్

105

తే॥ చంద్రబింబాస్య ముఖవిలాసంబునకుచు
 సరసపుష్కరవిభవంబు జలదరించు
 సారసానన రమ్యతగోరువులకు
 సరసపుష్కరవిభవంబుజలదరించు

106

ఆ॥ పాముగోమొహోలు బంబువై నచీచుః
 బారుతీరుగేరు నారుచారు
 మేటి తేటికోటి పాటింప దలపున్న

చాపునూపు రూపుమాపు చూపు

107

సీ॥ విరిరీతినిరహించి కరిజాతిని హసించి

యొడలును నడలును బెడగుచూచు

పగడాలుజిగి నేలి మగరాలవగఁబోలి

పదములు రదములు బాగుమీఱు

వలయమ్ములనుగేరి జలజమ్ములనుమీఱి

శ్రోత్రముల్ నేత్రముల్ సొంపెసంగ

వరభృంగతతినొంచి సురధాంగగతిమించి

వేణియు శ్రోణియు వింతదనర

రమణగన్నట్టిసుందరీరత్నమునకు

సాటియే యెన్న వరసరసాధ్యనాగ

గరుడగంధర్వసిద్ధకింపురుషయక్ష

కాంతలైనను గీర్వాణకాంతలైన

108

సీ॥ నెలతాల హరిసీలములఁ జాలఁ గన్పట్టు

కనుసీయకృతకాదికందరముల

నిగరాల మగరాల జిగిగ్రాల న్నభంక

షములైన వరచంద్రశాలలందు

హేరాశమారాశధారాశగతిరూఢిఁ

దిలకించు కాసారతీరములను

జందనస్యందనకుందనవరసాల

నరసాలశృంగారవనులయందు

మహితశీల సునందఁతో మదనకదన

గతులఁదేలుచుఁ బరిరంభచతురవచన

రచన లలవడ భోగఁప్తి రహివహించె

జాయమూర్తి ప్రదీపరాట్నక్రవర్తి

109

క॥ ఈరీసిఁ గొన్నిదినములు

నారాజన్యండు సంతతానందములన్

నారీమణినేలుచు సుకు

మాగుడులేకునికి తలచి మది నిట్లనియె

110

తే॥ “నందనుడు పితృజనుల కానందనుండు

పుత్రుడు గురుప్రమోదైకపాత్రుఁ డరయ

నూనుఁ డనిశంబు కులవర్ధమానుఁ డుర్వి

సుతుఁడుగలతండ్రి విబుధసన్నుతుఁడు కాడె

111

చ॥ జలిబలిముద్దుమాటలును జెక్కుఁబొట్టిలు లేతనవృన్దం

కులు పులిగోరు నేవళము గొప్పగుగజ్జెలు చిన్ని మద్దికా

యలు జిగిమించు టంగరము లందెలు గల్గి చెలంగి యాడుచు

వెలసజినూనుఁజూడ సరవి మది దండ్రికి నెంతవేడుకో

112

సీ॥ జిగిగబ్బిగుబ్బలబిగువు కొఱుతయ్యు

బొంకమ్ముగాఁ గనుమిక మొప్పు

మంజులసత్కళామగ్నతగలిగియు

బహుళలిలావాస్తి ప్రబలియుండు

అతులితనవయావనారూఢి బాసియు

మహితమోహన మహామహిమ వెలయు

పొగఁజొందు మేనిసోయగము తక్కు వయయ్యు

శృంగారవిస్ఫూర్తి చెదియుండు

దల్లి కుల్లాసముగనుండఁ దత్సతీమ

తల్లిమానసమను పాలవెల్లి కెంచి

చూడ జాబిల్లిగా చిన్ని సుతుఁడు ధరను

వరుసఁగఁ బుత్రలాభంబె యరమహితము

113

తే॥ సకలసామాజ్యవిభవంబు చాలఁగలిగి

నందనశ్రీవహింపని నరునిబ్రదుకు

దళలతాంతగుళుచ్ఛసంతానమగుచు

గావుఁబట్టనివృక్షంబు కరణిగాడె

114

క॥ తగ మది నశ్రాంతంబును జగతీస్థలి నెంచిచూడ సరవి నపుత్ర

స్వగతిర్నాస్తి "యటంచనిగమంబులువల్కు వేవినిర్మలమహిమ" ॥
 .ప్రేమపుష్ప తీర్థయాత్రఃబోవుట.

వ॥ అనితలపోయుచు మంత్రులపై రాజ్యభారంబునిచి బంధు
 మిత్రగురుబుధానుమతంబున సుముహూర్తంబునఁ బురోహితుండును
 గొందఱుజైర్ధికులును సునందానుందరీరత్నంబుఁ దాను నమందానంద
 కందశితహృదయారవిందుండై ప్రదీపవసుంధరారమణుండు తీర్థావగా
 హనోత్సాహంబునఁ జనిచని యచ్చటచ్చట నెదుర్కొని విశ్వంభరా
 భర్తలొసంగు కానుకలుగైకొనుచుఁ బుణ్యతరంగిణీనినహంబుల సు
 స్నాతుండగుచు యజనయూజనాధ్యయనాధ్యాపనదానదానప్రతిగ్రహ
 షట్కర్మనిరతులగు భూసురోత్తములకు గోభూహిరణ్యసాలగ్రామాది
 దానంబు లసేకంబులిచ్చుచు యమనియమానసప్రాణాయామప్రత్యా
 హారధ్యానధారణాసమాధ్యష్టాంగయోగవిశారిదులగు యోగీశ్వరుల
 సందర్శించి సాష్టాంగదండప్రమాణంబులాచరించి వారలొసంగు బహు
 విధాశీర్వాదంబులుగైకొనుచు నార్యజనంబులచేత సావధానంబుగాఁ
 బురాతనపుణ్యకథావిధానంబులు దెలియుచు రోహిణీకాంతకాంతాల
 వాలసంస్తూయమానగోస్తనీకాయమానవిభ్రాజమానంబులగు వనం
 బుఁ స్వచ్ఛతరచ్చత్రోపమానశీతలతరుచ్ఛాయలఁ బరిశ్రమంబుపాయ
 విశ్రమింపుచు నగణ్యభయదమృగశరణ్యంబులగు గిరివరేణ్యంబుల గడ
 చుచు దుర్గమస్థలంబుల నిర్గమింపుచుఁ జనిచని సంతతామోదమేదార
 విమలకోమలకామదకువలయబృందమకరందతుందిలభృంగీసంగీతస్వనా
 నువంగయు నుభయకూలస్థితదేవర్షిబ్రహ్మర్షి రాజర్షి కృత్ప్రసంగయు రం
 గదంభస్తుంగతరంగయు నగు గంగంగనంగిని యారాజపుంగవుండు
 నిజకులాంగనకట్లనియె॥

116

గంగానదివర్ణన

లయగ్రాహి॥ అంగన! ముదంబునఁ గనుంగొనుము శాబకకు

రంగహయధూతవరభంగచయసంగ

రంగ దరవిందగతభృంగరవపల్లవిత

తుంగతటభూరిహృదయంగమకుడుంగఁ
జంగమకులూచలనిభాంగఘనజీవనమ
తంగజభయానహరధాంగకవిహంగఁ
మంగళవిశ్రజలసంగతసరస్వతిప
తంగతనయామిళదభంగగుణ గంగఁ

117

సీ॥ ఈసరస్వతికి మత్తే భేదగామిని
పురుషోత్తమునియై ఘ్రి పుట్టినిల్లు
ఈమహాహ్రోదిని కెలనాగ! మదససం
హరుజట జూటంబు మందిరింబు
ఈతరంగిణికిఁ బూర్వేందుబింబానన'
యమునాసరస్వతు లనుగుణజెలులు
ఈనిమ్మ గామిని కేణాక్షీ! జనపాత

కోత్క రహరము ప్రయోజనంబు
ఈసవంతికి నెన్న మృగేంద్రమధ్య'
భాస్వరాఖర్వసర్వసుపర్వసిద్ధ
సాధ్యభుజగాళి నేవకిసమ దయంబు
దీనిమహిమంబు బ్రహ్మకుఁ దెలియఁదరమె”

118

వ॥ అనిపలికి తత్తరంబున

119

క॥ నిలిచి నమస్కారంబులు! సలలితమ గనాచరించి సంభ్రమమొప్పు
లలిఁ బులకాంకుర పార్శ్వవిలసితతమఁడగుచు మణియువిభుఁడిట్లనియె

సీ॥ “ఈరాజహంసంబు లిభకుంభకుచకుంభ'
నీగమనంబుతో నేస్తమాడు

ఈచక్రవాకంబు లిందిరిరాలక!
నీదుపాలిండ్లతో వాడులాడు

ఈజలజాతంబు లేణాక్షీ! నీముఖ
చంద్రబింబంబుతో సరసమాడు

ఈయత్పలంబులు హేమాంగి! నీదీర
 లోలనేత్రములతో మేలమాడు
 ఈమృణాళంబు లెన్నఁగా నింతి! నీదు
 బాహువులతోడఁ జెలరేగి పంతమాడు
 వినెల్లను వేర్వేఱు విశదముగను
 వేడ్కఁగనుగొంటు గంభీరవేదిగమన!"

121

మ॥ అని భూకాంతఁడు పల్కుచుండఁగను గంగాభంగరంగ త్తరం
 గ నికాయప్రచలత్ప్రఫుల్లకమితౌఘస్వచ్ఛగంధానుభే
 లనరాజన్మధులిట్టనంధయకులల్లా ఘోర్లనద్దాచని
 స్వసముల్ గ్రమ్మఁగ నేగుదెంచె వరచుచత్పితవాసులముల్ 122

క॥ ఈగతఁ జరుదెంచిన బహు

భాగతనంమోదుండగుచు నతివయుఁ దానుఁ
 వేగమె కైదండగొనుచు
 భాగీరథితరంగలందుఁ బరమప్రీతిఁ

123

క॥ స్నానములుచేసి యంతటాదానములుచేసి హరికథాశ్రవణమునఁ
 మానసముప్పొంగఁగ నమ్మానవపతియుండెగొన్ని మానములచటఁ

వ॥ అటఁ గదలి నీలాచల భద్రాచల మంగళాచల సింహాచల
 గరుడాచల శేషాచలద్వారకాపుర మధురాపుర ధర్మపుర కాంచీపుర
 మారకాపుర శ్రీరంగ శ్రీకూర్మ వాణ్మేత్రాదివైష్ణవక్షేత్రంబులును
 కేదార త్రిపురాంతక శ్రీశైల చిద్దగన గోకర్ణ జుబుకేశ్వర రామేశ్వర
 కాశీ కాళహస్యాదిశైవక్షేత్రంబులును గనుంగొని యమునా సరస్వతీ
 గోదావరీ చంద్రభాగా గండకీ కృష్ణవేణీ కుముద్వతీ వేగవతీ వేత్రవతీ
 వేదవతీ శుక్తిమతీ తుంగభద్రా సౌభద్రా శతభద్రా భవనాశిని నర్మ
 దా తామ్రపర్వతీ కావేరీ ప్రముఖ పుణ్యతరంగిణీనవహంబులఁ గృతస్నా
 నుండై పద్మసరసి యింద్రసరసి బ్రహ్మసరసి మానససరసి మొదలగు
 సరసుల నవగాహనంబు నేసి శార్ఙ్గకోటియుఁ జక్రకోటియు శంఖకోటి

యుఁ జంద్రకోటియు ధనుష్కోటియుఁ గనుంగొని మజ్జనంబాడి దండ
కారణ్య నైమిశారణ్య బదరికారణ్య చంపకారణ్యంబులు పీఠించి
కృతకృత్యుండై క్రమ్మరి నిజపురంబగు గజపురంబునకేతెంచి ధరణీ
పాలనంబొనర్చుచుఁ గాంతయుం దాను నిష్టోపభోగంబు లనుభవింపుచు
నుఖంబుండె, 125

క॥ రతిబంధప్రళీబంధము! రతికూజతవైభవారాయము విలస
ద్రతిపతియుద్ధవిర్రుద్ధం! బతులితగతి సతికి గర్భమంతటనిలిచెన్ 126
సునందగర్భోత్పత్తి.

సీ॥ బంగారమునకు మెఱుంగు వెణినరీతిఁ
గాంచనాంగి శరీరకాంతి మెఱసె
తెలికల్వరేకులబాలుచు వెన్నెలఁబోలి
చానకన్నులఁదెల్పు చాలదనరే
కులధరంబులమీఁది జలధరంబులమాడ్కి
నాతిచన్మృగంబు సలుపుగలిగె
పుట్టమైఁ జనించు భుజగంబుచాప్పున
సతినాభిమై నారు సాంద్రమయ్యె
గంధగజయాన లేశాను గాననయ్యె
భాసురాంగికి వేవిఘ్న బహుళమయ్యె
మానిసిమణినడ యతిమందమయ్యె
చంద్రబింబాస్య వపు లదృశ్యంబులయ్యె 127

శే॥ అబ్బురపు గుబ్బ మొనలు కృష్ణాస్థిమొందఁ
గలికినెమ్మొగి మర్జనఖ్యాతిగాంచె
సహజసన్నిత్రవిధి వాబు సంఘటిల్ల
దాహృదము కామిసీమణి దాల్చునపును 128

ఉ॥ “సాములుదాల్చు వేటికిఁ గృశోదర! సారెకు వాపులేర్పడన్
మమ్ములఁజీర వేటి కణమధ్య!” యటంచుఁ బ్రయాణు లెక్కన

కైముగ నాడ సోగకనుక్రేవల లేనగవంకురింపఁగాఁ
గొమ్మ మొగంబు వ్రేడమొయి గొంతటువ్రాల్చుబ్రహ్మగర్భయై
వో అంత, 130

చ॥ కలశపయోధివీచి యలకల్పకముంగనినట్లు వేడ్క మై
గలశపయోధి కూర్చి సుత కంతునిగన్నటు లిం దపంచము
త్కలశపయోధి పొంగఁగఁ దగ్గ శుభలగ్నమునందఁ గాంచె న
త్కలశపయోధి రీమణి సుఖస్థితిమీఱఁ గుమారిచంద్రుని 131

క॥ జగతీశ్వరుక శనుద్భవుఁ
డగుచిన్ని కుమారుకాతి యంతఃపురమొ
ప్పుగ వెలిఁగెన్ విధుఁడుదుం
కఁగఁ దగ వెలుగొందుపూర్వభాగమువోలెన్ 132

క॥ మధురాపురివల్లె తమగుబుధుబాలునిగ నెడివేళ భువి వనరాసుల్
మధులోపామ్రద్రావరవిభూదయశ్రీల సందా విభవముతగ్గెన్ 133

క॥ దిక్కులు తెలివి రహించెను
స్రక్కులవానలురహించె శ్రావ్యముగఁ బయో
ముక్కులు ఘోషించెను దివి
నక్కులదీపకుని మౌగళాభ్యుదయమునన్ 134

ఆ॥ మనసిజాతు మారమశిగన్నయట్లు వా
మను సుఖాప్తినదిగనినయట్లు
మన సునంద చిత్రముగ సునందినుగ నె
మనసు నందయ్యు మనకు నెల్ల 135

వ॥ అని జనంబెంచుచుండ నపుడు, 136

శా॥ “సూనుం డుద్భవమయ్యె”నన్న విని విస్ఫూర్తిం బ్రదీప్తప్రభుం
డానందంబున సూతికానిలయచుద్భవోఁగికింబోయి వే
తా నా నందను నానంబు పాలుపొందంజూచి మిన్నందుచున్
న్నానంబాడి సుశోద్భవోత్సవము హెచ్చుం జేసెనుత్సాహియై 137

సీ॥ ఘనమాన్నరత్న ప్రకరములిచ్చెను జన
 స్తోత్రులైనట్టి సన్నిత్రులకును
 వరకిరీటములిచ్చె గురుతరోద్భటబల
 నంతులైనట్టి సామంతులకును
 ధవళాతపత్రముల్ తగనిచ్చె సత్కృపా
 సింధువులైనట్టి బాధువులకు
 పట్టాంశుకములిచ్చె బలిభక్తిసంతోషో
 త్సాంత్రులైనటువంటి కాంతలకును
 స్వర్ణశైలతులాపురుషస్థిరాన్న
 శిలమహీధరధవళాశ్వధేచుహస్తీ
 రజతలింగాదిదానముల్ రమ్యవీల
 నిచ్చె భానుగులైన మహీసురులకు

138

క॥ నరపతి పూజెండవవా

సరమునఁ బుణ్యాహమెసఁగ నలిపె సుతునకున్

నరజన్మవేళజనులకు

నరవిక్రమఖమిచ్చుకతన శంతనుడనియెన్

139

వ॥ ఇచ్చెఁజును నాభూమండలూఖండలుగను నిజకుమారరత్నం
 బునకు జాతకర్మ నామకరణాన్నప్రాశన చౌగోషనయనాదులు క్రమ
 క్రమంబునఁ గావించి యనంతరం బక్షరాభ్యాసాబు మొదలుగ ఛందో
 గీతకావ్యనాటకాలంకారివేదశాస్త్రపురాణేతిహాసప్రకారింబు లెఱి
 గించి మాతంగతురంగశతాంగారోహణ ప్రవీణత్వంబును బ్రాసకుంత
 లోమరి పంశుపట్టి సభిండివాలశూలగదాంకుశప్రముఖ వివిధాయు
 ధాభ్యాసాబు గావించునంత శైశవా బతిక్రమించి,

వే॥ కలబాధవలోచనోత్పవకరంబు

కామిసీజనసంమోహకారణంబు

వైఠజనచక్రచక్రాంగవర్షసమయ

మలరె నృపతికి నననూపనాగమంబు

140

సీ॥ అకలంకనవయావనాదభ్రనుకుమార

సుందరాంగస్ఫూర్తిఁ జెందుటకును
సకలకాలములందఁ బ్రకటితాఖండ దృ
ష్టాంతవైభవలీల నలరుటకును
వృద్ధిక్షయవికార విరహితసంపూర్ణ
లలితవిలాసంబు గలుగుటకును

మహితవిశ్వంభరా మండలీమృదుపాద

కమలవిన్యాసంబు గాంచుటకును
మరుఁడు కుసుమాకరుఁడు సుధాకరుఁడు వేల్పు
రాకొమరుఁ డేకమూర్త్యభిరాముఁడాయఁ
గలగుణవిశేషములు గన్నగతిని నృపకు
మారుఁ డొప్పారె మోహనాకారుడగుచు

141

చ॥ సరసకలాఘ్యఁడౌనృపతి చంద్రుని నిద్దపుఁజెక్కులందు సుం
దరముగ నంకురించు చిఱునవ్వు తనర్పుఁ దదీయసన్మనో
హర రసనాంచలస్థలవిహార నిర్దళ దివ్యభారతీ
సరసిజనేత్రి ముద్దుతెలిచాయలు కోపుల గ్రమ్మినట్లయై

142

తే॥ తరుఁబులకు వాని సరససౌందర్యరేఖ

వీక్షణముచేయ సాత్వికావేశ మొదలు

ఐవగాంఠోదితుండగు నృపతిగన్న

సాత్వికావేశమాట నై జంబకాదె

143

ఉ॥ కాయజసుందరుఁ నృపశిఖామణిఁ దప్పకచూచి ముద్దులేఁ

బ్రా్మయపుజవ్వనుల్ విరహభారపరిశ్రమభిన్న చిత్తలై

లీయక వెచ్చఁబూర్చుచును దీనతచే “ సపచారమెద్ది, మే

మాయతదండనాహుల ” మటంచురు ప్రాధానమీఁద దత్తుతుల్

క॥ అరినారీజనములకుఁ గరుసంభ్రమకరములగుచుఁ గునలయపతి భా

సురభుజవదనాంబుజములుకరమలరెంజంద్రహాసకలనాశ్యములై ॥

క॥ రాజను దినరాజుగ దినరాజును రాజుగ సదంతరసమయములఁ ద

ప్రదాజమశీతీవ్రశౌర్య! ప్రదాజశీ-ర్తు లొగి మాఱుపటచుం దరుచై
తే॥ వాని వితరణసంతతిగానలేక

శాఖయొప్పురె సంతానసంజ్ఞచే గ
దధమై తలఁపొంది చింతామణిప్ర
సిద్ధనామము సురమణిచెందియొప్పె॥

147

వ॥ అనినవిని“తదచంతరకథావిధానం బెఱింగింపు”మనుటయు.

చ॥ అనుపమచక్రశుక్రశలభాయితశాత్రవగోత్ర! గోత్రభృ
న్మనబలశర్మనిర్మితశత్రుచోదితవారిదోదితా
శనిశకులీకుశీరకదృవత్పుషదాతిఁగఘోషభామిని
జనవరగోత్ర! గోత్రతనుజాతచుజాతవినూతనాద్భుతా! ॥

148

క॥ గౌరీనారిడితగుణ! హరి! దూరీకృతాఖిలాంఘూధారి!
శౌరీ! మూరీచారి! హరి! శ్రీవేంకటాచలంగ్రవిహారి॥

తరల॥ వనచరద్విజరాజపోషణవైభవోన్నతదండకా
వనచరద్విజరాజభూషణవశేఁ గ్రోగ్రపరాక్రమా!
వనచరద్విజరాజభిషణవై నతేయమఘూర్జ్వల
ద్వనచరద్విజరాజదూషణధర్మబద్ధవివాహనా!

149

గద్య

ఇది శ్రీవేంకటేశ్వరకరుణాకటాక్ష సంప్రాప్తకవిత్వవిద్యా విచి
త్రాపస్తంబమూర్తి హరితనగోత్రపవిత్ర మెకటనరస

యామాత్యపుత్రాన్నమరాజన్వయపయఃపా

రావారసంపూర్ణపూర్ణిమాసుధాకరస

కలగుణరత్నరత్నాకర విద్వజ్జన

విధేయ రమణయనామధేయ

ప్రణీతంబైన

శంతనురాజ

చరిత్రంబను

మహాప్రబంధంబునందుఁ ప్రథమాశ్వాసము.

శంతనురాజచరిత్ర

—५०—

ద్వితీయాశ్వాసము.

క॥ శ్రీమదలమేలుమంగాశ్యామాసంకుమదపంకసంకలితోద్య
త్యోమలకుచకలశీశిఖరామూల్యాభరణవెంకటచలరమణా॥ 2

వ॥ అవధిరింపుము జనమేజయవసుంధరారమణునకు నైశంపా
యనుండిట్లని చెప్పందొడంగె.

—హిమనదృతువర్ణనము—

ఉ॥ అంత నసంతవైభవమహద్భుతలీల ధర్మిణి దోచెహే
మంతము సన్న శాంతఘనమానవతీకుచకుంభసంభ్రమ
త్కాంత మశాంతదాతురితకంతులతాంతశరచ్చిదాక్షగా
స్వాంత మతాంతకైరననిశాంతరణత్ప్రమదాళికాంతమై 3

ఉ॥ నిత్యజగత్రయివిజయనిష్ఠుర శాసనశింబరాంతకౌ
ద్ధత్యమునక బగల్ సురితంత్రవిలాసములొందగోరు నా
సత్యవతీపరాశరుల సాంద్రమనోరథసిద్ధి కెద్ది యా
చిత్త్యగతిం దనరై ధరిం జుత్రిత నత్తుహింబు రాజలెక 4

మ॥ సకలస్థావరిజంగమంబులకు లో సంస్థాయియైనట్టి త్యం
బకు జామాతగఁ గాంచితిగడఁకఁ దదాబ్జహృస్థలవ్యాపకా
త్యకలంకస్థితి నాకుఁ జెల్లునని సీతాహర్యమూర్ధన్యము
త్సుకత న్నిండిన రీతి మంచు దనరెక సూచీముఖాభేద్యమై 5

తే॥ మహితవిస్ఫూర్తిమీఱ హేమంతసమయ
మాంత్రకుం డుత్తిరానిలమంత్రమునను
శీతభూతంబు తగఁ బంపుఁజేయ నాన్తి
జడియైవడి లోకంబు వడఁకఁజొచ్చె 6

క॥ పాండురహిమసంఘాతము| నిండినతద్వాసరముల నీచేరుచూజా
తాండంబులవీక్షింపంగ| వెండికరండములరీతి విలసిల్లె దగ్గ 7

క॥ హిమబిందుకందభాశ్రయ| సుమనోగుచ్ఛములు మిగులఃజూపట్టె రతి
శ్రమజనిత ఘర్మకణభృ| త్కమలముఖీలసదుఁజ కలశాభములై
తే॥ సాంద్రశశ్వదవశ్యాయనలిలబిందు

కందళంబులు దశచిత్రలగ్నస్పృహనఁ

నగములెల్లరు దేవతానగములయ్యె

నగములెల్లరు ఖిరూరినగములయ్యె 9

క॥ సరస్వతీఁ బద్మిని యున| కరసంగతీఁజెందకున్న గాసిలదె ధరణ్
సరస్వతీఁ బద్మిని యున| కరసంగతీఁజెందకున్న గాసిపడదొకో 10

సీ॥ మృగనాభికాపంక మిళితకాలాగరు

చందనగంధ చర్పావిధముల

సలలిత్రాస్తాన్న భక్త్యువాతశాక స

గోఘృతప్రముఖ సదోభజనముల

హతీలమనోజ్ఞ సారభ్యరాగ రి

సస్ఫురతాంబూల చర్మణముల

సవమోహనాంగ సుందరలతాంగీవృత్త

శృంగారకుచభరా శ్లేషములను

తే॥ చండసింహామభీరు జాజ్వల్యమాన

ఘనతరపటిష్ఠస్థిషు రాంకారతారి

విలసితహసంతికానూన వీక్షణముల

భోగలకు నింపొనర్చె శీతాగమంబు॥ 11

వ॥ ఆసమయంబున,

12

శా॥ ఖిద్యోతాహ్వాయ మర్కటీటమణులం గాఢస్థితింజెంది నై

జద్యోతాంతరమైనలీలఁ దన కాశాదేశరాజాళి కు

ద్యద్యక్తిం తగ నామమాత్రము సమంబై చెల్లఁగా నిస్తులా

భేద్యస్ఫూర్తిఁబ్రదీపుఁ డేల నిఖిలోర్విమండలం బయ్యెడన్॥ 13

—ప్రదీపుడు గంగాన్నానమునకు బోవుట—

వ॥ ఒక్కదినంబున బభౌతంబున మేల్కొంచి గాఢవాహావగా
హనోత్సహియై చని కృతస్నానంబై శరచ్చంద్రశౌతవస్త్రధారణుడై
చంద్రికాసాంద్రధనశీతలపైకత్తప్రదేశంబున, 14

సీ॥ మానితనియమ సనూరూఢవైఖరి

చెలగి ఏద్యౌననాసీరుడగుచు

దేహం బవక్రసంస్థితిమీఱ నొందించి

కమనీయలీల మొగంబువంచి

నాసాగ్రదృష్టి విన్యాసంబుగావించి

మానసవృత్తులు మట్టుపఱచి

లాలితాక్షసరంబు కేల నారెండ్రుపు

చెలమిమంత్రజపాను కలితుడగుచు

స్వప్రకాశోరునారాయణప్రశస్త

శిబ్బవాచ్యస్వయంభూత జగదఖండ

నిరుపమానందసంపూర్ణ నిత్యసత్య

సిద్ధవస్తువు ధ్యానంబు సేయుచుండు 15

గంగ సరకస్వయగుట

వ॥ ఇట్లు చేయుచుండ,

16

సీ॥ జగములు మోహింపఁ జరియించు మన్మథ

సరస మోహన మంత్రశక్తియనంగ

స్థిరసంపదవహించిధరణీస్థలంబున మెలఁగెడి కొక్కారు మెఱుంగనంగ

జిత్రలీల లెసంగ జీవకళల పూని టిమించు చిత్తరు ప్రతిమయనంగ

నవయవసాభాగ్య హరిమూర్తిధరించి

రహినొప్పు శృంగారరసమనంగ

హావభావవిలాసంబు లచ్చుపడంగ
భూరి నవ యశావనాంగ దీప్తులు చెలంగ
నొఱపుగల దివ్యమహిమంబు లుజ్జగించి
గంగ నరకన్యకాకృతి గాంచెపుడు

17

సీ॥ కళిచరణాబులై కనుపట్టఁగాఁబోలుఁ
బులినంబులును శోణనలినములును
భుజకుంతలంబులై పొలుపొందఁబోలు మృ
ణాళముల్ మత్తకొందోళములును
నేత్రకుచంబులై నిలువఁబో లండ జా
నీకంబులును జక్ర వాకములును
బ్రపదరోమాసులై భాసిల్లఁబో ల్కూర్మ
జాలముల్ రుచిర శై వాలములును
గాకయుండిన నాకొమ్మ కటితఁగొంఱి
బాహుకచవీక్షణ స్తనప్రపదరోమ
రాజి సౌభాగ్యములు నర రాజనాగ
యక్షికిన్నర రాజకన్యలకుఁ గలదె

18

క॥ భంబులుమదబంధర శింభంబులునఖరములుకురులుపలురంభాస్తం
భంబులును త్తిద్విపకుంభంబులుపద్మాక్షి శోడలుపాలిండ్లహాహ 19

ఆ॥ నిరజాయతాక్షి నెమ్మేనుకను సుభ్ర
మించు మించుమించుమించుమించు
శారదేందువదన చక్కనిగళము ను
దరము దివ్యమదరముదరముదరము

20

సే॥ బాలవాలిండ్లు చక్కని పైఁడిగిండ్లు
చెలువనూగారు నల్లని చీమబారు
తెఱననునుమోవి తీయనితేనెబావి
పొలఁతిమైతావి కమ్మకప్పురపు దీవి

21

ఆ॥ కనకనగము నెంచు గాలాహి నదలించు
వీణెనెంచు దమ్మివిరుల నెంచు

నార సారశారదాబింబానన

శ్రోణి వేసి నాశి పాశియుగము

22

క॥ ఇటువంటిభువనమోహనపటతరలావణ్యవిభవభాసితయతా న
కుటిలాలకసఖులై యుత్కటముగనిరునంకలంకుడగుఁబలుగొలువన్

ఉ॥ అందెలుఘల్లుఘల్లుమన నద్రభపువేణి పిఱుందుమీఁదటన్

జిందులుద్రొక్క నిబ్బరపుసిజ్జెపుటంబులగుబ్బదోయియో

నందపుదీవిమధ్య మసియాడఁగఁ బయ్యెదకొంగు దూఁగఁగా

నిందునిభాష్యనచ్చె డరణీశ్వరుఁడున్న సమీపభూమికి॥ 24

గంగ రాజునువర్ణించుట

వ॥ ఇట్టైఱంగునఁ జనుదెంచి గంగాకురంగేక్షణ రాజపుష్క
క్షుకోదండు సరసతాదుణ్యలావణ్యగాంధీర్యచాతుర్యవిశేషంబులకు న
త్యాశ్చర్యధుర్యయై యవ్వసుధరామగడలేశ్వరుని నిజాక్షిణవీక్షణా
మృతధారాసారంబున నభిషిక్తుండైయుచు నొక్కవయస్యావతంసంబున
క్రిందియె, 25

శా॥ కాంతా! గర్జనవమ్మ లీలమొలు భూకాతుండో రాకానిశా

కాంతుడో రతికాతుం డో యలశచీకాంతాత్మజాతుండో యే

కాంక్షోద్యత్థిరభక్తినిల్పె నితడుం గంగింటలేకుండినన్

గాంతారాంతరచంద్రికావిభవము ల్లావే సహస్రఖ్యమల్ 26

క॥ నరసురవిద్యాధర కిన్నరభగగంధర్వయతు నాగకుమారో

త్కరముల గర్జననను నిపురుషునితోసాసేయఁ గానఁగునెచ్చెలియా

చ॥ చిలుకలకొల్పి యీపురుషుని నొని నేఁ గనుగొన్న మాత్రనే

చిలుకజరాగుణానిపయఁ జచ్చన హుమ్మని చొకళించి బ

ల్కలువఫరంగురాహుతు హాహాళిగాఁ బలురేగి యార్పుచున్

దలిరుక్కఱిఁబూని బెడిదిమ్ముగ రొమ్మునఁ గ్రుమ్ముజొచ్చెనే 28

అ॥ కుందరదనచూడ మొదు నీకామిస

కాముమోముగోము సోమునోము

ఇదువదిన! కంటివేవీనియమృతంపు

దీవికావిమోవి తావిదీవి

29

వ॥ అనివర్ణించి యాచంచలేక్షణ రాజహర్యత్తు దక్షిణోరుభా
గంబునంగూర్చుండిన సమాధినిషచాలించి యక్కన్యకాలలామంబునిరి
క్షించి యత్యంతాద్భుతరసాక్రాంతస్వాంతుండును విస్ఫురితామోదమే
దురవికసిత హృదయ కమలుండును నై తనలో నిట్లనియె. 30

క॥ “రతియోయీగుణవతిభారతియో యీమంజువాణిరహిఁగన్పడుచా
ర్వతియో యీశ్యామరమాసతియో యీకమలపాణిచర్చింపంగఁ
తే॥ మెఱుగుపొంగారు బుగారుమించు చేకు

కరువుమురువుగఁగట్టి శృంగారరసము
రాశిగూరిచి మన్మథోగ్రప్రతాప
శిఖని బుటమిడి విధి దీనిఁ జేయఁబోలు

32

తే॥ కలికిగాదిది చిలుకలకొలికిగాని
కొలికిగాదిది మరుని పూములికిగాని
ములికిగాదిది రతిచేతి చిలుకగాని
చిలుకగాదిది మరునంపుమొలకగాని

33

తే॥ బగిర యీకొమ్మనెమ్మేనిపరిమళంబు
చందనామోదమో ఘనసారగంధ
సారమో మృగనాభికాసారభంబా
కమ్మతాపులు గమ్మన గుమ్మరిల్లె

34

సీ॥ మేలైన హరిసింజాలముల్ గాఁబోలు

సాంపొందుదీని సద్దంపుఁగురులు
అందముల్ గల కురువిందముల్ కాఁబోలుఁ
దళుకుచూపెడి దీనిదంతములును
తగ డాలుగల జాతిపగడాలుకాఁబోలుఁ
గాతంబులగు దీనికరపదములు
వగ్గ్రాలుచుండుమేల్ మగత్రాలుగాఁబోలు
మిసమిసల్ గల దీనిమృదునఖములు

ఉత్తమంపు సాంపాణిక్రొ మ్ముత్తియముల
తెగయగాఁబోలు దీనిలేనగవు, పల్కు-
లేలపెక్కులు, నిజము, రత్నాలరాశి
నందియములేద యీశరచ్చంద్రవదన!

35

క॥ అద్దిరదీనిచోకాటవు ముద్దులచెక్కిళ్లు ముకురములె, నిజమనఁగా
వద్దా, కాకుండినధరఁ గద్దా ప్రతిబింబమిటులఁ గానంబడుటల్ 36

తే॥ అపురయీకాంత గమనమధ్యాస్యచికుర
వచనకుచములనర్జింప వశమెనాకు
సారసాశనహరిసోమ నారదశుక
పర్వత శ్రీలనెంతయుఁ బరిఘిల్ల

37

మ॥ అని భూపాలవతంసుఁ డిట్లు మదిలో నత్యంతహర్షంబునఁ
వనజాతాయతేపత్రనేత్ర మిగులఁ వర్ణించి నెమ్మొమునఁ
దన దృక్పంకరుహద్వయంబునిచి “కాంతా! యస్మదంకస్థలం
బునఁ గూర్చుండిన హేతువేమి? విలసత్సుర్ని దగంబల్కుమా

చ॥ ఎవరికుమారివీపు? శరదించునిభానన! యక్షకాంచనాం
గివో గరుడాంగనామణివో కింపురుషోత్పలపత్రనేత్రీవ్రా
నవసుతవిద్రుమాధరివో నాగవధూటివో కాక సిద్ధరా
ద్యుపతివో సాధ్యరాజసతివ్రా చెపుమా మన ముల్లసిల్లెడిఁ

39

శా॥ నారంగేక్షణ! నీ విసీలచికురాస్యంబుల్ మృదూక్తుల్ బఱి
సారంగాబ్జహరిస్తుతంబులు, నడల్ సత్కంఠోమావళుల్
సారంగాబ్జహరిస్తుతంబులు, దృగంచత్పాదమధ్యంబులు
సారంగాబ్జహరిస్తుతంబు లహహ చర్పించివర్ణింపఁగఁ

40

ఉ॥ మోవి మహాజపాకృతిని ముఖ్యతగాంచె, బయోధరంబులు
నేవలకుంథకాంతధృతి నిల్పె, నఖంబులుతారకాప్తి నొ
రా వహికెక్కె, నెమ్మొగము రాజవిభూతినెసంగె, మేలుమే
లోవనజాక్షి! నిన్దనిన యోగకళావిదు లిచ్చపెచ్చరే

41

క॥ సాగసగునీకటితటమును దగనెప్పెడిలేతనాను తభుకగు మొగమున్
నగరాజో మృగరాజో! తొగరాజో తెలియరాదు తోయజనేత్రీ!

తే॥ అతివ! నీదుచనుంగవ యలమహీధ్ర
యుగళమా కాదు వరతారహారగగన
సింధుబంధురధవళకబంధరూప
ఘనర్పురీగతమేరు శృంగయుగిగాని”

43

తే॥ అనుచు నారాజదేవేంద్రుఁ డభినుతించ
రంగుబంగరుచేలచెఱుం గురోజ
కుంభములమీఁదఁ జక్కఁగాఁగూర్చుకొని త
గంగఁ బలికె జగన్మోహనాంగ గంగ

44

గంగపుట్టిన వృత్తాంతముదెల్పుట.

సీ॥ పాలమున్నీటిలోఁ బవ్వళించెడిభోగి
చరణాంబుజంబు నాజన్మభూమి
మంచుగుబ్బలికూతు మించివరించిన
దేవునిశిరము నాదివ్యగృహము
భవనాశిసీ తుంగభద్రదాసరస్వతీ
నదులు చేరిభజించు నాదుచెలులు
కిన్నరసరసుర పన్నగయతౌది
జనుల నాసేవకసముదయములు

క్రతుభుగండజమనుజ లోకత్రయంబు
రమణమీఱిన నావిహారస్థలంబు
గంగయననొప్పుదును రత్నగర్భయందు
రాజవంశాబ్జ వనహేళి! రాజమాళి

45

మ॥ ధరణీపాలక! నీవిలాసమును సౌందర్యంబు చాతుర్యమున్
వరభాస్వద్విభవంబు సంపదయు భావప్రాఫి గంధర్వకి

న్నరయతౌమరనూనులందుఁ గనుగొన్న లేక మోహంబునఁ
దరుణీరూపముదాల్చివచ్చిని దాత్పర్యంబునంబ్రజోవుమీ 46

క॥ కేళీవనపానీ పాంధ్రాకకరాంబుజాకరాచన్నాళీ
కానీ సుమధూళీ మత్తాళిధ్వానము విరాళి నలమటవెట్టెన్. 47

శా॥ జ్వాలాభీలవిశాలహలహలభాస్వద్వీతిహేమాత్రోజ్వల
.. తీలాలసంఘనిమేళనంబు, మలయాద్రిప్రాంగళోద్యన్మహా
త్రాలాక్షీర్ణ పటీరకోటరతలోద్వాంతాహిదంష్ట్రానట
చ్ఛీలం బీచులయానిలంబు నను దాక్షిణ్యంబునంజూచునే 48

క॥ పలుగాకులతో సంగతిఁ బలుగాకులనంగఁ బక్షపాతములొదవన్
బలుగములుగూడికోయిలఁబలగములువి మోగవహ్ని పాలుగజేసెన్

ఉ॥ ఎక్కడదాతునీవలపు నిందుకులాంబుధిపూర్ణచంద్ర! యీ
చక్కెరవిల్లు శ్రీచరణసారస యుగ్మముతోను, నామనం
బక్కట తెల్పరానిపిరహంబుధిలోన మునింగె నయ్యయో
చక్కెరమోవిగ్రోలి నను సౌఖ్యరసంబున నోలలార్పుమీ" 50

మ॥ అని కాంతాతలకంబుపల్కవిని యాహా యిట్టిచిత్రంబు నే
వినియుం జూచి యెఱుంగ మున్నెచటఁ బృథ్వీసుండలిన్ లోకపా
వని భాగీరథి, మర్త్యకన్యాయయి విశ్వవ్యాప్తం జన్మయున్
మనమందూహయెనర్ప సూరువునఁ బ్రేమన్ మగ్నతోక్రేషునం
జనిత ప్రాకటవేదనాభరపర్తిశాంతిం గతిభ్రాంతయై 51

వ॥ నిలిచెనని మృదుమధురసరిసవచన రచనల సబహుమానం
బుగా నవ్వరారోహకిట్లనియె 52

క॥ "అతినా! లోకులపాటిగఁ జితేంద్రియుండనై ప్రసిద్ధశీలతఁదగి నూ
నృతలీల నేకపత్నీ ప్రతమూనిననన్ను నంటవచ్చుటతగునే" 53

తే॥ అనియిటులరాజుపలికిన నంబుజాక్షి
పలికెఁ బలుకులఁ దేనియల్ చిలుకుచుండఁ

దావిచక్కెరమోవి చెంగావి¹వి

ముత్తయపుముంగరనుగూడి ముద్దుగులుక

54

ఉ॥ “ఓతరుణీమనోహర! యహో విను తొల్లఁ బురూరపుండునా
భూతలనాధచంగ్రుణ్ణాగి బొల్పుగ నూర్వశివచ్చి వేడినన్
బ్రీతిరమించెగాదె, కలచే యిలలోఁ దముగోరివచ్చు మే
ల్నేత మిటాచిగుబ్బెతల లీల వరింపనినారలెచ్చటన్”

55

ప॥ అనిననక్కాంతకు భూకాంతుండిట్లనియె. స్త్రీభాగంబగువా
మోరుప్రదేశంబునఁగాక పుత్రార్హంబయిన దక్షిణాంకస్థితవగుటంజేసి
మదీయకుమారుండగు శంతను పాణిగ్రహణంబుసేయుము. మృగయా
వినోదార్థంబుగా నితాంతవిశ్రాంతాంతంపుష్పంధయస్తనంధయామం
దబాధురరవాత్యంతనిరంతరీకృత దిగంతరాశంబైన వసంతకాలంబున
సల్లలితసహకారపల్లవతల్లజ ఖాదనాకుంఠితకలకంఠకంఠగళత్పంచమకు
హలాకారంబైన యిచ్చటికాంతారంబునకునాత్రిభువనమాకందారామ
వసంతుండైన కుమారకంఠంబుండవశ్యంబేతెంచు. తత్సమయంబున
నీయభిమతార్థంబుసిద్ధించు, అతండు పుష్పక్షేతుకోదండ భాస్వత్స్పందర్య
వంతుండును శ్రీమంతుండును, సారధునీహీరమణి నారదసీహారఘృణి
క్షీరఫణిద్గోరమణిపారదసీత్యయశశిరూపరఖండపిచండిల బ్రహ్మాండకరం
డ మధ్యభాగుండును, మహాభాగుండును, కామధుక్రతభుగ్రతోద్దము
క్కుధారుకృహస్రదృక్స్వర్వం సహజాత రోహణమహీధరపయస్సముద్ర
స్నిధిద్రభద్రదానూనదానధారా సారపరివర్షితసఖలయూచకసారంగ
మండలుండును మహాభోగతిరస్కృతాఖండలుండును, అహర్యవర్షస్థై
ర్యధైర్యుండును దిగ్బంధపరిపంధికంధి వంధవసుంధరాధరాయమానా
ని వార్యవోక్త్యార్థుండును, ఆతఁ డేనుఁచరింపం దిగదుకాని మదీయ
గుణవిశేషంబులకన్న నెక్కుడగు గుణవతుండు”డని చెప్పి యొడంబుఱచిన
నక్క వ్యకాలలామగులు సంతసిచి తత్కాలనిరీక్షణంబుసేయుచు హిమ
వన్నగ్రప్రాంతోద్యానంబున జెలికత్తియలు ధాను విహరింపుచుండె

అంత సమాధినిష్ఠచాలించి ప్రదీపక్షమాకాంతుండు నిజపురంబున
 కేతెంచి యత్యంతవైభవప్రాపేతుండై సుఖంబుండి యేకాంతంబునఁ
 బుత్రునకిట్లనియె.

56

పంచచామరము.

మరాళయాన సంబుజాంఘ్రి మంధసానుభృత్పయో
 ధరం బ్రవాళహస్త సంబుదప్రకాశకై శిఖా
 గురంగశాఖకాక్షీః బుష్పకోమలాంగి నోర్తు నే
 సురాపగాతటంబునందు సాంపుమీఱఁగాంచితిన్

57

సీ॥ కలికియానమును జన్నులు కౌను కన్నులు
 సారంగధరహరి శ్రీరహించె
 నలినాక్షి నూగారు నఖరముల్ జడ నాభి
 పున్నాగసద్వనస్ఫురణనెనఁగె
 పణఁతివీనులు మేను పల్కులు చెక్కులు
 నవచంద్రఖండ సుందరతగాంచె
 వనితకంఠము కటి వాతేఱ నెమ్మొగ

మజ్జారిబింబలీలా ప్రిదనరె
 కరి గిరులు సింగ మేణంబు హరి భములు జ
 లదము తుంగంబు తొమ్ముదు లైడి చక్కె
 రలు కపురము దరంబు చక్రంబుదొండ
 పండు శశిఁగూర్చి విధి నృజింపంగఁబోలు

58

చ॥ చిలుకల కల్కి పల్కుల నిసీయనుఁ బల్కులతీపు, కంతుపూ
 ములుకులవంకదీర్చు నవమోహనమా నిడువాలుచూపు, మేల్
 కొలఁకుల నల్కఁజేయు నల కోమలవృత్తగభీరనాభి, హః
 చిలుకలకొల్కితొడ సరిచెప్పగ ముజ్జగమందుఁ గల్గునే

59

తే॥ రమణినుచుపల్కు తీరు కీరమణి గేరు
 లలనలేనవ్వజిగి వెన్నెలలను నవ్వ

చెలువచన్కట్టు గట్టులచెలుపుఁ దిట్టు

నెలఁతమోమును దగు నెల తలనుబూన

60

క॥ ఇన్నెలచెప్పఁ బుత్రక! కన్నియ నెఱికింపు కప్పుకన్న హెచ్చెచ్చ .

చెన్నారు నారుతీ రాపన్నగపతిచాలఁ డొర ప్రణతుల్ సేయ 61

వ॥ ఇట్లు జగన్మోహనాకారంబుతోడ నమ్ముద్దియ గ్రద్దన నె
ద్దితోడ నేతెంచి మదీయదక్షిణోరుభాగంబున సుమశరనిశితనిష్ఠురవి
శిఖవినరజర్ణు రితశరయై కూర్చుండి హెచ్చుగాఁ బిచ్చలించు మోహం
బచ్చనడఁగ్రన్ననఁ దన్ను మన్ననం గనుంగొని వరింపు"మన నేను
'నేకపత్నీవ్రతస్థుండ నదియునుంగాక మదీయపుత్రార్హంబైన దక్షి
ణాంకసంస్థితవగుటంజేసి నీవాకుమారతిలకు పాశిగ్రహణంబుసేయుము
మృగయావిన్దార్థంబుగా వసంతకాలంబున నీతుషారాచలపరిసరో
ద్యానంబునకుంజనుదెంచు"నని చెప్పిపుచ్చితి, నీ వన్వసంతాగమంబునం
జనియప్వరాగోహా వివాహంబుగ"మృనిచెప్పి రాజ్యాభిషిక్తుంజేసి
మఱియునిట్లనియె

62

—ప్రీతుఁడు శంతనునకు రాజనీతులుచెప్పుట—

క॥ సప్తవ్యంశవివర్జితసప్తాంగధురీణుఁ గలితశక్తిత్రయనిఁ

సప్తాశ్వశత్రుతాపునిసప్తదీప్తప్రభుత్వసంపద చెందు ॥

63

క॥ వలయునిలు ధాన్యఘృతతైలలవణపిష్టాదిపుష్కలంబయి జాగ్ర

ద్బలయుతములైన భువనస్థగిరిదుర్గములవలె రసాతలపతికి ॥ 64

క॥ జలకేళిని వనకేళినిలలనలతో నిష్టలీలల మెలఁగెడివే

శలఁబాననుప్తిసమయంబులరక్షణవలయుఁజమ్మిభూమిశునకు ॥

క॥ బలవంతునితో సామంబలవడఁగావించుటయు జయాలోలమతిఁ

ఖలహీనునిదండించుటబలహరునకునయిన నీతిపథముకుమారా ॥ 66

చ॥ చతురోపాయచతుష్టయాశ్రయుమహోత్సాహుఁ రహస్యక్రియా

హితమర్కజ్ఞుని మంత్రరక్షణకళాహేలుఁ సుశీలుఁ నయా

దృశ్యునిఁ స్వామిహితైకతత్పరు నమాత్యుంగాఁగొనంజేని భూ
పతి తద్రాజ్యము నూతికట్టపసిపాపంజౌటగాదే సుతా!|| 67

చ|| పతిహితకార్యభార మనపాయతనూననివాఁడు మృత్రియే

మతిఁబడింపఁ దత్కృతకమృతమునమ్మినవాఁడు మేదిని
పశియె, యతండుసంతతముపాలనఁజేసెడి దెన్న రాజ్యమే
వ్రతముగనచ్చటంగలుగువారిది సంపదయే కుమారకా!||

క|| ధనమాన నేలినాతనిపనిభంగముఁజేసి పొసఁగఁబలుతెంచిన దు
ర్జను నిమిషమైననుంచకతనరాష్ట్రమువెడలనడువఁడగు నరపతికిఁ||

క|| తగురీతిని బ్రజఁజేకొనఁ

దగు సరికలకలిమి నెల్లఁ దగు నేకొనఁ బా

లోగి నేర్పుమెయినిబిగుకక

యగు నెఱుదపుపొదుగుకోసి యమరంగొనఁగఁ||

తే|| సకలవర్ణజనరబులు యౌదివిజుల

గురుమతీనిధికి నేయుట వరుల దారి

లనుసరించుట నృపదండమున నెకాక

వేదవేత్తల సద్ధర్మవిఘనలపునె||

71

తే|| పాపవర్తనమన్నించి పనులుగొనుట

తనయుఁడైన మిగుల విగతనయుడఁగుచుఁ

దప్పొనర్చినచోఁ దగ దండనంబు

మానియుండుట సృపతికిహానిఁజేయు||

72

క|| పరదేశపతులు పంపిన

గురుమధురఫలాదు లొరులఁగుడువఁబనిచి ను

స్థిరగతివారల కరుగుట

యెఱిఁగి మఱిభుజింపనగు మహీశునకెందుఁ||

73

తే|| రిఘుయయాతిధగీరధ రామభద్ర

జనకభరతాదులగు పురాతనమహీశ

వరులు చతురభీముద్రితధరణిచక్ర

మేలుటలు నీలిదక్షులై యెసగికాడె”

74

వ॥ అనిచెప్పి తపోవనంబునకుంజనియె నంత

75

క॥ శ్రీకరమై బహుసుజనానీకకృతోద్యత్సమస్తనిరుపమపరధ

ర్యాకరమై రాజనములకాకరమై శిశిరసమయ మవనిందోచె॥76

—శిశిరస్తువర్ణన—

మ॥ సకలద్వీపసముద్రముద్రితధరాచక్రావనైకోల్లస

త్ప్రకటద్వాదశపుణ్యవాసరకృతోదాత్తప్రియాభ్యంజనా

స్వకరోర్వాగతవైకృతం బణగిపో సానంబులకసల్పదఁ

స్మకరారోజ్జ్వలమాఘవేళ జనబృందం బిష్టనంసిద్ధిక్త॥

77

తే॥ భువనజాతమ్ములకు సదా మోదమమరె

చిరపలాశవిభూతి నిశ్శేషమయ్యె

తగనపుసుభావిమాధవోదయమహాను

భవము మునుమున్నెయొగి దేటపఱచెనఁగ॥

78

వ॥ ఇట్లత్యంతసౌకర్యాలవాలంబై శిశిరకాలంబుప్రవర్తించు
సమయంబున శంతనుం డఖండవైభవాభిరాముండై సుఖంబుండి యొ
క్కనాడు.

79

—శంతనుఁడు దిగ్విజయమునకు వెడలుట—

క॥ స్రగ్వవజరాగ జీవన ముగ్ధాహననీలమణి విభూషాదుల స

మ్యగ్విభవ్రాన్నటఁదాలిచిదిగ్విజయంబునకు నేగఁదిపుగుచునుండె॥

చ॥ ఘనమణిసంచయస్థగితకాంచనకుంభయుతంబు ఘంటికా

ఘణఘణనాదమేదుర మఖండమహోద్భుతచక్రసింహకే

తనపటురాజితం బగు రథంబు ఘనాశ్వచతుష్టయంబుఁబూ

న్చి నగు మొగంబుతో నెదుటనిల్చినసారథిఁ బూనిమెచ్చుచు॥ 81

వ॥ సంతోషస్వాంతండ్లై యమ్మహి కాంతుండు బాణబాణాస
నతనుత్రాణతూణధారఁబండ్లై సచివపురోహిత గురుబంధుమిత్ర బుధ

జనంబులచేతననుజ్ఞవడసి పుండరీకవనబాంధవుం డాఖండలహరిద్గిరిం
ద్రోత్తుంగశృంగం బలంకరించు తెఱంగున నిజశతాంగంబునకుఁ బ్రబక్షి
ణంబానర్చి యారూఢుండై సూతవందిమాగధకవిగాయకకై వారంబు
లు చెలంగఁ బుణ్యాంగనలు మాక్తికాక్షతప్రసూనంబులు సేనలుచల్ల
సనుకూలగతిఁబఱియెంచుగంధవహాదిశుభశకునంబులు వీక్షింపుచుఁ జను
సమయంబున,

క॥ భేరీతమ్మటకాహళ, భూరిధ్వానములు భూసభోభాగభిదా
స్ఫారగతినడర నాశా! పారణములుమ్మగ్గి దుర్ని వారణచెలఁగె॥83
వ॥ అప్పుడు 84

సీ॥ జంభారికుంభీంద్ర శుంభద్విజృంభణ
గంభీర వేది నాగవ్రజంబు
గాంధార బాష్ణిక సింధుదేశోద్భవా
జానేయకంభాణసముదియంబు
కల్యాణభూధ రాగ్ర సమగ్రుచిమహా
రజతకల్పిత లసద్రధగణంబు
కంఠవశేష్ట లుంఠ నాకుంఠ స
త్పటుపరాక్రమ వీరభటచయంబు
బలసి యత్యుత్కృతోద్వేలభారచలిత
సర్వసర్వసహచక్రధూర్వహను
భావసముపేతుడై కడుంబ్రబలియుండు
పుడమితోదళంబు నల్లడలనడిచె॥

85

వ॥ అయ్యెడ

86

క॥ సింధువులుగలంగఁ బంకజ
బాంధవబింబంబుచెదరఁ బటురభసమునన్
బంధురసింధురరధభట
గాంధర్వోత్కరముతోడఁ గలహూత్సుకుతై॥

87

క॥ మాశవకళింగశక నే॥ పాశకరూశాంగవంగ బర్బరకురు బం

గాశముఖనిఖలవసుధా॥ సాలకగణమేగుదెంచె॥ బ్రహ్మటఫణితి॥ 88

—శంతనునియ్యధము—

న॥ ఇట్లేగుదెంచి యయ్యుభయ సైన్యంబు లనోన్యన్యజయకాం
క్షులఁ జంద్రవ్యూహంబులువన్ని సంవర్తనమయసముజ్జ్వలితసముద్రం
బుల రాంద్రంబున నవక్రవిక్రమప్రక్రియం బొంగి తలపడి పోరుసమయం
బునఁ దదీయా యోధననీరీక్షణకుతూహలాధీనమానసులై చతుర్ముఖపం
చముఖ షణ్ముఖ శతముఖ ముఖ నిఖిలబర్హిర్ముఖ రక్షో యక్ష సిద్ధ
సాధ్యు లేతెంచి రయ్యెడ భేరి వారణ వీరభటు భాంకార ఘీంకార
హుంకారరావ బధిరీకృతాష్టహరిద్గంధేభశ్రవణోటరంబయ్యె నందఁ
గరోరకుతారకతారాసిరాసకరి వాలశూలభిండివాలాదిసాధనంబుల న
సాధారణావక్రవిక్రమవిహారంబుమెఱయ నత్కుద్రరాంద్రనిర్ణిద్రప్రమద
మహోక్షంబులడంబున నఖండోద్గండప్రచండమండితగండభేరుండంబుల
కై వడి నకుంతితపరాక్రమకంఠరవంబులవీణ ననూనగంధబంధురసింధు
రంబులవిధంబున నత్యున్నతోదేకదుర్దమశాదూలంబులలీలం దల
పడి సింహనాదమేమరంబుగాఁ బోరువీరభటులును జంచత్పంచధారాక
రాశంబులై రింఖాసంఘాతఘాతోద్ధూతవిశ్వంభరాపరాగచ్ఛలాచ్ఛాది
తవిద్యోతమానఖద్యోతమండలంబులై కల్యాణపల్యాణబద్ధయుద్ధసన్నద్ధం
బులగుచురాహుత్తులతో విరోధివగూఢినీసందోహంబులపైనురువణించు
పటుజవతురంగంబులును నుద్గండదండదండప్రచండంబులై ప్రతిపక్ష
మండలీకృత కాండాసన ముక్తకాండప్రకాండ స్రవద్రక్తధారాసిక్తాం
గంబులై ధాతునిర్దురకలితనీలకుల కుధరంబులవిధంబున నాధోరణప్రే
రణాతిదారుణదుర్ని వారణంబులగుచు శతౌగతురంగనూతద్వజసుభటు
గణంబుల నొక్కటఁ బడల్పడఁజేయు దంతావళంబులును ననూనసేమిని
స్యానంబుల భూనభోంతరచరజంతు నివహాశ్రవణపుటంబులు విక్షోభింప

సుభటగణంబులవయిం దోలినం జను రథంబులును గలిగి సంగ్రామం
 బతిభీమంబయ్యె నందుఁదెగినకాళ్ళును దునిసినవేళ్ళును దుమురై న యె
 ముకలును బ్రోవులై న ప్రేవులును వెడలుదుధిరంబులును విఱుగుతొడ
 లును దునుఁగుమెడలును బగిలినచర్మంబులును బటియలై న మొగంబు
 లును దునిసివేలెడికర్మంబులును దిరుగుకబంధంబులును బ్రక్క డొ
 క్క ప్రక్క ముక్కు చెక్కు మెడ తొడ కన్ను వెన్ను కేలు కాలని
 నిరూపింపరాక కొండలవలె వండందఱిఁగినరీతిం బడు మాంసఖండంబు
 లును వినిధాయుధహస్తలై నిలువున గతాసులగువారును హుమ్మని
 పేర్చియార్చి రోషభీషణాకారంబులతోఁ బెటపెటఁబండ్లుకొఱుకుచుం
 గవిసి విపక్షకౌత్సేయకఖండితహస్తమస్తకశిరోధిమధ్యప్రదేశంబులుగ
 లిగి ధనుశ్శరమాత్రంబునఁ దన్నుకొనుచుఁ బ్రాణంబులు విడుచువా
 రును రాహుత్తులమొత్తంబులఁ దుత్తునియలుగా మొత్తియుఁ బక్కెర
 లుచించియుఁ గంఠాణింఘాసంఘాతసముద్ధాతపాంసుపటల సంజాత
 బహుళాంధకారంబుఁ బ్రచండమార్తాండమండలోపమాన భాస్వత్కర
 గతఖడ్గమయూఖపుంజంబుల నివారింపుచు విజృంభించి మహేంద్రాద్దండ
 శుండాదండవిఖండితమధ్యలై నిర్వక్రరథచక్రమార్గంబులంబడివాపో
 వుచు నీలువారును శీరంబులు తెగినకరంబుల శరంబులువిడువకదురంబు
 ననరిపీరుల మరల జముని మందిరంబున కని
 పెదమనురీతి నిలువంబడి యేనుంగులు పీనుంగులై పయింబడఁ
 బుడమిబడుమొండెంబులును మాతంగతురంగకళేబరంబులక్రిందఁజొ
 చ్చి హెచ్చినభయంబునఁ జచ్చినవారలంబలె మచ్చరంబులువిడి ము
 చ్చుముసింగి వెచ్చనూర్పుచు రిచ్చలుచెడి యచ్చటచ్చటఁబెచ్చు పెరిఁగి
 విచ్చలవిడి కయ్యంబులుసేయుచు సంచరించు జోదులం గనువిచ్చిచూ
 చి యచ్చోటువాసి కాళ్ళువడవడవణంక నొడలెండ వికలశతాంగంబు
 లక్రింది కేగియుఁ బదాతిగణశవంబులు మీఁదికిఁద్రోసుకయు దైవంబు
 నకు వగచువారును బక్కెరలుచినిగియు ఖలీనంబులుతునిగియు వా

లంబులువిడిగియు వాహకులొరగియు విచ్ఛలవిడిదిదుగు గుఱ్ఱంబులు
ను నొగిలినదంతంబులును బగిలినకుంభంబులును ఖండంబులై నతుండం
బులును శీర్ణంబులై నకర్ణంబులును ప్రీలినవాలమూలంబులును గలిగి
యాధోరణులతో మారణంబునైంది మ్రంది పుడమింబడి వారణంబులు
ను జక్రంబులుశకలంబులయ్యు ఘోటకంబులు భగ్నంబులయ్యు సార
ఘలుగూలియు రథికులుమూర్ఛిల్లియుఁ గేతనంబులు రజంబులయ్యు
శాతకుంభకుంభంబులుకుంభినింగలిసియు నటవటలై నశతాంగంబులు
ను దుత్తురుములై నకంకణంబులును బుడమింబడు కేయూరంబులును దు
నియలై నకుండలంబులును బాడిపాడియయినకీరీటంబులును బిండియైన
హారంబులును దిలలంతలై రాలినఛత్రంబులును భూమింగలసిన చామ
రంబులును బంక్తు లేర్పడి బహువిధమాంసాహారంబులఁ దృప్తింజెంది
శిరఃకందుకక్రీడాపరాయణత్వంబు నవి చరించు శాకినీధాకినీనివహంబు
లును గలిగి ముఖంబులు పద్మంబులు శీరోజంబులు శైవాలంబులు
బౌహువులు మృణాళంబులు కంధరంబులు శంఖంబులు తురంగంబులు
తరంగంబులు రక్తప్రవాహంబులు జలంబులు ఛత్రంబులు ఫేనంబులు
చామరంబులు హంసంబులు బాణాసనంబులు గ్రాహంబులు ద్వీరదప
దతలంబులు కచ్చపంబులు సేత్రంబులు శక్తులు భల్లాదిసాయకంబులు
మీనంబులు హారరజఃపుంజుబు సైకతంబు గాఁ దదీయాహవరంగంబు
కమలాకరంబుననుకరించె నాసమయంబున॥

89

ఉ॥ సారథిఃసూచిశంతనుఃచు చండపరాక్రమలీల నిల్లన౯

“తేరు విచిత్రవై ఖరి నతిత్వరగం జనని మృఖర్వదు

ర్వారకరోరఘోరశరవారవిదారితశీరశూరవి

స్సారభుజాబలుండనయి భండనకేళియొనర్తు”నావుడు॥

90

వ॥ “అట్లకాక”నియ వాడు తదీయస్యందనంబు పెలుచం ద
టిమె నయ్యెడ,

91

క॥ భేరీభాంకారంబులు,

వారణశ్రీంకారములును వరహాయ హేషల్

వీరభటార్పణులును బహు,

ఘోరంబైచెలగె భూతకోటులు బెదరన్॥

92

వ॥ అప్పుడు

93

గ॥ వాహంబులు కుంజరసం,

దోహంబు లభేద్యమానతుంగ శతాంగ

వ్యూహంబులు వీరభటస

మూహంబులు భూమిపాలు మొనయుచుదాకెన్॥

94

వ॥ ఇట్లుతాకి

95

చ॥ “విడువుడు పట్టుఁ జేయుడు వవీనమహాగ్రతఁజుట్టుముట్టుడి
పొడువుడు కట్టికొట్టుడు నృపుఁ వెన”నంచుఁజెల్లగియార్పుచున్
బెడిదపుటంపరంబలపి భీమముగా రధరధ్యనూతులన్
గడువడికిప్పియుప్పతిలి కయ్యముచేయఁగఁ గ్రోధమూర్తియై॥ 96

ఉ॥ పంతముమీఱ భాస్కరుడు బంధురభానుసహస్రలీలచే

ధ్వాంతముమాయఁజేయుగతి ధర్మవిముక్తనిశాతనిష్ఠురా

సంతశిలీముఖంబుల ఘనంబుగఁ దచ్చరపంక్తిసంతనే

యంతమునొందజేసి విమతాగములన్ విదళించి వెండియున్॥ 97

ఉ॥ బంధురశౌర్యమేర్పడఁగఁ బక్కలు పిక్కలు ముక్కు లక్కులున్

కంధరముల్ శిరంబులును గాళ్ళును వ్రేళ్ళును గోళ్ళు కళ్ళునున్

సంధులు చేతు లూరువులు జానులు వీనులు కౌను లుగ్గని

ర్మంధరవృత్తితోనటికె మార్కొనిభూపతి దర్పమేర్పడన్॥ 98

వ॥ ఇట్లునటికిన బలంబులు విగతబలంబులై చలంబులుదక్కిచి

క్కువడినం గనుంగొని,

99

—కాళింగునియుద్ధము—

క॥ కాళింగుడు నిశిత్రోగ్రజ్వాలాజాలాతిభయద శిరసంఘాతం
బాలోనభూమిపత్తిపైగోలాహలమెసంగనార్చి కొంకకయేసె॥ 100

వ॥ ఇట్లేసిమటియును 101

క॥ నూతుని నెనిమిది నెనిమిది గేతువునై దైదు నగ్నికీలలుగ్రమ్మ
శ్వేతాశ్వంబులనాల్గిట నాతతగతి నేసిధనువు నటిముఱిదునిమె॥

ఉ॥ ఒండొకచావమెత్తినవుడు జ్వలరోషకమాయితాస్యుడై
దండధరాకృతింబాలించి దర్పమెలర్పంగఁబెట్టియార్చి యు
ద్దండతఁ జండకాండములఁ దద్ధనువుందునుచూడ వే గదా
దండమువైచెవాడు సురదానవమానవకోటిభీతిల॥ 103

క॥ గదవై వఁ దనదుగదచే గదనావనిభాగమును గడిఖండములై
చెదరిపడనేసి శక్తులుపదు నెనిమిదివైచె భూమిపాలుడుపేర్చి॥ 104

చ॥ అవి నిశితార్థచంద్రవిశిష్టాఘములనురుమాడినాడు మా
నవవరుమీఁదనార్చుచు ఘనంజయకీలలుపర్వ శూలము
బ్రవిమలభంగి నేయ నది పార్థివశేఖరుఁ డేడుతూపుల
దివిజులుచూచిమెచ్చంగ నతిత్వరగం బొడిచేసి వెండియు॥ 105

క॥ ఖరకరవరకిరణసముత్కరనిష్ఠురశరములేర్చి గాఢాకర
స్ఫురితములుగాఁగదిగిచియుబరువడిదద్రధము నెల్లభగ్నముచేసె॥

వ॥ ఇట్లువికలరథుడై 107

క॥ కాళింగుడు క్రోధాగ్నిజ్వాలలు కన్గవదొఱంగ సమదోద్ధత శుం
డాలారూఢుడయి జగత్కోలాహలలీలమరలెదోర్బల మెసంగ॥

వ॥ ఆసమయంబున 109

సీ॥ దానధారాయక్త దంతావళంబులు
గురుతరోద్భటవృత్తి గోటివేలు
ప్రబలమహామనోబలసంయుతములొచు

ఘనత కెక్కిన ఘోటకములులక్ష
కాదంబిసినమాకలితసుందరములై
మొనసినరథములు మూడుకోట్లు
పటుసింహవిక్రమప్రకటవిన్నూతిఁచేఁ
బరిఁగెడిరణవీరభటుల నేకు

గీ॥ లుక్కుమిగిలి తదీయమహోగ్రగంధ
సింధురమునల్గడలనిల్చి బంధురాస్య
శస్త్రసంహతిశంతను స్యందనంబు
పొదవి రుష్ణాంశుసి హిమంబుపొదవినట్లు॥

110

తే॥ పొదవిన బలంబుచెడక బెబ్బలివిధమున
హుంకరించుచునాతఁడత్యుగ్రమెసఁగ
నాశుగాశుగమేసి తదాశుగముల
నాశుగతిరూపుమాపె లో నరులుతలఁక॥

111

ప॥ ఇట్లువేసి యయ్యతిరథసింహుండు సింహవిక్రమంబుమెఱ
య శాత్రవచమూసుధ్యంబునఁ బుండరీకాకరంబునఁ గేళినలుపు శుం
డాలంబుపోలికిఁ గోదండపాండిత్యంబు నెఱపుచుఁ బడల్పడఁజేసిన సింగం
బుగనుంగొని భంగంబులై పాటు సారంగంబుల తెఱంగునఁ దత్తైన్యం
బు దైన్యంబు నొందినఁ గాళింగుండు తుంగమాతంగంబుఁబఱపి. 112

క॥ అక్షీణఘోరభిరుర సదృశంబౌభల్లమొకటి దిలిజాదితిజా
తేక్షణవర్గముబెదరఁగ పక్షమునాటిచన భూమివల్లభునేసె॥ 113

ప॥ ఇట్లేసినఁ గల్పావసానసమయసముద్గండదండధిర రేఖం గడు
మీఱి శంతనుండు 114

శంతనునిచేతఁ గాళింగుండు చచ్చుట.

చ॥ కరిశిర మొక్కబాణమున ఖండితమైపడనేసి యుల్లస
చ్చరములఁదొమ్మిదింట ఘనచాపమునుగ్గుగఁజేసి తీవ్రతఁ

గరములు రెండురెండువిశిఖంబుల భూస్థలిద్రుంచివైచి వి
స్ఫురిదురురత్న కుండలవిభూషితశీర్షము భల్లమొక్కట
ధరణికిఁజొల్లనేసె మునిదై వసమూహము సన్నుతింపఁగఁ. 115

ఉ॥ అగ్రజపాటుఁజూచి మహితాగ్రహమేర్పడవానితమ్ముడ
త్యుగ్రతఁ దేరుదోలి తనదోకుశలత్వముఁజూపి బాణముల్
విగ్రహముచ్చిపోవ నృపవీరునినేయ నతండు వే మదో
దగ్రత సంచలింపక ముదంబుననిట్లనిపల్క నవ్వచుఁ. 116

ఉ॥ “ఇంతకుమున్నెక్రోధమున నిందఱుచూడఁగ నీమపూర్వజుం
డంతకు చెంతకుంజనియె నట్టులెనిపుచనంగ నేల యో
రింతటనై ననుందొలఁగు మీసునఁ బైఁ జను దెంచి తేని క
ల్పాంతశనంజయోజ్వల మహాస్త్రములం దలద్రుంతు” నావుడుఁ.

ఉ॥ అంతటఁబోక వాఁడు విలయాంతకుభంగిఁ జెలంగియార్చి దు
ర్దాంతనిశిత బాణసముదాయము పై నడరింప వాని నిం
తంతలుచేసి భీషణత రేఘుచయంబులునాటనేసె భూ
కాంతుఁడువానిమేన సుర కాంతలుమిన్నునసంతసింపఁగఁ. 118

శా॥ నూతుఁ ధాత్రికిఁదెల్ల నేసి ధనువుం జూర్ణంబుగాఁజేసి వి
ఖ్యాతిఁ వాహచతుష్టయంబుశిరముల్ ఖండించి కోటిరముఁ
గేతుస్యందనముల్ వెనె నటకినం గ్రోధాత్ముడై ఖడ్గముఁ
జేతంబూనుక రాఁగ వేగ దునిమెఁ శిర్షం బుదగ్రంబుగఁ. 119

వ॥ ఇట్లు కళింగనాథానుజుండుపడినఁ దదీయవరూధినిఁ బే
రుగలిగిన యోధు లాయోధనంబున నమ్మహీధవు “వధింత,, ము
మధుమధనునిపయింబట తెంచు పూర్వగీర్వాణులవిధంబున దశదిశాం
తరాళంబులునిండ నార్చిపేర్చి వీరకం దాకిన నమ్మేటిమగండు గండు

మీటి శరాక్షరణసంధానమోక్షంబు లేర్పరింపరాకయుండఁ బ్రచండ
మండలీకృతకోదండదండంబుమెఱయ నిశితార్థచంద్రభల్లకౌక్షేయకా
దిసాధనంబులఁ జతుష్కప్తినహస్రసంఖ్యలఁ వసుంధరకుంబలిఁజేసె
నప్పుడు. 120

సీ॥ మృగమదఘనసార మిళితవత్సఁ జముల్
నెఱిమించునఖిముల నిమిరినిమిరి
మహితవీటీరాగ సహితములై యొప్పు
చ క్కెరమోపులు నెక్కినొక్కి
దరహసచంద్రికాంకురకపోలంబులు
పెంపునోడుత ముద్దుపెట్టిపెట్టి
ఫణిపద్మబ్జాణపాశబంధంబుల
లిలతో రతికేళిఁదేలితేలి

గీ॥ రమణ రంభాదినిఖిలాస్పరఃకదంబ
కాంతతరదివ్యభర్మహర్మ్యంతరాళి
కల్పసుమకల్పితానల్పతల్పములను
వీరులుండి రనేకు లవ్వేళయందు. 121

—శంతనుమీఁదికి సాక్ష్యుఁడు యుద్ధమునకువచ్చుట—

ప॥ ఆసమయంబున. 122

క॥ శకసాల్వమహీపతు లా త్యకలంకఁ సంతసముల నలరుచు నిశితాం
బకసంహతిశంతనుపైఁ బ్రకటంబుగఁగదించలముబలముగదురగ.

ప॥ ఇట్లనిరి. 124

చ॥ “చలమున నొవ్వ దివ్యశరజాలమునేసి వరాభియాతిదో
ర్బలవిభవంబుమాన్వి పటుబంధురశౌర్య మవార్చ్యమైతగఁ

జేలసిన వార మేము పృథివీపతులందు, తొలంగు పిన్న పు
జ్వలబలదర్పశౌర్యములు చాలపునీకు రణంబుసేయఁగఁ. 125

సీ॥ బంధుమిత్రమాత్యసింధురగాంధర్వ
రథతమోభాస్వత్కిరణము రణము

అశ్రాంతరాజమానానంతనిర్మిద

ఘనసుఖదుఃఖకారణము రణము

స్ఫుటతరమానసాంభోజసంభవలస

త్రృకటరోషానలేంధనము రణము

చిరకాలసంచితాంచితమహోన్నతపుణ్య

రమణీయమార్గవారణము రణము

ప్రబలకిల్బిషవిసరశరణము రణము

ప్రథితబుధలోకకలితగర్వణము రణము

ప్రకటధర్మక్రియాబ్జవారణము రణము

ప్రమదకౌటిల్యదుర్విచారణము రణము. 126

ఉ॥ కాపున నెట్టివారికిని గయ్యము నెయ్యము సేయనేర్చునే

సీపుతొలంగు బాలుఁడపునిత్యముసత్యముతప్పకుండ నా

త్మావనిపాలనంబు ముదమార నపారనదీనదీనత

స్త్రీవిగఁజేసికొమ్ము నిను నేరములెన్నము కాచి ముందరఁ. 127

వ॥ అనినవినిశంతనుండుక్రోధహాసభాసురముఖారవిందుండై యిట్లనియె.

ఉ॥ “పిన్న బలంబు పెంపు మఱి పెద్దలశౌర్యము తెంపు నాజిలోఁ

గన్నులఁజూతు రందఱును, కష్టపుమాటల కేమి, లోకమె

ల్ల నుతిసేయ నాదు కరలాఘవమిప్పుడుగానవచ్చుమీ

కెన్న నిమేషమాత్ర మిటు లేర్పడనిల్పుడి నాదుముందటఁ. 129

తే॥ చండతరమధనుర్ముక్త సార ఘోర
నిష్ఠురామోదఘమఘమనినదభూత
బాణనిర్ఘాతసంఘాతబహుళభూత
ములకు బ్రహ్మాదులైనను నిలువఁగలరె.

130

ప॥ అదియునుంగాక.

131

ఉ॥ ఇంతకుముగ్గి గళింగపతి యేర్పడఁ దమ్ముడు తాను కూలుటల్
పంతమెసంగఁజూచియును బాహుబలంబుచలంబులొప్పఁగా
శంతనుపైకివచ్చుటలు జన్మఫలంబటుగానకుండు రం
డంతకుఁగొల్పఁగాఁజనుదు''రంచు శరంబులు నాటనేసివన్. 132

♦ సాశ్వశంతనులయుద్ధము ♦

క॥ శకభూపాలుఁడుక్రోధో

త్సుకుండై వానాములమూట నూతుబదింటఁ

బ్రకటాంగంబాలునాటఁగ

నకుటిలగతి నేసి పేర్చి యాఱునికినుకన్.

133

తే॥ శక్తివైచినదునుమాడె జనవిభుండు

నరికె బదిశక్తులేసిన సురసముండు

శక్తిశతమేయ ఖండించె శంతనుండు

మించి వెయిశక్తులడరింపఁ ద్రొంచెనతఁడు.

134

ప॥ ఇట్లుత్రుంచి.

135

క॥ పదులు పదిపదులు వేలునుబది వేలును నూఱు వేలు బంధురశరముల్
గుద్రిగుచ్చినట్లునాటినఁ జదికిలఁబడిలేచిపాతె శకవరుడంతః. 136

మ॥ చలులభ్రాకుటిదుర్నిరీక్ష్యుడగుచున్ సాల్వండువేగంబ వి
స్ఫుటరౌద్రానలతీవ్రకీలల మహాంభోరాసులంగ్రాచు ను

దృటశూలంబు త్రిలోకభీకరముగాఁ బైనేయ ఖండంబులై
యటభూమింబడనేసెశంతనుఁడు శాతాశ్రుస్ఫురచ్ఛక్తిమై. 137

ప॥ సాల్వుండు 138

క॥ నిటలాంబకచిటలాంబక

చటులాంబకమేర్చియూర్చి త్కౌభుజభుజమున్
దటుకుననాటంగనేసిన
జొటజొటరుధిరంబుదొరఁగె సురలుతలంకన్. 139

ఉ॥ కోపముతోడశంతనుఁడు గొబ్బిన హుమ్మని భల్లమొక్కటన్
జాపమునుగ్గుగాఁచునుమ సాల్వుండు వేటొకచాపమెత్తి పృ
ధ్వీపతిమేన బాణములు తీవ్రతనాటంగనేసివేడ్కఁ ద
చ్చాపముచక్కుగానఱికెఁ జండభయంకరతీవ్రమూర్తియై. 140

ప॥ మఱియును 141

క॥ చండధనుర్దండముగొని మండలపతి క్రోధఘూర్ణమానానూనో
ద్దండస్వాంతుండై బల్కొండ్రుబునఁ బెలుచనూతుకంఠముదునిమెన్.

ప॥ ఇట్లుసారధిఁజంపి మఱియును 143

క॥ బాణంబులనాల్కిటఁ గంఘాణంబులతలలుదునిమి కాండాసన మ
ర్థేణాంకశరమునఁ దనుస్త్రాణకీరీటములు భల్లతతి విదళించెన్. 144

ప॥ అంతటఁబోకసాల్వుండు కల్పితస్యందనుండై నృపతిపురం
దరుపయింగవిసి నిశితవిశిఖవినరంబులు దశదిశలునిండనేసి పేర్చి
యాడ్చిన. 145

క॥ మార్చిమొరయించి బాహు గర్వంబేపారనృపుఁడు గంధవహాస్రం
బుర్వగఁదగులఁగఁనేసిన, బర్వత బాణమునవాఁడుభగ్నుఁజేసెన్ ॥

క॥ నాగాశ్రుమేసెభూపతి

వేగమెసాల్వండు గరుడవిశ్వాభిహతిఁ

బాగమటితునియఁజేసెను

ప్రేగుగఁదిమిరాస్త్రమేసె విభుఁ డుత్కులికఁ॥

147

శా॥ చండక్రోధమహూగ్రమూర్తియగుచు సాల్వండువేగంబమా

ర్తాండాస్త్రంబడరింపఁ ద్రుంచి సురదైత్యశ్రేణియార్వంగ ను

ద్దండప్రక్రియ శంతనుండడరి గాంధర్వాస్త్రమువైవ సా

ల్వం డింతింతలుచేసె నిర్జరవరాస్త్రోత్సాహసంరంభతఁ॥ 148

క॥ ఇవ్విధమునఁదనశరములు

క్రొవ్వాడినిరూపుమాపఁ గుతలేశు డులో

నివ్వటిలు క్రోధమెసఁగఁగ

నవ్వుచునిట్లనియె సాశ్వనర నాయకుఁడో॥

149

మ॥ “వినురామూఘండ! సాల్వభూరమణ! నీవిన్నూర్తి నేఁగంటి నేఁ

డనిలో నిందఱుచూడ నీదుశిర మత్యంతోగ్రబాణత్రయం

బునఖండింపుదు, లేకతక్కినఁ బ్రదీపార్వీతలాధీశనం

దనుడంచు ననుఁబల్కునే”లని మదౌద్ధత్యంబువాటిల్లఁగఁ॥ 150

క॥ అర్ణ వసంఘముగలఁగఁగ! స్వర్ణాద్రిచలింప దొడ్డశరమేర్చి మహూ

దీర్ణతనెక్కిడ విల్ల! కర్ణాంతముగాఁగఁదిగిచి కడువడినేసె॥ 151

క॥ మింటనుమంటలుగ్రమ్మఁగఁ

గంటకమున నేగుదెంచుఘన బాణము క్రే

గంటనుబాఱఁగఁగను గొని

తుంటలుగాఁజేసెవాఁడు దోర్బలమలరఁ॥

152

ఉ॥ ఒండొక బాణమేర్చిసృపుఁ డోయనిమింట సుపర్వులార్వగాఁ

జండధనంజయార్పులు దిశాతతులఁవడిగ్రమ్మ నుల్లన

ద్వండధరాకృతింగనలి తప్పక నేయనతండు మార్గణా
ఖండపటిష్ఠలీల గడికండలుచేసె విచిత్రమేర్పడన్ ||

153

వ|| ఇట్లు సాయకద్వయంబు నిర్భక్తంబయిన మహీనాయకుండు
కలంగక దుర్వార బాహుఖర్వగర్వసంపన్నుండై తొల్లి గంధపుష్పాక్ష
తాలంకృతంబగుచుఁ బసిండియొరంబెట్టి యమ్మహాసీయశక్తి సమంత్ర
కంబుగాఁ దైకొని యం దాదిమధ్యాంతంబులఁ గల్పాంతసమయానల్ప
కేఁ విహరి ఛలద్భటారవస్ఫురత్స్ఫులింగభూన భోంతరాళకరాళత్రిశూ
లపాణియగుశూలపాణియుఁ బ్రళయవేశాసముజ్జ్వలభమాణకీలాపభా
స్వరుండగు వైశ్వానరుండును సంవర్తిసమయసముద్బండదండధరుండైన
దండధరుండు నుండునట్లుగా ధ్యానంబుచేసి

154

క|| “దానము సద్గురుభక్తియు

జ్ఞానము జపముం దపంబు సత్యంబు హరి

ధ్యానము నాయెడఁగలిగిన

మానుగనీశక్తి సాల్వు మహిపయిఁగూల్పున్ ” ||

155

వ|| అనిపలికియేసిన

156

క|| పిడుగులుటక్కులఁబడియెను! దడఁబడెఁబద్మాప్త తేరి ధారాటంబుల్
గడగడవడఁకెజగంబులు! వడిచెడెనిందాదివిజవర్గముమనముల్ ||

సీ|| ఘంటికాసాహస్రఘణఘణోద్యద్ధావన

పరిపూరితాజాండభాండమగుచు

బంధురోగ్రప్రభాపటలవిద్యోతిత

ప్రస్ఫురద్దశదిశాభాగమగుచు

వర్ణితాంభోజసంభవనిర్జరేంద్రాది

నిఖిలకకుష్పాలనివహమగుచుఁ

జలితలోకాలోక శైలావృత్తోల్లస

త్సర్వసర్వసహచక్రమగుచుఁ

జటులశతకోటికోటినుస్సహనిశాత

ఘోరతరకీలికీలికాకులితనర్వ

జంతుసంతానమగుచు వే సాల్వమీద

నరుగుదెంచిననాతండు బిరుదుచెడక॥

158

—శంతనునిచేత సాల్వుడుచచ్చుట—

తే॥ వడి రథమునుండి పలుకయు వాలుఁ బూని

మంటపైనేగు వీరసింహంబుమాడ్కిఁ

బయిఁగవియ రత్నకుండలప్రభ వెలుంగు

తచ్చిరముద్రుంచె విమతులుతల్లడిల్ల॥

159

—శతకవచుఁడు యుద్ధమునకు వచ్చుట—

స॥ ఇట్లుసాల్వుండు తక్షణంబ తీక్షణంబగుశక్తి చేత నిహతుం
డైనఁ గనుంగొని వానితమ్ముఁ డుత్తుంగాభిరామంబును గామగమనోద్ధా
మంబును శాత్రవచమూభీమంబును నగు తేరునడిపించి

160

క॥ శతకవచుఁ డుగ్రవైఖరి శతకోటినిశాతవిశిఖసంతతులు మహీ

శతమన్యుమీదనేసెను! శతధృతిముఖిలేఖిగణమునన్ను తిసేయక॥

ప॥ అవియును శంతనుం డనర్గళమార్గణాసారంబున వారించి

162

క॥ మెఱుంగడరు సంపగమిచే

నురువడిఁ దచ్చాపదండ మురుఖండములై

దొరగంగఁజేసి హయముల

నఱువడి బాణములగప్ప నాఱునికిసుక॥

168

ప॥ సాల్వానుజుండు వేటొకవిల్లెతి

164

క॥ దండధరచండధామఃఖండపరాక్రమముతోడఁ గాండోఘము భూ
మండలవల్లభుమేనన్ నిండారగనాఱునేనె నిర్జరు లడలన్ ॥ 165

ఆ॥ మరలజమునిచూపుధరఁగొనుతూపుల

న్మాగ్రహమున నృపునివిగ్రహంబు

గరిమఁదూఱనేనె నురువడిఁబాములు

పుట్టలోకినేగుపొల్కితోడ॥

166

వ॥ ఇట్లేసి సింహనాదంబుచేసిన నవ్వసుంధరామండలాఖండ
లుండు దండతాడితవుండరికప్రచండంబుడంబునన్ గండుమిగిలి బెండు
పడక॥ 167

శా॥ ఆస్ఫటించి ప్రచండదావదహనవ్యాభీలకీలాచ్ఛటా

ప్రస్ఫితేక్షణలీలఁబోల్చి నిబిడద్రాఘిష్ఠమార్వీప్రభూ

తస్సారారవపూరితోర్విధరమాద్యత్కుంభిరాట్రుఁడై

విన్మూర్జత్స్ఫుటవిస్ఫులింగచయముల్ వే కన్నులంగ్రమ్మఁగన్ ॥ 168

న॥ విజృంభించి॥

169

చ॥ పిడుగులఁబోలుబాణముల భీమముగాఁగ నృపాలశేఖరుం

డడరిపడేనువై వఁ గవచాభిహతిన్ వడి బి ట్టమోఘమై

పుడమిఁబడెన్ మహోగ్రతను భూపతి క్రమ్మఱ ధల్లసప్తకం

బుడుగనిచేవనేయ నవియుం దొరఁగెం గతశాతసంపదన్ ॥ 170

వ॥ అయ్యెడ॥

171

క॥ శతకవచుఁ డుగ్రసాయకావితతిఁ భూపాలుమార్వి విచ్ఛేదముగాఁ

గ్రతుభుక్సంఘముమెచ్చఁగఁ నతులితగతిసేయారై సంబరమగలన్ ॥

వ॥ అంత శంతనుండు॥

173

చ॥ చిటచిటవిస్ఫులింగమాలు చిందఱవందఱలై కనుంగవన్
 'జొటజొటరాల వేటొకటి శూరత నారినమర్చి వేగమే
 పటుతరదుక్కుపుంబయుత భాస్వరసాయకతీవ్రపావక
 స్ఫుటచటులప్రభావటల పూరితసర్వదిగంతరాఘండై॥

174

క॥ పదిపదులు నైదుపదులును బదినూఱులు లక్ష కోటి పద్మానీక
 ప్రదరములు మరలనేసినఁగడినంబున మొనలువిఱిగి ఖండములగుచున్

చ॥ అవియునునట్టై గాఢకవచాభిహతిం గడునక్క జంబుగా
 భువిబడియెం బదంపడి విభుండు శితార్థశశాంక బాణముల్
 జవమునఁదొంబదేయ నవి సర్వజనంబులు చిత్రమందఁగాఁ
 బ్రవిమలరీతివ్రాలె రణరంగమునం దగఁ బూర్వవైఖరిన్॥

176

వ॥ శంతనుండుమఱియును ననేక నిశితశరపరంపరలుగురిసిన
 ఛిన్నంబులై విపక్షక్షమాభృత్పక్షవిఘ్నోభంబుసేయ నేరక తద్దంభోభి
 శోట్యమోఘనిష్ఠరకవచాభిఘాతంబునవ్రాలినం గనుంగొని చేయునది
 లేక దురంతచింతాక్రాంతస్వాతుండ్డై యిట్లనివలర్కించె॥

177

ఉ॥ మాయయొ యింద్రజాలమొ సమాయతశాత్రవగర్వభేదనా
 పాయమొ మంత్రసిద్ధియొకొ భావభవాదివరప్రభావమొ
 స్తూయతర త్వగింద్రియపుఘస్థిరపాటవమొక్క భారతీ
 నాయకకల్పితంబొ యిది నాకుండలంప నసాధ్యమింతయున్॥

178

శా॥ కల్పాంతాగ్నిసమానఘోరములు నిర్ఘాంతస్ఫురద్భీషణా
 నల్పంబుల్ చటులాంతకప్రకటదండక్రూరముల్ భూరిసం
 కల్పోద్భూతహరత్రిశూలనిశితాఖండంబు లస్మచ్ఛరం
 బు ల్పొల్పొందఁగ వీనిదాకి పొడియై భూమిస్థలివ్రాలెడిన్॥

179

ఉ॥ ఏమివిధంబునంగెలుతునీతని నుగ్రరణాంగణంబునం

దేమియుపాయమింక, మనుజేశ్వరమాత్రుఁడుగాఁడువీఁడు, నం

గ్రామమిఁకెట్లుచెల్లునొ శరప్రకరం బడరించి మమ్మజ్జో

ద్వామపరాక్రమక్రమమడంగెను వైరివధం బిఁకెల్లొకో॥ 180

వ॥ అని తలంచునమయంబున గగనభారతి యిట్లరు “నిఖిలకవ
చనిర్భేదినియచు శక్తి సురేంద్రదత్తంబై భవదధీనంబగుటంజేసి య
స్యశస్త్రాభేద్యంబులగు వీనికవచంబులు నూఱు నిమిషమాత్రంబునఁ
జూర్ణంబులగు, అంతటంగూలియు, దానిం బ్రయోగింపు”మనిచెప్పి
యూరకుండె నంత శంతనుం డత్యంతకుపితస్వాంతుండై యమృహానీ
యశక్తి ప్రయోగించిన॥ 181

• శంతనునిచేతిలో శతకవచుఁడు చచ్చుట. •

క॥ అవిరళగతి సురలార్వఁగఁ భువనము లాకులతఁజెంద భూరిస్ఫురణా
రవికోటిసన్నిభోన్నతిఁ గవచంబులునూఱు రజముగతిఁగావించె॥

వ॥ ఇవిధంబునఁ గవచంబులుచూర్ణంబులుచేసి యంతలోన॥

క॥ భగ్నస్వాంతుండై పతి మగ్నంబై సర్వలోకమండలి తలఁక

భగ్నముగఁజేసె ఘననిశిఁ తాగ్నేయాస్త్రమునవిమతునరదంబెల్లఁ

వ॥ ఇట్లు కవచస్యందనంబులు భగ్నంబులైన నతండు పక్షర
హితంబైన విహంగంబుకైవడి బలశౌర్యంబులడంగి పైకినేతెంచి గదా
దండంబువైచిన॥ 185

క॥ గదదునిమి వజ్రనిశితఁ ప్రదరంబున దేవచయము ప్రస్తుతినేయఁ

గదసఫలిఁ బడనఱకెను ముదమరారంగ శత్రుమూర్ధము వేగఁ

వ॥ ఆసమయంబున॥

187

• శంతనునికడకు నారదుడువచ్చుట •

సీ॥ ప్రాచేతసవ్యాసభట్టారకులకు నె

వ్యాసిబుద్ధి ధరిత్ర వన్నె నెఱుపెఁ

బుండరీకన్పూర్తిపాసఁగఁ జక్రికిఁ జక్రి

వదుడిచ్చు శిరము లెవ్వనిపాట

కొత్తానపాడి ప్రహ్లాదుఁ డెవ్వనిఁ గార

ణాచార్యవర్యుఁగా నాత్మఁదలఁతు

రెవ్వఁడు రాయంచనెక్కెడు తెఱఁగంటి

సెద్దకు ముదమిచ్చుముద్దపట్టి

జగతినెవ్వఁడు వైష్ణవచక్రివర్తి

యెవఁడురుచిరాంగనిర్భజి తేందుకుండ

శరశరన్నీరదుం డట్టిసారమాని

నారదుఁడు సర్వవిద్యావిశారదుండు॥

188

వ॥ పొడచూపిన నప్పుడమితేఁడు వినయభయభక్తితాత్పర్యం

బుల నమస్కరించి సుఖాసీనుఁడేసిన నారదుండ్లిట్లనియె॥

189

క॥ “కోకారివంశపావన” । నీకబ్జేన్ విజయలక్ష్మి నిస్సీమగుణ

స్తోత్ర ధరణీమండల మేకాతపనారణముగ నేలుము” మహిమన్॥

వ॥ ఇంక నృపతివధంబుడుగుము, “అహింసా పరమోధర్మ”
యను వచనంబెఱుంగవె” యనిపలుకునప్పలుకుచిలుకలకొలికిపటపుకా
యనిపట్టికి రాజతిలకుండ్లిట్లను ‘మహాత్మా’ భవదాశీర్వచోవిశేషంబున
ననల్పసంకల్పసిద్ధుండనౌట కన్భుతంబేల, “రాజవధంబుడుగు” మనిపలి
కితీరి యప్పనికిపమ్మతించితి, మిమ్మునొక్కవిచిత్రంబడిగెద నానతిండు॥

క॥ శతకవచనృపతిసమర! క్షీతిరంగమునన్ మదీయసితశరపాశా

హానినింతకుమునుకూలెనుశతధృతిముఖలేఖగణము సన్నుతిసేయన్॥

చ॥ అవిరళబాహుశౌర్యమహిమాతిశయంబున నత్రుశత్రువై
భవమున దివ్యతేజమునఁ బార్థివకోటులు వీనిసాటియే
భువి నదిగాక శాత్రవసమూహముచే నిరసాయమొందు నీ
కవచశతంబు మేననెటుగల్గెను దేవమునీద్ర! తెల్పవే॥ 193

• నారదుఁడు శతకవచునిపూర్వవృత్తాంతము చెప్పట. •

తే॥ అనిన సంభోజసంభవతనయుఁడనియెఁ
గుంభీసంభవేది కుజ్జృభమాణ
సారగంగాతరంగగంభీరభూరి
ఘుమఘుమారావమధుర వాగ్గుంభనమున॥ 194

క॥ అత్యంతసుందరింబై ప్రత్యక్షశ్రీవిలాసభాసితవిభవా
న్నత్యేకావరతంత్రా! దివ్యంబై జగతి నాల్వదేశంబలర॥ 195

చ॥ కలదొకరాజధాని శశికాంతశిలామయనర్మహర్మ్యమం
డలవరకూటకోటిఘటితస్ఫుటికస్ఫుటదీధితిచ్ఛటా
కలితవిచిత్రవృత్రహరకాంచనసాధమణిప్రభాశ్రియై
విలసితసర్వసంపదల విశ్వధరిత్రిని శ్రీపురంబన॥ 196

క॥ ఆనగరింబేలెడిపృథి వీనాధుఁడుఘోరశత్రుతిమిరాఘాద్య
ద్యానుఁడు శశ్వద్బాహాక్షీణపరాక్రముఁడు చంద్రశేఖరుండలరు॥

సీ॥ రాజతాచలధామరమణీయధృతిగాంచి

వహి సర్వమంగళావాసుడయ్యె

పూజనశ్వరాగణ్యమైతివహించి

సకలలోకప్రియ సరణిగాంచె

అతులితానంతసాయకరూఢిజెన్నారి

వరధర్మవిజయ సంధరతననెగె

గరిమ మహేశ్వరఖ్యాతిచే, గన్నటి

కమనీయశుచినమాఖ్యనుజెలంగె

నవతరామిత్రపురభేదనంబానర్చి

విబుధవర్ణితసద్గుణవిహృతిగనియె

చంద్రశేఖరుడౌనని జనులువొగడఁ

జెలంగె నిమ్మహి నా నృపశేఖరుండు॥

198

ఉ॥ ఆతనికుద్భవించిరి హిమాచలధైర్యధురీణు లత్రువి

ద్యాతతనైపుణుల్ విమతదారుణభూరిపరాక్రమక్రముల్

వీరభయుల్ జయొన్నతులు విశ్రుతనిర్మలసాంద్రకీర్తినం

జాతులు సాల్వుఁ డీతఁడును సర్వజగత్ప్రిణుతప్రసిద్ధులై॥

199

వ॥ ఇంతకుమున్నె కయ్యంబున నీచేతఁగూలినవాఁ డీశతకవ
చాగ్రజుండు నాల్వండనువాఁడు సురాసురాభేద్యమానానూనదుర్వార
బాహుశౌర్యసంపన్నుండై తమతండ్రియనుమతంబున రాజ్యపాలనంబు
సేయుచుండె, శతకవచుండును ద్వాదశవత్సరంబులునిండినయనంతరింబ
తవంబు సేయువేడుకం జనిచని॥

200

చ॥ కనియెన్మృపాలనందనుఁ డఘాతగభీరకనద్దరీర్పురీ

ఘనతరఘోషభీషణవికస్వరతుంగతరంగసంప్రభు

ద్వనగజరాజరాజినిబిడగ్రహణాగ్రహవిగ్రహాన్నతా

వనతమదేభశత్రుకులవైభవచిత్రము పారియోత్రము॥

201

వ॥ అప్పర్వతోపకరంబునందు॥

202

సీ॥ ద్విరదవిద్విడ్యత తీత్రఘోషప్రపతి

ఘోషిత దశహరిత్కుహరముఖము

కుహనాగహననాగ కోట్యుగనిగ్రహ
చకిత నానామృగసంగతంబు
వాహద్విషచ్ఛమూ వాహప్రోత్సాహన
న్నాహధూర్వహచల స్మహితలంబు
స్తబ్ధరోమస్తోమ సాంద్రఘర్షురరావ
కంపితానేక శాఖామృగంబు
స్వచ్ఛమధురసపానాల సాచ్ఛభల్ల
భల్లసఖముఖ నిర్దళద్భహుళ సాకు
రంద్రనిర్గత గూఢపాద్రటమదార
హరిభుగావళియగు సర్వఘ్నును గనియె ||

203

వ|| అందు

204

సీ॥ పాకాలపాంకురా స్తోకాంగసుఖచక్ర
వాకాంగనాచయ శ్రీకరంబు
భేకాటఘోషణా నీకాంబరోద్గతా
నేకార్భక బకౌఘనిరుపమంబు
నాళీకవిగళ స్మధూనీభ్రమద్రభమ
రాళీకలస్వనాభ్యంచితంబు
లోలీభవద్భంగ కేళీగత లసన్మ
రాళిషణీచక్రవాళయుతము
రంగదుత్తుంగ యజ్ఞాంగ తుంగనాగ
రంగ నారంగ కట్వంగ లుంగ మాతు
లుంగక లవంగ సుకుదుంగ సంగిలోరు
తీరమీక్షించె నెదుటఁ గాసార మొకటి||

205

ప॥ అమృతానందోవరంబునందుగ్రుంకి భూతిరుద్రాక్షమాలికా
ధరుండై యమనియమంబులుగలిగి స్వప్తికానన పద్మాసన సిద్ధాసన
మయూరాసన భద్రాసన కపాలాసనసింహాసన వీరాసనాది నానాసనం
బుల మూలోడ్యౌణ జాలంధరబంధంబుల సుస్థిరుండై యాధార స్వాధి
ష్ఠాన మణిపూరకానాహత విశుద్ధాది నానావిధచక్రానుగతంబైచక్రా
ణాపానవ్యానోదానసమానాఖ్యలంబరఁగిన పంచానిలంబులఁ జంద్రనూ
ర్యాగ్ని సంజ్ఞలంబరఁగిన యిడాపింగళాసుషుమ్నా నాడికోటరంబులరేచ
క పూరక కుంభకంబులుసేయుచు వాయుజయంబుగలిగి నిర్మలంబును
నిశ్చంచలంబును నైన చిత్తంబునఁ జిత్తజారాతి నారాధించుచుఁ బం
చరాత్రంబుల కొక్కమాటు బదరీఫల శ్రీఫలఫలాది వన్యఫలంబులుభ
క్షించుచు మాసంబుగడపి యంతటనుండి దశరాత్రంబుల కొక్క నా
డు పత్రభక్షణంబు సేయుచు రెండవమాసం బుత్తరించి యంతటఁబక్షం
బునకొక్కమాటు కరతలప్రమాణోదక పానంబు సేయుచు జరరాగ్నిన
డంచి మూడవమాసంబుగడపి యంత నిరాహారుండై యచేతనంబైన
కులధరంబుకరణి నిశ్చంచలుండైయుండె నాసమయంబున॥ 206

• గ్రీష్మర్తు వర్జన •

క॥ ఉష్ణాగమమెసఁగెఁగ ధర

— నుష్ణమయాఘోజ్వలన్మయాఘిప్రభవా

త్యుష్ణాప్తిగ జనమై మృగ

త్యుష్ణకసమేధమాన తీవ్రస్ఫురణః॥

క॥ వడివీవజౌచ్చైబోరునఁబడమటిగాడ్పులు మహాష్టభరణశ్రీలఁ
జడనిధిసంభృతభాస్వ! ర్భడబానలశిఖలఁగలసి పఱతెంచెనన్॥208

తే॥ గరిమ నఖలర్తువుల వేయికిరణములను

బూనికను సర్వజంత్రువితానజేహ

దాహమునకయి యవ్వేళఁ దాల్పఁజోలు

ననినకై వడి వేడిమి నినుఁగుమెఱసె॥

209

క॥ మొడుకొనిపుండరికభ! వాండకరండములనిండి యతిచండంబై
యెండ వడిఁగాయఁజౌచ్చై నఖండంబుగ నగ్నిగురియుక్త వడిఁబుడమి॥

తే॥ వరుస సరసుల జీవనస్ఫురణమెడతె

నహరహముఁ గుండెఁ గువలయం జాత్రిచేత

నినుండపుగు పంకజాతమైతిని మహాగ్ర

తేజమునమీఱ నిటులొట నై జమెకద॥

211

క॥ పరిలోకతాపకృద్భాస్కరికరసాగత్యమునకు శ్వసనాశసరా
ద్గర్భాగ్నులుచనుడెంచెడిసరణులగతిఁ జిట్లుటలు రసాస్థలి నెఱసె॥

తే॥ భవుఁడుతగవిష్టుపదవిష్టుపది జగత్త

రముననుంచుట యయ్యుష్మశముముకొఱకె

పద్మనాభుడు జలరాశిభవనుఁడొట

పరఁగనయ్యుష్మమునకును వెఱచికావె॥

213

చ॥ స్తనహిమశైలముల్ ఘనభుజాబిసముల్ కచకైవలంబులుఁ

వినుతవశీతరంగములు నిర్మలనాభిసరోవరంబులుఁ

గనదధరామృతంబులు వికస్వరభాస్వరహాసచంద్రికల్

తనువులుచల్లసేయ సతులం బతులొంది సుఖంచిరత్తుఱి॥ 214

తే॥ సకలజనముల తృప్ణోపశాంతిసేయు

తక్రమవ్వేళఁ బాసీయధామములను

బరఁగనొనరించె బహుజలపాన మింక

నితరులగుప్రాణుల విదాహ మెన్నపశ మె॥

215

సీ॥ తొడలపైఁజేర్చుక తోరంపుఁబాదముల్
 సిరియు భూదేవియుఁ జేరియొత్త
 భాసురేందీవరప్రస్ఫురిద్విగ్రహా
 వరణసంపద హరిద్వస్త్రమమర
 వేత్రదండముఁబూని సూత్రవళీభర్త
 యమరుల కోలాహలమునుమాన్ప
 వేయితేకులుగల్గు వెల్లతమ్ములతోడ
 హోయలుఁజూపెడు నేత్రయుగముమూసి
 నిద్రఁజెందె దగంగ నిర్నిద్రరత్న
 ముద్రితాక్షుడదగ్గసముద్రమధ్యఁ
 గాదవేయఁగణతల్పకంబునందు
 మాధవుండు తదాపాఠమాసమునను ॥

216

శా॥ జీమూతాఖ్యవహించె భాసురశిరస్సీమావతఃసంబుగా
 జీమూతంబులుపూనె దద్భవనదశ్రీనాత్మఁగాంక్షించి మ
 న్నామంబూనినబద్ధి కోటికి శరణ్యం బేర్చెదన్ వీని నే
 వేమా టిత్రఱినన్నలీల శిఖ యుర్విధాళి హెచ్చంగడుక ॥

217

సీ॥ శాత్రవచయసమిజ్జయఘనాభ్యుదయాప్తి
 నలరారి హరిసహాయత్వమొంది
 కీచకహరిబలాక్షీణలీలఁజెలంగి
 పున్నాగజాలవిభూతినణచి
 సుందరకాంచనస్యందనచక్రము
 బుద్విపాల్భేసి మాయులనడంచి
 బాణాసనశరాళి భస్మంబుగావించి
 పరవీరవరుల పే రరుదుచేసి
 రన్యకీలాలసద్గతి రహిదనర్చి
 మేలిమిప్రతాపదీప్తుల మిన్నుముట్టి

సంభ్రమస్ఫూర్తితో ధనంజయుఁడుమెఱసె
మొనరనవ్వేళఁదగ మహావనులయందు॥

218

మ॥ జలత్పక్ష్ణఁ ట్టితిభృంగుహాచయములో సంతాపముంబొందుచున్
గలభద్విట్కుల ముప్పదిక్కులదరన్ గరిలియార్వంగ మ
ర్జ్యులకుందోఁచుఁ బ్రచండదాహమున నాయుర్వీధరాశ్యంబులు
జ్వలరాద్రోద్ధతి నార్చెనోయనఁగ భీష్మంబైన గ్రీష్మంబునన్ ॥ 219

వ॥ ఆసమయంబున॥

క॥ పంచాగ్నిమధ్యమంబునఁ బంచాననునిగుఱించి భక్తిని భూభృ
త్పంచాస్యనందనుండు ప్రపంచమువెఱఁగంద ఘనతపంబొనరించె॥

శా॥ ప్రావృట్కుల మమోఘమేఘపటలీప్రత్యగ్రజాగ్రద్వృతి
శ్రీవిద్యుద్వరపుంజసంజనితనిస్తీమాగ్రగర్జ్హార్భటి
భావానహ్యాపరద్విపద్విషదురుప్రారంభగంభీరఘో
షావిర్భూతజయోద్యమాద్దిబలహర్యక్షంబుతోడన్ ॥ 221

చ॥ ధళధళదివ్యకాంతుల నుదారములైతగెఁ జంచలాలతల్
పెళపెళతీననాదముల భీష్మములయ్యెను మేఘఘోషముల్
గళగళనిస్వనంబుల జలస్థలులం గనుపట్టె భేకముల్
సలలితలీల వర్షదివసంబులయందు విచిత్రవైఖరిన్ ॥ 222

క॥ అభ్రమ్ముగప్పెనభ్రము లభ్రసరిజ్జూటకంఠహరినీలతమా
లభ్రమరాంజనభూభృద్విభ్రాజదద్రభకాంతివిభవములగుచున్ ॥ 223

సీ॥ సురసరిర్ఘురచర ద్వరహరిత్కరకర
స్ఫూర్తిరాలిన నీరుబుగ్గలనఁగ
భటులగర్జ్హామహార్భటినుల్కి దివినుండి
తనరంగడుల్లిన తారలనఁగ
దధిమహోదధి పయోధరమానివెడలంగఁ
గ్రక్కిన తత్తండగణములనఁగఁ

బ్రాహ్మట్యమయ మహారమ్యవంశాటవి

నందుండిపడిన ముత్యంబులనంగఁ

జంభభిద్వనపుష్పపచయవిరాజ

వనిమిమానిమిషేక్షణాహస్తవారి

జాతగళదుల్లసత్పారిజాతవికచ

పుష్పములనంగఁ గరకలు భూమిబడియె॥

224

క॥ మండితవనభృన్మదవే దండలసద్గండరీణదానముక్రియ ను

ద్దండగతివృష్టిగురిసె నఖండముగాఁ బాము వ్రేలఁగట్టినలీల॥225

సీ॥ తతబహిష్ఫలకృతాంచితతపస్సామాజ్య

యతికోటి యమృతాప్తి నతిశయిలై

వర్ణనీయాఖిలవనకిదంబంబులు

పరిపూర్ణఘనపుష్పభరములయ్యె

సుదుచిరసారసాకరసమూహంబులు

స్థిరకమల్లోల్లసశ్రీలఁదనరె

కమనీయసానుమత్కటక భూభాగముల్

శంబరాడంబరోజ్వలములయ్యె

సాంద్రసేతున్నతతటాకసముదయంబు

భూరిజీవనజాతవిభూతిఁదనరె

ధరణి నేమనిచెప్పఁ దత్సమయమందు

సరవి శ్లేషార్ధరతులు నైజులైకాఁగ॥

226

తే॥ కర్షకహల్కాగ్రభేదనోత్కటకరోర

రత్నగర్భాంతరోద్వాంతనూత్నగారు

డాశ్మసంతతులనంగ సన్యాంకురములు

నవ్యరేఖానుగతులఁ గానంగఁబడియె॥

227

తే॥ నారదాగమవేశ స్వాంతము లిగురై

సత్కదంబంబులకు ధరాస్థలమునందు

నారదాగమవేళ స్వాంతములిగుర్చు
టలు నిజంబేకదా సత్కదంబములకు॥

228

క॥ గురుతరఁదగమ్యములై సరవిఁ నవరసగభీరశబ్దాకర
స్ఫురణల సరస్వతులుతగె స్థిరనపుడు సరస్వతివిశేషములొదవ॥

ఉ॥ స్ఫారములయ్యెసస్యము లసారములయ్యెబకావళుల్, వ్యధా
ధారములయ్యెహంసము లుదారములయ్యెనడల్, సుగంధవి
స్తారములయ్యెగేదగులు, సారములయ్యెనుశాద్వలప్రబల్
తోరములయ్యెమాలతులతోటలు వార్షికవేళ భూస్థలి॥ 230

వ॥ మతీయువరాకాలంబు మందీకృతనిఖిల ప్రకాశంబయ్యు
నమందీకృతశిఖిప్రకాశంబై విద్యోతమానఖద్యోతప్రకరంబయ్యు నవి
ద్యోతమానఖద్యోతప్రకరంబై స్ఫుటనవామోదమేదుర రాజీవంబయ్యు
నస్ఫుటన వామోదమేదుర రాజీవంబై విభ్రాజమానాభసౌందర్యంబ
య్యు నవిభ్రాజమానాభసౌందర్యంబై యుద్జనకదంబవర్ధనంబయ్యు
ధార్తరాష్ట్రకదంబవర్ధనంబై విజృంభితమహాశిరంబయ్యు నఖండ
హరిముఖరవముఖితినిజృంభంబై మహేశ్వరలాకరసదాప్రేక్షణీయ
మహేశ్వరంబునుజీమూతన మాశ్లేష్టజీమూతంబును జీమూతవా
హనహరిస్మరుత్పరంపరావిరాజితంబునునై యొప్పారె. నప్పుడప్పు
డమితోపట్టి బహిష్కృతదేశంబుల నిశ్చించలుండై తపంబునేయుచుండె
నంత॥

231

— శ ర దృ తు వ ర్ణ న ము —

క॥ ధారాధరాగమంబు భూరిస్థితిగడచె, నిఖిలభువనశ్రేణి
స్ఫారానందకరములై శారదదినములుపొసంగె జారువిభూతి॥

సీ॥ సానుమత్తుంగ్రాసంస్థితవరసీల
కంఠవధూ కలగానముడిగె

కాండభృద్వేష్టితాఖండరుగ్గుండల

ప్రకటవిద్యుల్లతాప్రకరమణగె

భవ్యనీలప్రభాభాసమానానూన

వితతఘనాఘనోన్నతీతోలంగె

కూలంకమాభంగఘోషణోద్యద్భంగ

నిరుపమవాహినీగరిమదూలె

తే॥ చిత్రనిస్తంద్రసాంద్రదుచిరప్రకీర్ణ

జంభభీత్కార్ముకాంచద్విజృంభణంబు

సమసే సంతతభాసునోత్సవములగుచు

లాలితములైన యాశిరి ద్వేళలందు॥

233

మ॥ అలరెన్ శారదవేళలన్ ఫలితసన్ధ్యాయాతనీహోద్యవా

వళినిశోద్యదభీక్షరమృతరశుంభత్సద్భవైకప్రదో

జ్వలనప్రాపదకంకణాకలితమంచప్రాంతరస్థాంచదా

త్పలగంధీజనశస్త్రహస్తతల విభ్రాజచ్ఛపేటార్భటుల్॥

234

సీ॥ భగజితాంతరభేదరంజితేందిందిర

శింజితాంచత్కుంజపుంజములను

లలితార్భకానిలచలితాగమాంత వి

గళితాసప్రాద్యానతలములందు

రాజితాబ్జాసనప్రభాజితాంసలహంస

కూజితోద్యత్సరిహ్మలములను

నిందాశ్మవైషూర్యచంద్రోపలప్రభా

సాంద్రామిశోత్తంగసౌధములను

సరసచతురవచోవిలాస రస హంస

నవ్యపరిరంభణామోదభవ్య సద్వి

హరకేళినిదవిస్ఫారగళుల

సతులుపతులొప్పి రా శరత్సమయమందు॥

235

సీ॥ జయశబ్దపూర్వకోచ్చైస్సన్వయంబున మేలు

కొలుపులు వైతాళికులువచింప

మనవులు తగఁ జెప్పకొననచ్చి మందిరాం
 గణభూమి నిర్జరుల్ కాచియుండ
 నీశాదికామినీకుదుంబములు పూర్ణ
 కనకకుంభంబులు ఘనతఁదాల్చు
 గార్యభారముపూను కట్టయితబుగ
 సైన్యాధినాథుఁడెచ్చరికనిల్వ

నిద్రమేల్కొంచి కలశాంబునిధికుమారి
 కలికిచూపులు తననేత్రకమలములకు
 భవ్యశక్తునై కకల్యాణభరమాలాసఁగ
 శౌరికూర్చుండె నా శరత్సమయమందు॥

236

సీ॥ ధర రత్నగర్భమా టిరువంద లోనుండి
 నెడలిన మగరాలవెలుగులనఁగ
 హరిమేలుకొనుశుభాహములని నిర్జరుల్
 గురిపెనుర శాఖవిరులనఁగ
 బహుకళాధ్యుండైనపట్టిగన్గొని వెల్లి
 విరిసినకలశాబితరఁగలనఁగ
 అజుఁడు మానవులకుసృజించినట్టి మేల్
 తెలిచల్వపైగిణివలువలనఁగ

గనఁ దనరై సురౌఘు కలహభు గ్గు
 వనజభు గ్వతభుగ్వర వా గ్వళక్ష
 రు గ్వీషమద్య గ్వీశెదగు క్షద్య గ్వీశాల
 కోమలస్ఫూర్తులను తెల్లుగుంపులపుడు॥

237

క॥ పంకంబులిగిరి కన్నులు పంకములయ్యెన్ సుగంధబంధురవికస
 త్పంకేజరజఃపాళీనంకీర్ణములగుచుఁ బిదపశారద వేళక॥

238

సీ॥ ఘనసార లామజ్జక లవంగనలిలమం

తస్మిన్మః జల్లఁగాఁ ద్రావిత్రావి

బంధురసారభ్యపాటీరపంకంబు

లలిఁదాఁమణఁగంగ నలఁదియలఁది

మాలతీసుమమిశన్మహితతల్పంబులఁ

బూర్ణవిభ్రాంతిచేఁ బూరలిపొలి

మధుకరశుకపికమధురకోలాహల

స్వనములు చెవిసోఁక వ్రాల్చివ్రాల్చి

బాసురమనోజ్ఞనర్మగర్భప్రసవస్త

వచనరచనల జీవితేశ్వరవితతికి

బరఁగ సకియలచేఁ జెప్పిపంపిపంపి

విరహిణీలోక మొప్పు నవ్వేళయందు॥

239

వ॥ మఱియు నా శరద్వాసరంబులు సల్లలితభిల్లహల్లకపాణీసం
గతనంగీతజాతచేతోమోడవిస్ఫురద్గూఢపాన్ధిళిత లలితమలయవలయ
పటీరతరునికరసుకరబంధురసుగంధధురంధరమంధరగంధవహస్తనంధయ
పరంపరాపరికంపమానకబంధజాతసౌగంధికబృందనిష్కృందమానమధుర
మధురసపారణపరాయణ రంగద్భ్రుంగీసంగీతరవానుషంగ చక్రాంగ
రథాంగ విహంగకులకోలాహలవిరాజనూన నాభీకాకరతీరనితంబిసి
నితంబబింబవిడంబమాన సాంధ్రచందాతపసదృశాఖండపాంశుర శీతల
సికతాతలంబులవలనను, సికతాతలంబుల సున్నతులై సిద్ధాసనంబుల
నుండిమంత్రలఁగుహర రాజయోగంబు లనుష్ఠించుయోగీశ్వరులవలనను

సీశ్వరార్పణమనన్తై ర్యోర్వీగీర్వాణకృతాభిరామహూమధూమాక్ష
తాంతరిక్షవీక్ష్యమాణాఖండపాంశురకాండభృన్మండలాద్రధశుభ్రేత
రచ్ఛాయాచ్ఛటాచ్ఛురితస్వచ్ఛతరపునరాయాతప్రావృజ్జీమూతవిభ
మతాండవకేళివిల్లాలశిఖిండ్రకాండంబులవలననుగాండజాతపండ
వికాసలక్ష్మీవిమోచనంబులై జీవంజీవదంపతిమఃప్రమోదకరంబులై
మందారకుందారవిందారి శేఖరశతానందసుందరీసుందరప్రభాభాస
మానంబులగుచు బ్రహ్మాండకరంబునకు వెండినీటిపోతభాతిం దగు
పండువెన్నెలవలనను దంపహిమాంశువంశసంభూతవిశ్వేంద్రరాకాంతా
కాంతదంతావళశ్రవణకోటరబాధిర్యవిరచనానూనప్రభుస్థానభేరిధయం
కరభాంకారరవాకలితతదీయమాతంగతురింగశతాంగవీరభటోద్వేల
కోలాహలంబులవలనను శిలవ్రతతులసీదళపున్నాగకరవీరమాలతీచంప
కిమాతులుంగంబులనకలంకమానసాంబుజులై సహస్రనామంబులుచ్చు
రింపుచు లక్ష్మీనారాయణోమామహేశ్వరపూజలొనరించు పుణ్యా
త్కులవలనను దుష్ప్రతాంధతమఃపటలనిర్భేదనదిగ్విధూటీసిమంతి
సిందూరరజఃప్రశస్తతేజోవిరాజమానంబులగుచుఁ గన్పట్టుకాతీక
దీపికాచయంబులవలనను గోభూహిరణ్యసాలగ్రామకన్యాదానాదిదా
నంబులాలచరించు వదాన్యులవలనను సత్యంతమనోహరంబులై యొప్పె
నాసమయంబున

241

సీ॥ కల్పకసంతాన కమనీయతరుచయం

బుద్ధ్యానవనములై యుండు నెచట

మందాకినీనామ మహితవిఖ్యాతిచే

విష్ణుపదీనని వెలసెనెచట

మొససిజ్యోతిష్టోమముఖమహాయజ్ఞముల్

చేసినఘనులు వసించురెచట

గంధర్వసురసిద్ధ ఖచరకిన్నరయక్ష

సంతతుల్ రూఢి వతికంచు నెచట

నట్టిస్వర్గంబు నివసితాహవపటిష్ఠ
శూరకుంజరవర్గం బుదారసార
ఘోరపరవీరభటరథకుంజరాశ్వ
దూర్గమం బొప్పు భాగ్యసంసర్గమగుచు॥

241

సీ॥ జంత్రగాత్రంబుల శైలముల్ గరగించు
నప్పరోజనముల కాలయంబు
కలశాంబునిధిబుట్టి కప్పులేక చెలంగు
యుచ్చైశ్రవంబున కుండు నెలవు
కొండలతెక్కలు ఖండించుమేటికిఁ
భ్రౌభవంబానఁగూర్చు రాజధాని
అచ్యుతాంశోదితుండైన ధన్వంతరి
సాంపుమై తెచ్చిన సుధకురావు
మహితనీలప్రభాభాసమానచిత్ర
వరవరణసౌధయూధసుందరీతరాల
యప్రశస్తము సన్నంబుప్రకాండ
గోపురము పొల్చు నమరావతీపురంబు॥

242

ఉ॥ బాపురెయంచుఁ జూపదులు ప్రస్తుతిసేయఁగ నొప్పె లక్ష్మీకిఁ
గాపురమై సురేంద్రమణిగారుడరత్నహిరణ్యవిస్ఫుర
ద్గోపురమై విడూరభవకుటిమనిర్మలనర్మహర్మ్యమై
గోపుర మెన్నఁగావళమె గోతరుణీపతికైన వేడ్కచె॥

243

ప॥ అందు,

244

సీ॥ ఒకవంక మంజుఘోషోర్వశీహేమాది
నిఖిలాప్పరోవధూ నృత్యమెసఁగ
ఒకచాయగంధర్వనికరకిన్నరయక్ష
సంగీతవిద్యాప్రసంగమెసఁగ
ఒకమూలబలజంభవికటోగ్రపలభు

గ్విజయాంకములు వందివితతివైగడ
ఒకచక్క సకలధర్మకథావిధానంబు
లవధానమున గురుం డానతీయ

గురుతర్కాభమతంగజకుంభయుగళ

జన్మనోహరవృత్తశేచీతుపార

కరముఖిస్తనలిప్తసుగంధవంక

సరసరేఖాస్రశస్త్రవక్షు-బుమెఱయ॥

245

మ॥ శిఖిధర్మాసురపాశివాయుధనదశీకంఠగంధర్వయ

క్షుఖిగామర్వశిఖికిరీటఘటితాంచద్వజముక్తాఫలా

ద్యఖిలామూల్యమణీఘృణిప్రకరనాట్యారంభపాదోజ్వల

త్సఖుఁడైయుండె నిలింపనాయకుఁడు చింతారత్నపీఠస్థలి॥ 246

వ॥ ఇట్లుకూర్చుండి యాఖండలుండు తన్నుపకుమారాత్మ్యగ్ర

తపోభంగప్రారంభమన, ఉత్సుకుండై కొంఱొకతడవువిచారించి॥ 247

అ॥ పురుషుచిత్తమనెడి భూరిచంద్రదోపల

శకలమునకు జ్యోత్స్న చాననవృ

తెలియఁ బంచజనుని ధృతియనువల్లికి

వాయునిహతిగాదె వనితపొందు॥

248

వ॥ అదియెట్లంటేని,

249

మ॥ భామారత్నము నూర్వశిగ గని తపోభంగంబులంజెందినా

రామిత్రావరుణుల్, మహామహిమ మేనాబ్జేక్షణ గూడి వి

శ్వామిత్రుండు సమాధినిష్ఠతొరఁగెం, జర్పించి వేల్చి రా

సోమాబ్జావనయా తిలోత్తమకునై సుందోపసుందుల్ భువి॥ 250

వ॥ కాపున,

251

కం॥ అమరీజాలములోనె॥ జమరీవాలసమవేణి సౌందర్యోద్య

ద్భిమరీలోలేక్షణ వి, భ్రమరీలిందనరుమణి రంభయకాదే॥ 252

వ॥ అక్కఱతంబనిచినమదీయ కార్యంబవార్యచాతుర్యధుర్యయై

తత్త ఇంబున సిద్ధిపఁజేయునని వేత్రహస్తుల “రంభందోడ్కొనిర”మృని
పనిచిన॥ 253

ఉ॥ వారు “నుహ్నపసాద” మని వందనముల్ ఘటించియేగి వి
స్ఫారమహేంద్ర నిలవరచంద్ర శిలాప్రతిభాప్రభాసమా
నాదురత్న సంఘనుయహర్మ్యతలంబున యక్షసూనుతో
వారకజూదమాడు శుకవాణిని రంభనుగాంచివేడుక॥ 254

ప॥ ఇట్లనిరి॥ 255

క॥ “రంభా! హాఁరాంచితకుచ, కుంభా! లసదూరుహాసితకోమలరంభా
స్తంభా! పీక్షణజితమృగ, డింభా! మాపలుకువినము దృఢతరభక్తి

ఉ॥ దేవకులాధినాయకుఁడుదిక్పతి మాళిచిరత్నరత్న శో
భావృతపాదపంకమహుఁ డవ్యయలీల సుధర్మయందు సం
సేవితరీతినుండి నినుఁ జిత్తమెలర్పఁగఁ బిల్వబంచినన్
దేవరయాజ్ఞఁబూని యతితీవ్రతవచ్చితి”మన్న వేడుక॥ 257

ప॥ విని వికసితవదనారవిందయై డెందంబున నమందానందంబు
సందడింప నిజమనోహరుండగు నలకూబరునితో నిట్లనియె॥ 258

క॥ “నలకూబర! నను సురపతి

కొలుపునకుంబిలువఁబంచె గురుమతిఁబోవన్

దలఁచితి, నే నటుపోయిన

బలువిడియేపనికి వేడ్కఁ బంచునో వేగన్” 259

ప॥ అనిన విని యత్యంతమోహవిభ్రాంతచేతస్కుండై నల
కూబరుండు రంభకీట్లనియె॥ 260

సీ॥ “కమలాక్షి! నీచూపుగమితో డసరిఁబోర

దర్శకు బాణముల్ తలఁకుఁగాదె

విమలాస్య! నీమోమువీక్షించిచూడంగ

సంపూర్ణచంద్రుండు జంకుఁగాదె

చిల్లకలకొలికే! నీపలుకులుతో వాదింపఁ

జీలుక లేకాలంబు నులుకుఁగాదె
 నీలాభ్రవేణినీనెరులతో జగడింప
 హిందోళములు భయంబందుఁగాదె
 యిట్టినిచుఁబాసి చురుధాటి కెట్టులోర్తు
 పర్వచంద్రుని కేనెట్లు భంగపడుదు
 చిలుకపలుకుల కేరీతిఁ గలఁగకుండు
 అభులచే నెట్లుకాలంబు నపనయింతు”॥

261

కం॥ అని సంమోహ భ్రాంతిని

దనుఁబల్కెడి ప్రియుని విరహతాపంబాట
 గనుగవలనవృత్తాలఁగ
 వనజాననయిల్లనియె నాక్యప్రేక్షి॥

262

శ్లో॥ “కాంత! నినుబాసియుండినయంత నిమిష

మబ్బ మబ్బముయుగమును నయ్యగంబు
 తనరుఁ గల్పాంతమయి కాన తడయ నేల
 పోయివచ్చెద దయయుంచు భూరిగతిని”॥

263

వ॥ అనిననలకూబరుండిట్లనియె॥

264

సీ॥ “పండ్లుగొర్కుచునుండు బాలకీరములతో

బద్మాక్షీ! యేమంచుఁబలికెదొక్కొక్క
 కన్ను లెఱ్ఱఁగఁజేయు కలకంఠములతోడ
 ఘనసారగంధి! యేమనియెదొక్కొక్క
 వైషమ్యగతినున్న వనజాస్త్రశరముల
 తోడఁ జేడియ! యేమిచెప్పెదొక్కొక్క
 మ టగప్పుచువచ్చు మలయానిలంబుతో
 సీమంతిని! యేమిచెప్పెదొక్కొక్క

నన్ను నేచంగవలదని నన్ను తించి
 మీనకేతనుశ్రీపాద మానవెట్టి

పోయివేవేగరమ్ము సంపూర్ణ పూర్ణి
మానిశాకాంతవిభ్రాజమానవదనా”

265

వ॥ అనినఁ బ్రియునకుఁ బ్రియంబుదోప రంభయిట్లనియె॥ 266

క॥ “చిలుకల గూటన్ వేయుదుకలకంఠుల నడవిపాలుగాఁజేతునహూ
వలరాజుశరంబులకుఁ | వెలచేసెశమింతు, గాలివేగ మణంతు॥ 267

క॥ అటుగాననీదుమదిలోఁ

బెటెలకయుండు,, మనిచెప్పి ప్రియమలరారన్

దటుకునఁగంకణర్పుణర్పుణ

పటురావములొలయమొక్కి పాణియుగముచేన్॥

268

ఉ॥ వివిధలిర్పనిట్లులఁ బటీరసుగంధి తగంగ మ్రొక్కినన్

వావిరిగుచ్చియెత్తి కరుణన్ మనసారంగఁ గొంగలించి సం

భావనఁ జేసిపిడ్డొలుప బంధురహాసవిభాసితాస్యయై

జీ వనజాయతేకుణలు చిత్తమెలర్పంగఁ దన్నుఁగొల్వంగన్॥ 269

తే॥ మందయానంబుతోడ నామందయాన

యంతిపురమునకేగి యత్యంతహర్ష

మేర్పడంగ వేడ్కమై దాను నిగిదువదన

లలరఁ బన్నిటఁ బాలుపొంద జలకమాడి॥

270

ఉ॥ రంగుమెఱుంగుబంగరుచెఱుంగులచీచి సుణుంగుగట్టి చ

క్కం గనుసోగలందు నెఱిఁగాటుక రేకలు నీర్చి క్షేపణన్

జెంగలువల్ ధరించి ముఖసీమ మృగీమదరేఖనీర్చి చ

న్నుంగవమధ్యభాగమున నూతనహారములన్ ఘటించి యు

ప్పొంగుచుఁ బై రిణీరవిక పొల్పుగఁదాల్చి ముదంబెలర్పంగన్॥ 271

క॥ మాణిక్యమండితోజ్జ్వల, వీణామర్దనముఖ ప్రవిమల మనోజ్ఞా

నూనసుసాధనసంచయ, పాణులగుచుఁ గొంద టోలిఁబఱతేరంగన్

వ॥ అచ్చటఁగదిలి,

273

* రంభ యింద్రసభకువచ్చుట. *

సీ॥ తనయానగాంభీర్యమునుగాంచిగజములు
 లీల్యో నిద్దుర లేకి కుండఁ
 దనయూరుయుగమునోఁ దారొక్కనియరఁటులు
 పరఁగంగ నాకులపాటునొందఁ
 దనవృత్తగురుపయోధరకుంభములుగాంచి
 చక్రముతోజడవృత్తి సంభ్రమింపఁ
 దనకన్నుగవకాంచి తలఁగిసారంగముల్
 భూరివనస్థలిఁ బూరిగరవఁ
 దనదుమోహనమూర్తి నాంధ్రగుచిరేఖఁ
 గాంచికనకంబునిరుగాఁ గరఁగుచుండఁ
 దనదుముఖకాంతిఁగనుగొని తామరసము
 లులికితమ్ములనంగను గొలిచియుండ॥

274

సీ॥ కమనియతపనియకరికంకణధ్వనుల్
 యుణయుణయుణయుణయుణయనంగ
 మాణిక్యనిర్మితోద్యాణఘంటాతతి
 ఘణఘణఘణఘణఘణయనంగ
 లలితతాటంక కిలాపకాంతిచ్ఛటల్
 ధగధగధగధగధగయనంగ
 గురుపయోధరకుంభవరణాంశుకక్షభల్
 నగనిగన్నిగనిగన్నిగయనంగ
 జనియె మరఁతియాసాననదనమునకు
 లలితమన్మథసామాజ్యలక్ష్మీయనంగ
 నెనఁగఁజరియించు శృంగారరసమనంగ
 రమ్యకుచకుంభ లాస్యసంరంభ రంభ॥

275

క॥ అనిమిషనగసమకుచయుగ
 ననిమిషలోలాయతాక్షి నాశ్చర్యమునన్

గనుగొనునురకోటులకవు

డనిమిషభావంబు సౌఖ్యమాపాదించెన్ ||

276

మ॥ చని వేవేగ జూహారుచేసి తనలాస్యప్రాధి నద్దేవనా

ధునకుం దేటపడంగఁజూపి విలసత్తోహించితన్వాంతయై

వనజాక్షి తిలకంబునిల్వఁ గని నవ్యస్మేరసంపూరితా

ననుఁడై యిట్లనె లేఖనాయకుఁ డనూనస్థైర్యవాగ్గుంభనన్ || 277

ఉ॥ “హాసముచేయు నంచగమి యానము, చిల్కలపిడు కక్షరా

భ్యాసముచేయుఁబల్కు లల బంతుల గంతులణంచు గుబ్బులు

ల్లాసముమాన్పుఁ గెంపునకు లాలితభూరినుభాధరోష్ఠ మో

హాసరసీరుహాంఘ్రియగ! యెప్పుగ నీసరిఁబోల్ప శక్యమే || 278

క॥ అండజయానా! నీవా! లిండులుతలపోసచూడ లీలహాసిం చెన్

బెండుల కడానిబంగరు! కిండల మాఁరేడు పండ్లఁ గొండల నెల్లన్ || 279

క॥ నీచతురత సీలాస్యము! నీచక్కడనంబు సౌభు నీయకాచనమున్

జూచితిమే! కలలోను! నేచంద్రదానవలయందు నిభ రాడ్గచునా! || 280

సీ॥ అతివ! నీకొప్పుకప్పురసిభయంబంది

రహి నీలములు తృణగ్రాహులయ్యె

అంబుజాతాక్షి! నీయాగుతీరుతలంచి

భోగిగులంబెల్లఁ బుట్టకెక్కె

కోమలి! నీచూపుకో పారసితలంకి

హరిణసంచయమెల్లఁ నడవిఁ జేరె

ముదితాలలామ! నీమోముగోమీక్షించి

నీరజాతంబులునీటఁగలసె

నవలతాతన్వి! నీదుయానంబుగాంచి

మత్తగజములు నెమ్మోములెత్తమఱచె

ఏమిచ్చెందు నీసాటియిందువదన

యహహ! పదునాల్గులోకంబులందుఁగలదె ||

281

వ॥ అనిపలికిన నక్కలికిచిలుకలకొలికి కులుకుపలుకుల నమ్మ
తంబుచిలుక మొగంబున మొలకనవ్వు లొలుక సురవల్లభునితో
నిట్లనియె॥ 282

క॥ “దేవర! ననుబహురీతుల! వేవర్ణింపంగ నేల వినుడి మీ సం
భావనచే సర్వగుణ! ప్రావీణ్యముఁజెందఁగంటి భద్రస్ఫూర్తి॥ 283
న॥ నన్నుఁబిలువఁబంచినకారణంబేమి” యనిన నద్దేవతాసార్వ
భౌముం డిట్లనియె॥ 284

సుగంధి॥ “రాజశేఖరుండనంగ రాజుపొల్పు భూమి నా
రాజశేఖరాత్మజుండు రాజితప్రకాశుడై
రాజశేఖరుంగుఁజించి రమ్యనిష్ఠచే నుధీ
రాజశేఖరుల్ గణింప రత్నగర్భనుండెడి॥ 285

వ॥ అటుగావునఁ దదీయకార్యనిర్వాహణావార్యచాతుర్యగాంభీ
ర్యలావణ్యతారుణ్య కళావిభ్రమ విలాసలక్షణ విచక్షణవగు నిన్నుఁ
బిలువఁబుచితి, నీకుఁదక్క వేటొక్కచ క్కెరబామ్మచేఁ దప్పియో
జనం బసాధ్యంబు గావున మదీయవచనంబుఁ దప్పక తపోధంగంబు
సేయవలయు, నీనేర్పచూతముకదా? ఆగోత్రాకాంతపుత్రుండు పారి
యాత్రగోత్రపరిసర వనాంతరంబున నన్ను వాఁడని పలికి మఱియు
నిట్లనియె॥ 286

క॥ “చంచలనయనా! యిప్పుని కొంచెంబనిమదినిజూడకుమి, యెట్లనిన
చాంచల్యరహితధైర్యో! దండితహృత్సాహసుం డతండు తలంప॥

—రంభను “శతకవచునితపస్సుభంగముచేయు” నని

యింద్రుఁడుంపుట.—

వ॥ అనినవిని రంభ నూత్నరత్నకంకణర్ముణంర్ముణకృణనకస్త
వాస్తతలసంఘటితాంశుకపయోధరకుంభయై శుంభత్సంరంభంబుతో
జంభవై రికిట్లనియె॥ 288

సీ॥ “ధారుణీధరములనీరుగాఁగఁగించు

నెకపాటచాలదే యుక్తచరిత!
 మించిదారువు లంకురించునట్టులఁజేయు
 నెక మాటచాలదే యురుగుణాధ్య!
 వలరాజునైనను వలలఁబడంజేయు
 నొక చూపుచాలదే ప్రకటధైర్య!
 మునిసమూహమునెల్ల మోహింపఁగాఁజేయు
 నొక నవ్వుచాలదే యుగ్రచరిత!
 గీ॥ పద్మజముకుందహరులకు భ్రాంతిసేయు
 నొక్కనాట్యంబుచాలదే యోగివినుత!
 రాజనందనుడనంత రంభకిట్లు
 తృణము మేరువుగాఁజెప్పఁటల దేవ! ॥

289

చ॥ విరసములైనపండ్లు సువివేకముగల్గినివానియెండ్లు సం
 గరమునఁగానివిండ్లు బలుకమ్మనినిద్దపుఁదావిలేసేమీ
 లరవిరిచెండ్లు చక్రములనందముఁజొదనిబండ్లు పూరుషుఁ
 బారివశుఁజేయలేనివిఱిబొండ్లు సురేశ్వర! యేలయెన్నఁగఁ ॥

290

క॥ మగవాని వశునిజేయనిమగువలసొందర్యసాకుమార్యములేలా
 పొగడంగన్నులుచన్నులు మొగముందగురూపమాటబామకులేవే
 వ॥ అనిన నింద్రుండిట్లనియె॥

292

నీ॥ “అలనారదస్ఫూర్తి గలఁగదేభామ! నీ
 యొప్పారుకీల్జడ హూయలుచూడ
 పుండరీకస్ఫూర్తి పొలియదేకొమ్మ! నీ
 తెలివాలుగన్నులు తేరిచూడ
 ఆత్రేయవిస్ఫూర్తి యణఁగదేచాన! నీ
 సొగసైననగుముద్దు మొగముఁజూడ
 పర్వతవిస్ఫూర్తి పాయదేరమణి నీ
 బిగువైన వక్షోజయుగముఁజూడ

రాజనందనుడననెంత రాజమండ
లాస్య! త్రైలోక్యమోహనంబైననీదు
మూర్తిగనినంత నేవళవర్తియగుచు
దాసుడై కొల్పియుండఁజే తపముమాని

293

వ॥ అనియునుంగాక,

294

క॥ పాటలగంధీ! యమృతపుండ్రేటలనంబరఁగునీదు తియ్యనిసాలపుం
బాటలముద్దులమాటల! నాటలనాకొమరుమనముహరియింపువెనక॥

తే॥ సునత గోరంతయాలస్యమునకుఁ దలంచి

చూడఁ గొండంతపనిచెఱుసారిదివినవె

జగతి “నాలస్యమమృతంవిషం” బనంగఁ

గాన వేవేగఁ గదలుచు కమలనయన॥

296

వ॥ అనిపల్కి కల్పకల్పితా నల్పకల్పచిత్రాంబరామూల్యమా
ల్యాదులు బహుమానంబుచేసి పంచిన మించినవేడ్కనచ్చుచిత్రేక్షణక
టాక్షాంచలంబుననవృన్దివృట్టిహల్లక పాణులుందానునుదత్తుణంబకదలి

ఉ॥ నందనపారిజాతసుమ నవ్యసుగంధధురీణుడై జనా

నందమిళిందబంధుర నినాదలసత్సురదీర్ఘి కోర్కికా

బృందవినిర్గతామల కృషీటకణాతిశయావకీర్ణుడై

మందకురంగవాహనుడు మార్గపరిశ్రమమెల్లఁబాపఁగక॥ 298

వ॥ భూలోకంబునకేతెంచి మాల్యవ దృప్యవ ద్రుక్షవ ధిమ
వంతంబులుగడచి గంధమాదన హేమకూలమహేంద్రశక్తిమంతంబులు
చూచుచుఁ దన్నికటప్రకటలవంగమాతులుంగలుంగతుంగనారంగనారి
కేళనాగపూగచంపకచందన మాకందమాలతీకుటజకుద్దాలతాలహిం
తాలతమాలకేతకీవనంబులవీక్షింపుచుఁ దన్మధ్య సల్లలితోత్ఫుల్లహల్లక
కుముదకువలయబిసప్రసూననివ్యందమానమకరందపానానంద భృంగీ
సంగీతవిద్యాప్రసంగరంగత్సరోవరంబులు గనుంగొనుచు నమందానం
బంబు డెందంబునం గ్రందుకొనఁ జనిచని,

299

ఉ॥ కాంచిదేవకాంతలు వికస్వరభాస్వరసీరదుద్వసీ
 చంచలచంచరీకకుల ఝంకృతినాదసముల్లసర్పురీ
 సంచయకూటఝూటతట సంజనితోత్కటభూజరాజశా
 ఖాంచలసన్నిగూఢ లసదంబుజమిత్రము పారియౌత్రము॥ 300

వ॥ కాంచితదుపకంఠసల్లలితపల్లవవిచిత్రచారుకోరకరాజమాన
 ప్రనూనశలాటుఫలగుళుచ్చ లతావితానవిభ్రాజితమందారకుండచందన
 సాలర సాలతమాలఖిమూర నారంగ నారీకేశపున్నాగ చంపకవకుళకుద్దాల
 మాలతీమధూకసల్లక్తిభల్లాతకజంబూప్రముఖ నిఖిలతరువుగజరంజితంబగు
 వసంబుప్రవేశించి కలకంఠసంచమస్వనంబులు కేకుల కేకారవంబులు
 కలరవకలరవంబులు హిందోళర్పుకారనినాదంబులు బకకోలాహలం
 బులు శుకరుతంబులు శాఠికాకూజితంబులు మరాళమధురమణితంబులు
 చెవుల పండువులు సేయఁ గొంతతడవు విశ్రమించి చిత్తంబున నిట్లని
 విత్రిక్కించె.

301

కి॥ సురపరివృఢసంముఖమున|బరునడిసంతంబులాడి పటతెంచితినే
 నటలేక వీని విభ్రమ|పరవశుఁగాఁజేతుననుచు బహుభాషలచే॥
 క॥ నాచన్నులగమకంబును|నాచక్కనిమొగములీల నాసుందరమున్
 నాచాతుర్యము బొగును|నూచింపఁగఁదెలియునిచట సురుచిరిఫణితిన్
 చ॥ “రమణులలోనఁ జక్కనిది రంభ”యటంచనిపల్కు దేవతా
 రమణునికల్కిపల్కునకు రమ్యత వన్నియవెట్టివట్లుగా
 రమణ మదీయవిభ్రమవిలాసకళామహిమంబుచే మహి
 రమణకుమారు నాదువలలంబడఁజేయుదు నన్నిభంగులన్॥ 304

ఉ॥ రాజకుమారునెమ్మనము రాజితవజ్రగిరింద్రతుల్యమై
 యోజుదలిర్పు నిశ్చలతనొందిన గ్రావముచేసి యంతటన్
 ట్మోజముచేసి సత్ఫలముగాఁ దగఁ జేసి సలీల నూనమై
 రాజిలఁ జేసి చారుమకరందముచేసి కరంతు నీరుగన్॥

305

వ॥ ఇట్లప్పుడు రాధరీతిలకం బయ్యుత్తమతపోనిధిసన్నిధికేతెంచి
మహీధరంబుచందంబున నిశ్చంచలుండై యున్నఁ గనుంగొని కనుంగొ
నలనవ్వునివ్వటిల్ల నల్లనల్లనఁజేరంజని,
206

సీ॥ గవిసెనసడలించి కమనీయవిస్ఫూర్తి
నిగనిగల్గలడాలునెఱయఁదుడిచి
తనరుదక్షిణహస్తమున దండమొనరించి
జిగిదేరుమేలిసోయగవుఁగాయ
లపరంజికుండలనపహసిం చెడిగుబ్బ
కవదాకఁ దంత్రులుకలయదీటి
యొనరుమెట్టులుచక్కనై త్త రాగవ్యాప్తి
నొనరించి తాళలయోరుగతిని
మంద్రమధ్యమతారని స్తంద్రరూఢి
వెలయ గీతప్రబంధముల్ చెలువుమీఱఁ
జేతనంబు లచేతనస్థితిసహింప
వీణవాయిం చె లీలాప్రవీణయగుచు॥
307

క॥ ఆనలినాక్షీతిలకము । గానంబత్యంతసౌఖ్యకరమై ఘనమై
వీనులవిందై వెస బ్ర । హృదయందంబగుచునలరె నతులితఫణితి॥

క॥ మృగములుచొక్కు వహించెను
నగములుమిక్కిలిద్రవించె నానాగతులఁ
ఖగములువిభ్రమమొందె
జగములహో! భూరిచిత్రసంస్థితిఁదనరె॥
309

తే॥ పాంకముగి సారదారువు లంకురించె
చిత్రవైఖరిఁ జిత్రముల్ జీవకళలు
దాల్చె నేమన వచ్చు నత్తలిరుబోణి
యతులగాంధర్వగీతవిద్యానిరూఢి ॥
31

వ! ఇత్తైఱంగున నామెఱుంగుబోడి తననంగీత్రనంగంబుకొంత
 తడవునెఱపి మనంబునంగరంగక చట్టురిబోలి యెప్పటియట్టు నిట్టట్టు
 కదలకయున్న యప్పుడమితేనిపట్టి దిట్టతనంబును మనంబునంబొగడి
 మగుడి విలాసవచనరచనాచమత్కారలాస్యకేళీనైపుణ్యంబు లేర్పఱించి
 వేసరి చిత్తం బుత్తలపడ నత్తోదరి తనపొత్తు కత్తియలతో నిట్లనియె,

* రంభ శతకవచునితపస్సు భంగవటుపలేకపోవుట *

క॥ “అండజయానా! యీమునిమండను నెమ్మనములీలమది నేచంగాఁ
 జండతరస్థాణువో బలుఁ కొండయొకా కిట్టులుంట కుంభిగలదే॥3॥2
 ఆ॥ కలికి! యడవిలోనఁగాసినవెన్నెల । పగిదియయ్యె నాదుపాటయెల్ల
 నకియ! చెవిటివద్దశంఖంబుఁబట్టిన! మాడ్కియయ్యె నాదుమాటలెల్ల॥
 సీ॥ జోరీఁగ మందారనుమగళన్మకరంద

మాధుర్యమెఱుంగునే మధురవాణి!

పరివక్తనహకారఫలరసమాధురి

శలభ మెఱుంగునే జలదవేణి!

రమణీయసంగీతరసపరిపాకంబు

రాసభమెఱుంగునే రాజవదన!

పసిబాలుఁ డేర్పడఁ బర్వచంద్రుని కళా

సౌందర్యమెఱుంగునే కుందరదన!

యిట్టిమూర్ఖుండు నన్నెట్టులెఱుంగ నేర్పు

నన్నిపల్కినఁగానియోసన్నతాంగి!

తవునెఱుఁగువంటియెడలకుదివిజనాధుఁ

డనుప మముబోటివారల నలరుబోణి!

314

• రంభ యింద్రుని దూఱుట •

సీ॥ జడదారిమవ్వంపుజవ్వనితోఁగూడి

శౌపమొందిన దురాచారిగాఁడె

చేతులతీటవోఁ జడిముడిపాటుతోఁ

గొండలనఱకిన కుమతిగాఁడె
 పాలనుతిండుల నెల్లఁ బోరిలోదయలేక
 బలునిద్రపుచ్చిన చిలిపిగాఁడె
 తనముదాల్కితై తపసికన్నియవేడి
 ఘనత్రైబాణముగొన్న కష్టిగాఁడె
 పరఁగ గాఢేయు నుగ్రతపంబుచెఱుపఁ
 బంచి నను రాయఁజేసిన భ్రష్టుగాఁడె
 యిట్టిమర్మార్గుడనుచు మున్నెఱిగి పనుప
 నేలవచ్చితి నయ్యయో లోలనయన!”

315

వ॥ అనిపలికి

316

క॥ “అడుటొ కాలుగరంగఁగఁది బాడుటొ చౌశీతిబంధఘణితిఁ రతులఁ
 గూడుటొ యీతనితపమును! వేడుకఁజెఱుచుటలుమనకువింపేచెలియా!”

వ॥ కావున నెప్పటి నెలపునకుంబోద”మనిపలికి యక్కలికి చెలు
 వలుగొలువ మఱచిచనియెనంత

318

—శివుఁడు శతకవచునికిఁ బ్రత్యక్షమగుట—

సీ॥ కడలిఁబండినవాఁడు, గాలితిండులతేఁడు

నమ్ముగా సొమ్ముగా నలరువాఁడు
 వేలుపువిడిమట్టు వెల్లనిబల్టు
 వీల్లుగా నిల్లుగా నెలయువాఁడు
 చలిమిలదొరపట్టి నత్తిపట్టినజెట్టి
 యాలుగాఁ జాలుగా నమరువాఁడు
 జముతండ్రిజముకోడె చక్కనితెలికోడె

పూవుగా మావుగాఁ బొసఁగువాఁడు
 మేలుగలవాఁడు జేజేలనేలువాఁడు
 మించువాఁ డల్ల వీడులద్రుంచువాఁడు

మీఱువాఁ డెల్లతపసులుగోరువాఁడు

దండివాఁడు విసంపుమే ల్లిండివాఁడు॥

319

క॥ గోపతిగోపతిగోభా! మాపతిగీష్పతిమునీంద్రమానసవినుత

శ్రీపాదాంబుజయుగళుఁడు! మాపతిప్రత్యక్షమయ్యే మానికిబ్రీతి॥

ఎ॥ ఇట్లు బేసికంటివేలుపు కట్టెమరంబాడకట్టిన రాచపట్టి పట్టం
జాలని తోపంబున నవ్వుపధ్వజ మకరధ్వజసంహారు పాదపద్మంబు
లకు సాష్టాంగదండప్రణామంబులాచరించి లేచి ముకుళితకరకమలుండై
యిట్లని స్తుతియించె.

321

సీ॥ భూషణీకృతసర్వభూభరణభుజంగ

జంగమస్థావరాంచత్వపూర్ణ!

పూర్ణిమాచంద్రికోదీర్ఘనిర్మలకాయ!

కాయజాఖర్వ దుర్గర్వహరణ!

రణకళావిభవ నిర్దళితగజాసుర!

సురలోకవిస్తులసుభగదక్ష!

దక్షకన్యాపయోధరమనస్సంచార!

చారణకేయ భాస్వత్ప్రతాప!

భావనిశ్చయముక్త విపక్షపక్ష!

పక్షిరాడ్ధ్వజ దివ్యప్రభావబాణ!

బాణగీర్వాణరిపుముఖభక్తవరద!

వరదయాకర! శివ! శర్య! శరణశరణ॥

322

సీ॥ తీరై నకడియంబు తెల్లనిపాముగా

మీఱినసామి! జోహారునీకు

అల్లిబిల్లగురాణి తెల్లనియేఱుగా

మీఱినసామి! జోహారునీకు

మొల్లమైదనరావు తెల్లనిగట్టుగా

మీఱినసామి! జోహారునీకు

తేజనతలపువ్వు తెల్లనిగాముగా

మీరినసామి! జోహారునీకు

తెల్లతేజవడి రల్లతెల్లతపసి

తెల్లయేనుగురాహుత్తు తెల్లదీవి

యిల్లుగలవేల్పుపొగడంగ నుల్లసిల్లి

మీరినసామి! జోహారునీకు॥

323

క॥ నల్లనివన్నియదుప్పటి! నల్లనిదొరివిడిదిదొనయు నల్లనియాలు

నల్లనికుత్తుకగలిగిన! చల్లనిమాతగడ్డి! నీకుశరణుమహేశా! 324

వ॥ దేవా! నీవు జగదుద్భవస్థితిలయకారము డవై రాజససాత్విక
తామసగుణగుణులగుఁజేయించి తానందగోపిదత్తుడహంబుల వర్తిం
తువు, సర్వభూతాంతర్యామివి, సర్వేశ్వరుడవు, పురాణపురుషుండవు,
కాలమూర్తివి, ఆదిమధ్యాంతరహితుడవు, అప్యయియిడవు, అక్షరుం
డవు, అగోచరుండవు, ఇట్లునీకునమస్కరించెద”ననిపల్కిమఱియు॥ 325

సీ॥ “శ్రీకరద్యోధునీన్నిగజకాంతితుల్

రమణీయచిత్రప్రతిములుగాఁగ

రంగదుత్తుంగవిరాజితస్వర్పదీ

భంగిణములు పుష్పములుగాఁగ

ఘనతరామృతమయాఖి ప్రాంచదుత్పల

బాంధవఖండబుఫలముగాఁగఁ

ప్రబాలేయభూమిభృద్భవలనదేహంబు

వేలితపల్లిమతల్లిగాఁగఁ

గలిగిమదభీష్టఫలములుగలుగఁజేయు

కల్పకం బీవయగుచు సాక్షాత్స్వరూప

మునను జనుదెంచినట్టులఁ గనఁగనయ్యె

శస్త్రగోపతిగోపతి! శరధిశరధి!”

326

ప॥ అనివలెన నంతకాంతకు డత్తంతసంతోష స్వాంతురై తన
యమందవచోమకరంద బిందుబృందంబుల నారాజసంక్రందననందను
డెందంబునకు నత్యానందంబుబొందుపఱచుచు నిట్లనియె, 327

క॥ “తపమునకు మెచ్చితిం గృహ నృపనుత! నీ కెద్దియైననిచ్చెదఁ గానన్
నెపమిడక నీదుకోరిక । చెపు” మననిట్లనియెఁ జంద్ర శేఖరుఁడొడన్ ।

ప॥ “దేవా! నిఖిలాభియాతిదుర్లంఘ్యవిరాజ త్రేణోవి శేషంబును
నఖర్వదుర్వార శాశ్వతైశ్వర్యంబును సురాసురాభేద్యమానానూనాస్త్ర
శస్త్రవిద్యానవద్యనైపుణ్యంబును గామగమనంబుగా శతాంగంబును”
మృనివలికి మఱియును, 329

తే॥ “సరవిమూలండ్రి చంద్ర శేఖరుఁడు పేరు
గలుఁగ జేసెను వెన శతకవచుడనుచు
రూఢి నయ్యర్థమున కనురూపముగను
గవచములునూటొనర్పు నాగాత్రమందు । 330

ప॥ అవియును విపక్షదుర్నిరీక్ష్యంబులును నత్యంతగుంభితంబు
లును బరశస్త్రాభేద్యంబులునై యుండునట్టుగాఁ గరుణసేయు” మని ప్రార్థిం
చిన నవ్వరంబిచ్చి చిచ్చరకంటిసామి తన నెలవునకుంజనియె నంత, 331

తే॥ శతకవచుడటఁ బాసి విశ్రుతసమస్త
నిస్తులైశ్వర్యయుక్తుడై నిజపురంబు
కేగి యత్యంతపిథవమహేంద్రుడగుచు
నుండి దిగ్రాజనికరంబు గండణంచె॥ 332

ప॥ ఇట్లు దిగ్విజయంబుచేసి, 333

సీ॥ మందరనుందరకందరభూములఁ

గై లాసపర్వతకటకములను
మంజులహేమాద్రిమణిశిఖరంబులఁ

బృథులనందనచైత్రరథములందు

మలయాగనిలయోరుమలయజచ్చాయల

రాజితోద్యానాంతరంబులందుఁ

కాంచనవరత్న కలితహర్షములందు

సలలితకృతకాద్రితలములందు

సారసోత్పలకల్వారపండహరి

భూరిశృంగారకాసారతీరములను

గామగమనశతాంగంబుకడఁక నెక్కి

ప్రేయసియుఁదాను విహరించుబ్రియమెలర్ప॥ 334

వ॥ ఇట్లు యథేచ్ఛావిహారంబుల దినంబులుపుచ్చుచుండెనంత.

—మణికింధరునికథ—

క॥ మణికింధరుఁడనుయత్సుఁడుఁ పుష్యశిరాడ్రేవేయునకునుబరమప్రియుఁడౌ

ధనదునిమిత్రుఁడువైభవపునుడై మణినగరమందుఁగాపురముండుక॥

తే॥ అతనిపుత్రిక మహితాపరావతార

మోహినిదేవి శ్రోత్రోన్మయమోహనాంగి

తతనిరీక్షణమాలికాజితకురంగి

శ్రీహరికుమారు వజ్రాంగిమోహనాంగి॥

337

ఉ॥ చక్కనిమేల్మీకుండనపసల్ సరిపాలుగఁదూచి నిద్దపుం

జక్కలతేనిచాయలొగి సొంపుగనందులమేళవించి పెం

పెక్కిడుక్రొమ్మెఱుంగులు పయిందిగఁబాటఁగఁగమ్మిచేసెఁబో

యక్కనకాంగి నబ్జభవహటకికారుఁ డపూర్వవైఖరిక॥ 338

తే॥ ఆత్మవిద్యేష విషమాంబకాఖ్యుడనరె

దలఁపఁదన్నామధేయంబు తననుజెందె

ననుచు నాటవశరముగ మనసిజంఘ

చేసికొనఁబోలు నక్కన్యఁ జిత్రఫణితి॥

339

సీ॥ ఇరులతో నీలంపునరులతోఁ దుమ్మెద

గరులతో వెనఁబోరుఁ గురులతీరు

చెండ్లతో మారేడుపండ్లతో బంగారు
 గిండ్లతోఁ దివురుఁ బాలిండ్లసారు
 చిలుకతోఁ గవురంపుఁబలుకుతో విరి తేనె
 కొలఁకుతో జగడించు బలుకుసంచు
 పూలతో నలువగుఱ్ఱాలతోఁ గళ్ళువ

జాలతో నిక్కు హసంబుఁబెక్కు
 ప్రాపు మరుతూపునకుఁ దక్కుచూపు చూపు

మీఁద జీమలబారుఁ జెన్నారు నారు
 యిమ్మతంపుబావి చెగిగావి మోవి

ముదితరూపంబు త్రేలోక్యమోహనంబు॥

340

సర్వలఘుగీతము॥ అవురి! పలుకఁగనలవియె హరిణనయన
 బెడఁగునునుజిగిరిగితోడ లొడలు నడలు
 మనమునకుఁ దెలియవళ మె వనజవదన
 ఘనవదనరదనపదనఖములసొబగు”॥

341

వ॥ అనినవిని “తదనంతరకథావిధానం బెఱిగింపు”మనుటయు॥

క॥ సామిరిస్తుతీసద్గుణ భూమి! భూమిముఖపంచభూతసదాంత
 ర్యామి! చామిరిభిఁద్రీమహిళాకామి! శేషశిఖరస్వామి! 343
 సుగంధి॥ జారచోరపీఠవార! సారచారువర్తనో

దార! తారహార! హీరతారకోరుక్మీవి

స్తార! ఘోరభూరివైరి! వారుశాతిదారిణా!

స్ఫారశూర! శీరచిత్తసారసప్రచారణా॥

344

గద్య॥ ఇది...అన్న మరాజాన్వయపయఃసారావార సంపూర్ణ పూర్ణ మా
 సుధాకర సకలగుణరత్నాకర విద్వజ్జనవిధేయ రమణ

యనామధేయ ప్రణీతంబైన శంతనురాజ

చరిత్రంబును మహాప్రబంధంబునందు

ద్వితీయాశ్వాసము.

శంతనురాజచరిత్ర.

తృతీయాశ్వాసము.

క॥ శ్రీమత్కౌస్తుభరత్నోద్దామ! ధగధగితభాన్వితశ్రీవత్సాం
కామలరుచినమ్మృత! కోమలదరహాస! శేషకుధరనివాసా! 1

న॥ అవధరింపుము జనమేజయునకు వైశంపాయనుం డనుకం
పాన్వితచిత్తుండై యిట్లనియె. 2

ఁ మణికంధరునికొమార్త వనవిహారమువచ్చుట ఁ
ఉ॥ అచ్చనలేక నాతిలక మంత వసంతము వింతమీటి రా
నచ్చరతీఁగెబొండ్లఁ బరిహాస మొనర్చు విలాసినిమణుల్
చెచ్చెర నిచ్చ ముచ్చటలు చెప్పుచుఁ దోఁజనుదేరఁ బచ్చరా
గుచ్చులహెచ్చుడాలు వగగుల్కెడి పల్లకయెక్కి వేడ్కచే॥ 3
న॥ శృంగారోద్యాన కేళీవిహార సంరూఢభావయై చనిచని
ముందర. 4

క॥ వసజాక్షీతిలకంబటఁ
గనుగొనెమాకందకుండ ఖర్జురలన
త్పనసాశోకశమీవట
ఘనతరతరునికరచిత్రతరమగుదాని॥ 5

న॥ ఒక్క యుద్ధామాభిరామంబగు నారామంబు ప్రవేశించి
కించిన్మధ్య యచ్చట యానంబుడిగ్గి యొక్కచెలియ కైదండగొని
యచ్చటచ్చట వర్తింపుచు. 6

* వసంతఋతువర్ణన *

క॥ “శుక వాణి! చూడుమివ్వని
శుకగేయస్ఫూర్తిఁ జక్రమందరనియతిం

బ్రకటతరహంసనివహూ

త్సుకవైఖరి నీలవర్ణసాబగువ కలదెక్కి॥

7

వ॥ అదియునుంగాక.

8

సీ॥ తావిగుప్పుచు నెప్పు మావిగుత్తులచొప్పు

వలిగబ్బిగుబ్బల చెలువుగాఁగఁ

గల్గిచిల్కల సారుగుల్కుపల్కులతీరు

పాలువుచూపెడి ముద్దుపలుకుగాఁగ

మడికినింపులునింపు కొదమయంచలగుంపు

డంబైన మందయానంబుగాఁగ

నెలమిసీలవుడాలుగలుగు తుమ్మెదజాలు

కప్పుగుప్పెడు గొప్ప కొప్పుగాఁగ

సాగసునులిపచ్చిపగడంపుఁ మోగుచిగురు

రివివిలసిల్లు చెంగావిమోవిగాఁగఁ

గలిగియివ్వని యవ్వనకన్యవోలె

గాననయ్యెను గనుగొంటె కమలవదన॥

9

క॥ సురసాలముగాంచి తెచ్చెలి!

సురసాలముగతి నభీష్టశుభఫలదము భా

సురసాలము గనుగొంటివె

సురసాలముకొమ్మలంటి శోభిలెగొమ్మల్॥

10

సీ॥ మన్మథనామసమారూఢినో సుమ

నోబాణసంభృతి నుతులుగాంచె

బురుషాభిధానతః బాలువుమీఱుటనేమొ

శ్యామానుగతమున సంచరించె

నర్జననామధేయప్రశస్తి నొకొక

కగురువిస్ఫూర్తిచే ఘనతగాంచె

గాంచననగనమాఖ్యనుమీటుటను బహు

పాదసంగతిగల్గి పరిధివిల్లె

నురుతరోద్యచ్ఛివాహ్వయాభ్యుదయమునను

నాగధరభూరివైభవైశ్నతులుగాంచె

ననుచు గరమున గరము గీల్కొనగజేసె

చెలియకెఱిగించె జిలుకలకొలికియపుడు

11

ప॥ ఇత్రైత్రుంగున నమ్మోహనాంగి కురంగమదగంధబంధురప్ర
హరార్థ వంబు వెల్లిగొన నయ్యారామాభిరామమహీరుహవిశేషంబులు
ముద్దుచెలియ కెఱిగించుచు బంకజాక్షు లిరువంకల గొంతులేక
సేవింప నచ్చటచ్చటవర్తింపుచు వనలక్ష్మి తమరాకల కలరి యడుగు
లకు మడుగులుపఱచినకై వడి బుడమి నెడలేక నిండిన గొప్ప కప్పురం
పుడిప్పలపై నుప్పురపిథిగప్పుకొని యొప్పులుగలతావులు గుప్పుచు విప్పు
గల పూవుచప్పురంబుల యిమ్ముల గొమ్మల తోరమ్ములగుకుచమ్ముల
బొందుపఱచుచు దఱచు ఫలమ్ముల విఱ్ఱవీగు కొమ్మలుగల నిమ్మలు
గనుంగొని నంతసిల్లుచు గొదమతుమ్మెదకదుపులరొదల బొదలు
పొదలమొదల వదలక యల్లిబిల్లిగ నల్లికొన్న మొల్లంపు టల్లికల కుల్ల
సిల్లుచు బాలకడలిపట్టి తోబుట్టుచట్టల గట్టిగగట్టిన మెట్టుల నిట్టట్టు
గొట్టుపడక నెట్టన గట్టననుండి బోరునం బాటు పూవుదేనియవాకలు
చొచ్చి విచ్చలవిడి విడివడిన పచ్చవిల్తుని మదపుటేనుంగుగుంపులపెం
పున నీదులాడు బోదరాయంచలంగాంచి వంచిబి పట్టందలంచుచు
విహరించుచున్న సమయంబున,

12

శతకవచుడు వనమునకువచ్చుట.

క॥ రతిపతిసంహరదన్తో, న్నతచారుశతాంగమెక్కి నానావికలక

జతురతతోవతికంపుచు, శతకవచుండగుదెంచె జయ్యననటకు

తే॥ ఏగుదెంచితదారాసు మెల్లచోట్లు
గాంచి ఘనరోహిణీకాంతకాంతరత్న
సంకలితభూరివేది విటంకములను
నిలిచినిలిచివిహారంబు సలిపినలిపి॥

14

వ॥ అంత నెక్కయెడఁ దారకామధ్యగతయైన చంద్రరేకవిధం
బున సఖినిక రాంతస్థితయైన యమ్మోహనాంగి మనోహరాంగినిం గనుం
గొని వినిశితశంఖరాంతకనిర్ఘాతసంఘాతోపమానవిభ్రాజమానప్రసూన
శిలీముఖశాధ్యమానమానమండై నితాంతచింతాకూపారాంతర్నిమ
గ్నాంతరంగుండగుచుఁ దనలోనిట్లనియె॥

15

క॥ “ఈలోలేక్షణ మరునిల్లాలో లేకెన్నిచూడ నచ్చరలేప్రా
యాలోకా దీనికిపరి భూలోకమునందుఁబోల్పఁ బాలఁతులుగలరే॥

సీ॥ చక్రపరీహాససౌందర్యమునమీఱెఁ

గలికికుచంబులు కటితటంబు

కమలవిదూషణశ్రమముననొప్పారెఁ

గనకాంగి నెమ్మోము కన్నుగవయు

కాంచనవ్రీడాకృతచిత్తస్థితిమీఱె

సలినాస్యమైజిగి నాశికంబు

పున్నాగసాధ్యసన్ఫూర్తితోఁగనుపట్టె

సంగనయానంబు నారుతీరు

భాసురతరప్రవాళవిభ్రాజమాన

గతినలరెఁ గొమ్మకరములు కావిమోవి

యార! యీతన్వేగనుగొన్న సతనుఁడైన

మోహవా రాశిలోపల మునుఁగకున్నె॥

17

సీ॥ తమ్ములమీఁదటఁదనరారుచున్నట్టి

కమలగర్భంబులఁ గమలగర్భ

ములమీద ననంటుల లలి ననంటులమీద

మేదిని మేదినిమీదఁ బొన్న

విరి పొన్నవిరిమీదఁ దరఁగులుతరఁగుల

మీదను జాళువామేనిగిండ్లు

వానిపై వలమురి వలమురిమీదను

విండ్లు నావిండ్లపై విధుని విధుని

పై మొగులు తగుల్కొనఁ జేసి పద్మభవుఁడు

పొసఁగఁ గ్రొమ్మించుమించుగఁబాదలి తనదు

శిల్పవైఖరి దెలియంగఁ జేసినట్టి

ప్రతిమగాఁబోలు సిద్ధమీ పద్మనయన॥

18

సీ॥ అబ్జాక్షికటిచక్ర మాక్రమింపఁగఁగల్గ

నవనిమండల మేలినట్లుగాదె

కుసుమకోమలి కుల్కుగుబ్బలు చేసోక

నల్ల మేరువునందినట్లుకాదె

అంగనమోవి నొక్కంగఁగల్గినను ది

వ్యాహరమబ్జినయట్లుగాదె

పూటోణినెమ్మేను పొదలిపట్టగఁగల్గ

నమిత కాంచన మబ్జినట్లుగాదె

కాన యీముద్దుగుమ్మ యీకలికిచిలుక

యీజగన్మోహనాకార యీకుమారి

యీమనోహరసౌందర్య యీలతాంగి

నన్నుఁగృహజూడ భాగ్యంబునాదికాదె॥

19

వ॥ అని యక్కుసుమకోమలి సౌందర్య సౌకుమార్య చాతు
ర్య విశేషంబు లశేషంబుగా వేటువేటవర్ణింపుచుఁ దత్సమీపమ్మున
కేతెంచునవపరంబున॥

20

కం॥ కనుగొనియె మోహనాంగుని

వనజేక్షణభూరిరూప వైభవజతత

ద్వనజాంబకు వనజాంబక

హననకృపాలబ్ధతేజు సల శతకవచుఁ॥

21

ప॥ అయ్యెడ

22

క॥ అయ్యారె! చెలువన త్తటిదియ్యనివిలుబూని విరులతెగలశరాళి
గయ్యాలివచ్చుతేజీయొయ్యరివజీరు తగ మహాద్ధతి నేసె॥

23

తే॥ కంటికిదిసింపనట్టివాడంట కందుఁ

డమ్ములనె కొమ్మనెమ్మది హళి జూచి

యమరఁజెందించె,ధర మెత్తనెనచోట

వరునఁగలపోయ గుద్దలివాడిగాదె॥

24

ప॥ అంతనచ్చోటఁ దనఱోటి మేటిబోటికి వసుధరాభృచ్చుత
కోటిధరుంజూపి యిట్లనియె.

25

ఉ॥ “గెంటనిచాయకుండనము గేలియొనర్చెడిమేను నోటలే

యింటిలో మెక్కటిడుగలదేయని తమ్ములనవ్వునెమ్మొగం

బంటినకందుహస్తములు నమ్మకచెల్ల! మఱెన్నియైన వా

ల్గంటులు వీనిజూచినను గంటికి నిద్దరవచ్చునే చెలీ!॥

26

క॥ కాంతా!యలవియె యీభూ,కాతునితోనిష్ఠగోష్ఠి గడపుచుఁదా నే
కాంతమున నుండఁగలిగిన! కాంతామణిజన్మఫలము గణుతింపంగఁ॥

తే॥ కండచక్కెర పూఁదేనె కలయఁగలపి

యజుఁడుచేసిన పీనధారామృతంబు

గుటుకుగుటుకుగుట, క్కునఁ గ్రోలఁగలుగు

జూపదేచుమి భాగ్యంబు తరళనయన!॥

28

శోటకము॥ కంతుజయకతులఁ గాంతుము,తారా

కాంతు వసంతుని గందుము ని భూ

కాంతునితో సరిగానము పోల్చు

వింతగు నెంతయు నీరదవేణి!

29

క॥ తొలిజన్మంబుల నేతపములుచేసెనొనిష్ఠ మణులు ముఖ్యాకల్ప
స్థలసంఘటితములగుచున్ జెలియా! యీన్మపునిదేహసీమన్ నిలువన్ ॥

క॥ కొమ్మా! యీకన్నుల యీనమ్మా యీన్మపునిజూచినదియాదిగ నా
నెమ్మనమునఁ బరితాపము! నిమ్మకెరువు వేసినటుల నెఱసెంగదమ్మా!

క॥ మకరాంకుభాణపంచక! మకటా! నిర్ఘాతజాత మటుగాకున్నన్
సకచల్లుచు మద్దెర్యమునకియ! వకావకలుచేయఁజాలు నితలఁపన్ ॥

ఆ॥ మోహనాంగి! పాసఁగ ముల్లునాటినచోట

గొట్టుగొట్టినట్లు కుమతయగుచు

నన్ను నేఁచఁజొచ్చెఁ బన్నుగావలిగాలి

తొలుత వీనిచర్య ధూళిగాను॥

33

క॥ జాలింబెట్టఁగఁజొచ్చెనుజాలగనీశుకపికాళిజలజాస్త్రబలో

ద్యేలాట్టహాససన్నిభ! కోలాహలనాదమిపుడుకోకిలవాణి॥

34

క॥ అరియరియై శిఖిశిఖయై! హరిహరియై యాశుగము మహాశుగమై శం
బరభంజనండు తగ శంబరభంజనుడై యొసంగె బరిభవము చెలీ!॥

వ॥ అనిపలికి మఱియునిట్లనియె.

36

తే॥ “అమ్మనేచెల్ల! భూరిమోహప్రతాప

మంతకంతకు నగ్గలంబై చెలంగె

ఏమిచేయుదునింకనో యిగురుబోణి!

ఎట్లుగానున్నదోకదా యీశ్వరాజ్ఞ॥

37

వ॥ ఇందిందీరబృందనుందరాలకా! యీసుందరీకందర్పపూర్ణి
మానుధాధామబింబంబునకు క్షీరచారావారంబునుంబోలిన యన్వవా
యంబును, జందనగంధీ! హరిచందనంబునకుసంక్రందనుందనంబునుంబో

లిన యీతనిజనకునామంబును, గుండరదనా! కుండంబునకు సౌరభంబు
నుంబోలిన వీని విమలాభిధానంబును, వేటువేటు నెటుంగవలయు"ననిప
లుకుచున్న సమయంబున నన్నరవరకుమారమాకుమారుం డక్కుమారి
సమీపంబునకే తెంచి మృదుమధురవచనరిచనాచాతుర్యధుర్యుండగు
చుఁ గంతుని మదదంతిపితందనరు నయ్యింతికిట్లనియె, 38

సుగంధి || చంద్రసన్ని భాస్య! యేను జంద్రవంశజాతుఁడన్
జంద్రశేఖరావసీశచంద్రు కూర్మినూనుఁడన్
జంద్రశేఖరోల్లసత్ప్రసాదలబ్ధతేజఁడన్
జంద్రికాబహురహీరచారు కీతిఁ గుంతుఁడన్ || 39

తే|| శతకవచుడంద్రునాపేరు జగతియందు
చల్లకనివచ్చి ముంత దాచంగనేల
యేనువచ్చినకార్యంబు నెఱిగికొనుము
నిజముచెప్పెద నుత్ఫుల్లనీరజాక్షి || 40

శా|| నీలావణ్యము నీకళావిభవమున్ నీవిభ్రమాకారమున్
నీలాలిత్యమనోజ్ఞయశావనము హా! నేగన్నమాత్రాననే
బాలా! పుష్పధనుర్విముక్తవిలసద్బాణావళిన్ మద్భ్రదు
ద్వేలాప్రాధవమెల్లమాఁ డైమరుఁ డుద్రేకప్రతాపాగ్రుండై || 41

కం|| వనజానన! నీచూఢ్మలు సనుసోకినయంత మదనునారాచంబుల్
తనువుననంఁతునుగొమ్మలకనుసన్నలమెలఁగుఁగాదెకామునిశరముల్ |

తే|| ఎంతఘాతకుండకట! లతాంతకుంతుఁ
డతనిశరములు నూనంబులనుట దగదు
కనుగొనఁగ ధాతచేసిన కమ్యవూల
పేరిటనెసంగు బలువైన పిడుగులగును || 42

మన్మథదూషణ

సే॥ మామగారిని గురుకాంతమరగ జేసి

యగ్రజుని గూతునంటెనువట్టుచేసి

కోర్కె బెదలగొడి మునిపత్నిగూడజేసి

నిట్టికంతుడు నన్నేల యేచకుండు॥

44

న॥ అని పలికి॥

45

ఉ॥ “కన్నీయ! నిన్నుజూడ నరకాంతవిధాబుకనంగరాడ హేమా

కిన్నరకంబుకంధరవై, కింపురుషాబుజపత్రనేత్రవా

పన్నగభామవ్రా, దివిజపల్లవపాశివా, యక్షకన్యవా

యున్నదియున్నయట్టుతగ నొప్పుగ నాకెఱుంగఁజెప్పుమా॥

46

క॥ తలిదండ్రులెవ్వ రెచ్చటా నెల విచటికి నేలరాక నీవిధమెల్ల

బాలుపుగఁదెచ్చుము మధుకరిగులమేచక వేళిపూసగూర్చినరీతి॥

• శతకంచుడు మణికంధరుకొమార్తెను నర్జించుట •

సీ॥ తరలాక్షీ! నీమోము తామరసాబని

గెంటక ద్విజరాజు నంటరాదె

కనకాంగి! నీయారు కస్తూరిచాలని

పన్నుగాఁ బెనుపాముఁ బట్టరాదె

బాల! నీహస్తమాలి సల్లవంబులటంచుఁ

దమ్ములమీఁదుగా దాటరాదె

తరుణిగో! నీశాను తారాపథమటాచుఁ

బరఁగహరినిజూచి పల్కరాదె

సరసిజానని! నీకటిచక్రమనుచుఁ

గోర్కెభూదేవి నరిచేతఁగొట్టరాదె

సిద్ధముగ నెన్ని బాసలుచేయవచ్చు

నమదగజయాన! రతిరాజుచరణమాన॥

47

సీ॥ నీడలుచూడనా నిజముగాఁ జెక్కిఁపు

లద్దంబులొగదా ముద్దుగుమ్మ!

మీటఁ గంగునమ్రమోయు మేలిమిగుబ్బలు

తాళంబులొగదా తలెరుబోసి!

కళలు తేరుచునుండు కలికిముద్దు మొగంబు

చందమామాగదా కుందరదన!

తీయనై యొప్పురు తేటైనకెన్నొవి

పులఖండమాఁగదా పువ్వుబోసి!

యిచ్చక ముతొడ నంతయు మెచ్చులొలుకఁ

బలుకుటలుగాదునిజమహూభాసురాంగి!

యిట్టినినుగన్న మరుధాటి కెట్టుతాళ

వచ్చుఁ బురుషుల కియ్యయో వనజగంధి॥

49

ఉ॥ భామిని! నీదుక న్బొమ్మలు భావజుసింగిఁగిమిండ్లు నేత్రమల్

కామునిచిల్కుముల్కులు మొగంబు రతీశ్వరుమామ పల్కులా

హా మకరాంకుఁ ఘోటకముల ట్లగుటం బురుషుల్ నిజంబుగా

వేమఱునిన్నుఁ జూచి మరువేదనజొక్కరె నీకుదక్కరే॥

50

ప॥ అనిపలికిన విని యాన్ముగమదామోఁగప్రమోదమోహాతిశ
యంబులుగనఁబడ శరద్రదాకానిశాకరబింబప్రతిబింబనై సర్గిక శోభావి
భాసమానంబగు ముఖంబువంచి మఱుమాటపలుకక యూరకున్నఁ
గ్రమ్మఱనమృహిపతి యిట్లనియె॥

51

చ॥ చిలుకల నేతి తేనియలు చిల్కెడిపల్కులుపల్కు వేల వె

న్నలదొలకించులేనగపు నీకగునే మరుపొందఁజేయఁ ది

మ్ములసిరిబాపువాని నగుమోమటవంచఁగ నేల యయ్యయో!

చిలుకలకొల్కినన్ను నిటు సేనకు వేఱుగఁజేయఁ బాడియే॥

52

తే॥ మాఱుమాటఁడ కటువేయు మారుపువ్వు

టమ్ములటఁదూరిచనియె వాయమ్ములె

నీయోయారంబుగన్నంత నోయోయారి!

యీవయోనాకుఁగొఁగిలి యీవదేల॥

53

తే॥ తియ్యపూదేనియలనిగ్గు తీయఁజాలి

కండచక్కెరలప్పలఁగాసిచేసి

యలరునీపల్కునాశోడఁ బలుకఁదగదె

చెలువ!నీనోటిముతైముల్ చిందిపోన॥

54

క॥ చిలుకలకులుకము పలుకులకలవలనగుముద్దుపలుకు కరుణంజెపుల్

జిలుకంగఁజేయరాదేపలుకో కుందనపుబామ్మ!బంగారమటే॥

55

సీ॥ ముద్దుగట్టగవచ్చుముద్దుచిల్కలకెల్ల

నేర్పుగాఁబల్కులు నేర్పరాదె

పాదపద్మంబులఁబడు నంచబోదుల

కేర్పడ నడలొగిఁ దీర్పరాదె

వెనువెంటఁబాయని వింతనెమిళ్ళకు

నొప్పుగా నాటలు చెప్పరాదె

ప్రియములుపల్కెడి పెంపుకోఁబలగమి

కరుదుగాఁ బాటలుగఱపరాదె

యెద్ది ననుగన్నయంతనే యిన్నివదలి

ముదముదిగ నాడి లేనవ్వుమొగమువాంచి

యూరికుండుట కయ్యయో కారణంబు

కొమ్మ! యేమందు నా యభాగ్యంబునకును॥

56

క॥ నగు మొగము మొగమునందిడి

బిగి కొఁగిటఁబట్టి ఆవికపిక్కటములునై

జిగికుల్కు నీదుగుబ్బలు

తగనాయెదనొత్తరాదె తాపముదీర్చ॥

57

క॥ అంగజుఁడు రతియు నాడెడు

బంగరుబొంగరములేము బట్టువై కుల్కుకై

- శృంగారసముకుల్కెడి
నంగన! నీగబ్బిగుబ్బలులుదూనటవే! 58
- క॥ ఇంకో! రతియూడెను మేల్బొంతి! నీబువుగుబ్బపాలిండ్లహాహ
బంతులుంపొచ్చేతులఁజరిపింపకపట్టియాడ సెలవీయఁగదే! 59
- తే॥ పసులపాతరయై నోచు కుసుమధన్వ
పైన్యకలకలమున కేను జంకి నీదు
శరణుజొచ్చుతి ననుగావఁజనుననీకు
ప్రాణదానంబు పరిమధర్మింబుగాదే॥ 60
- వ॥ అనిపలికి॥ 61
- ఉ॥ “లేమ! భవత్సమాగమములేక యిక్కెట్లుచనంగనేర్తు నా
హైరువతీమనోహరిజటాగ్రతలస్థితబాలచంద్ర శే
ఖామహితాతపాక్రమితకందర రాజితరాజికోరుభృ
త్సమసు మన్మనోరథముదీరవిహారరమాభిలాషి నై ॥ 62
- తే॥ తరుఁ! నీకుచదుర్గముల్ దాపులేక
చందనాచలములకేను జనినయపుడ
తలఁపఁదత్పర్వశోపరిస్థలనిశాంత
గంధవహకందశములునగలపఁకున్నె ॥ 63
- ఉ॥ మాటలు వేయనేటికిక మత్పుటభేదన మేనుజొచ్చి యీ
హాటకరత్న సంఘటితహర్మ్యతలంబులరాత్రియామముల్
బోటులుగొల్పి సంతసముఁబొందుచునుండఁగ నెట్లుగల్గునో
పాటలగంధి! చుదురుఁడుపాల్పడనాకయి కాచియేచెడిక॥ 64
- తే॥ వెలది! మల్లేశికోద్యానవీధులందుఁ
బోరినై సర్గికోద్యద్విహారతిని

జనినయంతఃదదంతరస్థలమయూర

శుకపి కానీకి ములునన్ను జుట్టుకొనవె॥

65

వ॥ కావున భవదీయకరుణాకటాక్షవీక్షణామృతలహరీపూజా
బులవలన మదీయతాపజ్వరనివారణాబుచేసి మన్మనోరథంబుసిద్ధిపంజే
యందగుననిన॥

66

క॥ 'లకంఠకింఠిమోమునజలుగు వెలతీగెనగవుచే వముగులుక
కులుకుబలుకులనమృతిము చిలుక రాసుతునకినియెసగ్గునొలంక॥

క॥ 'రాజకుమారి! దివి! ద్రాజకుమారిరితిరాజగాజద్రజని
రాజకుమారికుమారి! శ్రీజయసాందర్య! మచ్చితమొగివినమా॥

క॥ మశిపురమచుపురిభూషణి! మణికిటకలాపలహరిమాతయగునా
మశినగరమేలు మత్సుర! మణికంఠుండనడివాడ మహితప్రీతి॥

క॥ ఆ మణికంఠరునకుదాద్యామామణియై కమలనాణికి సుతనై
ప్రేమబుట్టితీ సస్సగ్నా మమువిను మోహనాంగినరిపతితిలకా॥ 70

వ॥ వనవిహారాభిలాషిణి నై చనుదెంచితి, వీరలు మదీయసఖ
జనంబులనిపలికి యక్కలికి తనవలపుతెలుపక మటుగువెట్టి చిలుక
రాతువిరి చిలుకుములుకులక శుకు రాట్టిలకున కిట్లనియె॥

71

క॥ తలిదండ్రులయాజ్ఞనునే మెలగుట మదితలఁకింప మీనాంకశరో
జ్వలతాపయుక్తి నన్నిటుపలుకగధర్మంబెనికు నార్థవతిలకా!॥

72

వ॥ అదియునుంగాక॥

73

క॥ బ్రబలుభరణీనాయకులబలమేమెన్నిచూడ నట్లగుటనిలక

బ్రబలులతోసాంగత్యంబబలకు దగునెచేయ నవనీపాలా!॥

74

క॥ పురుషులు మాయాశీలురు

పురుషులుచాంచల్యగుణులు పురుషులుకుటిలుల్

పురుషులు సత్యవిహీనులు

పురుషులనమ్మంగరాదు పొలఁతులకెందుఁ ||

75

వ|| అది యెట్లంటుని||

76

సీ|| అడవిడింపఁడెరాముఁ డతిగర్భదర్శరా

విరభావవై భవాన్విత సీత

చంపబూనఁడె హరిశ్చంద్రభూమింద్రుండు

సాంద్రసద్గుణవతిఁ జంద్రమతిని

చీరెచించుక నిద్రజెంద నలుండుపాసి

పోవఁడా సద్గుణ భూమిపైని

కారిన్యచిత్తుఁడై ఖండింపఁ జేయఁడే

రేణుక జమదగ్నిమాని పూని

అగ్ని దేవునినాక్షిగానటువరించి

ముగ్ధులౌ కామినుల యిట్లుమోసగించి

దుర్దశలమొందఁజేసిరి నిర్దయతను

పురుషులకు సత్యమెచ్చటఁ బోల్పఁగలదే||

77

క|| మనమునఁ దావలచినచోఁ

జనువిచ్చుంజెనటియగుచు సరసతనాత్మక

తనువలచిన నిస్సారం

బునఁజూచును రంభనైనఁ బురుషుండవాహః” ||

78

వ|| అని యిట్లుపలికినవిని సౌందర్య శౌర్యతిరస్కృతరమాకు
మారోమాకుమారుండగు రాకుమారుం డక్కుమారికిట్లనియె||

79

క|| కొమ్మా! నామనవినిగై|| కొమ్మా నిక్కముగ నీదుకోమలచరణా

బ్రమ్ములుపాయకనీచి| త్రమ్ముకువచ్చునటులేను దగఁజరియింతుఁ||

తే॥ నాదుసంపూజ్యరాజ్యంబు నావిభూతి
నిజమ యీశ్వరుసాక్షిగా నీదిసుమ్మి
నీవువనినొన్నఁ జేయుదు నేటనుండి
కొఁగిటనుబట్టినన్నేలు కమలనేత్ర! "

81

క॥ ఓచంద్రబింబవదనా! యోచందనచారుగంధి! యోతరలాక్షీ!
నీచిత్తము నాభాగ్యము, నేజిక్కిలిఁ బుష్పచాపునిశితాస్త్రములఁ
డ॥ ఏగతిఁగాచెనో సరసిజేక్షణ! మన్నన నన్ను నీ"వనఁ
దీఁగెమెఱుంగు లేనగవ్రతీయనిచక్కెరమోవిగమ్యుఁగా
సోగమిటారికన్నులను జల్క గఁదేలఁగఁజూచి యిట్లనెఁ
నాగనమానయాన తననవ్యవచోవిధివంబు దెల్పుచుఁ॥

83

వ॥ "నరనాయకా! యట్లయిన నస్మద్వచనక్రమంబున నెన్ని
దినంబులుమెలంగుదు నన్ని వాసరంబులు భవదధీననైయుండుదు, మదీ
యవాకోల్లంఘనంబుఁజేసిన ట్టణంబున నెడఁబాయుదు, ఏతత్కృత్యం
బున కొడంబడుము" అనిన రాజనందనుండు సమ్మతించి॥

84

క॥ మనమాన మన్నగు డోహణో
యనియూర్వఁగఁ బట్టె మృదులహస్తము వీకఁ
మణిఘృణిభాస్వత్కంకణ
ఝుణఝుణితాగణితరణితసంపదనిగుడఁ॥

85

వ॥ ఇట్లుకర్తృహణంబుఁజేసి యమగదసుమనిష్యందమరందపా
నానందితమిళిందసుందర ఝుంకారరవపరిపూరితంబును గోహిణీకాంతా
కాంతకాంతమణి కాంతఘృణి నిశాంతచితాంతసంజాంతశీతలోపేతశాత
కుంభశుంభ ద్విత్వికావిరాజమానంబును నత్యంతరమ్యంబును నై
యొప్పు ప్రాంతమంజులనికుంజాభ్యంతరస్థలంబునఁ బూపాన్ముఁజేర్చి॥

86

క॥ చెక్కిలిముద్దిడి నిద్దపుఁ జక్కెర కెమ్మొనినొక్కి సారస్యమునఁ
జక్కనివలపుచెలంగఁగఁ దక్క-కమరుకేళిదేలె ధాత్రీశుఁడొగి॥

87

క॥ మగుకేళీవైభవమపు

డిరపుగసతిపతులకహహ యిగుప్తుఘటింపన్

సరివలపులై నకూటమి

కరయఁగ నెనయైస సౌఖ్య మవనింగలదే॥

88

వ॥ ఇట్లమ్మహీనాయకుం డనమసాయక కేళీలోలాత్మంజై
జవ్వనింగూడి యవ్వనిగ గొన్ని దినబులుండి యంత నక్కన్నియందో
హ్నిని తనపురంబున కేతెంచె సంతటదదవృత్తాంతంబంతయు నెఱింగి
మణికంధరకమలపాణులు బహువిధంబులదూఱించి రంగఁ దల్లియగు
కమలపాణి యిట్లనియె॥

89

* మణికంధరకమలపాణులు కొమ్మారైనుగుఱించి దూఱుచుట *

క॥ హాకూతురనిచఁజూడక, యేకరణినిలుచుదాన నెట్లొమిఁదన్

నీకొఱకునోములెన్ని మొ నేఁగోరికి నోచిక టి నిన్నుఁగుమారీ॥ 90

నీ॥ ఆహామింపుగా దయ్యయో నాముద్దు

కూతురుపొత్తునఁ గుగువకున్న

నడవఁగాల్గొనునే తడబడకనుచాల

ప్రమదంబుతో వెంటరాకయున్న

నిద్దురంచుచునే నిజమఁగాఁ గూడిమి

ఎట్టి నానక్కులోఁ బాడకున్న

నిలువగానునసొప్పునే తీర మొక్కచోఁ

గలికికన్నియదండ నిలువకున్న

ఏమిచేయుదు నిక నేఁగుబోఁదు

నక్కటా! మేరలేక శోకంబురాశి

నెల్లుతెరియింతు నాకుని కేదిదిక్కు

బాపురేదై వమా"యచి పలువరించి॥

91

వ॥ మఱియుఁటిల్ల'యె॥

92

తే॥ “సికొఱకు సిదుతగ్గడి “యయ్యోకుమారి!

రావదే”మనిశోకింప రావదేమి?

తల్లిదండ్రులపై నల్క తగునటమ్మ?

వద్దురావమ్మ తగసిటు గద్దటమ్మ॥

93

సీ॥ ప్రొద్దుప్రొద్దునలేచి ముద్దుటంచల కాట

లేర్పడనేర్పువా రెవ్వరింక

చెక్కిలిగొట్టి రాచిలుకపిండుకుం బల్కు

లింపుగాఁజెప్పువా రెవ్వరింక

ఉపవనాంతరములనుండు పూచీవెల

హెచ్చుగాఁబెంపువా రెవ్వరింక

సరసత సంగీతచాతుర్యమున వీణ

యెసఁగ వాయించువా రెవ్వరింక

ఇంక నెవ్వరు నాతోడఁ గొంకిగొంకి

కలికిపలుకులుతిన్న గాఁ బలుకువారు

నిగనిగని రత్న కాతులునిగుడుచున్న

తూగుటుయ్యాల లింకెవ్వ రూగువారు॥”

94

న॥ అని బహుప్రకారంబుల విలపించె, అంత మణికంధరుండు
బంధురరోషాక్రాంతచిత్తుండై యిట్లనియె.

95

క॥ “గురుతరగతి మత్పుత్రినిబరువడిఁగొనిచనినయట్టిపాపాత్ముండు వి

స్ఫురదుగ్రాహవమండలిహరిహరఃమలాసనాదు లడ్డంబైనన్॥

96

క॥ భూమిన్ శశికుంబజనిధిసోముండగుశంతనూగ్ర నునిశితభాస్వ

ద్భీమామోఘశరంబుల!చేమరణముజెందు”ననుచుఁజెలఁగిశపించెన్॥

వ॥ తదీయశాపాగమనంబెఱుంగక యీశతకవచుండు బహు
వాసరంబు లమ్మోహనాంగి మనోహరాంగిం గూడి యనంగకేళీపరా
యత్తచిత్తుండై నానావిధసుఖంబులనుభవించి కాలవశంబున నేడు
రణంబునకేతెంచి భవదీయనిశితవిశిఖిశిఖిఖాకలాపంబులఁ బతంగం
బుతెఱంగున ద్రుంగ”ననిచెప్పి నారదుండు శంతనుతో వెండియు

* నారదుండు శంతనునకుఁ దత్త్వోపదేశముసేయుట *

నిట్లనియెనరేంద్రదా! పృథివ్యస్తేజోవాయాశ్వాకాశమయంబులై కామక్రోధ
లోభమదమాత్సర్యాలయంబులై క్రిమికీటకమలమూత్రరక్తశ్లేష్మనాత
పిత్తసంగతంబులై క్షణభంగురింబులగు దేహంబుల నమ్మి హింసారింసా
వరాయణుండవై యుండంతాడియే? ఇదియును గాక మహాభంగభంగ
సంగతంబులగు తరంగిణులఁ బెక్కులగు కాష్ఠంబులు నొక్కదిక్కు ప్రాప
గుచు విచ్ఛుచందంబున సంసారింబునఁ బుత్రిమితకళత్రభ్రాతృభాంధన
రూపంబులంగూడి యింద్రియసుఖంబులదగిలి జంత్రపుబాన్సులవి
ధంబునవర్తింపుచుఁ గాలవశంబునఁ జన్ముచుఁ బుట్టుచు నందుఁ బూ
ర్వభవకృతమకర్మంబువలన జ్ఞానదీపాంకురంబులయిన దేహంబులును
దుష్కర్మంబువలన మాకరశునక గార్దభాదిహీనజంతుజన్మంబులును
గలిగి వత్కింతు రదియునుంగాక, 98

లయగ్రాహి

ఘోర మతిదుష్కృతవిచారము వినూత్న భవ
సారము విమోహనవికారము విచిత్రా
ధార మరివర్గనదపారము లసత్సుఖవి
చారము మహాగ్రగుణపూరితము ప్రచింతా
గార మురుపుణ్యశిఖిరము జరామరణ
భారము మనోఘనసమీరి మిలలోసం
సార(మిటువంటిదని)యారియక నెమ్మదిసి
మేరుపుగవమ్మట్టిది మేరయెప్పుచాలా! 99

మ॥ కుటిలత్వంబు శరోజరాజి గురువత్సరజంబులక బంధురో

త్కటకాతిన్యము చూపులందు నతితైత్త్వం బతులక సంతతి
శ్శుటచాంచల్యము పూని నైజగరిమం పూబోండ్లువర్తింతు ర
క్కటః(తల్పాస్వంతము)లిట్టివంచుఁ దెలియంగారాదయెవ్వారికి॥

సీ॥ అకలంకచంద్రాస్య లలివలటందురు

నూఖముల రక్తంబు మొసయలేదొ

పుండరీకాక్షులు పూబోధులందురు

కన్నులందునఁ బునుల్ గారలేదొ

కాంచనాచలకుచ లక్ష్మీంతలటందురు

నరయఃజన్నులు మాంసమానుకాపై

పైకత్తశోణులు జలజగంధులటందు

మలమూత్రములు కటిస్థులలేపై

ఔర! భూమండలంబందు ననఁగవలెనె

బంధురస్తోకనిస్తులబహుళచతుర

ఫణితినొప్ప కవీంద్రుల ప్రాభవములు

వారి కేమి, నిరంకుశుల్ గారె కవులు॥

101

చ॥ కలుగకకొన్ని నాళ్లు సరి కల్గినయంతట భూరిరోగదు

ర్బలములఁగొన్ని నాళ్లు పటుబాధురదుష్టతఁగొన్ని నాళ్లు పె

పలరెడితండ్రి కెప్పుడును హాళిగ నుఁఖమునేయునట్టి పు

త్రులు తగ మిత్రులంచనుచు, శోషముఁజెందఁగ నేల ధాత్రిలో॥

తే॥ పుత్రులను మానసమున నమిత్రులనుచు

నూనులను సంతతంబు దుర్జ్ఞానులనుచుఁ

గొడుకులను నెమ్మది బలు తుంచుడుకులనుచుఁ

దలఁపవలయునుజనులు తధ్యంబుగాను॥

103

చ॥ ధన మిలఁ గామరోషముఖదారుణశాత్రవభూరిశౌర్యసా

ధనము, మహాగ్ర పాపసముదాయవిశాలధనంజయోజ్యలేం

ధనము, పరిస్ఫుటప్రచురధర్మసుకర్మవినూత్న మార్గబం

ధనము, తలంచిచూడఁగను దంధన మార! వసుంధరాస్థలిన్॥ 104

న॥ కాపున సర్వంబును బరిత్యజించి యనంతంబును నచ్యుతం
బును నవ్యయంబును నచ్యుతంబును నక్షరంబును నప్రతర్క్యంబును
నాదినుధ్యాంతరహితంబును సర్వంబును సర్వపాలకంబును సర్వాతీతం
బును సర్వాధారంబును సర్వపరిపూర్ణంబును నిరంజనంబును నిష్కళం
బును నిరాభాసంబును నిరుపమంబును నిరుపద్రవంబును నిరాలంబును

ను నిర్గుణంబును నిత్యంబును నిగమాంతవేద్యంబును నైన పరబ్రహ్మ
స్వరూపంబును హృదయకమలకర్ణికామధ్యంబున ధ్యానంబుసేయవల
యు"నని చెప్పి మఱియునిట్లనియె, 105

సీ॥ సర్వసర్వంసహచక్రజనస్తుత్య
సత్యనిత్యంఘ హరిశ్చంద్రుడేడి
నిర్మలసత్కీర్తి నిఖిలనుపర్వాది
నాయకుండైనట్టి నహుఁడుడేడి
అప్పదిగ్విజయ బాహుతోపనైపుణి
విట్టవీరిన కార్తవీర్యుడేడి
భూరివిజ్ఞాన విన్నూర్తి శీశోష్ణముల్
సమముగాఁబరఁగిన జనకుడేడి

విచిత్రదశకంఠ కంఠలుంఠనమహోగ్ర
చండకోదండసిర్ముక్త శాతవిశిఖ
భాసురుండైన శ్రీరామభద్రుడేడి
కాలవశమునుబొందిరి గాదెయధిప॥

106

వ॥ కావున నిట్టిదేహంబుకొఱకు రాజవధంబుసేయనేటికే శాం
తింబొందు" మనిచెప్పి నారదుండు స్వేచ్ఛాగతింజనియె నంత॥ 107

తే॥ సింధునాథుండు భంగంబుఁజెందె గుంఠ
లుండు తగఁ జిక్కుపడె మాగధుంఁగుహరిని
వినుతులొనరించె నడి మత్స్యవిభుంఁగు వనము
ధామముగనిల్చె భూపాలుఁడాకికులీకి॥

108

తే॥ అతనిశరపాళికగపడినట్టివారు
నగపడనివారు తగ నిలింపఁ ప్రిగొనిరి
అతనిపదగతిగనినవా రతులలీలఁ
గననివారు నరేంద్రులై ఘనతమనిరి॥

109

వ॥ మఱియును,

110

సీ॥ కొందఱుభూపాలకు జరుల్ భీతిచే
 ర జిల్ల నమ్రశిరస్కులైరి
 సిగ్గునఁబాటి రాట్సింహులుకొందఱు
 శైలకందరనివాసములమనిరి
 హర్షముల్ విడిచి రాజరభుల్ కొందఱు
 గాంభీర్యమునఁ దృణగ్రాహులైరి
 రూఢిగా నృపతి శార్దులురుకొందఱు
 కాంతారచయములఁ గలసిచనిరి

మఱియుఁగొందఱురాజులు మణివిచిత్ర)
 పేటికాకోటికా సవధూటికాతి
 ధాటికాఘాటికాస్వర్ణశాటికాదు
 లుచితముగఁజెచ్చి వైభవముక్తులైరి॥

111

న॥ మఱియుఁ గొందఱు ధాత్రీసుత్రాములు తమతమభూములు
 గీములు నదలి యత్యంతసౌందర్యాభిరామలగు రానులంగూడి చనిచని,

సీ॥ కుటిలనానామృగోత్కటభీమగహసముల్
 శృంగారవనములభంగిమెలఁగి
 సలలితపంక సంకలితసరి త్తతి
 కేసీసరోలీల నోలలాడి
 వరకంటకాఖండ వల్లిమతల్లికల్
 హూఁగుటుయ్యెలలఁగా నూఁగియూఁగి
 లస్తోకతర కిర్క శాయతోర్విష్ణులుల్
 ప్రసవతల్పములుగాఁ బవ్వళించి

కాకఘూకోత్కరాదృశతకలకలములు
 బూళి శుకనూక్తులుగను వే యాలకించి
 యాత్మపురములభంగి గా నమరియుండి
 రపురవిమనవచ్చు భూధపునిధాటి॥

113

ఉ॥ కొందఱుమానులై మునులఁగూడిచరించిరి మోక్షసక్తులై
 కొందఱు దేవదేవు హరిఁగూర్చి తపంబులొనర్చి రున్నతిన్
 కొందఱు బంధము క్తులయి కోరికఁ జెందిరి యోగనిష్ఠ సం
 క్రందనసన్నిభుండగు ధరాపతికోడి వనిన్ మహీపతుల్॥ 114

మ॥ శబరీసంఘముతోడఁజెప్పుదురు రాజన్యావరోధాంబుము
 ట్క-బరీసగతతు లాత్మనాయకు లుదగ్రక్రోధదుర్వారులై
 ప్రబలుండున వసుంధరాధిపుసహోః బంతంబులం బోరిఁగె
 రబలోద్రేకముఁబాసి తమ్ముఁగని యారణ్యోర్వికిన్ వచ్చుటల్॥

వ॥ మఱియు ఖ్రీణీకాంతులుకొందఱు నిజకాంతలంబాసి
 కాంతారమ్ములు నిశాంతమ్ములుగామెలంగుచు నితాంతదురంతలతాం
 తకుంతసంఘాతఘాతజాతవిభ్రాంతస్వాతులై॥ 116

సీ॥ కొదమరాసింగమ్ము తెదురుగాఁజనుదేరఁ
 దరుణలమధ్యముల్ తలఁచితలఁచి

తెలిదమ్మికొలఁకులఁ గలువ గేకుఁబూచి

లలనలకన్నులు తలఁచితలఁచి

కపురంపుటనటులు ఘమ్మునవాసింపఁ

జెలుల మైతావులుదలఁచితలఁచి

గుజ్జలేమాపుల క్రొంజిగురులఁగాంచి

మెలఁతలచేతులు తలఁచితలఁచి

కలికిచిలుకలకులకంబు కానఁబడిన

జలజనేత్రలవలుకులు తలఁచితలఁచి

యవనినాయకు లాత్మకాంతాతివిరహ

పూర్ణితాత్మ్యతదుఃఖులై పొరలిపొరలి॥ 117

వ॥ మఱియు బాలరసాలసాలసరసకీసలయవిసర్గసనాకుంత
 కలకంఠకంఠకుహరగళత్పంచమకుహూకారకోలాహలకూజిత ప్రమో
 హకాంతవిరహిస్వాంతంబులగు వసంతంబులును సంధ్యాకాలసల్లలి
 తోత్పుల్లాక్షుల్లకమల్లిక్కాపనూనచారసారభాత్యంతభీష్మంబులగు గ్రీ

మృంబులును సానుమత్కూటతటపటునటస్నీలకంఠ కామినీయూధా
నూనగానారివసంపూరిత దశదిశాంతరాళంబులగు ప్రావృట్కూలం
బులును జీవంజీవసంజాతాజవగజవసంజీవకమంజులరుచిపిచండిలాఖండ
పుండరీకరిపుమండలప్రభూత కాశసరిత్కాశ ప్రతీకాశ సాంద్రచంద్రికానిచ
యంబులగు శరత్కమయంబులును గడపుచు నిందిరానంద నేందింది
చేందీవరమిత్రచైత్ర మందానిలమరాళమయూరకీరశారికాకలకంఠప్ర
ముఖామిత్రపక్షంబు నిందింపుచు నుండి రివ్వధంబున॥ 118

కం॥ శ్రీకృరమై దిగ్భావరభీకరమై యఖలవిమృశబృందవినుతభా

గ్యాకరమై భూస్థలి నస్త్రాకత నృపుదండయూత శోభిల్ల వడి॥

ఉ॥ తిరుగు దిగ్విజయముచేసి మరలి పురంబునకువచ్చుట॥

క॥ నాకేశనిభుండు రాజానీకములిడుకానుకలు వినిర్మలమతియై

కైకొని యాహ వవిజయశ్రీకైకొనిమరలెదనదు సేనలుగొల్వ

వ॥ ఇట్లుమరలియే తెంచి నిజపురంబగు గజపురోపకంఠంబున ని

లిచి పట్టణాలంకరణాది శుభోచితక్రియలొనర్ప వమాత్యులకుం జెప్పిపు

చ్చిన వారలు తదాజ్ఞ శిరింబుననిడుకొని పురంబుచాటించినఁ జార

జనంబుల॥ 121

ఉ॥ రచ్చలు వీధు లంగడులు రాజగృహంబులు సర్వహర్ష్యముల్

మెచ్చులుగుల్కు వేదికలు మిదైలు చప్పరముల్ తురుంజుల్

హెచ్చగుచావడుల్ విశదమేర్పడఁగానొనరించి యిచ్చమై

నచ్చపులచ్చకప్రమున నల్కి యొనర్చిరి రంగవల్లకల్॥ 122

వ॥ వెండియుఁ దత్పుటభేదనప్రకాండంబు నానావిధవిచిత్రంబు

లు నెరియమెఱయ జంభారికుంభేంద్రకుంభ శుంభత్వయోధరల యొర

పుగలిగి మెఱుంగులుపరంగుచిఱుతోడలవడువున బెడఁగుగలకడవన్నె

పసిడియనఁటికంబంబులు డంబుమీఱఁగెలంకులఁబొంకంబుగా నలంకరిం

చి సమంచితహరిత్వభావిభాసమానరుచిరమరకతమణిగణపరికల్పితాన

ల్పకళ్యాణకారణంబులగు తోరణంబులుగట్టి భూమిభృద్భిడుకలసీల

కబరీభారల కపోలఫలకంబులపాలుపు తెలుపుచు.....తళుకులుచిలుకు

మగరాలనిలుపుటద్దంబుల నిల్పించి కుందరదనల సుందరమందహాస
 కందళంబుల కెత్తువత్తుమను బిత్తరంపుఁ గొత్తము త్రియమ్ముల నక్షు
 ద్రసర్వతోభద్ర నాగబాధఛత్రపద్మగుచ్ఛశంఖచక్రగోమూత్రికాది
 నానావిధచిహ్నితంబులగు రంగ వల్లికలుదీర్చినం బాలుపొందు ప్రతిగృ
 హద్వారంబులవలనను బహువిభాకరప్రభాకరబింబవిభిమకృచ్ఛాతకుం
 భకుంభప్రశస్తనిస్తులశశికాంతశచీకాంతసిలకీలితానర్మభర్మహార్యోత్తుం
 గశృంగభాగభాగసర్ముణివాంచాలికాసంచయంబులవలనను బురలక్ష్మీ
 ప్రతిభగరినగరీనగరాట్టయోధరాతిలకంబులసాహాయ్యంబునకుఁ గరం
 బులెత్తి చీరు తెఱంగున నభ్రంక పరిత్నగోపురంబులనొప్పారు నూతన
 కేతినంబులవలనను బంధురపరిమళిమిళితమ్మగమదసంకుమదచందనపం
 కంబులనొప్పుగల పూగుత్తులచొప్పు దెప్పునిబ్బరంపుగ బ్బిసిబ్బెపుగుబ్బలజొ
 బ్బిలమెత్తిమేఘమండలంబుపొందుఁ బాస నసుంధరకుంజను దెంచినతోల
 కరిమెఱుపులయొరపునఁజెఱకువింటిదొరయొఱఁ బెట్టి కఱకుపదసిడిమెఱ
 పించినమెఱయు నగవిరిములుకులచెలువునఁ బుడమినఁ గిడి నడువ
 నేర్చిన మాణిక్యపుబొమ్మలవిధంబున లోకంబులమోహపఱుప నలువ
 చెలువపంచిన మోహినిదేవతలరీతుల నగణ్యలానణ్యతారుణ్యచా
 తుర్యధుర్యలయికనుఁబట్టు వారవిలాసవతులవలనను ముక్తాఫలాక్షత
 ప్రసూనంబులు మాణిక్యదీపకళికలు పసిండిపల్లెరంబులనిడికొని మంద
 స్మితసుందరవదనారవిందంబులతోఁ జెలంగు పుణ్యాంగ నాజనంబుల
 వలనను భేరిమృదంగపటహతమ్మటడిండిమ్మకాది బహువిధానవద్య
 హృద్యవాద్యఘోషంబులవలనను నత్యంతమనోహరంబై యొప్పె
 నప్పుడు,

123

ఉ॥ పౌరులు మంత్రులు బుధులు బంధుజనంబులు మిత్రకోటియు
 నూరిజనమ్ము తన్నుఁగని శోభనలీలల గానుకల్ తగ
 బోరునసియఁ గైకొని ప్రపూర్ణ సుధాకరసాంద్రచంద్రికా
 సారపటీరహీరసితసాధతలంబుల నిల్చి వేడ్కతో
 నారులుక్రొత్తముతైములు నవ్యసుమంబులు సేసఁజల్లగాఁ ॥ 124

క॥ శుభలగ్నంబునమఘవ | న్నిభుడగుభూజాని రాజనికరము మంత్రు
 బృభువులు నల్లిక్కులరా | విభవోన్నతిగేహమునబ్రవేశించెదగ
 వ॥ ఇట్లుప్రవేశించి తల్లియగు సునందా సుందరీరత్నంబునకు
 నమస్కరించి దీవనలుగైకొని సకలజనంబులఁ దమతమనికేతనంబుల
 కనిచి యిష్టవినోదంబులనుండె॥ 123

వసంతఋతువర్ణన.

క॥ అంత సమాగతిమయ్యె వ | సంతము సంతతశకుంతసంతానరవా
 క్రాంతదిగంత మనంతల | తాంతనిరంతరలనద్వనాంతంబగుచు॥

తే॥ వనరమాదేవి జీవితస్వామియైన
 చైత్రుడేతేర మలినవస్త్రములుదిగిచి
 తలపఁ జెంగావించీరెలుదాల్చిననఁగ
 జీర్ణపర్ణంబు(లెడలి) లేజిగురువుడమె॥ 128

తే॥ మానకవనులఁగొమ్మలు మధురసాప్తిఁ
 బల్లవసురాగనంప త్తిబరఁగెనార!
 మానకవనులఁగొమ్మలు మధురసాప్తిఁ
 బల్లవసురాగనంప త్తిఁ బరఁగుటరుదె॥ 129

క॥ కోరకములొప్పెఁ జైత్ర శ్రీరామునకింపు(తోడఁ)జెలువుండఁ(గనా)
 క్షీరనిధిభూరిమాక్తిక | హరంబులుకాన్క తెచ్చినన నవ్వేళ॥ 130

శా॥ కాంతోద్యదతి మాధవాగమ వయోగాంభీర్య మొప్పారఁగాఁ
 గాంతారేందిరనూత్నపుష్పవతియై కన్పట్టినన్ విస్ఫుర
 త్సంతోషప్రథితాభిసేవహసర్యుంకారనాదార్భటిక
 గాంతామంగళగానముల్ చెలఁగె రంగతొత్తుకావాప్తిమె॥ 131

తే॥ రూఢి శిశిరర్తు వనునమిత్రుండు సిరులు
 చూఱఁబుచ్చిన నవలతాసుందరులకుఁ
 జైత్రనృపుడిచ్చురత్న భూషణములనఁగ
 ఫలములొప్పారె లలి వనస్థలములందు॥ 132

తే॥ తనరునద్విజచయము మాధవునిసేవ
నిష్టఫలములనొంది నంతృప్తిమీఱె
తనరునద్విజచయము మాధవునిసేవ
నిష్టఫలములనుందుట కేమియరుదు॥

133

ఉ॥ మారుజయప్రదేశములో మన్మథుమోహనబాణశాలలో
వారిధికన్యకాసుతుని నైభవసీమలో కంతుకేళికా
గారములో వనంతసఖు గాననివాసములో యనంగ శృం
గారగతం జెలంగె సహకారముల త్రటి సౌఖ్యదంబులై ॥

134

చ॥ హరిహయధర్మవికమవిహారము పెంపువహించె జాతినం
కర మొగి(లేకయ్యె)సుఖము ఖద్విజరాజికిఁగల్గె నుల్లస
ద్గురువిభ(వుండు) మాధవుఁ డకుంఠమహావనమండలంబునఁ
గరము పలాశభేదన మొనర్చి నిజాభ్యుదయంబుదెల్పినఁ ॥

135

సీ॥ చికిలికేపులఁబోలు చిగురుటాకులఁజాలు

హాలహాలానలజ్వాలగాఁగఁ

బరువమైతనరారు విరులగుత్తులసారు

పరిపూర్ణ చంద్రబింబంబుగాఁగ

సొగసైనమవ్వంపు సొగతేగెలగుంపు

లిందిరాసుందరి హేలగాఁగ

మధురసంపదనింపు మకరందములపెంపు

రమణీయమగు సుధారసముగాఁగ

మాధవాగమమందరక్షోధరేంద్ర

మధనవృథుయత్నమునఁ జాలమహితమగుచు

నఖలభువనోన్నతస్థితి నమరుచున్న

మంజువనరాశివనరాశిమధ్యమొప్పె ॥

136

సీ॥ చూతముల్ పొంధిహృద్ధాతముల్ పల్లవ

జాతముల్ మిగుల రంజకములయ్యె

తుంగముల్ వాసనారంగముల్ మోహనా

భంగముల్ వైభవాస్పదములయ్యె

కుందముల్ మాధవాళిందముల్ విగళన్మ

రందముల్ ఘిగులంగ నంధగించె

వకుళముల్ సందీప్తముకుళముల్ మన్మథా

స్త్రుకుళముల్ మిక్కిలిరహివహించె

సమదసంభ్రమసంభ్రమచ్చారుచంచ

రీకదళకీరికాశారికాకదంబ

ముఖరముఖరితదశదిశాముఖములగుచు

వరుసంగన్పట్టు కాంతారవసతులందు ||

137

ఉ॥ సారములేని క్రొవ్విరులపంక్తులు పాపటచేర్లుగాఁగ భ్రం

గీరవ మొప్పుపాటలుగఁ గెందలిరాకులు జాతికెంపురా

యారతిపఞ్చరంబులుగ నాశుగకంపితచుల్ లనద్గతుల్

గా రహిఁజెందెఁ జైత్రనృపు కట్టెదగం బ్రతతీసతీతతుల్ ||

138

సీ॥ పాటీరనగళిరఃకోటీతటపటీర

వాటీస్థలమున భవమ్ముగాంచి

యేలాలతాళింద పేలాగతపుళింద

బాలాకుచసుగంధపాళినాని

సారసకల్పార సారసాక్షిరసీర

సారసీకరములజలకమాడి

హృద్యబంధరగీతవిద్యానవద్యాత

తోద్యానమకరంద ముగ్ధద్రావి

రంజితనికుంజపుంజాభిరామ కోమ

లోలసితమల్లి కావల్లి కోపచారు

డోలికామాలికల హాళి లాలియూఁగి

యలరె నామసి గంధవహార్భకుండు ||

139

చ॥ నునుముల వచ్చివచ్చి పరిశుద్ధగళస్మకరందబిందుబృం
దముచవి మెచ్చిమెచ్చి(నునితాం)తలతాంతనుకాంతపుంజపు
న్జములను జొచ్చిచొచ్చి వికసద్ధ సకాంచనదర్శనముచే
గములొగివిచ్చివిచ్చి కనఁగాఁదగె పట్టదపంక్తు లావని॥ 140

ఉ॥ సాలములెక్కి లేజిగురు సంతసమొప్పుగ మెక్కి సన్నపుఁ
గాలికి న్రుక్కి మోహములఁ గాంతలకొఁగిఘలందుఁ జిక్కి హే
రాళనుఖాప్తి నిక్కి సుకరస్థితి భేదముదక్కి వింతయా
భలనలీలఁ జిక్కి చెఱఁగెన్ మదకోకిలపంక్తు లావని॥ 141

చ॥ ఫలములఁ గోరికోరి పరిపక్వములొనవి కాంచికాంచి త
త్ఫలరసమానియాని సురతక్రియలఁ లలి మీఱిమీఱి యిం
పలరఁగజొక్కిచొక్కి మధురాయతభావల మించిమించి తా
ర్విలసితభంగినుప్పై బృధివీధి నప్పుడు కీరదంపతుల్॥ 142

సీ॥ బింబముల్ గలి చంద్రబింబానల తావి

చెంగావిపెదపులచెలుపులెన్ని

సారంగములఁగాంచి సారంగయానల

విమలవీక్షణవిలాసములుపొగడి

పున్నాగములఁగాంచి పున్నాగవేణుల

నాభివిశేషవర్ణనలుచేసి

కాంచనమ్ములఁగాంచి కాంచనాంగుల తనూ

లతలబంధురగతులుమెచ్చి

సరసు లాచైత్రవేళల సరసలీల

లలిత(యింపంగఁ)జౌశీతిగతులరతుల

నతులవాసంతికా నికుంజాంతరముల

గలసిమెలసిరి రహి వనస్థలులయందు॥ 143

వ॥ శ్రీఖండభూభృత్పరిసరస్థలచర ద్విల్లపల్లవాధరీజన కాఠిన్యప
యోధరపరిలిప్త కురంగనాభికాసారభసంకలితాగమనశమనహరిన్యరు

త్వరంపరాపరికంపితకేసరకుసుమకేసర ధూళిధూసరితదశదిశాముఖంబు
లవలనను, ధూదేవతాజనంబులకు భక్త్యభోజ్యలేహ్యాచోష్యపానీయ
సంపన్నంబులగు శాల్వోదనంబులొసంగి తాంబూలంబులిచ్చి స్రగ్భాష
ణాంబర ధారులంజేసి ఘనసారగంధసారపంకంబులలంది తాళవృంతంబు
లవినరి చరణ(రక్షా)దులొసంగి వై శాఖపూజలొనరించు సుకృతాత్ము
లవలనను, లతాంతకుంతమండలీకృతోద్దండపుండ్రకోదండవిముక్తపుష్ప
కాండప్రచండవేదనాద్దోద్ధూయమానమానసంబుల నాహారంబులు వన
విహారంబులు దూరంబుసేసి మోహవికారంబులఁబారలు రాజకుమా
రులవలనను, అప్పులుగుప్పదొర యొప్పుగుల్కు చొప్పుదెప్పు కప్పుగల
గొప్పవిప్పుకొప్పులముడుచు పువ్వులు నవ్వులు దవ్వులుచేసియుఁ బాట
లాటలుమాటలుడిగియు సాకిలేనిపుష్పవాటుల నందంబగుచోలులంది
రుగుచుఁ గలికిరాచిలుకల పలుకులు చెవులకు ములుకులక్రియం దాకిన
సాలయుచు బహుభంగులంగన్పట్టు రాజన్యకన్యకాకదంబంబులవలనను
అందమ్ములుగలకెందమ్ముల మరగదమ్ములకై నిలుచుమిళిందమ్ములుగల
పొందమ్మికోలంకులకెలంకులఁ దావులుగుప్ప పూఁదీవపొదరిండ్ల జెన్ను
గలక నై మాపులతాపులఁ జెంగలువబావులక్రేవల నొప్పుమిగిలి గొప్పల
గుకురువేరుచప్పరమ్ములఁగుమ్ముల బహువిధసరసవిలాస కేళీపరతంత్ర
ములై చూపట్టుమిధునంబులవలనను మనోభిరామంబగు నానమయం
బున!

144

—♦ గంగ శంతనురాక కెదురుచూచుచు విరహవేదనపడుట ♦—

క॥ గంగాకురంగవీక్షణశృంగారవతీలలామ సీతాంశుముఖుల్

పొంగు నుఁగొలువఁగహిమవ! ద్రంగత్పరిసరవనాంతరంబున వేడ్కఁ

వ॥ నిలిచి యారాజకుచారిమాకుమారురాకకై దినంబులు

గడుపుచు॥

146

కం॥ కుసుమాకిరంబురాకయుఁ

గుసుచూయుధుఁ డస్త్రవితతిగురియుటయు లస

త్కునుమాయుధనిభుడగుపతి

వెనరాకటడడయుటయు వివేకించిమదిన్ ||

147

వ|| ఇట్లువితర్కించె||

148

మ|| “కలకంఠార్భటు లుల్లసిల్లె మధువిద్గంభీరఝంకారసం

కులకోలాహలనాదముల్ చెలఁగె చ్రూకుల్ పత్రపుష్పాళిచే

ఫలసంఘాతముతోడనొప్పెసఁగె శుంభదైవ్యభవోపేతలై

చెలువల్ కాంతులఁగూఁపవేళ లివె వచ్చెన్ జైత్రలీలాగతిన్ || 149

కం|| పదనిడిన పూవుటమ్ములు

చెదరనివాచపులుని ప్రసింగిణినిడి తా

మదనుఁడుముదమొదవఁగ నిడి

యదనని పాంథులను వేటలాడుజొచ్చెన్ ||

150

సీ|| సరసనల్లాపసంజనితహర్షస్ఫూర్తిఁ

గీరదంపతులార! మీఱఁజొచ్చె

ఈశుజోశుగఁగూడి వేకుకలుప్పొంగి

పికదంపతులు (హృదు) తృకతనొందె

సురతసంగతులచే శోభిల్లిమదభృంగ

జాయాపతులు చాలసంప్రథమించె

నిరుపమమోహస్తి నిండాదుకొఁగిల్ల

రాయంచమిధుఁమూల్ రహివహించె

ఇట్టిమధువేళనొంటినే నెట్టులుందు

నక్కటా! శంతనుండిటకరుగుదెంచు

ననుచునేనెన్నిదినములో యతనికెదురు

చూడఁజూడంగ వయసెల్లఁజూఁజూఁబోయె||

151

కం|| సగమయ్యె ధైర్యమియ్యెడ

జగతీతలనాధతిలకు చందురుకెనయై

సాగ సైన ముద్దులేనగు

ముగమైననుజూడనైతి మోహముదీరణ॥

152

ఉ॥ ఏల ప్రదీపభూపుకడకేగితి నేగిన నన్నుఁజూచితా

నేల“సుతుఁ వరిపుమిట కెన్నఁగనామనివచ్చు”నంచుసం

శీలతఁబల్కె,నంతట నె చెప్పఁగరానటువంటిప్రేమనా

కేలజనించె,వాఁడిటక దేటికివచ్చుటమా నె నక్కటా!

153

చ॥ రమణ మృగవ్యతత్పరత రాజశిఖామణియైనయట్టియా

హిమకరవంశవార్ధిశశి యెన్నటికిచ్చటికేగుదెంచునో

తమకముపొచ్చుజొచ్చె నికదారుణకీరమయూరశారికా

ప్రమాఖమనోజుపైన్యముల బాధకు నేగతినోర్తు దై వమా!

154

ఉ॥ చక్కిటఁజెక్కుఁజేర్చి జిగిసిబైపుగుబ్బ లురస్థలంబునఁ

గ్రక్కునమోపి గాఢముగఁ శాఁగిట బిగ్గరఁబట్టి కాతు నుం

జక్కెరమోవితేదియలు సారెకు నామనసారఁగ్రోలి పెం

పెక్కెడుభాగ్యలక్ష్మీయిక నెన్నడుగల్గునొ నాకుదై వమా!

155

క॥ భూకాంతుఁ డెన్నిచూచిన

నేకచ్చత్రాధిపుండు హితమతి నాహా!

యేకరణిఁగల్గునాతని

శోఁగూటమినాకు వలపు తుండుడుకెడల॥

156

ఉ॥ ఎన్నడువేటమార్గముగ నిందుకులొగ్గఁజి యేగుదెంచు, న

న్నెన్నడువై భవంబాదవ నిష్టముగాఁదగఁబెండ్లియాడు నే

నెన్నడుభర్తతోనగుచు నింపెనలారఁగఁ శాఁగలింతు నా

కెన్నడుసౌఖ్యవారినిధి నేర్పడఁ దేలఁగఁగల్గు నక్కటా!

157

ఉ॥ లక్కట! యేమిచేతు,విరహానలవారికిమేరయేది, నే

నక్కడనుంతునీవలపు నీగతి దై వమదేలవాసె నా

చక్కెరవంటిబోయ తనసాధన వేగమ చూపజొచ్చెన

మృక్క యికెట్టుతాళుదును, హా! మది పాయదు తాప ముగ్రమై

చ॥ తరమగునమ్మ మోహపరితాపముమాన్వంగ నమ్మచెల్ల! యే
తెఱఁగున వాఁడు వశ్యుడగుఁ దెల్పంగ రానిమనోజశాధ కే
వెఱపుననోర్తు నన్నుఁ బృథివీవరుఁగూర్చెడిపాణబంధులె
వ్వరుగల రయ్యయో! యిఁక నవారణలీల నుపాయమెట్లాకో,,

వ॥ అనిపలికి

160

సీ॥ కలకంఠముల కుహూకారముల్ వినకుండ

నంగుష్ఠములు వీనులందుఁజొసవి

తఘకొత్తులేమావితలిరులుగనకుండఁ

దగఁ దర్జనుల నేత్రయుగముమూసి

బంధురసుమబ్బుద గంధముల్ జొరకుండ

ఘాతయుగ్మ మనామికలనుబట్టి

ఘనతరస్థితిదోఁడఁ దనయున్నచొప్పు పెం

పొనరుచుండెడి సుఖాసనముగాఁగఁ

గలిగి తలఁపించెనప్పు డక్కాంత కాంత

సద్గురువరోపదిష్టితనరణి ధరణి

ధవపరిబ్రహ్మసౌఖ్యానుభవముకొఱకుఁ

దారకస్థిరపణ్డులు దాలెననఁగ॥

161

కం॥ అంతట లతాంతకుంతుం

డెంతయుసంతోష మాత్మ నిగుర్తోత్త మహా

నంతశకుంతకులారవ

సంతతియనుగమనభేరి జరిపించెదగఁ ॥

సీ॥ మెఱుంగైన పచ్చగ న్నెరుదగడ(సిగను) మీ

ఱఁగఁజుట్టి కల్వతురాయిఁబెట్టి

చాయమొల్లలమేల్కుళాయి పొంగుచుదొడ్డి

తలిరాకుజరబాబు దట్టిగట్టి

కురువేరు (పగడంపు) బిరుదుగాబిగియించి

రంగుగేదంగి వరంగమర్చి

జలుగుమంకెనపూల చెంగావిపైఁగప్పి

మీఱిసంపంగికటారిఁబూని

మెచ్చుగుల్కెడియవిసెపూముచ్చె లడుగు

లందుఁబొందుగఁదొడిగి సాహసమెలవఁ

జెఱకుసంగిఁగిదొరయ న్వజరుతాను

అబలపై నెత్తిచనఁగాఁ బ్రయాణమయ్యె॥

162

స॥ ఇట్లు దండయాత్రోత్సాహదునిఁవాడుండై॥

163

సీ॥ ముందరఁబాయక మునచూపుశారికా

కాపాళనాదముల్ గ్రమ్ముకొనఁగ

వెనువెంట బిరుదుమైఁగనుపట్టు హిందోళ

భూరిభేరీధ్వనుల్ బోరుకలఁగ

కణఁగికోపులమీఱు కలకంఠమాగధ

కైరవరావముల్ గ్రంతుకొనఁగ

వలనొప్పజుట్టును బలసియేతేంచిమేల్

పారువనంమంచ పాజుగొలువ

గరుడపచ్చలఁగేరు చొక్కంపురెక్క

జీనుగల చిల్క తేజపైఁబూనిచొక

లించిఛాత్కార నిఘోషలీలస్వారి

వెడలెనామనిదళవాయి వేడ్కగాదె॥

164

స॥ అయ్యవసరంబున॥

సీ॥ నాతికి వరచూతపోతాగ్రకిసలయ

బృందంబు కాలాగ్నిచందమయ్యె

మృగనేత్రికిఁ బటీరనగ సమాగతగంధ

వాహంబుగరళసమూహమయ్యె

పొలఁతికి సంపూర్ణపూర్ణిమాచంద్రుని

వెన్నెలల్ నిప్పులదిన్నెలయ్యె

చిలుకలకొలికిఁ గలికిరాచిల్కల

వలుకులు బెడిదంపుములుకులయ్యె
కామినికి మత్తకలకంతకంతనినద
జాతమేపడ నిఘాత తపాతమయ్యె
చందనామోద కిబ్బంగిసౌఖ్యకరము
అహహ! నుభకరంబులై యతిశయిలై॥

165

తే॥ ఏణలోచనకనువిచ్చి యెచటఁగనినఁ

బాణితలమునఁ బచ్చపతాణిరాతు
కలువనేజాధరించి హుంకారమెనఁగ
నపుడువడిఁగ్రమ్మి చిమ్మినయట్లతోఁచు॥

166

చ॥ పిలువదుకూర్కి నెచ్చెలులఁబేరిడి, పెంపుపముద్దచిల్కలఁ

దలఁపదు, పెక్కురీతులను దన్నుమనోహరలీలఁజేరఁగా
నిలువదు పూవుపాన్పుపయి, నెమ్మదిసారెకు నుల్కిపాటుతోఁ
గలువలనేలుసోయగవుఁగన్నులకల్కి వియోగవేదన॥

167

క॥ అడదుచెలియలతోఁ గడుపీడదు లోఁజింతిపంతమే సరిపగుచుఁ

బాడదుముద్దలపాటలుఁచూడదు ముకురమునఁదనదు సుందరలీల॥

తే॥ వలసినల్లమినఖులతోఁ బలుకఁబాడ

గలయుగీర్వాణ భాషలోఁ దెలుగుభాష
సరసరాగంబునందు లాహిరిచెలంగు
నుకటిచేయంగబోవ వేటొకటితోఁచు॥

169

ప॥ ఘటియును॥

170

సీ॥ రాకానికాకర ప్రతిమానవదనకా

హారము లీలావిహారముడిగ

వికసితశతపత్ర విమలాయతేక్షణ

కాటలుసరసంపు మాటలుడిగ

స్వణకాగ్రతికే బ్రాణసఖులతో మేలంపుఁ
జేరెలుగందంపుఁ బూతలుడిగె
నారీమణికిఁ గీరశారికాదులవీడ

ర క్తియునై పథ్య యు క్తియుడిగె
ఉడిగెనన్నియు నామృదులోరుజుుగలి
కంతకంతకు సంతాపమలికయిల్లె
కలికికన్నుల బాష్పములే గ్రమ్మదోణగె
మదనుఁ దుద్వృత్తిమైసారె మదిగలంప॥

171

వ॥ ఇత్తైఱంగుడ దురంతంబగు విరహానంతాపంబువంగరడి కుం
దిన యుయ్యంతింగనుంగొని సారంగకుంతలు లత్యంతచింతాక్రాంత
స్వాంతలై మెల్లమెల్లనడాయ నేతెంచి తమలో నిట్లనిరి॥

172

తే॥ “ఏటికిఁబ్రదీపుకడకేగె విందువదన
యేగినంత నెనుతువారె లేలచెప్పె
చెప్పినంత నెమోహంబుఁ జెంద నేల
మోహ మొందినయంత నె నాహసమున॥

173

తే॥ ఇటుకులోసోకు మంత్రముకరణిమరుఁడు
చెలియనురువడి నిట్టటుచేయనేల
వెలయుఁదలపోసి చూచిన విషమనంధి
కీడుతలఁచుట నీచులజాడగాదె॥

174

ఉ॥ కోమలిగుత్తపుఁ గులుకుకోడెచనుంగవ పైమఱుంగుగా
భామినుటార! పొందుపడఁబయ్యెదగప్పొడి, చక్రదంపతి
శ్రీమహితస్థితెఁ జెంగిశీతమయూఖుఁడుదీ ప్రిపూర్ణమై
కొముదిపేరిటందనరు గాధపుమంటలుగుప్పఁ బైఱియి॥

175

ఉ॥ ఏగతిఁదాళునమ్మ తరి శేఖణలార! పసిండిజామ్మయూ
నాగవమానయాన మదనమ్మటసాయకఁ వహ్నికీటలి

గ్రాగిరంగజొచ్చె వడిఘర్కబంధ మిపంబుచేనయో!
బాగుగదీనికిందగు నుపాయమిక్కెట్లొకొ యాచరింపఁగాఁ ॥ 176

తే॥ ఇటుకుగుబ్బలనడుమ మేల్పెటకువింటి
కటకుపూటమ్ములెక్కిడి కంతుడలిగి
చిత్తజల్లుగఁ గురియనేజెల్ల చిన్ని
బాలయేగతిఁ దాళంగఁజాలునమ్మ ॥ 177

ఉ॥ పంకజగంధిపాదములు పల్లవముల్ నునుగుచ్చముల్ కురం
గాంక నిభాన్యచన్నులు సితాంబుజ పత్రవిశాలనేత్రి మే
ల్పొంకపు బాహులాలతలు పొల్పఱునీనుమగంధియయ్యయో!
యికొటులోఁచుఁదాపశిఖికేవేడి యీవిరహఁగ్ని హెచ్చఁగ ॥

క॥ అని బహుభంగులఁగాంతా
మణులెంతయుఁ జింతవంతమదిఁగుండఁగ నే
వున నందొకప్రౌఢాంగన
వనజాననకీటులనియె వాక్యప్రౌఢి ॥ 179

తే॥ “సారసంపూర్ణ పూర్ణి మాచంద్రవదన!
చెలిమికత్తెలు నీకయిచింత నుండ
నించుకేనియుఁ బలుక వీవిట్టులున్న
దనుచుఁదెలుపవు నీ కిదిన్యాయమాన ॥ 180

చ॥ కలకలవపునంతసలుకఁ జలుకఁ జలుకంగఁజూడకో
నలినసమానచారువదనా! నుదనామదనాభుఁజేర్పఁగాఁ
దలఁచినమస్తకార్యముదితా! ముదితా మదిదాపమొందఁగాఁ
వలదిఁకనిట్టులుండ దగవామగువా! నగువారిఁగానవే ॥ 181

క॥ అక్కరొ! వేగమెరియ్యసి
చక్కెరతినుపించుమంచు జనువున గదియొ
ముక్కుమొంగును జూడక
చెక్కిలిగొట్టెదవు ముద్దుచిలుకందగునే ॥ 182

క॥ మొగమెత్తి చూడవలయు

నగవకటా! రూపలలితనవమన్మధుపైఁ

దగమనముఁజేర్చియ్యాగతి

తగునవియోగాగ్నిఁగొమ్మ! తాపముఁబొందఁ

183

క॥ ఇన్నిదినంబులునన్నున్ మన్ననగాఁజూతు వెపుడు మాటాడవయో!

కన్నియ! నాభాగ్యంబిటులున్నది నీవేమిసేయనోపుడువమ్మా! 184

తే॥ వీలిచిబహుమానమునమున్ను పలుకరించి

నీవుమన్ననగాఁజూడ నెలఁతలెల్ల

రమ్ముపొమ్మనిమిక్కిలి రాజనమునఁ

బెద్దగాఁజూచెదరునిన్ను ముద్దుగుమ్మ! 185

క॥ ఇక నాక్రియలేలాగున నకలంకశశాంకపదన! యారయఁగల్గు

బ్రకటముగస్వప్నమందుననకటా! తోచినపదార్థముగుటలుగాడే”॥

వ॥ అని యివ్వధంబున న్యాయనిష్ఠురంబులు కొన్ని పలికి య

క్కలికి కలికిపీనులు చొరమి తెలిసి మరలి బుజ్జగించి మెల్లన బ్రయ

వాక్యంబుల నప్పల్లవాధరీతికంబిట్లనెను॥ 186

ఉ॥ “కవ్వరగంధి! నీచెలిమికత్తెలు నీకుహితంబుచెప్పుచోఁ

జెప్పఁగరాని ముచ్చటలుచెప్పిరో నీదుమనోజ్ఞభాషలన్

దప్పలుపట్టిరోప్రియము లెప్పుమతేమివచించిరోక్కొ మా

యప్పవుగా పరాజ్ఞఖితనందిన కారణమేమిచెప్పవే! 187

క॥ గుఱితప్పిమించనాడిరో మఱుమాటలువల్కిరో సమానగరిమకే

యఱమరలులేక నాతోసరనముగాఁదెలుపవమ్మ చక్కెరబొమ్మా!

ఉ॥ దాఁగిలిమూతలాడుద మొతప్పక ఏణియఁబట్టి సొంపుగా

రాగములెత్తిపాడుద మొ రంగగుబంగరు బొంగరంబులన్

బాగుగఁబట్టియాడుద మొబంగరుకుందపుదారసంజ్ఞతన్

నాగవిలాసయాన! యిదినాకుబ్రయంబని తెల్పిచెప్పవే! 189

ఉ॥ ఏడియమిత్తునో కథలువీనులవిందుగ విన్న వింతునో
 వేసుక మేను పట్టుదు నెవితనుగంధపుఁబూత పూతునో
 నీడలుగానరా నెదుట నిద్రపుటద్దముపట్టినిల్తునో
 యూడిగ మెద్ది సేతుబ్రియ మొప్పఁగఁదెల్పఁగ దమ్మకోమలీ”॥ 190

వ॥ అని యివ్వభంబున నవిధుబింబవదన పలికిన మధురాధరియగున
 విధువదనాతిలకం బిట్లనియె॥ 191

తే॥ “అంగనామణి! యిట్లుపొల్పుంగనీకుఁ
 దగు నెమితిలేని విరహసంతాపవహ్ని
 నుడుకఁగానయ్యయో! పిడుగడఁచినట్టి
 దానిఁగొఱపులఁగాల్పు విధంబుదోఁప”॥ 192

వ॥ అని పలికి యెప్పటియట్ల యూరకుండిన నయ్యండజయాసం
 గాంచి కించస్పృహలిక్కాంత శంతను భూకాంతునిపై స్వాంతంబుఁ జే
 చిక్కిదురంతంబగు విరహసంతాపంబున నలంతంబొందుచున్నది గావున
 భింతాభరంబుడుఁగఁజేయ నివ్వనాంతరంబునఁజరియింతమని యత్యంత
 వనంత సౌభాగ్యసంప ద్విలసితంబై యొప్పురు నవ్వనంబునకు జవ్వ
 నిందోడ్కొనిచని యందొక్క యిందీవరసుందరాలక మెల్లన హల్లక
 పాణితో నిట్లనియె॥ 193

* గంగకుఁ జెలిక తైలు విరహసంతాపంబుడుప వనంబున విహరించుట, *

సీ॥ నందీ ప్తకాంచనచ్చా యాచ్చటలతోడ
 రమణీయకలకంతరవముతోడ
 సునతర వారణహస నమధ్యముతోడ
 నవఘనసార గంధములతోడ
 కమనీయతిలక శేఖా విశేషముతోడ
 సలలితవృధుల కుచములతోడ
 బంధురసిత లసద్భ్రమరకంబులతోడ
 విమలశృంగార పత్రములతోడ.

నంబరావరణోరు లీలా ప్రితోడ
నరసనిర్మల దంతసుందరతతోడ
తనరెజవ్వనిబోలి యవ్వనముకంటె
చంద్రమండలసంకాశ చారువదన!!

194

ప! మఱియును.

సీ॥ ఘనశీతకర శీతకరశిలావాలభా

సురసాలసురసాల సుందరంబు
తలమహాత్మల మహాత్మల భూరిరాజీవ
రాజీవిరాజిత రమ్యనిరసి
కేసరకేసరకేసర స్ఫురితంబు
తరుణకదంబ కదంబకంబు
మందారమందార కుందామృతలితంబు
కాంచన కాంచనాభ్యంచితంబు
దంతశతదంతశరను కాంతస్థలంబు
రమ్యకలకంత కలకంతరావయుతము
నగుచు నారామమెంతయు నలరెగంటె
లబ్ధవరపత్రజైత్ర కణాకాంతనేత్ర! ॥

195

తే॥ కాంచనస్యందన స్థితిగాంచిమాపు

తలమిమెప్పరి పున్నాగములుచెలంగి
చిత్రకరవీరతరులు ప్రసిద్ధిమెఱసి
పట్టణముబోలె నవ్వనిపద్మగంధి ॥

196

మఱియును,

197

సీ॥ పన్నీటివాణలు బలుమావిమోకలు

చిత్తరుభామృ లీక్ష్మింపవమ్మ
కపురంపుదీపులు కన్న మేలోపులు
నూటిముద్దులగుమ్మ చూడవమ్మ

కెందమ్మబావులు కందపుమాపులు

ఘనలీలనోయమ్మ కనగదమ్మ

కాసినపూగముల్ పూసిననాగముల్

మించి చక్కనికొమ్మ కాంచితమ్మ

కొండగోగులు గోగులుగొప్పవైన

గంగరావులురావులుగదిసియున్న

బొండుమల్లెలు మల్లెలు పూవుబోణి

దాడినిమ్మలు నిమ్మలు చూడవమ్మ !

198

చ॥ సరవిశిఖండచిత్రకర చంద్రకళాధరణప్రశస్తిచే

గరముఁదలిచి రాజితనగస్థితిభాసురకాళికాప్రసాద

దరసనిగుంభనప్రచురతాండవలీల ననంగెనిచ్చుట

స్థిరమతిసీలకంత వితర్కిగనుగొంటు మరాళగామినీ!

199

క॥ లలితేత్రరాగలీలాశలితంబై మధువిలోలగతిపంచమసం

కులరవమునఁదగ నీవిటగలకంఠివితతిచూడఁగదెకలకంఠీ !

100

మ॥ కలిత్రకోధరనంబు ముక్కులనెసంగ బక్షపాతంబుల

ఫలభంగంబునుజేయుచున్నదిదలిపఁ గొమ్మలంజెంది యీ

చిలుకల్ మాధవసేవనానుకలితాక్షీణాప్రభావాప్తిసో

కలికీ! చూడుశుకాఖ్యగాంచె, భగవత్కైంకర్యముల్ వ్యధామ !

వ॥ అని పలికి పరిహాసంబుగా మఱియు నిట్లనియె॥

102

నీ॥ “ఓకొమ్మ! ఏక్షింపుమాకొమ్మ వల్లవ

రాగజృంభణగతిరహివహించె

ఓరామ! చూచితే యారామభూమి భు

జంగనంగతయ్యి రంగుమీఁజె

ఓశ్యామ! కనుగొంటు యాశ్యామబహువిట

పారూధవైఖరి నతిశయిల్లె

ఓకలకంఠి! క స్థికలకంఠితా

సవ్యపున్నాగి వాంఛా స్థిగనియె
అలర నోప్రమదామణి! యామదాలిఁ
గాంచితివె చారుమధుసానకలితయయ్యె
అనుచుఁ దగ నర్మగర్భలీలాతిచతుర
వచనరచనలఁ జెప్పె నవ్వనదుహఃఖి॥

103

ప॥ మఱియు నెక్క, మనోహరాంగి గంగాకురంగనయనాంతరం
గంబునం దురంగలించు దురంతసంతాపం బుడుగఁజేయుటకై చేయె త్తి
యిట్లనియె॥

104

సీ॥ కన్నెరొ! చూచితే పొన్న గున్న లదండ

రేవమీటిసరావి కోవిమావి
గరితరో! చూచితే గరుగులమరుఁగులఁ
జాలవ్రాలినపూల రేలపాల
కొమ్మరో! చూచితే గొప్పయిప్పలక్రేవ
లేగాలివడినూఁగు గోఁగురేఁగు
జెఱవ! చూచితె తేనెచెఱువులపొరువుల

నుద్దిగన్నడు కొద్దిమద్ది వద్ది
ముదితరో! చూచితే యల్ల మొల్లలెల్ల
తరుణిరో! చూచితే కోడతాడి మేడి
చానరో! చూచితే నెమ్మిజమ్మి నెమ్మి
పాలఁతిరో! చూచితే వీరక పోకమూక॥

105

ఉ॥ ఈ యలతేటిమొత్తమాలు నీ మదకీరమయూరపంక్తు లీ
కోయిలపిండు హా కుసుమకోమలి! నీ నెఱికిప్పువెండ్యకల్
నీయలరారుపల్కులును నీగమనంబును నీయెలుంగు దాఁ
బాయక మెచ్చులీల సనవాయరవంబునమీఱెఁ గంటివే॥

106

ప॥ అని బహుప్రకారంబులఁ బొందుపడ నిందీవరాక్షు లయ్యిం

దిందిరాలకాతిలకంబున కింపుపుట్టినట్లు లయ్యాగామసీమంగలుగువిశే
 షంబులు చతురవచనరచనాచమత్కారంబులఁదెలుపుచువిహరణతత్పరలై
 వచ్చివచ్చివిశాలరసాలసాలమూలేందుకాంతాలనాలోద్గతాధ్యర్థ సలిస
 నూత్ర చిత్రజలశీకర వరంపరలం గాంచి బిత్తరంగపుగ్రోత్తము త్రియమ్ము
 లని కొన్ని చిన్ని పన్నిదాబులు చటవంజూచు ముగ్ధులగుచేడియలంగాం
 చి ప్రోడతనంబున ముసురునెనురుల మొదళ్లదొరఁగిన గొప్ప సుస్వాణి
 ముత్రియమ్ములుకెందమ్ములచఁదమ్ములనందమ్ములుగలప్రళస్తహస్తపు
 టమ్ములం దెచ్చినఁ గురువిదబృందమ్మా లందరని తెలిచేలముల వలు
 దచెఱంగులం గొనితెచ్చి సాదేహంబువారించుచు, కేళికాదీర్ఘ కావీచికా
 మాలికాఢోలికావిలోలఃపాంసబాలికాసాళికలం గాంచి వండించిప
 ట్టందలంచుచు, వంశగుత్తుల మొత్తమ్ములు చిత్తమ్ములకింపుసేయ ద్రా
 క్షపందిల్లనందలం దూరిచూచుచు అందంబులై సందులేకఁజేపొందుగ
 లుగు బండిగురువిందతీరెచప్పరమ్ములపై ముప్పరినల్లకొనిన మొల్లతీ
 గియలంగాంచి యరుదందుచు, పూగింబులఁ గాంచుచు, నాగింబుల నెం
 చుచు, వకుళింబుల డాయుచు, ముకుళమ్ములఁ గోయుచు, లుంగింబుల
 నెనయుచు, దొంగింబులఁ దనియుచు, సాలమ్ములఁ మీఱుచు, దాల
 మ్ములఁ గేఱుచు బహుప్రకారంబుల విహరించి, మఱియుచు,
 సీ॥ కన్నెమావులవేలు సన్నంపునునుదీరె

తూగుటుయ్యలల నూఁగియూఁగి

తేటికోటల మేటిపాటల వాటహా

పూపొదిండ్లపై మూఁగిమూఁగి

నెలరాదొనల మంచుచిలుకు గొజ్జఁగిపొదల్

బాగుగా తమవళి యూఁగియూఁగి

బోరున నెడలేక పాతెడివిరిజేసె

వాగులచెంతల డాఁగిడాఁగి

కప్పురపనఁటిచెంగట నొప్పుమీఱు

బండిగురువిందతీరె చప్పరములందు

నడతెగని చల్లనీడల కేగియేగి
కోర్కె గ్రీడించి రింతులు కొంద టెలమి॥

108

సీ॥ ఒకపక్షవింబాష్టి యొకకీరసల్లాప
నొనఁగూడి రాగా ప్తి నుత్సహించె
ఒక నవ్యబిసోబాహ యొకహంసగామిని
మొనఁగూడి కైదండ యొగి ధరించె
ఒక మహాత్పలగింధి యొక హస్తీహస్తోరు
నొనఁగూడి సామోదమునఁ జెలంగె
ఒకచక్రవర్తిజ యొకచంద్రబింశాస్య
మొనఁగూడి సరిససంయుక్తిగాంచె

గీ॥ కమ్రతరసాంకి వామోదఘనఘనాఘ
నాంచితాలకబృందసింహావలగ్న
లలితఘణిరాజరోమాళిలతలవలన
సాంద్రనిర్భీతి వనకేళి సలుపునపుడు॥

109

సీ॥ కలకంఠియొక్కర్తు కన్నె కెందలిరాకు
గుజ్జమాపులను జేకొనికడంగ
లతకూసయొక్కర్తు విలితమంజుసకుంజ
సంచయంబుల నావరించుకొనఁగఁ
బద్ధిసియొక్కర్తు పరువంపువలపు క్రొ
వ్వొదిదుమారిము సారే ధరణిరాల్ప
లలరుకొమ్మయొక్కర్తు బలితంపుదాపుల
మకరందధార లుత్సుకతల్లగోల

గీ॥ అపుడొకగయాళి 'రామనామాంగుళీయ
కాబ్జశయలార! స్మరచంద్రహాససత్క
టాక్షలా రాబ్జముఖులార! దక్షిణాని
లోదునిశ్వాసలార! పై నురుకు'డనియె॥

110

తే॥ క్రొత్తచెంగల్వచిమ్మన గ్రోవినిండఁ
బూపుదేనియనింపి నేర్పుమెయి నెక్క
నకియ గుత్తంపుగుబ్బలనందు దగులఁ
జిమ్మ నొకకొమ్మ యవ్వలఁజేరనరిగె॥

111

ఉ॥ కోరుచు నొక్కకాంత చనుగొండలు నారెకుఁ జొరళింపఁగాఁ
బేరమువాటి యవ్వలను బెన్పుదఁజొచ్చి పొసంగి ముప్పిచేఁ
గోరికె బచ్చకప్పురముకొంచు వడింజని “మత్తరమ్మనం
దారయ నేమియున్నయది యంబుజసేత్రలు! తెల్పు” (డంచనఁ)
వారలు వేతె యొక్క ఘనవస్తువు తెల్పు నాసిం చెనెంతయు॥ 112

క॥ ఈరీతి నాసఖిజనులారామమునందు మిగుల నభిరామముగాఁ
గోరిక లీరికలెత్తఁగఁ భూరిస్థితిఁ గ్రీడనల్పి పొడమినవేడ్క॥ 113
వ॥ పుష్పాపచయానురక్తిం దనని తమలోన, 114

ఉ॥ “ఓకమలాభచారుముఖ! యోమదకీరవిలాసభాషిణీ!
యోకలకంఠి! యోరమణి! యోహరిసేలవిసేలకుంతలా!
యోకనకాంగి! యోనదతి! యోమధురాధర! యోవిలాసిని!
యోకలహంసయాన”యని యొండొరుఁజేరుచు మీఱుచుబ్బుచు॥

తే॥ “తరుణిరో! పూలనొప్పారె దరుపుఁగంటె
శ్యామరో! కోమలమ్మలొశ్యామ లేవియె
కాంచనాంగిరో! యల్లవె కాంచనములు
కుందరదనరో! కనుగొంటె కుందమలను॥ 115

రగడ॥ పొగడ పొగడఁగఁద(గెను)ముందటఁ బూవు పూవుంబోణిపట్టకు
నగకు నగకుచానెన్నుఁ(గనుగొని)నాతి! నా తిలకంబుముట్టకు
మాటిమాటికి వాదమాడుటమాని మానిని! యుండుమిచ్చట
పాట పాటలగంధిముద్దుగఁ బాడి పాడిగఁదెల్పు మచ్చట
లేమ లేమతియుండనేటికి లేమ! లే మతి యిచట మొల్లలు
రామ! రా మదిరాక్షిపల్కులు రామరామ! తలంపఁ గల్గలు

ఈడ నీడను గంటినే నీ వేగి వేగను నెరుకు కామిని!
 వేడు వేడుకమీరఁగాఁ గురువేరు వే ఋణమిచ్చుభామిని!
 కోకఁ గోకనదాంఘ్రిపట్టినఁ గొయ కోయలివేణి జాతులు
 పోకు పోకు”మనంగ నేగి పొదలుపొదలుకనంగ నాతులు॥117

సీ॥ శ్రీరామనామోర్తి కారమ్యసంపత్తి
 కలకంఠముల హాహాళులుమాన్వే
 కమనీయసహజ సాంకవసుదామోదంబు
 చిలుకపంక్తుల నళాపళియణించె
 కాంచనపుష్పప్రకాశ నాసాలక్ష్మీ
 గంఢుతుమ్మెదల యశాఘళముచెఱచె
 నవమందహాస కందళచంద్రికాభూతి
 స్థలపద్మముల వికాసంబుగూల్చె
 సురుచిరిసుగంధబంధుర సుమగుతుచ్చ
 పిచ్చిలాచ్చాచ్చమకరంద బిందుబృంద
 సుందరా రామవీధి నస్తోకలీల
 సతులుపుష్పాపచయకేళి సలుపునపుఁ॥

118

సీ॥ సరసిజాసన హస్తాంగత్యమునమావి
 వనితపాదస్థితి వంజుళంబు
 మృగరాజనిధిమధ్య సగినబొన్ని ప్రఫుల్ల
 జలజాక్షి మోమియఁ జంపకంబు
 మానినీసుణి (గీత) మూఢుర్యమునఫల
 చేడియగుబ్బలఁ జేర్పఁదరఁగె
 కలికి తేనియలొల్కు పలుకుపల్కినగోగు
 చెలువనిట్టూర్పుచే సిందుకంబు
 వనజరాగోష్ఠి యుమియంగ వకుళశాఖ
 తెఱవకనువిచ్చిచూచినఁ దిలకతరు వ

చేతనమలయ్యుఁబుష్పవిభూతిఁదగె,స
చేతనులఁ బూరుషుల నింకఁ జెప్ప నేల॥

19

తే॥ అపుడు తత్తత్తుజుఁబులనలరు నలరు
లలరుబోలులు(గోయంగ నచొటుఁ)బాసి
తేఱవ దరి లేని సమ్మోహపరవశమునఁ
జెలులవిడనాడి యవ్వలఁ జేరనరిగి॥

120

సీ॥ అండజద్వజవహ్ని కుండవిభ్రాంతినిఁ
గెందమ్మికోలకు వీక్షించిసుక్కి
కందర్పనిఘర ఖండవిభ్రాంతిని
సహకారపల్లవచ్చటలకులికి
పంచాస్త్రకావాళార్భటులవిభ్రాంతినిఁ
గలికిచిల్కలపల్కు లొలయనభికి
దర్పక (తీవ్ర) కోదండవిభ్రాంతిని
శితగురుత్కల సముద్ధతికిసాలసి

వినుతసంకిల్పజాప్తానవిభ్రమమునఁ
గుంజపుంజస్థలుల నిల్వఁగోర కెలవి
నతులితోత్కటపరితాప మతిశయిల్లఁ
జేయునదిలేక యచ్చటఁ జిన్నవోయి॥

121

వ॥ ఒక్కరోహిణీకాంతకాంత కాంతాననాసీనయై తదూర్ధ్వభా
గావృత లవలీలతావితానానూన వినిర్గతధారాశతుషారధారాశీకరపరం
పరలు శంబరాసురాంతకజ్వరనివారణంబుగఁ బైఁబైఁజల్లుపన్నీరుగఁ
బ్రాంత గంధగిరిబంధు గంధవహప్రేంభీభూత రంభానోకహ సేకాస్తోక
పలాశంబులు వీచుచామరంబులుగఁ గలిగి యయత్న శిశిరకృత్యంబులు
తదీయస్థలంబున సమకూరఁ గొంతతడవు విశ్రమింప నంతట నక్కాంత
లక్కాంతంగానక యచ్చటచ్చటన్వేదకి యొక్కయెడం గూర్చున్న
యానాతింగనుంగొని డాయ నేతెంచి యిట్లనిరి.

ఉ॥ “అక్కటమమ్ము నొక్క ట్టణమైనను బాయనిదాన విప్పుడి
వక్కరొ! యొంటిరాదగునటమ్ము, తగ్గవిరి తేనెకాల్వలీ
దిక్కున లెక్కలేక మఱి తెంపున నేగతిదాటితమ్ము, హా
యెక్కుడుపుష్పధూళి పథమెల్లనునిండిన దెట్లుపాదముల
పొక్కఁగనోరైనమ్ము చెలి! పోలునె సాహసమిట్లానర్పఁగా”॥ 123

వ॥ అనిపకీకి ప్రియవాక్యంబులఁ బుజ్జగించి మించుబోడిం
దోడ్కొని,
124

క॥ వనకేళిధ వాయాసము! వనకేళిం బాయునని యవారిణమధులి
ద్వనరాజద్వనజాకరి! వనశీకరమిళిత శీతవాతములొలయుఁ ॥ 125

క॥ పాటుచు నయ్యాటల నొ
ప్పారుచు లవలీలతాగృహంతస్సలముల
దూరుచు రానిలతాంగుల
దూటుచు మొగములనునగవు తొలుకఁగ నంతఁ ॥ 126

క॥ ఆలీతతి నాళీకమ! ధూ? పరిమిళితపుష్పధూళీ మదహిం
దోళీ సుమరా? యుత! నాళీకారముగాంచి నందితలీలఁ ॥ 127

తే॥ “అబ్జచక్రాభ్యలంకృతంబగుచుండనరి
యతులిత కువలయామోదగతి నెసంగి
భువనములు గోన నొప్పారి పొలఁతులార!
కొలనుగనరమ్మ త్రిహరి చెలుప్రదెలిపె॥ 128

వ॥ మఱియు నిప్పుండరీకాకరంబు కాంతారంబునుంబోలి విరా
జమానపుండరీకంబై పుండరీకంబుకై వడి సదాభరితకువలయంబై కువల
యబాంధవునై ఖరి నితాంతాంతరసమాకలితలలితశంబరంబై శంబరవై
రిచెలుపున నసమశిలీముఖప్రకాశమానంబై యొప్పై జూడుండు॥ 129

సీ॥ తైలోక్యమాతయైతిసరారు నమ్మహా
పద్మకుంఠాతుకపద్మములివె

నోరంపుడలయేటిదొర వ్రాటిమేటికిఁ

బాటిల్ల జయమిచ్చు బాణములివె
పలుకుతోయ్యలి నేలి నలుమోములొప్పు శే

జేపెద్దకును జన్మసీమలివియె
నీరు(పాల్వీడఁదీయు) నేరుపుగన్న హం

సవతాసములకు భోజనములివియె
ఇవియెకనుగొనుఁడిమీర లింతులార !

పచ్చగుఱ్ఱాల నెఱరాతు కిచ్చమెచ్చు
వచ్చి కమలమ్ములనుబుట్టి వరలునట్టి
కమలములు, వీనిఁ గొనియాడఁగాఁ దరంబె॥

130

మ॥ నిజజన్మాలయమా సరోజములకు నిత్తుతుఁడు మిత్రుండటం
చజహద్భానుసహస్రమిచ్చి తగ యాతామాత గోషోడశం
బు జలేజారికొసంగె దత్తగుండటం మద్యత్కళాలీలఁ బ
ద్మజభాస్వద్రచనాచమత్కృతి తలఁపం బక్షపాతంబుగా॥

131

తే॥ పసిడితమ్ములుభుజియించి భారతీసు

తేజులై మిత్రుపేరిటఁ దేజరిల్లి

పాలునీ రేర్చఁగా నేర్పుచాలగలిగి

మించుహంసములివెనుడి మెలఁతలార!"॥

132

వ॥ అని కాసారతీరంబునంజేరి కొనియాడుచుండ,

133

నీ॥ తనరారె నెఱులుగాఁ దనలోని చాడులై

వాలముల్ మత్త హిందోళములును

స్తనములగతిమీఱఁ దనలోని చక్రవా

కకులమ్ములును బద్ధముకుళిములును

విలసిల్లఁ గలికికన్నులలీలఁ దనలోని

యత్పలమ్ములును నీగోత్పలములు

త(గెను) హానశ్రీలఁ దనలోని దరవిభా

కాండముల్ ఫేనప్రకాండములును

బళిర! యేతద్గతినసంగి కొలను మిగులఁ
గనఁగఁదగియుండె నెక ప్రాథకన్యపగిది
కచకుచ్చప్రేక్షణస్మిత రుచిరలగుచుఁ
దననువీక్షింపనేతెంచు తరుణులకును॥

134

మ॥ రమణుల్ బంగరురంగువ్రాతపని చేలల్ నేర్పుమై నూఢ్మిక్రం
జలుగుంజందురు కావిపావడ లొగిం జెల్వొండఁగాఁ గట్టి ఊ
గ లతాభుల్ సడలించి యొడొరులు దోర్మ్యస్తోరుహస్తాబ్జలై
యలరారక నెలరాలమెట్టులఁ బదన్యాసంబు గావింపుచు॥

135

వ॥ మెల్లమెల్లనడిగి,

136

క॥ “విషభవభస్రఁ డమృతముకు

విషామృతసమాఖ్యలోనఁ గె వీనిని దలఁపఁ

విషమనఁగా విషమంబగు

విషమముగా దమృతమనఁగ విషముఖులారా”॥

137

వ॥ అని యిత్రైఱంగున నమ్మత్త కాశిను లయ్యంబుల సంద్ర
మాయత్త చిత్తలై కొంతతడవు కొనియాడి॥

138

నీ॥ “కలకంఠకఠిన్ జలకమాడఁగఁబోకు

పల్లవపాణివి పణతి! నీవు

బా లేందుఫాలతో నోలలాడఁగఁబోకు

పంకజనేత్రపు భామ! నీవు

ఇభ రాజగమనతో నెదులాడఁగఁబోకు

రంభోరుకాండపు రమణి! నీవు

చంపకనాసతో సయ్యాటలాడకు

మత్తాళివేణివి మగువనీవు

సంకుమదగంధితోనీవు సంసమాడఁ

బోకు చిలుకలకొలికివి పొలతి”యనుచు

నొండొరుల కేర్పరిపుచు నొప్పుమిగిలి

రంబుజాకరసీర విహార వేళ॥

139

నా॥ కేలం దమ్మిఘటించి యొక్కమదిరాక్షీరత్న మవ్వేళఁ దా
 శీలక్షింబలె నంగుమితె, నొక రాజీవాస్య బల్కొప్పునన్
 లీలం గైరనమూని చందురుని మాళిందాల్పుకన్ మిఱు మా
 నాళీకేక్షణభంగిఁ బెంపెనఁగెఁ గాంతాలోక మధ్యస్థలిన్॥ 140

శే॥ హరుఁడువిడు మానె నదియొక్కబిరుదు దలఁప
 విషము నేర్పదాపుననటంచు విశుతముగ
 వెలఁదియొక్క తె కరమున విషముఁబట్టి
 యచ్చుతానంతగోవింద యచుచుగదావె॥ 141

చ॥ కువలయ వేణియోర్తు మెఱుఁగుల్ తగఁగుల్కెడి గొప్పకొప్పున
 న్నువలయ మేర్పడన్నిలుప గొబ్బుననిల్వక నీటిలోబడెన్
 జవమునఁ దత్కించుట తనసాటికిరా వడిదోయ నాత్మ సం
 భవమునానీయనీమఁ దనభంగముదెల్పఁగఁ బడకెవడిన్॥ 142

సీ॥ ఓరికెక్కి-మెల్లన సరసిజాకరములోఁ
 దొలగక గుభగుభ దుమికెనోర్తు
 కలువరేకులఁ(వెంపి)మెలకువ నొక కాంతి
 కలికిపినులమీఁద నిలిపెనోర్తు
 కెందమ్మిపుప్పొడి కేలఁదాలించి యొక్క
 సకియగుబ్బలమీఁదఁ జల్లెనోర్తు
 నడినీటిలోదూకి నారులెల్లచుజూడ
 లీల సల్లంతటఁ దేలెనోర్తు

ఁజవలకు నెల్ల నుపమలు గఱపెనోర్తు
 పంకజాళులఁగని యబ్రపడియెనోర్తు
 ముగుదఁగనుగొని లేనప్పునగియెనోర్తు
 కుటిలకుంతలపై నీరుగుపెనోర్తు॥

143

చ॥ వెలఁదియొక్క కాండమున వెల్లకిలంబడి యీద సప్పుడా
 జలజదళాయతాక్షి జగిచన్నులు చూడఁగనొప్ప మన్మథుం

దల రతి పంతమాడి జలజాకరపుష్కరమధ్యమంబునం

దలరుచు జిత్రనైఖరుల నాడెడి బంగరు బొంగరాంబునన్ || 144

చ॥ ఘనకుచయోర్దు శోణమణికల్పితముద్రిక నీటిలోబడన్

ఘనకచనోద్భుగ్గాంచి కరకంకణమిచ్చెడ దీనిదెమ్మనన్

మునిగిజలాంతరస్థలిని ముద్రికయుండిన దెచ్చియాయ వే

వనకణమిచ్చె గొమ్ముచు వానిజనేత్ర విచిత్రమందఁగాన్ || 145

తే॥ కలికియొక్కతె పుండరీకంబు లీల

గేలదాల్చిన దత్తరకినలయారు

ణచ్చవిచ్చట లొగి గ్రమ్మి నన్యవాల్

కాకృతీనిగానబడ వెలుగందెనోర్తు ||

146

క॥ ఏణాక్షికుచలోచన! నూనితవర దేహమిళిత మంజుహరిద్రా

నూనాజనగంధాప్రియ! వేణీసంగమముభాగి వెనఁగొలననురెన్ ||

క॥ తా రామలయజగంఘ్రుల! తా రామలనఖరఁగాంచి దారుణతాపా

దారతఁగ్రాసుచునుంకిన! నూరకమనమిట్టులుంట మొప్పుదటంచున్ ||

సీ॥ గుజ్జమాపులదండ గొజ్జగిసొదరిండ్ల

విరిమంచు బోరున గురియుచోట

అల్లిబిల్లిగ మొల్లలల్లుక తగనిరుల్

గుప్పెడు కురువేరుచప్పరముల

నీడచల్వలుదేరు నెలరాలదొసలకై

యేతెంచుపూదేనె యేటికాల్వ

దరిని జల్వగు బండిగురువిద లేతీవె

చవికెలపజ్జదాక్షిణ్యపాసంగ

బైలబెనంగిన యనఁటికంబములసొంత

కలునకొలఁకులకెలకుల దొలుకనలరు

తమ్మిగావుల తావులుగ్రమ్మ నెఱచు

జగదకాంతవిత్తి కాఫలమునంచు ||

శే॥ సారవిస్తారఘనఘనసార గంధ

సార కల్పార నీహార నీరపూర

సారభోద్ధార చారుమందారవార

మధురమధురసములుదెచ్చి మసలకవును॥

150

శే॥ చెలిమికత్తెలు పన్నీట జలకమాన్చి

కనఁగనొప్పురు చలువలు గట్టనిచ్చి

పొసఁగఁ గర్పూరనామంబు నొనటదిద్ది

కొమరుచనుగవనఁగుము హారము లమర్చి॥

151

మఱియును

152

సీ॥ కుచముల బహుళ లికుచములగచనిమానె

ఘనసారమలదంగఁగడఁగి యోరు

నేత్రముల్ శతపత్రపత్రములనిమానె

శీతోదకమునిల్పఁ జేరియోర్తు

చికురిబంధము భృంగనికరమగచనిమానె

హేమదామనుజుట్ట యోర్తు

సకలాంగములు శరీరసుములనిమానె

వీవన వీనంగ(వెడలి)యోర్తు

చందనామోద లీభృంగిఁగొందతెలమి

బాలతి కుపచార మొసఁగింపఁబోయినంత

నరయనపచారమాచుండె ననుచు నూర

కున్న వారలఁగనుగొని చెన్నుమిగిలి॥

153

సీ॥ ఖరకరోదయముగాఁ గాశ్మీరపంకంబు.

జనుజక్కవలమెత్తెఁ జానయోర్తు

ఘనతమోగతిమీఱు మినుకుకాటుకరేఖ

కనుతీవలనదిదెఁగలికియోర్తు

మకరగదరసమొల్కు మందారదామంబు

కచభృంగతతిఁజుట్టెఁ గాంతయోర్తు

చలువలువెదజల్లు మలయజసారంబు

తనువల్లకనలందె దరుణియోర్పు
సముచితోపాయపరలగు చంద్రమాఖలు
బూరిశిశిరోపచార శృంగారవిభవ
కలిత లలితప్రకాశ మూగల్యవిధులు
సలిపిరప్పుడుకొందఱు చక్ర కటికి॥

154

క॥ ఘనసారైలావరచ

దన లామజక లవంగ నవసుమనోగ

ధ నిమేళిత హినుజల ము

న్యజాక్షికి ద్రావనోసగి వనితలు మఱియు॥

155

తే॥ చెలగిగొజ్జగిసిగు పై జలికిచిలికి

కప్పరంపురవల్ నిండు గుప్పిగుప్పి

కమ్మతావులుగలవిరుల్ గప్పిగప్పి

పొనగసురటుల గాడ్పుగా విసరివిసరి॥

156

వ॥ ఇవ్విధంబున కై య్యదయంబునకై ప్రాణసఖులు సముచిత
శిశిరోపచారంబు లొనరించి రప్పడు॥

157

తే॥ బాల కలదిస మలయజసర మతుల

విరహపరితాపశిఖిశిఖోద్వృత్తి నుడికి

వడిఁ బెటిలి మించుబోడులనడిమి యొక్క

చెలియగుబ్బలపైబడ్డ నులికిపడియె॥

158

క॥ నలినాక్షిహారములు గు

బ్బలసెగ సలసలనుగ్రాగి బహుశత్రుమో

య లహరి దుకతుక నుడుకుచు

సలవక్షుముగప్పె గపుర మలదిసలీల॥

159

క॥ కలికిచనుదోయిపొంగున

బలితముగాబిగిసి రవిక పక్కునఁబగిలె

చిలుకపటాశివజీరుని

తలిరా కడిదంపువినరు దాకెననంగె॥

161

క॥ అమ్మక్క! భూరివిరహ భారమ్మునఁ గాండిమచునోహరస్థితి మేనక
గ్రమ్ముకొనినవెన్నెల కీల్పామ్మయనఁగనవును పువ్వబోణిచెంగె
వ॥ అయ్యెడఁ బువ్వబోణి బువ్వబోణులు తప్పకచూచి శిశిరో
పచారంబునఁ దదీయపరితాపంబు పాయకుండుటయెరిగి,

161

శీ॥ మాచవతులంతఁ గేతకీనూనగర్భ

దళమునఁ దుమారజలకణమిళితలలిత

ఘనమ్మగీమద కర్దమమూన లిఖించి

రతులనుకుమారు మారు శ్రీహరికుమారు॥

162

* చెలికత్తెలు మన్మధురూపు లిఖించి పూజించి స్తుతించుట. *

సీ॥ దాపలికరమునఁ దరుణిసింగి శివీలు

వలపలికరమున నలరుశరము

అంకపీఠమ్మన నలరారుతిదేవి

వెనుకదిక్కునఁ బ్రభంజనకిశోర

మెసఁగఁ గోపుల వసంతసుధామయాలుల

ముగలఁ గలకంఠభృంగకీర

శారికారాజవాంసప్రముఖోదార

బలసమూహాబుల విలసింతముగ

సారసాక్షులు మన్మథస్వామి పదవి

మొగలిపూరేకున లిఖించి ముదముపొసఁగ

వరపదార్థము లొగిఁ గొనివచ్చి సమించి

శోపచారంబులను బూజి లొప్పఁజేసి॥

163

చూడె॥ శ్రీమత్తుభావారాశిరాట్కన్యకా గర్భపయఃపారావార
శిరిత్పిపూర్ణపూరిష్ణా శర్వరీరమణోదయాయ, రతియువతీ
యోగిరథవిన్యస్త ప్రశస్తామోద నిస్తులకస్తూరికా కుం

కుమనంకుమదపంక మకరికాపత్రచిత్ర లక్షణలక్షిత దోర్బధ్య
మధ్యప్రదేశాయ, మధురమధుర పారణపరాయణ విభ్రమద్భ్రమ
రపుజసింజనీటంకారి ఘోషవిభూషితాఖండమండలీకృతప్రచండ
పుండ్రకోదండవిర్భుక్త ప్రపుల్లన్మల్లికాశోకారవిందేదీవరమా
కంద్రసూన భల్లభగ్నవారివారిచతుర్ముఖ మాఖనిఖల లేఖనము
దమాంతరంగాయ, శాంబరీకదంబాడంబరోజ్జృంభమాణ
శంబరాసురాఖర్వదుర్వారగర్వపర్వత గీర్వాణవల్లభాయ, పారీ
నధ్యజాయ, చైత్రసఖాయ, మన్మథాయ తుభ్యంనమః,, 164
వ॥ అని బహుప్రకారంబుల వినుతించుచుండి రంత. 165

సూర్యాస్తమయవర్ణనం

తే॥ అంచిత రజోరుణావరిణాష్టదినరు
పద్మినిగరప్రకాశత బయలుపడిచి
రహి నహస్యంగమ మొనర్చి ప్రత్యవాయ
మిగుర భృగుపాత మొందిన ట్లినుఁగ్రుంకె॥ 166

తే॥ విమలకమలాధినాథది క్కమలవదన
యినసమాగమమున రాగఘనతగనియె
ఇనసమాగమమున రాగఘనతగనట
కమలనేత్రల కుచితంబుగాదె ధరను॥ 167

మ॥ సమయద్వేషికి నోహటించి యినుఁ డస్త్రోణిభృన్మృగిధా
మముఁ జేరంగని యిందిరారముణి యాత్మస్వామి తాదృగ్విధా
క్రమణోదాత్తుఁడటంచు లోఁదెలిసి వీరకన్ స్వామయోద్యత్కవా
టము లొక్కుమ్మడి వేసెనాఁగ ముఖముద్రల్ దాల్చెబద్ధావళుల్ ॥

చ॥ ఖరకరుఁ డస్తమింప నతిగాఢసమగ్రవిషాదయుక్తిఁ బు
ష్కరిణి విసేలభూరివిషసారకృతాంచితమాత్ర లుజ్జ్వల
స్థిరగతితోన వక్త్రములఁ జేర్చినవైఖరి డింభకాళిహో
సరసిజకుట్టలాంతర నిశాంతములన్ వసియించె దుమ్మెదల్ ॥ 169

క॥ జలజాకరసంకేత

స్థలమున మత్ప్రియుని రాజు సాంద్రకళాసం

కలితుని బొందెదనని లోక

గలకలనగె గలువ చెలువు గనుపట్టగఁగ

170

సీ॥ సురిసుందరులు లేఖతరుపుప్పుడూచే

గుప్పిన వెన్నెలకుప్పలనఁగ

తారాపథాతివిస్తార కేదారాంత

రంబుననొప్పు కైరవములనఁగ

సమయకుందక్షమాజాతాగ్రవిభౌజ

మాస్రసూన కుట్టలములనఁగ

గోత్రభిచ్చుండాల గురువుస్కరోద్ధూత

గగనధునీక్షీర కణములనఁగ

అధ్వగానూనమా నాపహప్రయత్న

కీర ఘోటకరతిశుభాకీర్ణ మాక్తి

కములనఁగ బ్రహ్మ మర్త్యులగణతికిడ్డ

తళుకుసున్నంపుబొట్లనఁ దారలలకె॥

171

ఉ॥ రంజితలీల సాంద్రతిమిరంబు పొసంగె దిగంతరంబులఁ

గుంజర చంచరీకి శతకోటిధరాశ్చ ఘనాఘ నార్కభూ

ఖంజన ప్రితిప్రతిరథ కంధరవర్త సుధామయాఖల

హ్మంజన కాలకాలగళ హలహలాభ విభాసమానమై॥

172

తే॥ ఇత్తుకోదండధరుడు సమిద్ధశక్తి

విరహిజనములపై దంపవెడల నెత్తు

నీలిజేరావిధంబున నిబిడకాంతి

నంధతమసంబు జగమెల్ల నాక్రమించె॥

173

తే॥ అమరనిమ్మగ స్వర్లోకమాక్రమించె
నాత్మభూర్విప్రభావత నవనిభవన
మాక్రమించెదనేనని యమున నిండు
శానినకై వడి చీకటుల్ మొనసెదిశల.

174

తే॥ నిర్మలదిశానుభూతనన్నేహవిభవ
కలితభూరి తమోనిరాకరణసుప్ర
భావములఁ గులదీపముల్ పరఁగెఁజాల
నోజఁ గులదీపములకిది నైజమెకద.

175

సీ॥ ఘనపయోధరపూర్ణ కలశాంతరములకు
రమణీయ నీలహారములుగాఁగ

శకలితశశిబింబ చారుఫాలములకుఁ

గస్తూరికా తిలకములుగాఁగ

సచిరరుక్ష్మచుర సద్రుచిరాంగకములకు

లాలితాసిత నిచోళములుగాఁగ

శతపత్రవరపత్ర జైత్రాంబకములకుఁ

గజ్జనార పంకములుగాఁగ

నీలకబరీభరముల కిందీవరప్ర

ధామములుగాఁగ గాఢ సంతమనవిభవ

మభినవాలంక్రియలొసంగ నపుమజార

కీరవాణులుచనిరి సంకేతములకు.

176

మ॥ చరణన్యాసముగూఢమైయలర రాజద్వ(ల్ల)లీలాగతు
త్యైరయఁ మెల్ల ననిల్చినిల్చిరొద లోలింబొంచియూలించుచు
న్గిరముల్ వంచుకనందులందఁగుచున్ నిద్రారతిఁ జారులే
గిరితద్వేళభుజంగసంజ్ఞతగి సంకేతస్థుల్ చేరఁగన్.

177

సీ॥ క(రదు)హరేఖలు గనుపట్టకుండమే

లొమ్మరుచన్నులువ్రేళ్ళ నిమురుమనుచు

పలుకెంపులెలమి నేర్పడకుండసాంపుమై
 నధరామృతంబును నానుమనుచు
 మందాక్షరములుగా మణితముల్ మెల్ల నఁ
 జెలువంపువీనులఁ జేర్చుమనుచు
 ఘననితంబాఘాత నిసదముల్ ప్రకటంబు
 గాకుండఁదిన్నగఁ గలయుమనుచు
 జారిణీతతిసంకేత సదనమదన
 కదనసమయ (సముత్సాహ) గాఢరూఢ
 చటులనంరంధగౌభీర జారకోటిఁ
 బలుకుఁదమజాడపరుల కేర్పడకయుండ ॥ 178

క॥ అంత శచీకాంతదిశాకాంత నిశాకాంతపూర్ణగర్భాంతరయై
 వింతహరువొందమోమునఁ తాం తేరవిభవలీలధవళిమదోచెన్ ॥ 179

వ॥ అయ్యెడ 180

ఉ॥ తమ్ములపాలిగొంగ కును దమ్ములచక్కిలిగింత చక్ర వా
 కమ్ములగుండెతల్లడను కైటభవైరిమఱుంది దేవ బృం
 దమ్ములపారణమ్ము హరినందనుకూరిమిమామ య చ్చకో
 రమ్ములజీవనోపధము రాజదయించెను దూర్పుదిక్కునన్ ॥ 181

సీ॥ సౌగంధికాననాభోగసంపత్కారి
 తోయజుశ్రీ పశ్యశోహరుండు
 మంజుజీవంజీవ సంజీవనోపధం
 బంధకారసమి త్కబంధయోని
 జారచోరచ్చటా సంభ్రమప్రతిపాది
 మదవిహంగరధాంగ హృదయభేది
 పటుమహానటజటాపటలస్ఫుటసుమంబు
 స్మరశౌర్యహుతవహ సామిధేని

పాంధసంతాన మానశంబరనిధాన
మధనమంధానశిఖరి రమాహృదీశ
సత్యనేత్రాంగ మురుకశాజననసీమ
చందమామ వెలింగె బ్రాక్మైలమందు ॥

182

వ॥ అయ్యవసరంబున

183

తే॥ వసదమార్గంబు పెంపారె వసముభంగి
తారకంబులువిలసిల్లె గోరకముల
విమలగతి రాజమానమై కమలవైరి
బింబ మొప్పారె వికచపుష్పం బనంగ.

184

సీ॥ సకలపదార్థాఘనద్వంద్వీక చ
క్రక్రమ్యుణాళికా రాజవాంసి
నిర్ధనికక్రియా నిశ్చలదీపిక
స్మరశౌర్యహవ్యభుక్సామిధేని
జారచోరచ్చటాచరణవల్లిమతల్లి
పాంధదర్పారణ్యపరశుధార
తప్తచకోర కాధ్వన్యప్రపాసీమ

దంపతినిధువనతంత్రఘటిక
భూరిశీతలసార కర్పూరకదళి
తోయజవికాసవిద్యాప్రదోష వేళ
భన్యకైరవహర్వాభి పార్ణమాసి
పండువెన్నెల కన్నులపండువయ్యె.

185

వ॥ వెండియుఁ బుండరీకశాత్రవమండలంబున సఖిండంబుగఁ
బ్రభవించుపండువెన్నెలచండ మదోద్దండాఖండలశుండాలశుండాదండో
ద్భూతి రంగ ద్వియద్దంగాతరంగిణీ సముత్తుంగతరంగపుష్కరపూరంబు
వైఖరి, మేఘద్వారఘనసారరసాజాతసంజాతరజః పటలంబుపాలుపున,
సంధికారజగద్బంధవకుమారి కాప్రభేదనసమయ పూర్వగీర్వాణాభి

యాత్యగ్రజాతవిగ్రహ ప్రభావుంజంబు చందఁబున, నుభాధామనంద
 ర్భనామందకౌతూహలాధంక పోద్యేలాయాత పయఃపారావార
 వీచికాసంఘాతంబుభాతి, నాళీకప్రభూతకలాద బ్రహ్మాండకరండసాంద్రీ
 కృత కలధౌతమయనీరపూరంబుక్రియ, లోకంబులెల్లనిండి ప్రథమధరా
 ధరాధిత్వకాబాగాభోగ సుందరలతా మందిరాలింద కేళీవిహరణవరా
 యుగ వుళిందమిళిందాలకాలోక ధమ్మిల్ల వేల్లనాతిత్తుల్ల కొత్తుల్లవనమల్లి
 కలకు నల్లిబిల్లియై వారలొకానొక కాలంబునఁదమకునాటపట్టులగునవిధ
 వివిధపర కుటీరమ్ముల గండకంఢాధరమ్ములుదీసి నొరసికొని కాండవి
 హారంబునకై గండుమెఱసి నడగొండలవసువున బారులుతీరి సెలయేరు
 లకేగు భద్రవేదండ వరాహప్రకాండమ్ములరాకలుఁ దదఖండపుండరీక
 భవాండభౌండపిచండిల చండఘీ కారఘుర్గురనిర్దోషంబుల నెఱింగి
 యమర్షోత్కర్షమ్ముల మృదుతరకరకాండజాతమ్ములఁ గోదండమ్ము
 లెక్కిడి సంవర్తపుష్కలావర్తజీమూతసంఘాతస్ఫురితనిర్ఘాత చ్చటా
 ఘోరంబులగు శబ్దభేదితరానారంబు లపారసారవిచిత్ర నిపుణతాధౌరే
 యంబులుకన్నడఁ దొరఁగించి వేత్రదండఖండనాపూర్వకంబుగాఁ దదీ
 యశుంధత్కుంధవిమాణనిర్దళనంబుగావించినఁ జెల్లుగా జల్లుజల్లుసరా
 లు చిత్రరంపుఁ గ్రొత్తముత్తియంపురాలతోఁ బొత్తువాత్తించి గుహా
 కుహరముహూర్ముహూరుత్సాహ సర్వనిగూహనాన్యోన్యన్యోపగ
 క్రియాస్తంభనఁబులుసంభవించిన బహిర్నిర్గతలై తమలోఁ బూచ్చేం
 బులేనిమచ్చికల నిచ్చలు రచ్చలుసేయు మెచ్చువచ్చు నచ్చ ఎచ్చరా
 లచ్చటచ్చటవమర్చిన మృగాంకశిలావితర్గికావిటంకంబుల నకలంకవి
 లాసంబుల నాసినలై నిరంకుశర్షుషాంక బిరుదాంకసంకలితహృదయం
 గమాభంగ మాంగళ్యశృంగారరసతరంగ రంగ త్సంగీతభంగులంజెలం
 గు నయ్యరంగులచెఱంగులు కరంగి తెలిసిరు జలజలనుదొరంగ మదీ
 య హృద్యానవద్య గానవిద్యావిశేషంబుల ద్రుతంబులయ్యెనని ప్రాణ
 వల్లభుల మల్లనంబులాప ముగుదలగు యక్షపక్షలాక్షుల నిగనిగనివగ

జగిబిగివెలితోగ తెగల మిగులనగునగుచులీను కటాక్షపీఠాప్రకాశధాళ
 ధశ్యప్రభాధట్టంబునకుఁ జుట్టంబై నిర్మిరోధంబగుతారావధఘంటాప
 థంబున నష్టాపదప్రభాభాసమానంబులగు విమానంబులెక్కి యత్సుల్ల
 కోల్లోలకల్లోలహల్లీసకనల్లలిత వియత్కల్లోలిసిమత్తల్లికోత్సుల్ల హల్లకవ
 నీసదనంబుల మదనకదనంబుల సదమదంబులై ముదము లేదలఁబాదల
 విహరించు వళక్షపక్షమిధున పక్షవిక్షేపణసముద్భూత శీతవాతపోత
 మ్ముల బడలికలెడల వేడుక కాండ్రొగూడిక్రీడించు ప్రోడలగు తెరిగం
 టి తెలిగంటిమిన్నల చెన్నుగల కడవ న్నెగుబ్బలియుబ్బుగెబ్బు
 గబ్బిసిబ్బెంపు నిబ్బరంపుగుబ్బల నందందఁ దనరు వెలయెక్కు
 డుమగరాలసరులసిరులతోఁ బారలులేనిమరులున ననంగి పెనంగి క్షీర
 నీరనిధానాంతర నిరంతరాంత కాంతిదంతురానూన ఫేనసాంద్రచం
 ద్ర శిలాచంద్రశాలాప్రదేశేఫేలా విహరిలీలాలోలకీలాల భాలాజాలాం
 గకమ్ములకు సొమ్ములై చూపట్టు లేతమ్మిత్తూఁడులకు నైదోడై,
 యేలా చామగతికా వాసంతికా మల్లకా వల్లకా మత్తల్లికా కేళికా
 డోలికామాలికలఁ గిన్నర బాలికాపాళికలతో జోడులుకూడి వేడుకల
 నూఁగియూఁగి చిత్తంబులఁ దృప్తింజెంది కంటివింటిదంట దిట్టతనంబు
 నఁ గట్టయితంబై తుంటవింట వెన్నంటు కంటకంబున నేయువిరిశరము
 లెఱకలఁ జుటుకుచుటుక్కుననాట నటనిలువనోపక సమీపమ్ముల
 నిమ్ములై నిండాఁరివిరిసిన బొండుమల్లియలఁ దండ్రోపతండ్ంబులుగా
 మెండుకొసిన గండుతుమ్మెదల గరుజ్జాతమరుజ్జాతమ్ముల సించుకకదలు
 పూవుపొదల సతాంతలతాంతకల్నితా నల్పతల్పభాగంబులనుల్లసిల్లు
 ప్రాణవల్లభుల నుల్లంబులఁ ల్లవింపంజేసి యా భోగానురాగంబులెచ్చ
 వా తెఱజుంటి తేనియనంట మొనపంట సగంబుకొఱికి సొంపుమెఱయ
 మెనంగు కింపురుషచంపకామోదల చేతి తెలినాకుమడుపులవడుపున
 బెడంగుగాంచి కేళీసాధచంద్రశాలాంతర హంసతూలికాతల్పంబులం
 గూర్చుండి మధురమధురసమ్ములు తమకన్న నామ్రేడితంబులుగా

నెసంగి మదజ్యంభణంబులురెట్టింప జంటము త్రియంపుఁ గుట్టుపనికంచు
 కంబులముల్లు సల్లించి బ్రతిమాలిన బయలుపడంజేయని యబ్బురింపు
 గుబ్బచన్నులు చిసికివాడు కొనగోళ్ల గ్రుచ్చియు నివాడననివేడుకొనిన
 మొనవంటనంటనీయని చక్కెర కెమ్మోవులు గంటులుగావించియుఁ
 బ్రార్థించిన నాదరంబునవినని శ్రవణపుటంబుల నిచ్చవచ్చినట్టు సచ్చెం
 బుగాఁ బచ్చిదేదుపలుకులు సొనిపియు నడుగులపయింబడి మొక్కిన
 నించుకంతయు మెత్తవడినచిత్తంబులఁ బోకముడియొసంగని జిలుఁగు
 తెలిచల్వ పెరిగేవలువలు సడలించి యతిగాఢపానీసద్వజాయోధనమ్ము
 లఁ గలంచియు మద్యం బాత్మవ్రాణత్రాణపరాయణత్వంబు
 భజించె నానవనామంబు దీనికిఁజెల్లు నని యల్లంబుల
 సంతసిల్లు భుజంగులతో నెట్టకేలకు సొక్కుతక్కి యలుకవొడమినచిత్త
 మ్ముల మొగమ్ములుఁబ్రిప్పిమాటాడక యీతప్పునైరింపుమని మంద
 మందభాషణంబులుగాఁబలికి మొక్కినఁ గెరలి తాడనంబుగావించు
 లేఁబ్రాయంపు వెలమించుబోడుల చరణనఖరకాంతులపై దొంతరలు
 గొని దంభోళిధరకుంభిసిధిరపయోధరీపయోధరరుచిరుచిరకచభరాబ
 ధస్థిగ్ధసుందరమందారి వికచప్రసూనమాలికలకుఁ బోలికలువాటించి
 వితిహూత్రశతపత్రసేత్రీ కర్ణపత్రవిచిత్రహీగోపలచ్చవిచ్చట్రాప్రకాశం
 బులకుఁ బ్రతీకాశంబై కృతాంతశుద్ధాంతనీమంతి నీకాంతనీమంతముక్తా
 మణీరామణీయకంబులతో వియ్యంబుగైకొని రత్నోద్యక్షపక్ష్యలేక్షణా
 తిలకాళికఫలకఘన సారతిలకంబుతోఁ జెలువంబుఁబూని సింధునాయ
 కనాయికావతంసకర్ణావతంసకైరవ ప్రభాశ్రీలతో మేలంబువాటించి
 గంధవహగంధసింధుర గామినీగంధసారచర్పా విలాసంబుతో సౌమన
 స్యంబుప్రకటించి రాజరాజానరోధ రాజముఖిక రాంభోజరాజన్మణిము
 కురబింబంబునకుఁ బ్రతిబింబంబై యంతకాంతకాంతః పురకాంతామణికు
 చోపరిఘటిత ధవళచేలాంచల కంచుకంబులతోఁదుల దూఁగిసర్వసర్వం
 సహాధిరంబులకు శర్వసర్వంసహాధర విభవంబు భవంబునొందించి

సర్వద్విపంబులకు శ్వేతద్వీపత్వంబు ఘటించి సర్వయోమాజనంబులకు
భాషాయోమా విశేషంబుఁజెందించి యొప్పారె, అప్పు డప్పెను రేయెం
డతాఁకున కోర్వక బెండుపడి గుండియచెదరియున్న యయ్యండజపరి
వృథధ్వజకుమారిం గనుంగొని మెఱుంగుబోడుల కలకలంబువారించి
యొక్కప్రోడయగు కురింగనయన సారంగాంకు దిక్కు మొగంబై విన
యవినయవాక్యంబుల నిట్లనియె,

186

— * చంద్రధూషణ * —

సీ॥ “ద్విజరాజవయ్య నందీ ప్తశుచిస్సూర్తి
సరసకళావిలాసంబుగంటి
గుగులీల సర్వజ్వరశిఖామణివయ్య
విగతతమోగుణవిహృతిగంటి
అనుపమభవ్యలక్ష్మణలక్ష్మీతుండవయ్యఁ
బంకజాతవిదూరపదవిగంటి
సన్మార్గసంచారచారుశీలుండవయ్యఁ
గువలయాకలితనైభవముగంటి

అహహ! యిటువంటిఘనఁడనై యనపరాధి
నబల దుఃఖంపఁజేయుట న్యాయమటర
నయతఁ“శాపాయ పరపీడనం”బటన్న
సరసపచనంబు మఱచితే చందమామ!

187

సీ॥ విలసితశ్రీవత్స కలితాభ్యుదయమొంది
యరిధరకరలీల నందగించి
సారంగరక్షణోజ్వలవిభూతివహించి
బుధగురువైభవస్సూర్తిగాంచి
అతులితలక్షణాంచితవిశేషముఁబూని
సీలాంబరవిహరనియతిదాల్చి

అర్జునవరవిగ్రహాస్థితినెసంగి న

దృష్టం దావనమనోజ్ఞవృత్తిజెలంగి

విధుడవైయించుకయును సాత్వికములేక

అకట! దాక్షాయణీప్రియవ్యాప్తిబూని

సోమవిఖ్యాతిజెంది తమోమయాత్మ

కుడపుగానేలచంద్ర! నద్గుణమెపూను.

188

తే॥ మకరకేతనుపైగృహ మరలకుండు

టల్లుడవికాదె, మాచెలి యరసిచూడ

ననుగుకోడలునీకగు, నకట! యింత

నిర్దయతనేచబాడియే నీరజారి!

189

క॥ హరిణాంక! ముగుద నయ్యో!

హరిహరి! హింసింపజూచు టదిధర్మము గా

దెఱుంగవెయ్యాత్మ “నహింసా

పరమోధర్మ”యనుపలుకు ప్రాజ్ఞులుపలుక॥

190

వ॥ అనిపలికి కలికికలువలచెలికానివలన లలనవలవంత యావం
తయు శాంతిగాకుండుటయెఱింగి యంతరంగంబునం దురంగలించు
గోపావేశంబున నుపాలంభంబుగా నిట్లనియె॥

191

ఉ॥ ప్రల్లదమాడేనేభువనబాంధవుజోక నెసంగియున్న నీ

కల్లవియోగులందు జలజారి! విరోధమువీడలేదు మేలే

తొల్లిఁటిసీదునై జమది దూరముగాజన నెట్టునేర్పు, హా!

పుల్లలతోడఁగాక తగఁ బుట్టిననాటిగుణంబుపోవునే॥

192

మ॥ స్ఫుటపాదై కగతిఁ మహానటజటాజూటాటవీవాటిలో,

బటుఫాలానలభీమధూమపటలీ పావంబుగావింపు చు

త్కలంగంగాతటినీనమీపమునఁ జంద్రా! బాల్యమందే తపం

బటుగావింపవె కామినీహననకార్యాకాంక్షివై ధీరత॥

193

తే॥ చంద్ర! జైవాత్మకోషధీశ్వరసుధాక

రప్రముఖనామములు నీకు బ్రహ్మ పాసంగ

నాసంగె నాసంగె దదర్శంబు లుర్వియందు

రసికులెన్ని న నేతిబీరపసరుగాదె॥

194

తే॥ అమృతకరుడనిజగతి ని న్నాదికపులు

సరసచతురతఃబల్కిరి చందమామ!

అదివర్ణ విహీనమై యలరు నేని

అదియ పాంథులపాలిటి కర్మమాను॥

195

ఉ॥ శాపమొగ్గి గురుండిసిన జండభుజంగము పట్టిమింగిన

దాపసనాధపాంథవనితా జనతావినతాక్షివారివా

హాపతితోద్ధోష్ణ సలిలాశని పాతమునశశిశాంక! సీ

రూపమణంగకున్నయది రోహిణి మంగళనూత్రమెట్టిదో॥

196

ఉ॥ హాహరిశాంక! నిన్ హలహలాభుని మింగి హరింపలేక యా

రాహుపుక్రమృతా వెడలిరా వడి గ్రక్క, సనారతంబుగా

నాహరు డెట్టు పొందుపడ నాడలదాల్చెనో తుంగభంగసం

దోహసమగ్రశైత్యగతి ద్యోధుని జూటమునందు నుంటనో॥

197

తే॥ పద్మసీమితుడుండంగ బద్మవైరి

నిను గురుద్రోహి గుటిలాత్ము నీచవర్త

నుని ననాధాంగ నాహింసకుని ధరించె

భూతక్షతి శీర్షమున దనబుద్ధిపోనె

198

సీ॥ బల్గప్పునెమ్మెన శాయకయెసగుట

సాంకృతితోడి మిన్నంటియుంట

సరవి మధుప్రియసంగతిగాంచుట

పాంథజనమ్ముల బాధలిడుట

పగలైవదెల్వినోల్చడి కానబడకుంట

నుగ్రశేఖరలీల నొప్పుగనుట

రాత్రి మహాద్వ్యత్తి రంజిల్లిమెలఁగుట
 శంబరవర్ధనోజ్వలతగనుట
 యెఱిగియుండియు నిన్నయో! పరనులెల్లఁ
 గల్పిఁగోక్తినిమరుగిడి ఘనత నేమొ
 పచ్చిబోయ నిజంబని పలుకఁకిలను
 రాజటందురు తెలియంగరాను చంద్ర!!

199

తే॥ ద్విజనయనజాత! ద్విజరాజ! ద్విజవిభూతి
 యణచినందునఁబో పర్వదినములందు
 ద్విజము ద్విజపాళిఁ బట్టి నీ తేజమణఁచు
 టంతచేసినవారికి నంతగాదె

200

తే॥ కలశవారాశిత్రిజగముల్ కాల్చునట్టి
 కాలకూటంబుగనిక నెఱగమ్మఱంగ
 హాలహలతుల్యుఁగామినీ హననునిన్ను
 నీరజారాతి! తననిల్వనీరుగాను

121

తే॥ కలసిక్రీడించు జక్కవకవలను నెడఁ
 బాపి తోబుట్టువుగృహంబు రూపుచూపి
 మెలఁగ దోహకరుండని పలుకఁదగదె
 సభ్యవర్తనసీకేడ చందమామ!

202

తే॥ లోనహరిణాఖ్యచే విషంబూనియుండి
 పైఁబయిని జిల్లువెన్నెలఁ బర్వతేసె
 దవు మృగాంక! గళంబునఁ దనరువిము
 రసన బెల్లంబుగాదె దుర్జనుల కెందు"

203

ప॥ అని పొండుపడ నిందింపిరవేణి చందమామను నిందించి,

—:మన్మథదూషణ:—

చ॥ చిగురుకటారు రాకొదమచిల్కలతేరు వియోగకోటికి
 దిగుతొనరించుపేరు తగఁ దెల్లనివేలువుతోడిపొరు మేల్

వగగలతీరు పుల్లులదళంబులసారు పొసంగగల్గు న
య్యగళితశౌర్యసారుఁ గమలాలయ గన్నకుమారు మాడుని॥ 205
వ! ఉద్దేశించి గంభీరమమకార చమత్కారంబులు గనంబడు
వాక్యంబుల నిట్లనియె, 206

ఉ॥ “మార! రమావధూప్రియకుమార! లసత్సుకుమార! కీరతు
ఖార! నిశాతపంచశరకంపితపన్నగహార! భూరిదో
స్సార! వివేకహార! ఘనశౌర్యవిశోషితపాంథలోకవి
స్తార! యిటు లృహంగగతి సారసనేత్రం గలంఁగ బాడియే॥ 207

ఉ॥ భీమపరాక్రమస్ఫురణ భీమునిగెల్చినవాడవయ్య నీ
కోమలి ముద్దరాలబల ఘోరలతాంతశిలీముఖంబు లా
హ! మదిగాడనేయుటది న్యాయమె ధారుణి, రామరామ! యో
కాముడ! దోనపం డినుపకట్టులకోర్పునె యెన్నిచూచిన॥ 208

చ॥ బావుమదన! నీవు వాసిమై స్త్రీ బాల
గోల లీలఁ బూలకోలలీయఁ
బేర్చిఁబూనుటెల్ల బిచ్చుకమీఁద బ్ర
హ్మస్త్రమేయఁబూను నట్లుకాదె॥ 209

తే॥ అన్నవై యుండి యయ్యయో! యాగుపడుచుఁ
దోడఁబుట్టువు నిబ్బంగి దుఃఖపఱచి
తిట్టుగుడుతురె మన్నథ! దీన నీకు
భూరికల్యాణవై భవస్సూరిగలదె॥ 210

చ॥ జలరుహబాణ! తావకనిశాతలతాంతశిలీముఖోజ్వల
ద్వలనశిఖాప్రతాపమున జాహ్నువి నొడలఁదాల్చి బూది మై
నలఁది పరేతభూమిగతుఁడై యిటు తాళఁగఁజాల కాహలా
హలవిషమా నె శంకిరుండు హా! యిఁకనీదుప్రతాప మేమన॥”

వ॥ అని శశాంకముఖ మకరాంకు వేడుకొనిన నరండు ప్రస

న్నుండు కాకుండుటయెఱింగి యత్యంతరోష కమాయితనేత్రయై
యిట్లనియె, || 112

మ॥ “జలధీశాత్రిపత్రత్రిషతులకు సంజాతిత్వముంగాంచుటన్
బలుబీజుండన నెప్పుచందురునితో బాంధవ్యముంగన్న నీ
కలఘుశ్రీగుణమెట్లుకల్లు, నతఁ డాహా! కాల్పెఁ దోఁబుట్టువి
ల్లు, లయంబుం బొనఁగింపజూచితివిగా లోలాక్షి నీసోదరిఁ ॥ 213
నీ॥ మధుపగుణంబుచే మనునీకు జాతిఁబా

సిసవాచిన్ దగఁ జెలిమిగలిగె
తృణధర్మవృత్తిచేఁ బెనుపొందునీకు దో
పాకరసౌమనస్యంబుగలిగె
అనదృగున్నతవిగ్రహాస్థితిగలనీకు
గురువనప్రియబలస్ఫురణగలిగె
పాంధవిద్యేషివై పరఁగిననీకుఁ బ్ర
భంజనుండు బలాధిభర్తగలిగె
అకటకటశంబరారి! ని న్నాత్మనెఱిఁగి
వేదజడుఁడౌటఁ గాలినవృత్తికోర్చి
ధాత దుస్సహవాసంబు తగులుపటచే
విరిహిణీలోకి దుర్గశాభరముగాదె॥ 214

చ॥ లలితనిజాత్మజూరతిక శాకలితాత్ముఁడు నీదుపూర్వజుం
డలజడవృత్తివాఁడు భవదంబనుగన్న గురుండు, బాపురే
తలఁపననాథయోషి దతిదారుణవిక్రమశాలివీపు, నీ
యిలువరు సేమిచెప్పనగు, నించుక హ్రీవలదేమనోభవా॥ 215

క॥ కట్టడివగునీ వంగజ! యెట్లుజనించితివై కరుణనెసఁగెను శశితోఁ
బుట్టినచెలువకు హరికిని గట్టా! విష మబ్ధిభవముగాంచినలీల ॥

తే॥ విరిహిణీమారణోపాయవృత్తినిపు
మెలఁగఁ గాంచి చతుర్ముఖుం డెలమి సార్థ

కముగనిడె మారుడనునామ మమరనీకు
మదన! కాకున్న నిన్నేల మారుడండ్రు॥

217

సీ॥ హరిహానుడనంచు సలుగఁబోకుము కరి

యానపైఁ జిల్కఁజూమాయిగాదె
అండజధ్వజుడనే నంచహిరోమాళి
బాధింప కది మీనుపడగగాదె
సారంగబలసముజ్వలినంచురంభోరు
నళికింప కది తేటిదళముగాదె
అబ్జాంబకధరుండనంచుఁ దమోవేచి
దొరియకు మదితమ్మితూపుగాదె

మదన! యిది సంకుమదగంధి మదరథాంగ
ఘనపయోధర కోమలకనకపుష్ప
కమ్రనాసిక కలహంసగమన దీనిఁ
జెనకి తేనియు నీదుసాధనము లణఁగు॥

218

ఉ॥ హామకరాంక! నీ శరశరాసముల్ విరులంచు భూరివా

చామహితప్రభావమున సారెకుఁ బ్రాజ్ఞులు పల్కుచుందు ర
య్యో! మహిళాళి నేచుకొలు కుర్చి సుమాఖ్యల ధాత చేయఁబెం
పై మదియించు బల్పిఁగులంచువచింప రదేమి పాపమో॥

219

చ॥ పిడుగుల కోర్వవచ్చు, పటుభేమలలాటకృపీటయోనికిఁ

వడి నెదుటం దగ్గ నిలువవచ్చు, ప్రచండకృతాంతదండమే
ర్పడ నెడియంగవచ్చు, బడబాజ్వలనం బొగి నంటవచ్చు, నీ
బెడిదఁపుఁబూపుటమ్మలకు భీతిలకె నిలరాదుమన్నఘా॥

220

సీ॥ ఈచంద్రబింబాస్య నేచంగఁబూసకు

మోరోరినీశర మాట మార!

ఈవనప్రియకంఠి నేచంగఁబూనకు

మోరోరి నీధర్మ మాట మార!

ఈకాంచనసునాన నేచంగఁబూనకు

మోరోరినీగుణ మాట మార!

ఈఘనాఘనవేణి నేచంగఁబూనకు

మోరోరినీబల మాట మార!

నెలతలనుబోలె మిక్కిలి చలముఁబూని

నెలతలనుదాల్చుకొన్న సామి లలినేచి

బేసికంటఁగనుంగొనఁ బేరణంగి

యవనిఁగూలవె నీరూప మాట మార! ” ||

221

వ॥ అసియానారి శంబరారిం దూరి తరళలోచనకు గరళంబు
చందంబునం గనుపట్టు మందగంధవహున కిట్లనియె॥

222

॥ గంధవహుని దూషించుట. ॥

కం॥ పవనా! మలయమహీధరభవనా! భువనాద్భుతాదిబంధురభాస్వ
జ్జవనా! వర్తితస్త్వోపవనా! యబలాత్తి మదిని భావింపవనా!॥223
సీ॥ ధాత్రిఁ జిత్రతమీటి రాత్రితోఁచినయంత

శ్రీఖండకుధరాగ్రనీమడిగి

దక్షిణకామిని స్తనలిప్తఘనసార

సారసారభలక్ష్మి సంగ్రహించి

మంజులఫలపుష్ప మంజరీనవలతా

సంజాతఘనవనస్థలుల డాగి

అఖిలధరాధీశ్వరాంతఃపురగవాక్ష

సముదయంబులను కన్నముల దూరి

మానవులకించుకంతయుఁ గానఁబడక

దొంగభంగి నెనంగి తన్వంగికిచటఁ

జోరధర్మము తెలుపుచు సారిది నేచ

మలయుటిదినీకుఁ దగున యోమలయపవన ! 224

మ॥ పరభూభృచ్చలనంబానర్చితివో శుంభత్థాత్తిమైమిత్రునిఁ
శగభృత్సంఘముచేత బాధపడకున్దం జేసితో చిక్కవో
యిరవొందఁ గతిలేకయుండెడి మహాహీనుండు లోఁగొన్నచో
నరజోవృత్తియకా మహాబలసమాఖ్యుంజెంద నీ కాశుగా' ॥ 225

ఆ॥ మూలఁబడియు హితునితో లోకమేచంగఁ

బూనునిను హరింపఁ బుట్టుగుడ్డు

పాపతేనిచేతఁ బరంగఁగాదని విధి

సన్న గాలిచేసె నన్న ! గాలి ! ॥ 226

తే॥ ఘనభయంకరకాలకింకరకరోర

ఘోరచేష్టితములుగాంచి క్రూరబుద్ధి

చెలఁగిపర తెంచునీకు దాక్షిణ్యమేల

కలుగనేర్పుఁ బ్రభంజన ! లలనమీద॥ 227

తే॥ నీదుతూర్ణంబుచాలక నిష్ఠురముగ

రంగుమీఱఁ గురంగ తురంగ మెక్కి

పొంగుచుఁ దరంగవ ? నేచఁబూనివచ్చి

తేమిపాపంబుచేసెనీ కింత పవన ! 228

క॥ సరసులసంగతిమెలఁగినసరవి వడిసుల్మొనర్చు చపలతమానుఁ

సరసులసంగతిమెలఁగియునిరవుగ వడిసుల్లమాన వీవుసమీరా॥ 229

తే॥ బోటి వాటంబుగాఁ బిన్న నాటినుండి

యకట ! మీయాజ్ఞ తగ శిరసావహించి

మెలఁగఁ గాంచియు నూరక చలముఁబూని

యేలయిపుడేచమీకుఁ జండాలులార॥ 23

తే॥ ద్విజతచెన్నెంది మధుసానవృత్తి విశువఁ
జాలకయు మలినాంగులై చపలబుద్ధి
పనుల నేప్రొద్దుఁ దిరుగుచుఁ దనరుమీకు
భృంగతతి! యెట్టురాజేర్పుఁ బెద్దబుద్ధి”

231

వ॥ అని మధుకరంబుల నిందించి మధుకరచికురయగు చిలుకల
కొలికిచెవులకు మునుకులై తాగు పలుకులం జెలుపుమీఱు చిలుక
లంగనుంగొని యిట్లనియె,

232

—+ చిలుకల దూషించుట +—

తే॥ “శుకసమాఖ్యవహించి యస్తోకగతుల
శౌరి సారెకుఁ బేర్కొంచు సరసవృత్తి
మెలఁగుచుండెడిమీ కయోచిలుకలార!
కొమ్మపై నేల తగఁ బండ్లుగొఱుక నిటుల

233

క॥ చక్కెర లప్ప లొసంగిన
మెక్కితగ్గ బ్రతికి పెంపుమీఱియు విషమూల్
గ్రక్కుచుఁ గీరసమూహము!
యక్కట! యిపు డబలఁ గలఁచుటర్హంబగునే

234

తే॥ మొకములెఱుగఁజేసుక సెకలుచల్లి
బోటికడ మాటిమాటికి నూటి నోటఁ
గాయవేయక కూయుచుఁ గాల్వనేల
చిట్లుకొఱపులుకదమీరు చిలుకలార!”

235

వ॥ అని నారి మీఱి కీరంబుల నిస్సారవ్యాహారంబులం దూఱి
ప్రకటనికట రసాలసాల సరసకిసలయవిసరగ్రాస కషాయకంఠనిష్ఠ్యాతి
పంచమకుహూకారకూజితమ్ములఁ గలకంఠకంఠికిఁ గర్ణకరోరంబొనర్పు
కలకంఠంబులంగనుంగొని యిట్లనియె॥

236

—• కలకంఠముల దూషించుట •—

క॥ ఏకగ్రీవంబుగమా! రాకాచంద్రాస్యఁగూడి రహి నన్నాళ్ల
స్తోతనబరియునిప్పుడు పైకమ! నీకొనె గోల బాధంపంగ॥ 237

తే॥ కన్నులెఱ్ఱగఁజేసుక కనలి విసపుఁ
గూత చెవులందఁజెలుకుచుఁ గొమ్ముపైని
బతు మింతైనలేక తాపాబాసర్ప
సకటకట! మీకుఁడవు నె యోపికకులంబ॥ 238

ప॥ అని వసప్రియంబుల సప్రియవచసంబుల నిందించి యిందిం
దిరవిసలచికురదిక్కు మొగంబై నెచ్చెల్ల ప్రియవాక్యంబుల ధైర్యంబు
దెంపుచు నిట్లనియె, 239

నీ॥ “ఒకకుతుకయి కూడియుండితిగాక నీ
పేరుచెప్పినఁబాటుఁ బికచయంబు
కన్నులఁగప్పక గారివించితిగాక
ముక్కుచిట్టించినఁ జొక్కుఁజేల్లు
ప్రాణపదంబుగాఁ బరఁగిచూచితిగాక
లోనెట్టుగాఁడు గంధానిలుండు
మోమాటమనిశంబుఁ బూనితిగాక నీ
త్రోవరాఁగలఁడె యాతొగలఁజేడు
కాన భయమేలచెలికలకంఠములకు
కొమ్మలఁగంగ నేల యీతుమ్మెదలకు
బాల! లోఁగంగ నేల ప్రభంజనునకు
(సకియ! భయమందనేల యాశశధరునకు). 240

ప॥ అదియునుంగాక

241

నీ॥ ఉరమంచుసతతంబు గురులింగభార్యయై
హరశిరస్సులఁబాయఁ దంబుజారి

రాజతాగారోహరమణీయధృతిగాంచి

పలకంఠఖ్యాతి నెగఁజెన్నుడై

గళమున బీసమూల లలి భద్రగతులచే

నలరాకెనేప్రొద్దు హంపకులము

మొససి మహాకాలమూర్తియై మధుకిర

వృత్తిచేనొప్పారె మత్తభృంగి

గరిమ బహిరంతరవ్యాప్తిఁబరంగిచాల

మహితసారింగధరలీల మసలెగాలి

యిట్టిపీఠలువడిఁ జుట్టుముట్టుకొనిన

నతనుధాటికిభయమందకమ్మ కొమ్మ!"

242

ప॥ అసిపలికె నయ్యెడ,

243

ఉ॥ ఆలలనాలలామ నలినాహితమండలసాంద్రచంద్రికా

జాలదవాగ్నికొర్వొకి నిశామణిలో బురుడించు మోమునఁ

జేలచెఱంగుహస్తమును జేర్చి ఘోరబుగ నేడ్చెఁ బ్రోజ్వల

ద్బాలరసాలసాలనవపల్లవఖాదనకోకిలార్పటిఁ.

244

క॥ అప్పుడుసఖయలుకన్నియఁదప్పక కొంగిటనుజేర్చి డై రోవృక్షులు పెం

పొప్పగఁజెప్పుచునిట్లని "రప్ప! ఇటుదఃఖ మొంద నర్హంబగున." 245

సీ॥ నిబ్బరంబగుగబ్బిగుబ్బజక్కవలూన

వదనాబ్జబింబాబు వాల్చివ్వికమ్మ!

అలరారుకెమ్మొనితలిరాకుపై సోన్లు

నిశ్వాసపవనంబు నింపకమ్మ!

జగిఁగుల్కు నిద్దంపుఁజెక్కుటద్దములపై

రహి సారె గన్నీరురాల్పకమ్మ!

పొలుపొందునేతొబ్బములమీఁదఁ జికురంపుఁ

దీకటల్ చేరంగఁ జేయకమ్మ!

వనజదళ నేత్రాః ఘనతనుస్వర్ణ మునకు
నలఘుపరితాపశిఖని బైఁగొలుపకమ్మ!
అమ్మ! నీవిట్లుధృతిచేసి యలమటించ
నిచటధైర్యముబెలుపగ నెవ్వరమ్మ!

246

ఉ॥ ఏటికినింతవంత తరుణీ! దరణీధవరత్న మెల్లి ని
చోటికినేగుడెంచి నిను సుస్థిరతందగగారవిందు, నీ
నోటమిలేక మేల్నిరులనుండెద వేటికిఁగుండెదమ్మ! నూ
మూటయె వేదవాక్యముగ మానక నమ్మఁగదమ్మ! నెమ్మదికొ. 247

— విష్ణుమూర్తివర్ణన —

వ॥ అని బహువిధంబుల నూరడింపుచుండి రప్ప డత్యద్భుతంబు
ను ననంతకల్యాణంబు నపారకౌశలహలంబు నస్తోకాభిరామవిభవంబు
ను గనబడశంఖచక్రచంద్రద్వజశతపతాత్రీతపత్రీకలశప్రముఖనానావిధ
భాగ్యలక్ష్మణలక్ష్మీతామ్రాయమశీమంజుమంజీరపుజసింజానినాద విలస
చ్చరణకమలయుగళుంఘనుదశదిశావనకాశిని స్త్రాద్రసాంద్రచంద్రికాపా
ణింధమప్రబంధురధవళచ్చవిచ్చటాధురంధరతారకోదారకోమలపదనఖ
రుంఘనుబంచబాణంచస్త్రారశంకాకరజః ఘాద్యయుంఘనుగటిస్థలసం
ఘటితహాటకననశోభాప్రచ్చన్న శుభచ్చాతకుంభరంభాస్తంభసంరం
భవిస్తంభత్రిభువనోద్దండచండవిరుదాంకమకరాంకవిభ్రమకళానంపాద
కాభంగరంగన్మోహనాంగశృంగార సౌరవారవహూయూధనాయికశో
పచిశోర్వశీనామవర్వశర్వరీనాయకముఖజన్మస్థోరుయుగళుంఘనుబ్రవే
ష్టితపద్మరాగాద్యనర్హు విహిత్రురత్నస్థితకార్త స్వరమేఖలాగుణఘంటి
కాఘణఘణధ్వానవిరాజమానకటిస్థలుంఘను జతుర్దశభువననిర్మాణవీ
తౌవిచక్రిణాక్షీణపవిత్రచక్రిర దాతృజనభాగధేయసమాశ్రయశతేషత్ర
మిత్రామిత్రనేత్రయుగయుగ పద్వికచావికచసంప్రదించిరప్రచురచుచినిచ
యసమీచినక్షంబులింబోకలలితబంధురనుగంధ పరిలుబ్రహ్మోత్కర్షరం
గద్భుంగీసంగీతభంగీమాంగళ్యధురంధరధవళార విందనుండరావర్తాయ

తోడ్గంబీరనాభీవివరుండును రంగదభంగతరంగవిభంగకృత్త్రివళిస్వామీ
 ధకంఠివోత్కంఠాటుంఠనానలగ్నుండును నగనగరఖగమృగీభుజగవన
 నదనదీనదీనసలానలానిలదనుజ మనుజమార్తాండకాండ జద్విషన్మండలా
 ఖండలకుండలికుండలపుండరీక భవాద్యనంతకోటి బహ్మండభాండపిచండి
 టుండును సౌధపాథోధిరాజన్యకన్యకావయోగరిధరస్థలపరిలిప్త ఘుమ
 ఘుమాయమానసారఘనసార గంధసారకుంకుమసంకుమదపంకిలత్రివ
 త్పలాంఛనాచదచ్చచ్చవిచ్చటా పటలజటిలపటలతరోద్యన్మృక్తాహారివి
 డంబమానవిశాలవత్సుండును వినీలనీలమణిఖచిత్రకంకణనలయముద్రి
 కాభరణోల్లసన్మూఖపుంజనమంజననిజభజనానురాగ జనాభయప్ర
 దానప్రశస్తహస్త కిమంబుండును సమస్తవసుంధరాధురంధరోద్దండవే
 దండశుడాదండదీర తరాజానుబాహరళచతుష్టయుండును సింధురా
 ఙ్గాలికాకేళికాకోలికారాజద్వనమాలికా సంరూఢగాఢభాన్విత్రేజోవి
 రాజమానకౌస్తుభరత్నాలంబిత్రిరేఖాయుక్తకంబుకంధరుండును రాజ
 కీరచంచూపుటప్రణీతపరిపక్వబింబఫలప్రతినింబారుణాధిరోష్ఠుండును జం
 చత్కంచనశ్రజప్రహునప్రతిమాననాసాపుటుండును నఖండలమణికుం
 డలఘృణిమండలమండితగండస్థలుగును శ్రీకారవర్ణధిక్రరణవిపుణ
 శ్రోత్రయుగముండును భక్తజనసంరక్షణాక్షీణకరుణాకటాక్షవీక్షణా
 చత్ప్రబాతసమయసమున్నిద్రసహస్రప్రతప్రజైత్రాకర్ణాంతాయత నే
 త్రుండును గునుమశరాసప్రహసనసుందర భూలతాద్వితయుండును
 బంధురపరిమళితలలితస్మగమదతిలక రేఖాలంకృతఫాలఫలకుండును ని
 స్తంద్రసాంద్రచంద్రికాప్రకాశమానశరద్రాకానిశాకరమండలోపమాన
 మందహాసకండళితసుందరపదనారవిందుండును నుభయపార్శ్వసమా
 యతవైమానికచానురగ్రాహణీమణికంకణ క్షేంకారసంకులారావసంక
 లితపాణిధనశచామరానిలవిలోలబలభిన్నీలాలకజాలకుండును బ్రచండ
 రుచిపిచండిలమార్తాండమండలమండితపూర్వసర్వతపార్వభౌమ రామణీ
 యకవిచిత్రపద్మరాగప్రభాభాసమానకోటిరవిసన్మూర్ధభాగుండును న

క్షీరక్షుశ్చక్షుగదీక్షావిచక్షుశంఖచక్రగనాఖ్యశాఖా యథోపేతుం
 మను విద్యుద్వల్లికావేల్లితప్రావృషేణ్యపయోవా హాఘ్యజాగూనదాగ
 బరడంబరాంచద్దివ్యమంగళ విగ్రహంసును సనంతానంతమణితేనోవి
 రాజమానుగును సనంతకోటికందర్పసౌందర్యరేఖావిమోహనుంసు
 ను దిక్కామిసీకుచస్త్రబకతారశరకలాపాయమానయశోవిహుంసు
 ను జయవిజయనందనునందాదిసేవితంసును సగునులక్ష్మీనగాకాం
 తానహితుండై,

248

౪౧ శ్రీమద్రమామనాక్షీరవారాః సు

ధాకరుం డసురేంద్రభీకరుంసు

సంతతాశ్రితిమానిసంతానచిత్రాబ

రంజనుం డంహూవిభగజనుంసు

బహుబలాగ్రహజలగ్రహవిగ్రహేంద్ర

హూణుం డతులవిభహావణుంసు

నిరుపమవరదానసవహలయాగ్ని

కల్పకుం డురగరాట్టల్పకుంసు

కమలసంభవభవముఖాద్యమరిలోక

నాయకుంసు భుక్తిముక్తిప్రదాయకుంసు

ప్రకటభువనత్రయత్రాణభవ్యగుణ

రాయణుండైని యాదినారాయణుంసు

249

౪౨ కత్పకుటంబాడగట్టిన,

250

౪౩ గంగ విష్ణుమూర్తిని స్తుతించుట ౪౪

౪౦౧ చెలియలపింసును దానును

జలశేఖణ భక్తివినయసంభగ్నిముల ని

పలగారమృక్కు ముందట

నిలిచి తగం గేలుమోహి నిశ్చలమతిహో

251

౪౦౨ దేవాదిదేవుండైన యమ్మహాదేవు నిట్లనిస్తులించె,

252

సీ॥ నీలమేఘమూఁటోలు నిండినమైదాలు

చెలువమైకనుపట్టు పులుఁగుడాలు

లలి గళమునమీఱు తులసిపూసలపేరు

పాపముల్పూసఁగానోపుపేరు

జడదాగులకొలంబు సరివిఁగాచెడువంబు

పచ్చనివన్నియపచ్చడంబు

రక్కనులను గాలుచక్కి కన్నెమవాలు

పాలుపొంద మున్నీటిపుట్టువాలు

నాలుగు సకలముఁబూనినవాఁ పట్టి

పట్టిగావపుభుజిలగుఁ పట్టిపాన్పు

పట్టిగిరంజులు పట్టిగిరంజులు

నిచ్చుఁగొనియాడనేరుఁ నిచ్చునమున

253

ఉ॥ పచ్చనిపట్టుపచ్చడము పచ్చనిబొట్టుపచ్చడియు

బచ్చనిపట్టుదాల్చుచెల్లి పచ్చనిబొట్టుపచ్చడియు

బచ్చనిపేసెక్కుబొట్టులబద్దొర కన్నులు కన్నుపే

బచ్చనిపేసెవానిసిరిఁబాసె కేలకే కేలకే

254

కం॥ అనివినుతిఁచెడిపుత్రి

గనుగొని నమ్మిది నపారకరుణదర్పి

దనయంకపీఠముననిడి

కొని శ్రీనారాయణుఁడు గొట్టునవేడ్క

255

క॥ చెక్కిలిముద్దిడిమెల్ల నానెక్కు మకన్నీగుఁడుడిచి యింపలరఁ గురుల్

చక్కగనొనరిచియిట్ల నానెక్కుటయోపట్టియేలె యాత్తింబొంద

ఉ॥ రాజకుమారమస్తధుఁడరాతిభయంకరుడైపశశంతను

దోజదలిర్ప నీ (హిమశిలోచ్చయ) నన్నికటార్పినీమకు

రాజితలీల వేటతమి రాగలఁ డెల్లి, నటగుడెంచి వి

భ్రాజితపత్రపుష్పఫలపల్ల వభాసితవృక్షహృద్యమై

257

క॥ తనరారునివ్వనస్థలి

కనుపమవిభవాభిరాముఁ డౌన్మహిమూఁ

మణి నేగుడెంచునిచ్చట

నినుఁగనుగొనితాళిగట్టు సజము కుమారీ॥

258

అ॥ కన్నియ! నీవు నాన్మపశిఖామణిలో సతమైనకూరిమి

నెన్నల చంద్రుడుంగలిసి విశ్రుతలీలఁజెలంగుచాఁపున

జెన్నలరంగఁ దాపి విరిఁజెంది తగం బాలుపొందుచెల్లున

వన్నియకెక్కఁగల్గెడి నవశ్యము నమ్మగదమ్మ! నమ్మడి॥” 259

వ॥ అని బాజులో ముజ్జగంబులుగల మింటి తెరువరియొజ్జ ముద్దు

పట్టిం బుజ్జగించి యంతర్ధానంబునొందె”ననినవిని తదనంతరకథావిధా

నం బెఱిఁగింపుమనుటయు,

260

క॥ శ్రీలక్ష్మీధూనిశా! బాలాపేలానుకూల భవ్యమశీలా!

నీలవిధాలవిసిల విశాలవిభావాల! శేషశైలానీలా॥

261

సీ॥ అవి రాజకూటమున నర్చితాఁగ్గఱు శేష

శిఖరముల జకొండ నాధురూ॥

అవిపక్షభేదిసోహగ్గి

వివిధవిభావముల వరిపాతి!

అవిరాజదివ్యాంబుగా బుడ' ఎలలభు

గివిరాజవహకాలంబువహా!

అవిజయాపహరథా గాంచుస్ఫుజాగ్ర! స

యవిజయసహితభద్రైకినియ!

అవిబుధాబోధకావ్యయాత్మానుభావ!

అవికలజ్ఞానయోగి మనోబద్ధుంగ!

అవిరళానంద నిత్యసౌఖ్యానుభూత!

అవిరథాభోగసంకల్ప! అహివరేల్ప!

262

పంచచామరము॥ మురాసురాద్యమృత్యు దోగ్రభూరిదోరసిద్వయా!
 ధరాధరాధిరాడ్విరాట్సుధారత్నైర్యబంధురా!
 దరాజరార్వరాజభృత్సుధాయశోధురంధరా!
 చరాచరాకరోదరప్రశస్తోస్తులాద్భుతా! 263

ఇది శ్రీమద్వేంకటేశ్వరకరుణాకటాక్షసంప్రాప్తికవిత్య విద్యావిచిత్రా
 ఎస్త బసూత్ర హరితసగోత్రపవిత్ర వెంకటనరసయామాత్యపు
 త్రాన్నమరాజాస్వయంపయః పారావారసంపూర్ణపూర్ణి
 మాసుధాకర సకలగుణరత్నరత్నాకర విద్వజ్జన
 విధేయ రమణయనామధేయప్రణితః బయినశం
 తనురాజచరిత్రంబను మహాప్రబంధంబు
 నందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శం త ను రా జ చ రి త్ర.

చతుర్థాశ్వాసము.

క॥ శ్రీరమణీమణి వదనాం

భోరుహమద చంచరీక! భూకాంతావ

క్షోరుహ గతకర ! కరధృత

హారాంగద వలయ ! వేంకటాచల నిలయా॥

1

తే॥ అవధరింపుము జనమేజయక్షీతీశ

వరునకిట్లనె నమ్మానివంశకరుడు

ముద్దుకూతును నీగతి బుజ్జగించి

యాదినారాయణస్వామి యరుగువంత ॥

2

తే॥ చెలువ కొతూహలాయ త్తచి త్తయగుచు

బద్ధమిత్రోదయముగోరు పద్మినిగతి

శంతనునిరాకగోరుచు సఖులుదాను

నాత్మ సుస్థలమున కేగి యలరియుండె ॥

3

* సూర్యోదయపర్వత *
సీ॥ పొలయల్కలెడలి యిమ్ములఁ బిన్నవయసుదం

పతులు రి (తీలోలు) గతులఁజిక్క-

సంకేతములనుండి జారినోజారు లొం

డొరులఁ బాయుటకునై యుబ్బుదక్క-

సందుగొందులఁ బోవఁజాలక యున్న త

స్కరులు పేరెములెత్తి కరము న్రుక్క-

ప్రస్థానసముచిత పాథేయములుగొని

చనుపాంథులకు మహాత్మాహమిక్క-

అంబరస్థలిగన్నట్టె నవుడె సమయ

ఫణిఫణా భోగభాగభాష్టుణిసముగ్ర

జాగదకలంక రత్న రాజంబవంగ

వితయైరపుల కిక్క య వ్వేగుచుక్క॥

4

శే॥ అరుణశేఖరతయః జరణాయుధత్వ
మరయః గాలజ్వలతయను మాయాదైకలదు
సరిగనంచుఁ ద్రీశుద్ధిగఁ జాటుకరణిఁ
గొక్కురోకోయటంచని కోడిగూసె॥

5

వృద్ధిః॥ తెల్లనయ్యో దగ్ధ దీపికాసంతతుల్
చల్లనయ్యో నవస్త్రిణహారావళుల్
నల్లనయ్యో మిళిందస్థితిం బద్ధముల్
మిల్లనయ్యో స్మరామీయమార్వీర్వచుల్॥

6

చం॥ జనితవియోగనఃఖ పటుసత్వర విప్రము (ఘూక)దంపతీ
ఘృణు లకలంకలీల నుడిగెన్ (నుడిగెన్)గుహలందుఁ జీకటుల్
మనసిఁజఁ డధ్వగప్రకరమర్మ విభేదనమాచరించితఁ
గినుకదొలంగఁ గత్తి కడిగెన్ ముడిగెన్ నవక్తెరవావళుల్॥

7

న॥ అంత

8

సీ॥ కరమునఁ బూర్వదిక్కు మలాక్షి కేళిమై
బట్టిన పిళిలిపూబంతియనఁగ
నమయవసుంధరాజాని పైఁగనుమ్ము
బటువుమీటిన సూర్యపటమనంగ
ఉదయభూభృచ్చిఖరో పరిస్థలియందుఁ
గొమరారు జేగురుకుప్పయనఁగ
గగనలక్ష్మీనాథ కనదురోంతరమున

రాజులు కొనుభరిత్నమనఁగ
నాకసరిదుడ కేళి కాథౌకమన

భేటకరివరకరనముత్కువదీప్త
చటులవిస్ఫుటహాటకాజ్ఞాబనంగ
భానుఁ డుదయించె ఘనతీవ్రభానుఁడగుచు

9

న॥ అప్పుడు, శంతనుఁడు కొలువుకూటమునకువచ్చుట .

నీ! తన కీర్తివల్లీమతల్లికి దశదిశాం

తరములు కాయమానములుగాఁగ

తన దయాసహకారవనవాటి కళలమా

ర్గణకోటి కలకంఠగణముగాఁగ

తన శౌర్యపద్మబాంధవునకు గర్వాంధ

హంధితతి తమఃపటలిగాఁగ

తన విలాసజ్యోత్స్నకు నవవయస్త్రిహృ

దయులు చంద్రకాంతములుగాఁగ

తనభుజాభూరిమయ స్తంభమునకు

శుంభదగభోధివలయితక్షోణిరమః

నాలభంజకగాఁగ నిస్తంద్రవిభవ

సాంద్రుడై రాజ్యమేలుచుశంతనుండు

11

ప॥ కటిమబ్బలుగుబ్బణిలు బలు పులుడిండిరాబారిదూలమ్మల
దేనమసలక మెనపుకొను నను తలంపున మినమినలనెనగు మేటికిరీటి
పంచరాయరంగులఁ దురంగలింతు నచ్చూపు జగిపచ్చికలకు వచ్చి గ్ర
చ్చర మూనుకొను కేళికాకురంగ బాలికాపాళికలకునద్గపద్గవహించిన
చికిలిమెఱుగునగవు తెఱుగున నెనగు నిగనిగనిదుగరాల మగరాల
తెలిచాయలను సోయగంపుఁ బాటువెన్నెలల నిండారనిరసించు చందు
వాచెందోపు మొగడలవెడలి కడలికొను సాంద్రసారభ్యలహరికి మెందు
కొని తండ్రోపశోడంబులై చరుదెంచు గంఠుతుమ్మెద మొత్తమ్ములచె
న్నున మిన్నలముకొన్న కాలాగురుగురు ధూపధూమస్తోమంబులం
గనుంగొని యద్రుశుభేతరాధ్ర విభ్రమంబుల ససంభ్రమంబుగ
నఖండతాండవంబులునలుపు సీలమయూరవారమ్ముల విప్పుగల
పింఛంబుల చొప్పుచెప్పు గొప్పకప్పు కీలుకొప్పలుగల వెలయొప్పుల
కుప్పుల బెడంగున నెమ్మెగులుకు పటికంపుగోడల సొంపారు మాని
కంపుబొమ్మల ప్రతిబింబమ్ముల డంబుమీఱు ముకురబింబంబుల నిడం

బిందు చంద్రకాంతపుష్పగతుల నారజంపుఁబలుకుల చలువలుగ్రమ్మఁ
 జేయు బశదారులు పొంకంబుగాఁ గనుపట్ట మణివిటంకమ్ములవేలు
 జీవదంతపుఁబుజరమ్ములఁ గరమ్ము భరమ్ములేక తమతమపోతమ్ముల
 కాయతమ్ముగా భవ్యకావ్యనాటకాలంకారంబు లుపదేశించు ప్రాథమిక
 కాశారికాసంచయమ్ములకు భయూవహమ్ములుగా మార్జాలనేత్రమ్ము
 లఁబోలు వైడూర్యమ్ములఁజూపట్టుక నాటమ్ములుగల కొలుపుకూటమ్ము
 నకేతెంచి పొడుపుకేంపుసంపుసంపాదించంజాలు ప్రాగెంపురాచెక్కడం
 పుసింహాసనంబున నాసీనుడై యఖండచండరుచివిచండిలమార్తాండ
 మండలమధ్యంబున విండుకొలుపున్న కుండలిప్రకాండశయనుతేటంగున
 రంగుమిగిలి చింతామణిభద్రదవీతంబున మన్నతిగన్న వెన్నునన్న చెన్ను
 వహించి రాజచంద్రుండుగనుక మవ్వంపు నవ్వవెన్నెలల నశేషవిద్వజ్జ
 ననేత్రోత్పలంబులకు నుత్సవంబుగల్పింపుచుఁ బ్రభుమార్తాండుండుగ
 నుక మాళిభాగభాగజ్జరాగ్రభాబాలాతపంబుల నిఖిలబంధుజనహృద
 యపద్మంబులు వికసింపజేయుచు నేవంగ సరసులు నావంక రాజహంసం
 బులు నేదిక్కువిబుధులునాదిక్కు గురుజనంబులు నివసించియుండ నంగ
 వంగ కళింగ బంగాళ కరహాట లాట సౌవీర సౌరాష్ట్ర మహారాష్ట్ర విద
 ర్భవిదేహ నేపాల వత్స సుత్య కురు కుకురు సింధు గాంధార కొంకణ ప్ర
 ముఖ నిఖిల దేశాధినాథులుగొనితెచ్చిన మణి హాటక వీటికా పేటికా
 ధాటికా ఘోటికా శాటికా చేటికా కోటికాదులు కానుకలొసంగి
 నిటలతటఘటితకరపుటులై కొలిచియుండఁ బులితంబులఁబోలు శ్రోణు
 లు నలిసంబులనేలు వాణులు మధుర్గురంబులగేరు వాణులు మధుకర
 మ్ములమీఱు వేణులు గల కొండఱు మందగమనలువెలిచామరంబులు
 వైవఁ జలుపావడలు వాలుగన్నులు గుబ్బచన్నులు గల కొండఱు
 సుందరాంగులు కర్పూరవీటికాపేటికాదులు ధరియించి తల్లిద్వినియో
 గంబులకై వేళలరయుచుండఁ జక్కెరమోపులు కపురంపుఁ గమ్మలా
 పులు గల కొందఁ జిందిందిరాలకలు కరాంబుజంబులఁ దంబురంబు

తే! ఏగుదెంచి మహీపాలు నెగుటనిలిచి

నయముతో వంకవంకడన్ద ములొనర్చి

మంజుమ్మగమదగజకుంభమాక్రికాదు

లందముగఁ గాన్కలిడి యిట్టులనిరి పెలుచ

14

తే! సామి! దేవర త్నాడి! శ్రీ రామునాటి

దొడ్డదొరవయ్య మాచూట నడ్డచేసి

బవుపరాకుననైన నేర్పడగఁవేగఁ

జిత్తగింపుమి యివును విసిరెముగను

15

మ! పులులుం దుప్పలు జింక లిట్టులును మనోతుల్ (సివంగుల్ నెఱా)

యెలుగుల్ సిబము లేదు లేనుఁగూని నెఱే గుంపులై వాల్మేకం

బులుతోల్ బలువేటకాండ పసి నేర్పుల్ గట్టి పెట్టించి యే

మలగన్గొన్నను దామెయై మలయుదున్ మత్తిలి కన్నబ్బడిన్ 16

తే! అయ్య! వాక్కేల మామనసెనయపును

మలలఁ దగనూసుసుండును, మందుకైన

మెకముగనుపడ దెచ్చట నొకటి ముందు

మందలై యున్న విప్పు డమందగతుల

17

సీ! సింగముల్ కనుపడ్డ భంగంబులై పాటఁ

దగఁజింపకున్న మాతల్లితోడు

ఏనుఁగుల్ గనుపడ్డఁ బీరుఁగులంజేసి

ధరిఁగూల్చుకున్న మాతల్లితోడు

పందులుగనుపడ్డ మంఁగుకులేకుండ

హరియింపకున్న మాయన్నతోడు

ఇట్టులుగనుపడ్డ నట్టులుతెగ వేసి

పొటిచ్చుచ్చకున్న మాగురువుతోడు

సిన్న మెకములు మాకింక సెప్పనేల

అయ్య! గులిస్తే మలనుబట్టినట్టు పట్టి

ఈల్లజేయకయున్న మా కేటిపేరు
మలలకే తెంచి మా వేటకలయగనుడి

18

క॥ అనివల్కెడియాటవికులఁ

గనుగొని మందస్మితంబు కనుగవదొలుకన్

ఘనుడా రాజశిఖామణి

ధనవత్ప్రవిభూషణములు తగనొసంగి వెనక

19

ప॥ వారలం బోవంబనిచి యున్న యెడ

20

తే॥ గొరక లురిగోలలును దుపాకులు జిగురులు

వలలు బోనులు వాగురిల్ వాటమైన

చాటుతడకలు మొదలగు సాధనములు

వేడ్కఁ గొంచేగుదెంచిరి వేటకాండ్రు

21

సీ॥ కాలారిమోహన మాలపెద్దభిరంగు

బెబ్బులిబల్లండు పెద్దతునక

బంగారుటేగె తుపాకిభైరవమాల

సింగిణిమణిరేఖ చిత్రరేఖ

చీకటిదొంగ కార్చిచ్చుమాలయదారి

మందులకొండఁను మాలబంతి

మాటివెన్నెలకుప్ప నేరేడుబండు దొం

గలమిండఁడను నామములఁజెలంగి

గీ॥ వైశ్యయుగ్మముకలహించుభాతి సారె

భాంకృతులొసర్చుచును దుర్మృపతులరీతి

బెట్టిదంబుగఁ జూచుచు వేటకాండ్రు

కుందనవుఁబట్టెడలఁ బట్టుకొనుచురాఁగ

కదలె భైరవకంఠాణగణము లవును

22

—శంతనుఁగు వేటమార్గమువెడలుట—

ప॥ అయ్యవసరంబున

23

సీ॥ కులుకుగాఁ గన్తూనితిలకంబు నుడుటిపైఁ
 దగదిద్ది సిగను సంపెంగలమర్చి
 వన్నెబాల్వ్యాపాగ తిన్నగాఁజుట్టి పై
 మల్లెపూసిస్తు రుమాలగట్టి
 కళ్ళనుప్పాణిచౌకట్లు ివిగఁబెట్టి
 యెసఁగ సందిటను దాయెతులువట్టి
 బలికెంపురవకెంపుఁ బతకంబుమెడవేసి
 బంగారువ్రాత కబాయిదొడిగి
 గీ॥ తళుకులీనెడిజరబాజుదట్టి మొల వి
 గించి చొక్కపుబాకు ధరించిమించి
 నిలుపుటద్దంబులోపల నీడగాంచి
 కంతువితఁజెలంగె నాశంతనుండు॥

24

ప॥ అప్పుడు.

25

ఉ॥ రంగుమెఱుంగువజ్రములరాజులు పల్లము మేలిబాళువా
 టంగరునత్ఫలీనమును బచ్చ లమర్చిన మోముపట్ట యొ
 ప్పంగనుపట్టఁ బాదరసముంబలెద్దిమ్మరు నొక్కతేజఁ జే
 రం గొంతెచ్చి సాహిణి పురస్థలినిల్విన నిచ్చమెచ్చుచు॥

26

క॥ నరపతి సమ్మద మొదవఁగి
 సురపతి వారివతిపయిం బ్రశోభితుడైన
 ట్టిరచైంద దొరలు సచివులు
 గురుతరముగఁగొల్వఁ దూర్యఘోషము లడరక॥

27

తే॥ హత్తి మొత్తములగుచు రాహుత్తు లెదుటఁ
 గడఁగిచనుదేర వెలిజల్లిగడలమూకఁ
 జేరి యిరుగడ లరిగెలవారు రాఁగ
 వెల్లగొడుగులనీడ భూవిభుఁడుగదలె॥

28

వ! ఇట్లుకదలి చనిచని యాభూమండలాఖండలుండఖండోద్దండ
గండభేరుండవేదండ రిపువుండరికశుండాలగండక కాండద్విషత్ప్రకాండ
మండలప్రచండబైరనారావనిచ్చేదితవుండరికభవాండభాండంబును గీ
చకనిచయకర్షణజనితవహుతి వహూజ్వాలికామాలికా దర్శనస్ప
ర్శనప్రశస్తేభినిస్థల లంఘనజంఘాలగంధసహవాహపూహాదినిగ్రహ
వ్యగ్రభిల్లపల్లవాధరీ కకర్షణశరాసనవినిర్ముక్త వారుణశరాసరస
మాసాదితకాండవర్షగమంబును నిధోభువనశరణనిజకుల పరివృథన
ముద్గరణకరణోద్గతా కర్ణేజపనిశిత ఖనిత్రసదృశపోత్రోద్ధాతవాహినీ
సైకతాంతరోద్వాంతఘన లుబ్ధలబ్ధామోదమేదుర సబ్ధరోమస్తోను
భీమభూమఘ్నురునిర్వోషప్రతిఘోషితాసన్న హిమవన్మహేధరగుహాకు
హరంబును నరుణకీర్ణప్రవేశకలనానంవర్ధమాననిరంతరసిబిడాంధకా
రనిర్గంధసఘురంధరవిద్యోతమానజ్యోతిర్లతావిలాససమంజ సకుంజపుంజా
భ్యంతరంబును నానావిహంగమిధునశరణ్యంబును నగు నరణ్యంబునందు
నముచితప్రదేశంబులలోవలలెసంగించియు బోను లొడ్డించియు నులులు
పరగించియుఁ జోవుదుగోలలఁ జోవు వెట్టించియుఁజెలంగునప్పుడు, 29

కం! దిస మొలవేలుపుగట్టము

లసమానప్రౌఢిలుబ్ధకావళి పఱు

కసిమసగి వాలైకంబుల

వెసమసలకగీటణఁచె విలయస్ఫూర్తి

30

• శంతనుమహారాజు సైన్యము మృగములవధించుట. •

కం! వేపులుకోపాటోపతభూపునిముందటనుమృగసమూహముత్రుంప

చూపులుతీపులుగొనఁగా వేపునఁగని వేటకాంక్షవీసరచేత

31

వ! మృగంబులపయిం గవిసి

తే! “బైనుమాలకపొడువుమీ బావనిపు

పిటికెఁబాటకపటకుమీ మఱది! నీవు

కడకుజరుగక చీటుమీ కొడుక! నీవు

తలఁగిపోవక చెంఁగుమీ తాత! నీవు

38

శే॥ ఏలయిన్నాళ్లు పెంచెమా నృపతిమిమ్ము
నేఁడుగా కెన్నటికిఁక మీ నేర్పులెల్ల
అనుచుఁదమలోనఁ బఠంబు లాడికొనుచు
వనుధఁగూల్చిరిమ్ముగ ముల వఱ్ఱగాను

34

చ॥ వ్రలిపులి సేతునగుచు నొక పోటరి యామ్ముగ యుండు గొబ్బనక
బులిపయి కేగఁగా నదియు బోగున మీఁదికిఁ జొరఁగింప న
త్యలఘురయంబునఁ దనగుహ న్నమునందలి దొడ్డబాకు త
ద్గళమునఁ గ్రుచ్చి చీల్చె నెనకంబున, వాఁ డెటువంటిపూరుఁడో

35

చ॥ ఉరుజవ మొప్ప నెక్కమ్ముగ యుండు మహాగ్రత నేగుదెంచు నూ
కరము నదల్చి బలెమ నగర్భము వేసినఁ గఱ్ఱవెంట న
త్వరముగ దంష్ఠ్రి రా భువికి వామకరింబున బలెమూది చె
చ్చెర వలకేలివఱిణిచి జీల్చెగళఁబు నృపుగఁబ మెచ్చగఁ

36

వ॥ అయ్యవనరంబున నయ్యవనపాలకుఁడను,

39

క॥ ఖడ్గమ్ములఁబడనఱకెను ఖడ్గమ్మున భూరిచిత్రకౌశలమున వి
ద్విడవానదవానుఁ డిహహః! రాడ్గణములుచుట్టునిల్చి స్తుతినేయఁ

క॥ తల్లడమందఁగఁ బార్థివ
తల్లజఁ డత్యంతరోషతా మ్రాక్షుండై
భల్లముల భూరి (బాహుభ
ల్లములఁ గసిమసంగె బలమేర్పడఁగఁ)

వ॥ ఇతైఱంగున మృగయాలోలాత్ముండై యమ్మహాత్ముండత్యంతోత్సా
హంబు వొడమి యంతటం దసివితీరిక మతియునుం గడంగి,

40

మ॥ ధరణిం బంచముఖత్యమొంది శ్రుతివిస్తారాప్తి సామోదని
ర్భరదానోన్నతిగన్న సామజగతిక భంజించునొక మహా

- శరభాక్రాంతదిగంతరాభుడగుచున్ సంరంధశుంధద్భుజా
త్యురుశోర్ధ్వద్ధతిమీఱజూపె గృహసింహుండుగ్రహసింహులన్ 41
- తే॥ ఎన్నఁ జండాలులకుదానమిటు చనంత
కుంభినిసంధరణకేళిఁ గొనునుగిలి
నట్టు నిజగతి తగఁబూనె ననుచుఁ గెరలి
మత్తమాతంగములఁగూల్చె మహిమమాళి 42
- తే॥ మనుపరిసలసంస్థితామసితాబ్జ
పత్రనామాప్తిగాంచి గోప్రాణహరణ
వృత్తి నేప్రొద్దు నలరె మర్వృత్తులనుచుఁ
బుండరీకాళిఖండించె భూవిభూషు॥ 43
- కం॥ హరివిద్యేషసమూశ్రయ
గురుచేతోవృత్తిఁబూనెఁ గొనరకదీర్చి
ధరణికిబలిసేసెదనని
శరభంబులఁ ద్రుంచెనృపతి సరభసలీలన్॥ 44
- కం॥ భూదలుతుడనే విమును
భూదారము లదియుగాక భువిఘనవృత్తుల్
నాదవు తెఱఁగునవీన్
ఛేదించెదననుచువిభుఁడు చెండా గిరుల్ ॥ 45
- తే॥ ఆత్మనంశాధిపతియైన యబ్జుఁకును
హృత్కళంకంబుపుట్టించి యులనెసంగె
కాన వీనిని వేక్కున్ వానటాను
హరిణశశి ములఁగూల్చె నుహానుహుండు 46
- కం॥ హరిగతులమెఱయుచున్ శం
బరభంజన విలసనమునఁబరఁగుచు నతను
స్ఫురణ నెలరంపగురియుచు
గరిమననఁగె నపుడు రాజకందర్పుఁ డొగిన్॥ 47

ప॥ అంత

48

కం॥ పురహరకరసారంగము

హరిణాంకహృదంతరాళ హరిణముదక్క

ధరనన్న మృగము పచ్చక

పురమయ్యో రాజతిలకు పాలుపగువేట

49

ప॥ ఇతైత్రుంగున నారాజపుంగవుండు నిరాఘాటవనంబున
మేటిమృగంబులగీటణంగించి వేటకాంక్షుకొనితెచ్చిన వ్యాఘ్రునఖంబు
లు చమరీవాలంబులు దంతావళదంతంబులు కిటిదండ్రిలు కస్తూరివీణి
యలు గైకొని వారికి బహుధనంబులొసంగి పంది కుండేలు దుప్పి జింక
మొదలగు మృగంబుల సరసత రసవిసరంబులు పాల్గిడి యటఁ జనిచని
ముందట,

50

— శంతనుడు హిమవత్సర్వతమును వర్ణించుట —

సీ॥ మదజాల పదజాల పదకూల మృదు బాల

పవననిర్గతతుంగ భంగసరసి

తతదరీ గత ఝరీ హితపరిస్థితహరి

ప్రకరనదూకృత చణితభిల్లి

గురు తుంగ తర శృంగ నరసంగత రథాంగ

శాత్రవ విశ్ర నక్షత్రపాళి

స్ఫుటదంత పటుదంత పుటకాంత తట నంత

త విహరకలితగంధర్వయుగళి

గీ॥ లలితపికమధుకర శుకకలరవముఖ

విహగకులకలకలరవమహితసరస

మృదులకిసలయకుసుమఫలదళవిలసి

తధరణిరుహళి యత్తుహినధర మౌళి॥

51

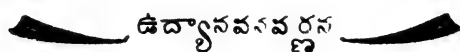
ప॥ కటైదురం గన్నట్ట నత్యంతసంశోష స్వాంతుండై కనుంగొని
యగ్గిరికి నమస్కరించి,

52

చం॥ హరునకుఁ గూర్చిమామ తుహినాళికి సంభవనీమ మేనకా
గురుకుచపాళిసామ్మ మణికోటులకెల్లను దావలమ్ము భూ
ధరవరుఁ డంబికాపతి నుదారతఁ గన్న గురుండు బావురే
సరసనమ స్తనద్గుణనిశాంతము నీహిమవంతమం చొగి॥ 53

వ॥ తత్ప్రభావంబు వక్కాణింపుచు నటఁ బోవంబోవ, 54

శా॥ రంగద్రూపవినిర్జితాంగజనిపై రాజద్గతిక వీచె న
ద్దంగాతుంగతరంగణాల మధులిద్దగభీర ఘోషస్ఫుర
ద్దాంగేయాంబుజపుల్లహల్లక లనద్గంధానుబాధా ప్తి (సా
మ్మం) గొంపోయినరీతి గంధవహ మామోదానునగధాయయై॥
వ॥ అంత ముందట॥ 56

సీ॥ కాంచనకాంచన కాంచనావాసంబు
పున్నాగపున్నాగ భూషితంబు

శ్రీఫలశ్రీఫలశ్రీఫలాగారంబు

మందారమందారమంజులంబు

సురసాలసురసాలసురసాల నిలయంబు

కేసరి కేసర భాసురంబు

వంజలవంజలవంజలాస్థానంబు

చందనచందనబృందయతము

మదనమదన సమూహ రమ్యస్థలంబు

దంతశతదంత శతసముదాయనదన

మగుచుఁగన్నులపండువై యలరునట్టి

వనముగనుగొని మేదినివల్లభండు॥

57

వ॥ కనుంగొని యవ్వనంబు చేరంజని యచ్చట నొక్క రమ్య
ప్రదేశంబున సైన్యంబుల విడియ నియమించి మృదుల తరపదకమలకీరి

తరత్నచాచుకాయుగభుజై తన కత్యంతప్రియమిత్రుండగు విశారదుం
డను మృతినందనుకరంబు కరంబునఁగీలించి యమ్యారామాభ్యంతర
స్థలంబున సంతసంబునవిహరించు కంతువనంతుల వితదనర్హుఁడ జని
చని హిందోళనుందరీసందోహగరుత్సంఘాతసంఘాతవాతపోతోద్ధాత
బాలరసాలమూలేందుకాంతాలవాలసన్నిహితప్రసవరససరిత్కూలసంవ
ర్ధమానకాంతార వారశీర్యస్మక్తాఫల రంగవల్లికాయ మానాంగణరం
జితనికుంజపుం జ్యోద్యచ్ఛీతాచ్ఛానుప్రవేష్టిత కాసారసంహతకంజాత
మంజుశింజులపుంజ సమంజసరథాంగచక్రాంగ విహంగకులకోలాహ
జ్జవతిఘోషితానంత మణికాంతమణికుటిమప్రదేశంబుల నిలుచుచు
వలితెమ్మరలు గ్రమ్మకొనఁ గమ్మతాపులు కుమ్మరిలు నిరంతర
నీరంధ్రవాసంతికాలతానిశాంతమ్ముల యిమ్ముల దొమ్మిగొని
యుమ్మని నాదమ్ముల మోదమ్ములొసంగు మొకరితుమ్మదల మొత్త
మ్ముల చిత్తమ్ములకుఁ దత్తరమ్ములం గ్రమ్మజేయు తదుపరిభాగాచ్ఛా
దితాచ్ఛకుసుమగుళుచ్ఛాభిరామ హేమాభ్రంకషశాఖోప శాఖాశి
ఖాంతర కులాయసమేధమానరాజ ద్రాజకీర శారికానికరమధుర వ
చోవిశేషంబు లాలకించుచు గొప్పలై విప్పుగలిగి యొప్పుమీఱు కురు
వేరుచప్పరమ్ముల క్రేవల నెత్తాపులదీపులై రేచమీఱు పూవులంజూ
పట్టుకోవులంబెనఁగొన్న కన్నమాపులపై మిన్నముట్టి చెన్నుగలసుర
పొన్నగున్నలచాయఁ జల్లదంబులకెల్ నెల్లయగు మల్లియలనెనసి
యల్లిబిల్లిగనల్లకొనిన మొల్లతీవపొదరిండ్లవజ్జనీబుకొనిన గొజ్జంగిమాపు
లపొదల బోరునం జలుకు సీహరి వారిపూరంబులు నిండి మెచ్చువచ్చు
నచ్చపచ్చరాకట్టు దొనలచెంగట మాటిమాటికిఁ జెంగలువయ్యాటనూ
టిసిటిపోటుచూపు కీరఘోటకుని మేటిఘాటిగలిగి నిగనిగని తొగజేసి
రాలంగట్టిన నిద్దంపు ముద్దుటరంగుల చెఱంగులఁ దురంగలింసుమోహం
బుల నిధువనంబులఁ జెలంగు మయూర మిధునంబులుగాంచి హర్షింపు
మనారాజవ్యనందనుండు విశారదుతోనిట్లనియె.

కం॥ ధరపురభిత్సరవనతరు

లరుదుగ నివ్వనము గన్నయవియాగాదే

ఉరుగతిఁజెందఁగ నటికి

సరవి నందనకుమారస తానాఖ్యల్॥

59

కం॥ శ్యామసదాభుల్ చెఁగఁగఁ

గోమలపురుషతిలకాప్తి గొనకొనియెనిటన్

శ్యామ సదాభుల్ చెలఁగఁగఁ

గోమలపురుషతిలకాప్తి గొనకొనుటరుదే॥

60

సీ॥ ఘనసారములఁబోలు ఘనసారములచాలు

బహుళనగారూఢపటిమగాంచి

సురసాలములఁబోలు సురసాలములచాలు

నివ్వఫలావాప్తి నేపుమాపి

స్యందనమ్ములఁబోలు స్యందనమ్ములచాలు

సుందరచక్రాప్తి నందగించి

పున్నాగములఁబోలు బున్నాగములచాలు

స్థిరమహాభోగసంస్థితిరహించి

గీ॥ కంటివేసిపునర్మనఖా ! మదీయ

నద్వచోగతి నాయాయీసాలములను

చిత్రశృంగారి(చేష్టితా) కేషలీల

సలలితంబైన యివ్వనస్థలమునందు॥

61

కం॥ అని వనిఁగని చతురోక్తులు

మనమలరఁగఁబల్కు నృపకుమారమహేంద్రున్

గనుగొని యిష్టసఖుండును

ఘనవాగ్దేవవిలాసగతి తేటపడక॥

62

సీ॥ చిగురుటాకులపేరఁ జెంగావితగఁగట్టి
 ఫలములపేర భూషణుధరించి
 విరులగుత్తులపేర మెఱుఁగునవ్వువహించి
 పైకనాదముపేరఁ బాటఁబాడి
 గురుపరాగముపేర సిరిగందమలది భృం
 గావళిపేరఁ గొప్పలవరించి
 పూఁదేనెపేర సంమోదాశ్రుగతి నొప్పి
 కలవాంసములపేర గతులమొంది

వనరమాదేవి దేవ ! భవత్సమాగ
 మోత్సవంబున నెంతయు నుల్లసిల్లె
 ఘనులు మీరేగుడెంచుటకంటె నెక్కు
 డైన సంతోషభోగభాగ్యములుకలవె

63

చం॥ లలళివబిందుబాలక విలాసగతి నుమకొటిగన్నడఁ

గలితమదాంబుబిందువులకై వడిఁ బుష్పరసంబుజారఁగాఁ
 జెలఁగుచుఁ జైత్రుఁ డొచితవిశేషరమం దగుమీకుఁ గాన్కగా
 నిలిపిన కుంజరమ్ములన నిర్మలకుంజములొప్పె నచ్చటన్

64

మ॥ వనజాతాంబకరూపు లీ రిలకురా వాంఛ లతాసుందరులే

వనజాతారిశిలాప్రకల్పతమహానారావళీరావ్యభా
 జనసంఘంబుల (మల్లికాప్రసవ)గుచ్ఛస్వచ్ఛముక్తాళి పెం
 పెనయ్య నించి విచిత్రభూతిని నివాళింపించినట్లాప్పెడిన్

65

వ॥ అనివలుకుమంత్రినందను వచోవిలాసమకరందబిందుబృంద
 ముగ్గులు కర్ణంబున కమందానందంబు పొందుపఱువ నారాజనంక్రందన
 నందనుండచ్చుటచ్చట నంచరించుచు,

సీ॥ చెలులు చంద్రాస్యకు శిశిరకృత్యములు గా
 వించిన శశికాంతవేదిజూచి
 నకియలు కురువేరుచప్పరమ్మలనీడ
 సయ్యాటలాడిన జాడజూచి
 వనితలు మన్మథస్వామివై భవలీల
 వ్రాసిపూజించిన క్రమముజూచి
 మగువలూగిన గుజ్జమాపులవేలాడు
 నల తీగె తూగుటుయ్యలలజూచి
 తోయజాతులు పటికంపుదొనలునిండ
 పచ్చరాకట్టపణకుల నిచ్చలరు
 నలరు తేనియకాల్వల కడ్డమేయఁ
 బాలుచువుప్పొడికట్ట లింపాలయజూచి.

67

ఉ॥ ఇచ్చట నెవ్వరోసకియ లిందునిభాస్యకు శైత్యకృత్యముల్
 మెచ్చఁగఁజేసినా, రిచట మిసపతాకుని పూజచేసినా
 రిచ్చటనిచ్చట బహువిధేష్ట వినోదము లన్మలంగినా
 రెచ్చటివారొనెచ్చెలులు నెవ్వతో యవ్వనజాతీ యెన్నఁగఁ

68

కం॥ కురువేరు చప్పరములఁ గ
 పుర మొగినడలేకనిండి పాలుపగుభాస్య
 త్సరణులఁజేర్చినలనల
 చరణాంకములొర! మాయఁజన వింతుకయుఁ

69

కం॥ పుప్పొడిపూసినవెన్నెల
 కుప్పలుచెడ, పుర్వినిండ గుప్పినసుమముల్
 విప్పుగనించుకవాడపు
 మెప్పుగనిటమున్నెయిచట మెలఁగినవారల్

70

తే॥ వారలిటనుండి యెచటికిఁ జేరఁజనిరొ
 ఇప్పునఖిచూచితే? యన, హితుఁడుపల్కె

“విరహపరితాపశాంతికి వెలదిగూడి

నకియలిచ్చటవన కేలివలిపించనిది.

71

కం॥ ఈనికటక్తోడీసలి, మానినులుండుదు రనూన మాననియతిచే
భూనాయక! మెల్లన “జన్మనూనుగ నీక్షణము చేతిమా?” యనునంతః
సీ॥ వదలెడురాయంచ కొదమలనదలించి

యలసయానముదీర్చునట్టిస్వనము

పెద్దగాఁదనరారు ముద్దుకీరములకు

నేర్పుగాఁబలుకులునేర్పురుతము

గంధాంధభుజగభు గ్గణమువంకలుదీర్చి

నిద్దంపునటనలుదిద్దునినద

మెచ్చికోయిలపిండు మచ్చికతోఁజీరి

కలికిపాటలుచెప్పు కలరవంబు

కమ్రకాంచన కాచకంకణవినూత్న

పాదకటకర్పణంర్పణార్భటులుపెలుచ

నొక్కబలుమ్రోతగా జెల్వలున్నకుంజ

వివరముననుండి భోరున వినఁగబడియె.

73

మ॥ విని భూపాలకమాళిమంత్రిమణి పృథ్వీనాథుతోఁబల్కె “నో
యనఘా! వింటివె? యొక్కమ్రోత వినఁగానయ్యె లనత్కుంజసం
జనితంబై, యట మానినీమణులు స్వేచ్ఛన్ నిల్వఁగాబోలు, త
త్స్వన మామానవతీకృతోల్లసితనాదంబౌ వితర్కింపఁగన్”

74

చం॥ అనవుడుభూమిపాలమణి యాత్మనఖుంగనియిట్లుపల్కె “సీ
నినదముఁజూడనేగఁ దరుణీమణులున్న లతాగృహంబు వే
కననగుఁగాన మానగతిగాఁజని మెల్లన యాలతాంగులన్
గనుగొనివత్తమే? మన మఖండకుతూహలమొప్పు నెచ్చెలీ!”

75

కం॥ నావుడునెఱుఁడను “మెల్లన

భూవర! యేనేగి చెలులఁబాడగాం చిటకున్

వేవేగవత్తు నంతకు

నీవిటనుండుము హితప్రవృత్తి సెలంగఁ" 76

మ॥ అని రాజాజ్ఞపహించి నెచ్చెలిపిమోదాయ త్తచిత్తంబునఁ
జనఁగా వీచెను సానుకూలగతిఁ జంచత్పితవాతూల మా
వినతానందనదుగ్ధపత్రరథముల్ విఖ్యాతిమై వాసుభా
గనిరూఢోద్ధతిచేమెలంగె నతిమాంగల్యస్థితుల్ దెల్పుచున్ 77
ప॥ చని చని తరుగఁబులొనఁ జొచ్చి 78

మ॥ కలితాహ్లాదమునఁ గనుంగొనియె భూకాంతాప్రియుం డచ్చటఁ
గలకంఠిఁ గనకాంగిఁ గాంచనకుభృత్కారివ్యవక్షోరుహఁ
గలహంసోత్తమయానఁ గంధరకచఁ గంజాతపత్రేక్షణఁ
గలికిఁ గన్నియ నొక్కకామినిఁ గనత్కర్పూరమందస్మితఁ 79

ఉ॥ కాంచి దృగంచలంబులు వికస్వరభాస్వరలీలమెంద న
భ్యంచితమార్గ బాష్పతతు లాననవిస్ఫుటహాటకాబ్జని
శృంఛలసాంద్రసీమ విలసద్గతిఁబూనినభంగసంపద
న్దించినకౌతుకంబెనఁగ నెమ్మది నెన్నగఁగె నెంతయున్ 80

ఉ॥ “ఎవ్వతో యీవిలాసవతి యెవ్వతో యీకలకంఠకంఠితా
మవ్వపుఁబువ్వదీవియల మంజులకుంజములన్ మనోజ్ఞమా
నివ్వనవాటి గో విలసితేష్టవినోదవిహారలీలచే
జవ్వనిపిండు లూడిగమానల్పుచుఁ జాటనెనంగ మీతెడిన్ 81

క॥ మణిహారములో నాయక
మణిభాతిని దారకానమాజమున నిశా
మణిరోభిగతి వయస్యా
మణికోటులలోన నీరమణిమణి యలరెన్ 82

సీ॥ అలరారుకళలూరు నెలగేరుచునుమీటు
జగిదేరు నీకన్నె మొగముతీరు

అలకవ్వలలిగుప్ప చెలువైవ్వఘనుదెప్ప
 మెప్పైనయ్యాకొమ్మ కొప్పవొప్ప
 సిరిఁజూపువిరితూపుదొరతూపు గురియేవుఁ
 బాపునీకోమలిచూపుకోపు

చెలువంపుబలుసాంపుగలకెంపువగఁజంపు
 మురిపెంపునీయింతి మోవిపెంపు

గీ॥ నిక్కునుపుబుప్పుదొక్కు నీనలఁతముక్కు
 మెఱువుగమినేలు నీకాంతమేనిడాలు
 కప్పరవుఁబల్కులొల్కు నీకలికిపల్కు
 దీనినుతియింపవశమె వాగ్దేవికైన॥

83

తే॥ కమలదళనేత్రలేఁగొను కరయుగంబు
 కలికితొడలును బుష్కరగతివహించె
 మందరీమణికిల్కొప్పు సొలపుచూపు
 మందయానంబు సారంగమహిమగాంచె॥

84

తే॥ అబ్జపున్నాగవిఖ్యాతినతిశయిలై
 సబ్జపున్నాగవిఖ్యాతినతిశయిలై
 సబ్జపున్నాగవిఖ్యాతినతిశయిలై
 సబలగళవేణిముఖనాభిహస్తగతులు॥

85

ఉ॥ కన్నులతీరు మోవిజిగి కొనుబెడంగు మొంగబుడంబుబల్
 చన్నులరీవి కంధరవిలాసము పల్కులతీపు చూపు మేల్
 వన్నియకొప్పవొప్ప కరవైభవ మంఘ్రులయొ ప్పయారెఁయీ
 కన్నెకెకాక లోకములఁగల్గిన కాంతలయందుఁగల్గు నే॥

86

ఉ॥ కన్నులు పుండరీకగతిగాంచె, మృదూక్తి శుకాప్తిచెందె,బల్
 చన్నులు పర్వతస్థితి ప్రశస్తిగనెన్, ఘనవేణి నారదా
 భ్యున్నతివీరి, నట్లుగు టహేలూ తగ నీయెలనాగఁ గన్గెనన్
 జెన్నెసలారఁగల్గెవె యశేషవిశేషరసప్రకాశముల్”॥

87

మ! అని యక్కోమలి రూపవిభ్రమవిలాసాన్నత్యముల్ మంత్రులం
దనుఁ డానందరసాబ్ధిమగ్నవిలసత్పావతాబ్జులై వేడుక
వినుతుల్ చేసి తదీయవార్త ఓతిభృద్వీరావతంసంబు శ్రో
త్రసవాకల్పముగా విన్డెలిసి చేరడెత్తునంచు జన్మ 88

మ! చవి గోత్రాతలనాధుఁగాంచి బలభిత్సంకాశనద్వైభవా
భినవాడంబర! నీపువంప విలసద్విఖ్యాతసమ్మోదనం
జనితప్రాభవలాలసుండనయి స్వేచ్ఛ భోయి యేనిమ్మహా
వని నానావిధచిత్రముల్ గనుచు రేవ మూఱుచు ముందర 89

సీ! బాలానిలవిలోలదేలాలతావాల

కూలాంచితరసాలకోటిగడచి

సారసారివిహారసారసాకరతీర

సారవదనసారసమితిదాటి

చందన కృతమాల కుండనాగతమాల

చందనవరసాల చయముమీటి

లలితసారభసారకలితసత్సహకార

ఫలితోరుభిరూరపటలిఁజూచి

లుంగములను లనన్మాతృలుంగములను

పూగములను బ్రీకాశపున్నాగములను

తాలముల భూరిరుచిరహింతాలములను

జాజులను విరజాజుల సరవిఁగాంచి॥

90

సీ! మాపుల మకరాంకుమాపులఁజెన్నారు

కోపుల లవలీనికుంజములను

రేఁగులఁ బూఁడే నెవాఁగుల నలకొండ

గోఁగుల నురపొన్న కూటములను

గురుగులఁ బననలమరుపులఁ బొన్నల

పొరుగులఁగల పోకమూకలందు

తావులువెడఁజల్లు పూవులుగల మొల్ల
 తీవలలిన గంగరావులందు
 న్వచ్చతరణాయమానాతిసాంద్రశిశిర
 గోస్తనీకాయమానపశ్చిన్ననిస్తు
 లైందవోపలవేదికాబృందములను
 వికచపద్మదళాక్షుల వెదకీవెదకీ॥

91

ఉ॥ అంత నతాంతభాస్వరలతాంతనితాంతసముగ్రసారభా
 క్రాంతదిగంతరాగతనిరంతరమాంసల భృంగమంగళా
 త్యంతవిలాసశీతనినదాకలితంబగు నొక్క కుంజగే
 హాంతరసీమఁ గాంతతరహైమకరోపలవేదికాసర్లి॥

92

మ॥ ఘనవిద్యుల్లతికాభగాత్రీల వలత్కంజోల్లనన్నేత్రలఁ
 ఘననీలోపలనీలవేణులను వీణామాధురీవాణులఁ
 ఘనసారోజ్వలహంసలఁ దిలసుమాకారస్ఫురన్నాసలఁ
 గనదంభోరుహరాగపాణుల రథాంశ్రీప్రభుశ్రోణులఁ

వ॥ అత్యంతవినయవివేకలక్షణవిచక్షణలగుమృగేక్షణానహాసం
 బులం గనుంగొని తత్సభామధ్యంబున॥

94

సీ॥ సంపూర్ణచంద్రుని సరసమాడగఁజాలు

మొలకలేనగవొల్కు మోముదాని
 క్రొక్కారుమెఱుఁగుల గుంపు పెంపెలయింపఁ
 జాలిన నెమ్మేనిడాలుదాని
 జాతిసీలమ్ముల నీతిగాదనిదెప్పు
 గొప్పమేల్కొప్పుక ప్పొప్పుదాని
 కలువరేకులగేగు కన్నులుగలదాని
 రీవిగుల్కెడి కావమోవిదాని

చికిలిబంగరుచెఱుఁగుల చేలదాని
 ముద్దుటంచలకాటలు దిద్దుదాని

చిలుకలకుఁ గల్గిపలుకులుదెలుపుదాని

కంతురతివంటి యొక కల్వకంటిఁ గంటి॥

95

ఉ॥ ఆరమణీలలామ కవాహా ! సవతంచననచ్చునే సురాం
భోరుహపాణులన్ మనుజపుష్పసుగంధుల యక్షకన్యలన్
చారణకామిసీమణుల సాధ్యమృగేంద్రవిలాసమధ్యలన్
గారుడపాటలాధరుల నాగలతాంగుల రాజశేఖరా॥

96

ఉ॥ లంగజపూవుమల్గి, రతియాడెడిముద్దులచిల్క, బాళువా
జంగరునక్కు, లేచిగురుబంతి, మెఱుంగులకుప్ప, ముత్తైవున్
రంగగుజగ్గునిగ్గు, వగ నాజులుబోదపసిండి యంచగా
కంగన నెన్ని చూడ నహహా ! సతిమాత్రమే రాజశేఖరా !

97

చ॥ కవురము నన్యగ్రీమదము కమ్మసితాపులుకమ్ము దేవపా
దపవిత్ర చక్రమాసరనధారల సమ్మిళితంబుఁజేసి య
చ్చపు నునుక్రొమ్మెఱుంగులు నిశామణివెన్నెలలందుఁగూర్చితా
సివుణతఁజేయఁగావలయు సీరజజం డల కన్యకామణి॥

98

ఉ॥ భంబులుగా నఖిల, కిరీభంబులుగా తొడ, లక్షులంబుజా
భంబులుగా, సుధారసనిభంబులుగా పలుకుల్, కురుల్ ద్విరే
ఖంబులుగా, జితోల్లసదిభంబులుగా నడ, లొప్పు, భద్రకుం
భంబులుగా న్తనంబులు నృపాలక ! ఎంకజవ్రతనేతి॥

99

ఉ॥ కింబుగళంబు, కనకంబుగదే నునుమేను, కొను నా
కింబుగదే, సునాస కనకంబుగదే చనుదోయి మత్తకో
కింబుగదే, శశాంకపృథుకంబుగదే నిటలంబు, మేలు, లో
కంబున దానిఁబోలు నవకంపుసతీతిలకంబు గల్గునే॥

100

సీ॥ సారంగమద మదసారంగములమీఱుఁ

గలకంతిమైతావి కనులరీవి

లంబుజరాగ రాగాంబుజమ్ములమీఱు

సకిమోవి కెంపుహస్తములసాంపు

పున్నాగవర వరపున్నాగములమీఱు

నలినాక్షినూగారు నాభిరీరు

పుష్కరఘన ఘనపుష్కరంబులమీఱు

తొయ్యలికీల్కొప్ప తొడలచొప్ప

వేదిగంభీర గంభీర వేదిగతుల

సరివిమీఱుశరశూర్ణ చంద్రవదన

కటితిటముహేల విలసితగమనలీల

నబలగొనియాడఁదరమె బ్రహ్మాదులకును।

101

ఉ॥ కన్నులుచేరెఁడసి, జగిలొను బభీ! పిడికెండ, గుత్తపుఁ

జన్నులుపల్లెఁడా బెడఁగుజగ్గులు గుల్కెడువేణిబారెఁడా

పున్నమచందమామవగ బూనినమోము కొణిందెడారయ్య

గన్నీయఁ గాఁగిటంబాదువఁగల్గినమేటికి స్వర్గమేటికి॥

102

తే॥ కలికిరదనాళి మొల్లమొగ్గలనుమీఱు,

పణఁతిమీఁగాళ్ళు తాఁబేళ్లెబ్బిపోరు,

బాలనూగారు చీమలబారుగేరు,

కాంతఁగనుగొన్నఁ గన్నులకఁబుద్దీఱు॥

103

ఉ॥ దానిబెడఁగుగుబ్బలును దానిచొకాటపుఁ దేటచెక్కులున్

దానియొయూరపుంబిరుదు దానిమెఱుంగగుసోగవెండుకల్

దానిమిటారిచూపులును దధ్యము కన్నులఁజూడ బాపురే!

మానపులేమిచెప్ప సలమస్పృహఁడైనమి భ్రాంతిఁబొందఁజే॥

104

సీ॥ చికిలికెంపుల నీశుసేయంగవచ్చునే

కారిన్యగుణ మండుఁ గలిగియుంట

చిగురుటాకుల సాటిచెప్పనేగతివచ్చు

నానాడు మార్దవం బూనకుంట

కెందమ్ములను సామ్యమొందింపనెట్లోప్పుఁ

బ్రాద్దువెన్నెలచేతఁ బాలుపుగనుట

ఁగడంబు లెనయంచు బలుక నెట్టులఁజెల్లు

గనుక యేవేళఁ జేకట్లఁబడుట

గీ॥ అహహ! మృదుతరసంప త్తి సతిశయిల్లి

సతతతాద్యాయుక్తమై సహజసరస

లీలనెనఁగి విశృంఖలా ద్వేలగతుల

నెప్పు నా చంద్రిఃముఖ పాదయుగళమునకు॥ 105

శే॥ వేడ్క గుఱచందుగి గచనిలవిషధరంబు

పైకొనినఁ దన్మహామిత్రభావముది

నట్టిగమనాండజగుఁడేరి యధిపుఁగాచు

కొను భములగతిఁ జెలి కాళ్లగోళ్ళుతనరు॥ 106

శ్లో॥ అజఁడు గజగమన గమనము

గజసంపదగాంచుటెఱిఁగి కచ్చపములుగా

నృజుంచెగ బ్రమదంబున

గజకచ్చపలీల తొంటిగతి యేర్పడఁగన్॥ 107

శే॥ పంకమునఁబుట్టి బహువిషప్రాప్తి వృద్ధి

బరఁగియుండిన కమలగర్భంబు లీడె

యతుకులై మ్రోయు స్వర్ణకాహళిలు సరియె

చంద్రవదన విసిర్కలజంఘికలకు॥ 108

చం॥ నిరతము విభ్రమాత్తిగని నిఘురకర్కశలీలఁజెంది బం

ధురరుచి లేకమీఱు కరితుండము లోవివరంబెఱుంగ కే

సరసిజనేత్రీయూగువులసాటికివచ్చి ముకింగి దీటురా

సరటులుపూని వన్యముల నాకులసాటు వహింపదే ధరన్॥ 109

మ॥ కులగోత్రాగ్రముల న్వసించి విలసత్కూర్కాసనాసీనయై

బలిమి మాదులేభుక్కుముద్ధరణ శుంభలీలఁ బొందెని

శృలతఁ ధాత్రి తపంబానర్చి మహిళాంచచ్ఛోణియై నిల్వెగా

కల రత్నాక్షరమేఖలాత్తి గననేలా కాకియున్నం దగన్॥ 110

కం॥ అవనజస్తేత్రినాభికి । భావింపఁగఁ బొన్న పూవు పరిఁగనరియెకా ।
దావర్తము (సమమనియ)నఁ । గావచ్చునె వరదఁ బోవఁగాఁగను
గొనుచుక॥

తే॥ భామినీమణి లేఁగొను బయలుచెంద
నుపరిసిమకు నాహార్యయుగభినిలిచె
అతనుచే నట్లు విపరీతమయ్యెనేమొ
కమలసంభవు సిర్పాణకౌశలంబు॥ 112

తే॥ లలితనాభీబిలాంతరస్థలము వెడలి
గురుపయోధరభూధరకూటములకుఁ
బరఁగ నెగ్గబాకు మేచక ఫణియనంగ
భామకెంతయుఁ గనుపట్టె రోమరాజి॥ 113

తే॥ వనజదళస్తేతివళులతో వైరమెత్తి
భంగనంపదఁజెందెఁ దరంగసమితి
అదియెకారణముగను దానాశ్రయించె
భంగనామంబువాని నభంగగతిని॥ 114

సీ॥ అశాంతఘనవిభ్రమానమునఁగుందు
రంగుబంగరుబొంగరంబులీడె
కమనీయమార్దవకలితమ్ములై మించు
సరస్వతసూనగుచ్చములుసమమె
తృణకాష్ఠపామాణధృతిఁ గర్కశతహితు
కులధారుణీధరకోటిజోడె
హృద్ధునఁ గొలఁకులఁ బొలుపుగా జతఁజెందు
మదరథాంగవిహంగమంబులెనయె

గీ॥ బహుళనుస్థిరలక్ష్మీచే బహిష్కరిల్లి
వినుతకాశివ్యయై క్తమై నునుపుగలిగి

యనిశమును జోడుబాయక యలరుచున్న
చంద్రమృగ నిబ్బరపు గుబ్బచన్నగవకు॥

115

తే॥ హంసవిలేటికి భోజనంజాటకతన

నవమృగాశంబులను బోల్పదవునుగాక
లలితమధుజ్ఞానితమీటు లతలబోల్ప
బాటిగానేర్చునే కొమ్మబాహువులకు॥

కం॥ వలమురి దరాప్తిగని వె

116

ల్వలబాటియు మొరసి ముడిగి విసరుహనేత్రీ
గళలక్ష్మీకిసి బ్రదక్షిణ
మెలమిం గావించబోలు నిధన్పూర్తి

117

చ॥ భుననచతుర్దశప్రకటమోహనచారుకళాధ్యయైశ త
త్కునలయసీలవేణి నవకోమలకమరదాంశుకంబుతో
పవడముసాటిరాదెకద పక్షిదశందనరారు దొండపం
డవసీపడంగజూచియును హా!తగ సామ్యమనంగ జెల్లునే॥

118

కం॥ అతివృధులను గతినతను

నితంబమధ్యస్థనముల నిర్మించి తగ
జతురాస్యంబు కిలికించిత
వతి మధురోక్తులను మార్దవంబును నిల్పె॥

119

తే॥ అమలకురువిందమాల సీరసముగజేసి

దాడిమీబీజముల జప్పదనముచేసి
మొల్లమొగ్గల వెన ముచ్చమునుగజేసి
జలజపత్రాక్షిరదనముల్ చెలువుమీఱె॥

120

కం॥ ఛాయాచోరకరుచితో బాయనిముకురముల దెగడి పంకేజపలా
శాయతవిలోలలోచన సోయగవుంజెక్కులలరు మున్నేరములై॥

తే॥ మంజులేరవజ్రపుష్పహేమప్రసూన

విజయబిరుదాంక మొగింబూస వెలసెననంగ

గ్రోతము తైంపుముంగర కొమరుమిగుల
నుందరీమణి నాసిక చూడనలరే॥

122

కం॥ తొమ్మిదుల లెక్కనేయక | యెమ్మెగులుకు కొమ్మవీనులెన్నఁగ
శ్రీకారమ్మలు నిజమ్మనుమ్మి | కమ్మలసంగతిని మిగులఁగనుపట్టు
టచే॥౯

123

సీ॥ తమ్ముల సరియంచు దగఁజెప్పవచ్చునే
తమ్ములు పంకజాతమ్ములగుట
కైరివమ్ముల నాటిగానెన్నఁబోలునే
కైరివమ్ములు దివాభీరులగుట
క్రొమ్మెఱుంగుల దీటుగూర్చఁగఁబావె
క్రొమ్మెఱుగులుక్షణధంగురములగుట
గంఢమీల సమంబుగాఁ బోల్పఁజెల్లునే
గంఢమీ లరభంగగరిమగనుట
రాతాద్రభశుభ్రవిభాజమాన
దుచిరశుచిమంత్రీకర్ణికాదుక్రమలిత
చారుదీర్ఘటాక్షవిఘ్నవిలాస
గౌరవములైన పూఁబోశి కన్నులకును॥

124

కం॥ అగణితదృఢశౌర్యంబుల
జగములుమూ డొక్క-మఱునాధంప మనో
జ్ఞగతుల రతిమకరాంకు లె
సఁగ నెత్తినవిండ్లనంగ సతిబామ లమరే॥

125

మ॥ కమలాక్షీమ ఖకాంతిలక్ష్మికి శరత్కాలంబునఁ నిండుపు
న్నమరేమీఱు ద్వితీయయామమున జీర్ణక్షీరభృన్మాళికా
రమణీయంబగు వ్యోమమండలమునఁ రాజత్కళంకాప్తి న
ప్రమతంబాసిచెలంగు పూర్ణశివయా పైదోష భావింపఁగ॥ 126

సీ॥ తరళాక్షి కురులవిస్ఫురణగాంచితలంకి
 ఘనసీలములు తృణగ్రాహులయ్యె
 పాణతి పెన్నెరులసంపదగాంచిభయముంది
 ఘనమూ ధరాధరాగ్రములజెరె
 బాలక కుంతలప్రతిభగాంచిచలించి
 సమదాళితతి విపినములదాగె
 లలన కేశప్రబాలక్షిగొందికలంగి

గీ॥

శైవాలలత జలస్థలులజెందె
 అహహ! తథ్యంబునుమ్మిది, యటలగ్రాక
 యున్న ధరలోన గంగపాటొందువారి
 లకొగివాటిల్లుగతులు దీనికిందోర్పు
 టకును గారిణమెన్ను సంచుకయుంగలదె॥

127

ఉ॥ గోచరమానె యక్కుసునుకోమలి సుందరరేఖ శేషభా
 హాచపలేక్షణాపిపులచాగుమనంబులకైన లేశము
 వాచఁ శుద్ధిగో మిగుల వర్ణనసేయఁగడంగిరేసి హా!
 చూచినఁ గాక యానలపునోయగి మెన్నఁగవచ్చు నేరికి॥

128

చ॥ అతులవిలాసభాగ్యమహిమాన్వితయైతనరారుచున్నత
 త్పతిఁ గనుగొన్న పూరుషకదంబములక సజశాంబరీప్రభా
 వత భ్రమియించి మించి యసవారణదారుణకౌసుమాశుగ
 పత్రతుల మర్మభేదనము పంచశరుం డొసరింపఁడ నృపా! ॥

129

తే॥ దాని పరిరంభసంభ్రమోదారచతుర
 గతులచే నుల్లసలువాని బ్రతుకు బ్రతుకు
 దాని రతిసౌఖ్యకలననే తనరుమున్న
 వానిజన్మంబు జన్మంబు వసుమతీశ! ॥

130

సీ॥ తుహినమహీధరోత్తుంగశృంగస్వర్ణ
 కిందరిమణిసానుకటకములను

సమదభృంగీలసత్సంగీతనిస్వాన
 రంజిత లవలీ నికుంజములను
 శ్రీ) ఖండసానుమ చ్ఛేతవాతాలోల
 బాలరసాలాలవాలములను

కైరవకల్పార కంజాతసంజాత
 సారభోధార కాసారములను

గీ॥ విమలశీతలశశిశిలా వేదికలను
 సారమకరందనిమ్మ గా తీరములను
 మంజుతర గోస్తసికాయమాసములను
 చాన విహరించుఁ జెలులతో సంతతంబు ॥

131

మ॥ లలనాకోమలపంచబాణ! మదిఁ బోలంజూడ నాశ్వామ యూ
 జలజాతాంబకహేతి యాచెలువ యాసౌభాగ్యపుంబ్రోవు నా
 జిలుగుఁ వెన్నెలసిగ్గు నాతరుణి యాసింగారపుదీవి యా
 తలిరుంబ్రాయపుమోహినీరమణి యాతన్వంగి నీకేతగుఁ ॥

132

కం॥ అని సఖుండు నృపతిచంద్రున
 కనురాగాదృశకుతూహలాతిశయంబుల్
 జనియింప నతివిలాసము
 ఘనసరసమనోజ్ఞనా క్రృకాశతఁదెలిపెన్ ॥

133

వ॥ ఇతైఃకున సక్కురంగనయన సౌందర్యప్రసంగంబు విన్నవించిన
 ఉ॥ ఆచతురభిధామితి కాంతివార్తలు విన్నయంతనం
 డాచనుగుబ్బ లాకరము లామొగ మాకటి యారదాంశుకం
 బాచరణంబు లాకచము లన్నియుఁ బల్కరుఁ గాంచినట్టుగా
 దోచుటెగాని యన్యమింకఁ దోచద యీతని మోహమెట్టిదో॥

ఉ॥ ఆరమణీలలామ సవయావనకోమలసుందరాన్వితా
 కారిము రాజచంద్రునకుఁ గన్నులఁగట్టినలీలదోష నం

భోరుహగేహీనీసుతుండు పుండ్రధనుఃప్రవిముక్త చండశా
తోరుసుమాంబకంబుల మహోగ్రతఃజూపి కలంచెమర్మముల్.

తే॥ చండకాండోఘముల రాట్పుకాండ మదవి

ఖండన మొనర్చు రాజశేఖరుని గదిసి

చికిలివూటమ్ము లేనింట జలక తేజి

పాగుశాహ బభౌ! భంగపటుపజొచ్చె॥

137

స॥ అయ్యెడ,

138

సీ॥ ఖండకోదండ ప్రచండకాండోఘముల్

మైనాటం దన కూర్మిమృతిఃజూచు

చూచిలతాంగి భాసురవిలాసస్ఫూర్తి

పలుమాటు వాంఛమై దెలియనడుగు

అడిగి తదీయ మోహనమూర్తి సారెకు

మదిలోన భావించి కుదురుపఱచు

పఱచితా నాత్మలోపల వెన్నవలెగరం

గుచు నున్నరని మోము కొంతవంచు

గీ॥ వంచి కనుమూసి తనర జ్జితించినట్టి

ప్రతిమవై ఖరిదాల్పు, తాల్చి తనలీల

శిరముకదలించు, కదలించి నెరపు నగపు

రాజచంగుంప మోహవిభ్రాంతుడగుచు॥

139

సీ॥ భద్రగజశ్రీల బరగుచుండెడిరాజు

కెంత్రిపియంబయ్యె గాంతగమన

మాచక్రవాళాచలాచక్ర మేల్కామి

వరున కెంతరుదయ్యె దరుణిపిగులు

ధనరాశి యర్థాథతికిచ్చుదొర కెంత

బంగారమయ్యె స్వర్ణాంగికాంతి

హేమాద్రిచ్చై ర్యాభిరాముడౌపతి శంత

కొండయ్యఁ బూఁబోడి గుబ్బదోయి

గీ॥ విమలసన్యాగఁవటిఁ గూఁవిభున కెంత

గగనమయ్యె వధూమణి కలికికొను

అకట యిటువంటిఘనులకు జలజముఖుల

వినుతసౌందర్యరేఖ మోహనముగాదె॥

140

వ॥ అప్పుడు పురుహూతసన్నిభుఁడ దెప్పరంబగుమోహంబు ద్రిప్పు

లేక కుప్పయై యొప్పుమిగులు ప్రియసఖుంగని యిట్లనియె॥

141

చ॥ “వరిసఖ! నీ మనోజ్ఞతరవాగ్రిచనావిభవంబు భారతీ

సరసిజపత్రనేత్రియును జాలను వర్ణనసేయ నాత్మ, నే

సరయఁగఁజేర్తు నే పొగడ, నత్తరణాక్షి విలాసలక్ష్మీ సు

స్థిరగతి విన్నయాదిగను జిత్తము సీత్రమనుండె నేమనఁ ॥

142

చ॥ అతఁడు చండపుండ విశేఖాననముం దళిమార్చిగూర్చి మా

రుతరథ ముగ్ధిం దఱిమి కూర్చుమహాశనిసారఘ్నార తీ

వ్రతర సుమాస్త్రసంతతుల రాసుడిచేసె హదీయమానసం

బతులితలీల నిదులకు హా! దయగల్గునె యిందు కేనియె॥

143

సీ॥ తనువునేచంద్రదండె నెనసిగంధపుఁగొండ

గాలి గాదిది దావకీలిగాని

చండతాపమొనర్పనాఁగెఁ బుష్పధయ

కులముగాదిది హాలహలముగాని

ఘనదాస్యహవ్యధాకరిమయ్యె స్థగరహయో

త్కరముగాదిది తీవ్రశరముగాని

గాఢచోభయంకరవృత్తిగదె హంస

గణముగాదిది మృత్యుగణముగాని

గీ॥ అకట యివిహాధజనముల నధికి హంస

పటుప మకి రాఁకునకుఁ దోడపడి మనోజ్ఞ

సామ్యసద్వృత్తిపదవి చార్జన్యగతిని
జెలఁగె, హీనుల కొన సుస్థిరగుణంబు!

144

—♦ చంద్రదూషణ. ♦—

సీ॥ ప్రబలార్జునోరు విగ్రహజాతబహుభారీ
భేదంబుచేఁ దగఁ గృతగతుట
హరివిరోధాహస్తి నలరారియుంట శ్రీ
రామాహితానూనధాముండగుట
దాతాయణీప్రియ తాత్పర్యగుణిశుకాట
చటులదోహదోజ్వలతగనుట
పద్మినివై ధన ప్రతికూలఁడైయుంట

కొటిల్యహృదయ విఖ్యాతియగుట
గీ॥ పానఁగ దశకంఠునకు సరిపోల్పనచ్చు
అయమోయిటువంటిచంద్రున కరయ దయయు
సత్యశౌచంబులును గల్గఁజాల వెపుస
పాంధు లేగతి వీచిచే బ్రదుకువారు!

145

సీ॥ బంధురీకార్య సగబాధంబె తెల్పు న
క్వాపధీశ్వరుడను టన్మతమగుట
ప్రాచుర్యగతిఁ గృష్ణపక్షంబె(బోధించు
ఘనక శానిధియను టన్మతమగుట
పాంథతనూజాత పాటవంబె(చెప్పు)
హైమకరుడను టన్మతమగుట
కడిఁగి కళింకంపుఁ గప్పనిరూపించు
సన్మతధాముండను టన్మతమగుట

గీ॥ అకటాయాథార్థమై కాననపుచునుండ
చతురవాగ్ధోరణీ విలసత్ప్రకృష్ట

నిపుణత్వే విశేషమహిమ నన్వీరజారి

యంను బుధులెంతు రది యేమియలఘుమత ము॥ 146

సీ॥ పటుకాయమానాగ్ర జటిలోల్లసిత ఫుల్ల

మల్లికానుమగళ నృధురిసంబు

మల్లికానుమగళ నృకరందపారణ

ప్రీతభృంగాంగనా గీతరవము

ప్రీతభృంగాంగనా గీతనముదూభత

సహ కారకిసలయ సంచయంబు

సహ కారకిసలయ సంచయగ్రసన స

త్కలకింపర కుహరాకారదుతము

గీ॥ తలఁప నేతత్ఫలంబున నిలువకుండ

పరిసరావని నత్యంతబంధుగోగ్ర

వేదనాపాదనానూన విలసనమల

నదరుపుట్టింపజొచ్చె నేమనగ వచ్చు॥

147

ప॥ అని యుత్తేటగున మోహవిభ్రాతచేతస్కుండై పలుకు
చున్న యన్నరవరకుమూరి శేఖరుం గనుంగొని మృదుమధుర నరనవచ
నరచనా ప్రాచుర్యతీర్థమై తివాచస్పతీయగు మంత్రీకమూరి శేఖరుం
దీట్లనియె,

148

చ॥ “విరహభరోగతాపమన ప్రేగంగనల సృపాలచంద్ర! నీ

వరయఁగఁ గామిసీజన నవాంబురుహాస్తుగిడ వట్లుగాన(ని

న్ద్రమనురిక్తి) గన్న లలనామణి మన్మథచండకాండ యు

ర్గ రితశరీరయై మరుని సొక్కదె నీకు దక్కదే.

149

మ॥ స్థించింతాధర మొందనేటి కిడ వాగ్దేవీమనోధర్త త

త్సరసీజేక్షణ సంబుజాలయను పైత్యధ్వంసికింబోలె భా

సురలీలఁ ఘటియించెనీకు నీజ మోక్షోదీక్ష! వెయ్యేటి కీ

సరసప్రాధవులెన్న మీర లహహ! సంకల్పసిద్ధులొకదా”.

150

క॥ అని తత్కన్యానందా ర్చనలాల స(చిత్తు శత్రుజ్ఞై)త్రుని శశ్వ
ద్విస యాతిశయములొప్పు గొనిచనఁగానంత నెనుటకు సుతరలీల.

సీ॥ అనుకూలగతివీచె దనర శీతలగంధ

బంధురోన్నతులొప్ప గంధవసాము

కుడిభాగముననుండి యెడమదిక్కునకేగ

పత్రిశేఖర దుగ్ధత్రరధను

లల్లనల్లనఁ ద్రోవకడ్డంబుగావచ్చి

గోమాయువులుచూచె మోములె

వీణ రథ స్త్రోణమాణిక్యమయపాణి

వీణకలధ్వనుల్ వినఁగనయ్యె

గీ॥ కలయఁబల్కెను దగఁ బైడికంటిజోప

ఇట్టిశుభశకునంబుల కేలమి నతుల

హర్షసంభరణప్రాంచ దంతరంగుఁ

డగుచు నవ్వనిఁ గొంతద వ్యరిగియరిగి.

1సృ

వ॥ అయ్యెడ నయ్యవనీశ్వరవరనందనులు వన్నెమిగిలి మిన్ను
దన్ని చెన్నుగల కన్నెపొన్నగున్నలదండ నెన్నికకెక్కు చిన్ని సన్న
హొన్ను గన్నేరులపై మొల్లంబుగా నల్లిబిల్లిగా నల్లుకొనిన మొల్ల
మల్లెవిరిదుమారంపుఁడిప్పల నొప్పుగల పొరుగుల నొప్పు గరుగులమరు
గులకరిగి ముప్పురిపెనంగిన యేలకతీఁగెలుగప్పుకొని మెప్పుగుల్కుచు
గుప్పుగుప్పునఁ దాపులుగుప్పు గొప్ప కప్పురపనంటుల దంటఁజాయని
గెంటెనలపజ్జ గుజ్జగొజ్జగిరొదరిగడ్డనుండి దుమికి గోరునం బాటు
తెలిమించునీటికాలువలదరల విరుల సీగుల నలరుచుఁజాలుదప్పని బొంపు
మల్లియలదండ నండగొని యెడతెగని నీడలుసేయు దాడినిమ్మలంగూడి
పోడిమిగల కోడెనిమ్మల యిమ్ములఁ గమ్మవాసనలు గుమ్మరిలుచు
గొదమతుమ్మెదల సొమ్మసిలంజేయు సంపెంగలచెంగట రంగుమీఱిన
గేదంగులం బెనంగిన లవంగపుఁదీగియల నల్లికొని సోగతై సాగిన

తీగెమల్లియలకుఁ బట్టులై కన్నట్టు కలిగొట్టుచెట్టులపై మట్టుమీటి
 దట్టంబుగాఁ బాఱిన బండిగురువిండనందులంబుట్టి పొందుగలిగి పండిరుల
 కందిన ద్రాక్షలఁ గలయందెనచుకొన్న రుద్రాక్షతీగెల తెలననలరు
 క్రోవులకేవల రీవిమీఱు పూవుతేనియబావుల దీవుల మావుల
 మావులకుద్దియై పెద్దగాఁబెరిగిన గంగరావులతావులకుఁ దొలంకు
 కలంకుకొలంకుల పోకకూకుల నల్లి వ్రేలు మిరియపునుమతీగె
 తూగుట మ్యేలల నొయ్యనెయ్యన రేయంబగునక తూగు రా
 యంచుమగల మగనాండ్రు నిగనిగని చికిలిరంగుమెఱుగుబ గగుఱెక్క
 లతుదలం బొడమితురంగలించునన్నపుగాడుపు
 కుఱ్ఱల సాగి పోసి కయ్యాజిగిలంబడఁజే
 యుకుగువేరుచప్పరమ్మలముంగిళులఁ గుప్పలుగా గొప్పనుప్పాణిము
 త్తియమ్మలుదొరఁగు ముగురువెదురు వాత్తికొని తేటలు తేటలగు
 పాటల వాటమ్మలైన సురపొన్ని కూటమ్మల సమీపమ్మలమీఱు
 పారిజాతమ్మలకు జోషులైయున్న మా రేపలకు సిగ్గులై చూపడునల్ల
 నేరేపల మొదళ్లనలరాసు జగానెలరాలతిన్నెలకనసలదావునఁ బనసల
 నెనసిన విరజాదులపాదుల ప్రోవులై పెరిగిన సూదిమల్లియలచేరువ
 గుమురులైనబాజులసిడల మెల్లనఁజనుగు సారాజన్యనందనుండు తన
 చిత్తాబున

154

సీ॥ సరశుకాంగనఁజేరి సరసస్థానముల్

ఁ హింజేయు రాజకీరంబుఁజూచి

లంచకామినిఁ గొంగులిచి మీచినవేడ్క

వార్షంబునొందు రాయంచఁజూచి

కలనాద మొనరించి కలగివి కెమ్మోవి

చూచిగు పారావతంబుఁజూచి

ఘననీలచక్రవాకినిగూడి గతికె

గావిచు మదరిథాంగంబుఁజూచి

గీ॥ చానకడకేగి సంపభాషలువచించి
బిగువుకొంగిటంగడియించి పెదవినొక్కి
రతులజెండుటకై చాలమతిజెలంగు
రాజచంద్రుండు మోహవిభ్రాంతుడగుచు.

154

సీ॥ కాసారములయందూ గలువరేకులుచూచి
యంతరంగమున జేరినొండు
సాగసైన మువ్వపుసోగతీగెలుచూచి
మానసాబ్జమునందు మగ్నిమండు
నునుచాయలదలిర్చు ననటిబోదెలజూచి
చిత్తమందెంతయు దత్తరింప
పోలుసారు గుత్తంపుఁబుగుత్తులజూచి
స్వాంతింబునందు విభ్రాతినొండు

శే॥ గీ॥ నుదతి నిశావాలుకన్నులు చూడదలంచి
సింహమధ్యమ బాహు వీక్షింపదలంచి
కంబుకంధర యూరుపుల్ కనగదలంచి
చెలువ వలిగుబ్బదోగు దర్శింపదలంచి॥

155

వ॥ అప్పుడు రాజచంద్రునకు మగ్నోచగ్రదంశీట్లనియె,

156

సీ॥ అప్పలంతిమెఱుంగు గొప్పకీల్కొప్పుక
పుంధికారి మొనర్చె నంతరితు
మక్కాంత నవమందహాసాంకురచ్ఛాయ
దిశలందు సాగ్రదచంద్రికలనీనె
అబ్బల పదహల్లకారుణ్యుతి పద్మ
రాగకుట్టిమజేసె రత్నగర్భ
అక్కన్య గుచిరదేవాప్రభ నికటల
తాడుల భర్తమయంబానర్చె

తే॥ గీ॥ అదియకనుగొంటు నిఖిలధరాధినాథ
హితవయస్యాశిరోమణుల్ చతురగతుల
నూడిగంటులు నేయంగ నుచితలీల
కోకకుచయున్న లవలీ నికుంజగృహము॥

157

ప॥ అని తెల్పిచూపుచు సవిధసరోజాతాకరనంజాత కబంధజా
తసాగంధికబంధుర సుగంధానుబంధి గంధనహపరంపరాపరికంపమాన
విశాలప్రవాళజాల లాలితంబుచు, నుపరిప్రదేశే పరస్పరజటిల మల్లికా
ప్రసూనమంజరీ పుజనిర్గతానగ్గళమధురమధురస వారణపరాయణ
విభ్రమద్భ్రమరాంగ నానాగీత కలధ్వానదవమా జైతాంకదృష్టద్వితర్ది
కాంచలాంచన్నీర ధారాధారికుల్యా ఘుమంఘుమ నిర్ఘోషాను
కారికీరభాషావిశేష యోషామణిజాలవాచాల చిరత్నరత్న మేఖ
లాలంబి ఘుటికాతులకోటి కంకణకింకిణీ కేంకార కోలాహలబ
హుళంబును, కాంతాశాంతపర్వితాంతి విశ్రాంతిక గాత్యంత కాంతస్వ
చ్ఛతరశీతలచ్చాయాసికాయునికాయంబును, గామీప్యభాగసమా
వృత చందన గుచ్ఛదన కృతనూల తమాల మందార మాకంద
మధూకాశోకానోకహానిక వ్యాకోచ కుసుమవిస్మయర సారసారభవిస్తా
రంబును, అత్యంతరమణీయంబును నగు నక్కుంజ సమీపంబున
నిలిచిన,

158

ఉ॥ స్వాతముపల్లవింప నృపచంద్రుని గన్గొనఁ గాంచి తన్ని కుం
జాంతరిజాలమార్గముల నల్లనఁ గంధరసలవేళిఁ గ
ర్ణాంతవిలాసనేత్రిఁ గనకాంగిని గజనిభాస్యఁ గాంచనా
త్యంతమనోజ్ఞనానఁ గరియూనఁ గసత్కంఠిస స్తనద్వయఁ
గాంతను గంటుకంఠఁ గలసింగరకలస్వనఁ గామిసీమణిఁ.

159

క॥ కనుగొనినంత నె మనసిజాఁ

డనుపమవికక్రీడి శారీకార్పటులొలయు

నునువాడి చికిలికోలల

జననాధవశంసుకుండ జల్లనఁ గలఁచెన్. 160

ప॥ అప్పుడు 161

శా॥ రీవివెల్వకు పంక్తిసంతమనకోటిం జక్కి నీమూతలే
ఖావీధిన్ స్తనదుర్గన ర్మయివేడ్కున్ హరప్రశేణులన్
వేవే డిగ్గు గభీరనాభిసరసీ నిర్మగ్నయై సన్నితం
బావక్రోత్పులినబుజ్జేరు ఎతిచూ పెజ్జాక్షిపైఁ బర్వచోన్. 162

తే॥ కన్యకామణి సకలాంగకములయందు
తిరుగు నృపుచూడ్కి నరికట్టి వరుసనిలుపు
చెఱకుసంగిణిమన్నెఁగు, యిఱుకుబిగువు
గబ్బిచెనటనడ్డితోవ గనుమగట్ట. 163

తే॥ మహిళ నెమ్మేన నాపాదమస్తకముగ
నడరియూగోహణావరోహణలదిరిగి
యచలమాస్థితి నసమిష్టమైనదృష్టి
యలవడె నుహీంధ్రునకు సుత నదృశముగ. 164

ప॥ అయ్యెడ నయ్యననికాంతం డంతరంగంబున నక్కురంగన
యన నిట్లస వర్ణింపందొడంగె, 165

క॥ “ సరివగ విద్యాధిర కి
న్నర సుర గంధర్వ యక్ష నాగాంగనలీ
సరిసిజవ్రతవిలోచన
చరణనఖాంకురముతోడ సరిపోలుదురే. 166

శా॥ మారుం డదృశలీల దీని నజుపై మాఱొడ్డి కల్పించెగా
కౌరా! యీ వలిగుబ్బదోయిబిగు వీయందంపుఁగీల్కొప్పహ
ప్రీరోమావళిపాంక మీనడబెడం గీతఱ్ఱువాలకన్ను లొ
య్యారం బిద్ధం గాకయున్నఁగలదే యబ్జాక్షులం దెన్నినన్. 167

సీ॥ కలకంతరవ మబ్జకంఠి కంఠముగాఁగ

పల్లవమ్ములు బాల పాదములుగ

కలహంస నిభ రాజగమన యానముగాఁగ

బలుతూడ్ల ననబోణి బాహువులుగ

ఘనఘనాఘనము చందనగంధి కొప్పుగ

నక్షత్రములఁ గొమ్మ నఖరములుగ

కరికరంబుల హేనుగ్లాని యూరులుగాఁగ

నీరజంబులఁ గాంత చేత్రములుగ

గీ॥ సర్గమునరించి సహజవైషమ్యగతుల

తలఁచి యన్యోన్యదర్శనస్తంభనముగ

కఠిన కుచశైలముల మధ్యగతముఁజేసె

చిత్రహాఁగద చతురాస్య శిల్పమహిమ॥

168

తే॥ అతివనెమ్మొము పూర్ణసుధాశుభింబ

మాటఁదెలిపెను బక్వబింబాధరోష్ఠ

ఘనసుధాసారసరహసకౌముదీవి

రాజితేక్షణ మృగసమాశ్రియతఁజేసి॥

169

ఉ॥ రాజమరాళిపై నెటుల రమ్యతగాంచెనొ తమ్మిదోయి, రం

భాజగతీరుహద్వయముపై నెటులొందెనొ ధాత్రి, మిటిపై

నోజదలిర్ప నెట్లణగియుండెనొ కొండలు, పూర్ణతారకా

రాజుపయి ఘనం బెటులరంజితెనొ కపనకృ-జంబుగఁగ. 170

క॥ మృగశాబాయతలోచన

జగినిబ్బర పుబ్బుగిట్టి సిబ్బెపుగుబ్బల్

పొగరణఁచఁబోలు నిత్యం

బగణితముగఁ జెండ్ల గిండ్ల నరులక గిరులక.

171

ఉ॥ కంఠముగా మృదూక్తి, నునుకెంపుజిగిం దగు మోవి సత్సుధా

సారముగా, మనోక్లి ఘనసారముగా తెలిలేతనవ్వు, పా

టీరముగా తనూసురభి తీవీదనరైశికొప్పు బంధరీ

వారముగా లతాంగిపరివారముగా పురుషాభి గన్గెనఁ 172

క॥ తాళముచనుగవ మత్తము రాళము నూపంబు రోమరాజి విసిల

చాళము జాహుయుగంబు మన్మథాళము హా సిద్ధమెన్న నారీమణికి

చ॥ అరుణమణిచి వాళసురపాశ్చ సుమా కిక్కివజ్రతన్నముల్

బరువడిగూర్చి చిత్రముగఁ బాదరవాంశుక కేశదంతసు

దరసఖముల్ రచించి తగఁ దక్కియఁ జేయఁడుగా విరించి యా

సరసిజనేత్రిచి త్తము విచార మొనర్చి మదిం దలంచినఁ 174

సీ॥ కమ్మపూదేనియకాల్వలై పాటదే

కల్కి తియ్యనిపల్కు పల్కె నేని

చేలువారు పండువెన్నెలతేట నిడదే

జవ్వని లేనప్పు నవ్వెనేని

వెలిదమ్మివిరివాన వెలయకకురియదే

నుందరి కన్న త్రిమాచెనేని

దాల్చిన నునుకెంపురాలు గాను గావె

పడఁతి రెండఁగులు నడచెనేని

చాగుతరసార ఘనసారసారభంబు

పొలయదే కొమ్మ యూరుపుపుచ్చెనేని

విరళముగదీని నతులితగుతులంతులఁ

గలయఁగలుగుట బహుజన్మఫలము గాదె 175

ఉ॥ ఈరమణీలలాస నను నెంతయుఁగూఁగిమి విక్కిటిల్లఁగాఁ

దోరపుగబ్బిగుబ్బుచనుదోయి యెదం గదియంగఁ గాఁగిటఁ

జేరిచి తేటతేనియలుచిప్పిలఁ దీయసిచూచివిందు పెం

సారఁగఁజేసి నవ్యమధురాంచిత భాషలగారించి వి

స్ఫూరమనోజకేళికిని బాల్పడఁజేసిన సాఖ్యమెట్టిదో,, 176

క॥ అని యువ్విఘ్నరెడి నృప

తినిగనుగొని హితుడువల్కు, “దేవర! యేదె

ప్పినవార్త నిజముగాదే

నను నచటికి నింకఁ బంపు నయ ముప్పొంగ

177

క॥ కామినివత్కులనామము । లేమొనివానిసంబదెచ్చటనోతా ,

నేమినిమి త్తంబివ్వన । భూమి వసియించినదియొపొలతులుగొల్వ

వ॥ అత్యంత నిగూఢక్రీడాప్రవ ర్తితోదారలగు రాజన్యశుద్ధాం
తకౌతాజనంబులకడకు మిముబోటిమహానుభావు లప్రియత్నంబునం
జనుదెంచుట గౌరవశ్రీప్రాతికూల్యంబుగావున వారలవృత్తాంతంబెఱింగి
వచ్చెద,

178

చ॥ అనవుడు భూమిపాలకశశాంకుడు మిత్రునితోడబల్కె “మ

జనకుడు తొల్లి నీ తుహినశైలనమీపవనాంతరంబున

వనజముఖసహస్రము లవారణవై భవలీలగొల్వగా

వనిధరసీలవేణి వరవర్ణిని యోతు వసించి ప్రేమచే

179

వ॥ భవత్సంబంధంబునకై యపారమోహాతిరేకంబున దినంబు
లుగడపుచున్నది, మృగవ్యనవ్యభేలనవ్యాఘామంబునంజని వసంత
దినాంతరంబుల నవ్వరారోహంగని వివాహంబుగమ్మనిపల్కె గావున
నిక్కురంగనయనమదీయజనకుం డెఱింగించినకన్యకామణియగుటబోలు
నీహిమవస్థహీధరప్రాంతోద్వానాంతరంబున గాంతాజననమేతయై
వసంతదినంబుల మత్సమాగమంబున కెదురుచూచుచున్నదిగావలయు,
నీవు చనితద్వత్తాంతం బెఱింగిర”మృనిపనిచిన,

180

క॥ నగుమొగముతోడ నెచ్చెలి

ముగుడలువసియించు కుంజమున కేగి యట

నిగనిగనికలువరారా

జగతిపయిం గూరుచున్న జవ్వనిగాంచె

181

వ॥ కాంచి కించిన్నధ్యలు చంచత్కౌతూహలాద్భుతరసాక్రాం
(తలగుచునాద)ంప నచ్చట నాసీనుండై యత్యంతగంభీరమృదుమధుర

చతురవచనరచనల నయ్యచిరరుచిరుచికిట్లనియె, 182

ఉ॥ “నీలావణ్యకళావిలాసములు వర్ణింపంగరాదేరి కో
బాలా! యెవ్వరిదానవీపు, దివిపత్నద్యాస్యమౌ భోగభృ
న్నాళీకేక్షణవో ఖగాంగనవో గన్ధర్వాజ్జరాగోష్ఠవో
యేలా యివ్వనభూములందిరుగఁ జేరే మేర్పడంజెప్పుమా 183

మ॥ తెలియంజెప్పెదసావధానముగ మద్వ్యత్తాంతమాలింపు మో
జలజాతాక్షి నముద్రముద్రిత ధరాచక్రావనోద్యద్విలా
స లనద్రాజశిరఃకిరీటఘటితాంచద్రత్నచిత్రప్రభా
కలితోదారపదుండు శంతనుమహాకాంతుం డెసంగు భువి 184

చ॥ జనకుఁ డిహాఁ ప్రదీపుండలు, చారుకళానిధి సారిసారి త
ద్వనతరవంశక ర్తయఁట, కంధిచతుష్టయవేష్టితాఖిలా
పనితలపాలనోజ్వల నృపల్లభరత్నచయంబు సత్సుహృ
జ్జనఁమట, భోగభాగ్యముల శంతనుబోలుదురెవ్వ రంగనా! 186

తే॥ అమృహారాజు నన్ను సత్యాదరమున
తనదు మంత్రులలోపల ఘనత్రైభోమ
లతనితోదుత సఖ్యసాఖ్యానుభూతి
నిచ్చయించిన నొందింతు నేరికై న 186

క॥ పేరు విశారదుండందురు! సారసదళ సేతి! రాజచంద్రుఁడుమ్మగయో
దారమతిపనికిరాఁగా! వారక సేనతని వెంటవచ్చితిఁ బేర్చి ”॥ 187

వ॥ అనితెల్పిన, 188

తే॥ మానసముజల్లుమనియె, నెమ్మేనఁబులక
పాళ మొసఁచూపె, గోర్కులు ప్రబలమయ్యె
గాఢకౌతూహలానురాగమ్ము లొదవె
శంతనునివార్త చెవిసోకినంత సతికి 189

• మంత్రితోడఁ జెలికత్తై గంగవృత్తాంతము దెలుపుట •

తే॥ అట్లు బద్ధానురాగయై యంబుజాక్షి

నాసమందాక్షయత నీక్షణాంచలమునఁ

దనసఖిగుణిజూడఁ దద్భావమెఱిగి

సరసలీలల నాప్రాడసకియఁ బలికె

190

సీ॥ శ్రీరమాపతియైన నారాణయస్వామి

పదపద్మసీమ సంభవముగాంచె

సకలమంగళదివ్యపౌభాగ్యములమీఱు

త్రైలోక్యములయందుఁ దగ వసించె

యమునాసరస్వతీప్రముఖతరంగిణీ

తతులలోపలఁ బెద్దతనముగాంచె

వర్ణనీయ ప్రాణివర్గపావనభవ్య

సరసకళా మహాజ్వలత గాంచె

గంగయనుపేరఁబరఁగునీ కమలవదన

పరఁగ నేమెల్ల సకిన్మై ప్రాణసఖుల

మొకమహాకారిణముగల్గియుండవలసె

సింధువునకిట్టు లిచ్చనసీమయందు

191

చ॥ కువలయపాలమిత్ర! విను గోప్యమ నేయఁగ నేల సజ్జనో

త్సవవిలసచ్చర్మితుఁడగు శంతనురాణ్యణి సద్గుణప్రభా

నివహమ తద్గరుణ నయసిర్మలభావలఁదెల్ప నీగతిఁ

శ్రవణరవాయనంబుగ ససంభ్రమతఁగిని మోహితాత్మయై

192

సీ॥ అశ్రాంతసరవకాశా గతాంభశ్చర

ధ్వజకాండవర్షసంతతులఁ దడిసి

అకలంక సాంద్రచంద్రాతపద్యోతమా

నాతపాసర్గళ వ్యాప్తి నొంది

గంధగోత్రాధరాగమ సుశీతలగంధ

వాహంబుచల్లు బల్బడలఁ గంది

విన్యాసితాక్షుద్రవిరహసంభూత సు

స్థిరపరితాపంబుచే గృశించి

తపఃసేయుచున్నది నృపతిఁగూర్చి
శంతనునిరాకఁజెల్పితి నరవి వీరి
కిరుపురకుఁగూర్చ నీకన్న నెవ్వరిక
మంజువాద్యేవతాచార్య! మంత్రీవర్య!"

193

క॥ నాపుడుమంత్రసుతుండను "దై వాజ్ఞనురాజమణికిందరుణీమణికి
భావింఁగననుకూల! శ్రీవిభవముగల్గువేదసిద్ధాంతముగ" 194

వ॥ కాపున, 195

క॥ శంతనుభూకాంతునకు॥ కాంతామణివార్తదెలిపికౌతూహలనం
క్రాంతాత్మునిఁగాఁజేసిటశంతయుఁదూర్ణమునఁదెత్తునీక్షింపుఁడొగి
వ॥ పోయివచ్చెద" ననుపలికి వారిచేత ననుజ్ఞవదసి శంతనుభూ

కాంతుకడకుంజని కాంతావృత్తాంతంబంతయు విన్నవించిన, 197

తే॥ పులకితతిమేనఁ బొడమె, గపాలయుగళి
చికిలియొకరిచె. లేనప్యసిరివహించె
వదన, మనురాగసంపూర్తిబొదలె హృదయ
మతివవృత్తాంత మాలించినంతఁ బతికి 198

వ॥ ఇట్లద్భుతానురాగజలధినిర్మగ్నమానసుండైన మానవేం
ద్రునింగనుంగొని, 199

క॥ నూనరిసపానభృంగి
గానధ్వానిములనూనగతులఁదెలిసె బె
పూనినపొదరింటికిఁజన
మానినివీక్షణముచేసె మానవతలకు 200

సీ॥ అకలంకలావణ్య సుకుమారలలితాంగ
లతికకు మిగులఁ జల్లదనమబ్బె
భువనైకమోహనాద్భుతవిలోలేక్షణ
కైరవంబులకు వైకాన్యమొదవె
స్వచ్ఛతరాఖండసాంద్రీభవతౌతు
తోల్లోలజలరాశి వెల్లివిరిసె

నతతప్రతీక్షణజాయమానప్రచిం

తాసమవాయాంభతమముదొలగె

గీ॥ నురుతరాంతఃప్రపూర్ణ వియోగజనిత

తలపరిశ్రమభూరిసంతాపమణిగె

చంద్రవంశాబ్ధిసంపూర్ణచంద్రరాజ

చంద్రనందర్యసంబున జారుముఖికి॥

201

క॥ తరుణీమణిచూపు మహీ

శ్వరుచూ పనోన్మయధైర్యసంపది లహహా!

వారియించె జకిలియొసరిచి

సరసీజాంబకుఁ ముఱపు సరిగోలలకుఁ

202

వ॥ అయ్యెడ,

203

చ॥ కలికిమిటారి వాల్కులుకుకిన్నులగ మ్మెడుసిగ్గుపెంపునఁ

లలన మొగంబు నాంచి పదలగ్న మణీకటకోదయర్పుశం

ర్పుశమధురాయతార్భటుల సంచల దంచితమధ్యకిలితో

జ్వలరశనోరుకంకణభవ స్ఫుటరావము లై క్యమై తగఁ॥

204

తే॥ లేచి కుచకుంభభరిమున లేతకౌను

వడఁక శిశికాంతవేది నింపడరఁ గదలి

సఖులతోడ సగుంజము చాటుకరిగె

మేఘతలిమోటుఁరిగెడి మెఱుపనంగ

205

సీ॥ సిలంపురాకప్పు మేలుమేలననొప్పు

విప్లవైస గొప్ప కీర్తనాప్రచోష్ట

కొదమసింగముతీరు నదలంపఁగాఁగోరు

కలికి లేతమెఱుంగు కౌనుసాగు

ఇసుకతిప్పలఁ గ్రిందువేసిచేసి రహించు

సుందరంబైన పిఱుందుపొందు

పసిడియంచలఁ జిక్కుపఱుపఁగాఁ దగ నిక్కు

డంబైన మందయానంబుఁటెక్కు

మానిసిమణిపాదరింటిమాటుకరుగ

నరసిజాక్షులతో నట మరలునప్పు

డవనిపాలేంద్రు మానసాబ్జాతగాళ

మతులమోహితీయమున నలరఁజేసె॥

206

ప॥ ఇట్లు నికుంజంబుమాటున నిల్చి తదీయరంధ్రంబుల రాజ
కుమారమన్మథుం గనుంగొని యొక్క పౌఢయగు ననుగుచెలితో
నిట్లనియె,

207

క॥ “కంతునిజాడ మొ రజసి

కాంతు వసంతుని జయంతుఁ గనుగొనమోయో

కాంతామణి! యీవసుధా

కాంతునిజోలుదు రెహపగారనలీల॥

208

చ॥ నకియరొ! యీన్మప్రోత్తముని చక్కదనంబు విలాసవైభవ

బకుటిలలీలఁగన్న లటతాంగుల నిబ్బరపుబ్బుగబ్బిగు

బృకవలమధ్యరంగముల బంగరు కేదఁగిపువ్వువేకు మేల్

చికిలికటారిచేగుదిఁ గచిక్కునగ్రుమ్మఁగ మారుఁ శుగ్రుండై ॥ 209

తే॥ ఇతనిఁ గొంగిటఁజేర్చి పెంపెసఁగఁ గ్రోవి

విందుగాఁగొని రతికేళి నొందనట్టి

వనిత తారుణ్యలావణ్యవైభవములు

అడవిఁగాసినవెన్నెల తొటగాదె

210

సీ॥ పికవాఁబలకుఁ జాలఁ బ్రియముపుట్టింపదే

యతని! యీతని పల్ల వాధరంబు

కువలయాక్షుల కెదఁ గోర్కొనొందింపదే

సుందరి! యితని పూర్ణేందువదన

మబ్జాతముఖులకు నాసగల్పింపదే

తేజవ! యీతని సూర్యదీప్తిమహిమ

సారంగకచల నోరూరంగఁజేయదే

వనిత! యీతని మధువాక్యరచన

నుదతి! యీతనిచైత్రభానురవిలాస
మెట్టిలతకూసలకునైన నెలమిపుట్టఁ
జేయదే"యని యాశ్చర్యసింధుమగ్న
మానసాంబుజయై పల్కె మఱియు సఖికి

211

మ! చిరకాలంబుననుండి యీతని మదిం జూతించి చింతించి స

ద్విరహప్రాకట వేదనాధరమునన్ క్రోగంగ విన్నాళ్ళ కి
ధరిణీనాథకులావతంసు నిటకున్ సల్లీలఁ దోడ్తెచ్చె నీ
శ్వరుఁ డత్యంతదృఢానురాగముగు మత్సృకల్ప మీడేర్పఁగన్

212

వ! అనివర్ణించుచుండ నప్పుడు,

213

శంతనుమహారాజునకు నారాయణమూర్తి ప్రత్యక్షమగుట

సీ! కమలా ద్యలంకారకలితంబులై భుజా

తరశ్రేణులు మనోహరత మెఱయ

ఘనసువర్ణాంబుత్పకాశమానంబులై

శ్రేణుగ్రాతములు పన్నియఁజెలుంగ

ప్రస్ఫురద్ద్విజరాజరాజమానంబులై

ధ్వజవదనంబులు తనరుచుండ

మంజుతరానంతమశిసుందరంబులై

కోటిరదీపులు కొనురుమిగుల

గీ! అపుడు ప్రత్యక్షమయ్యె నారాయణుఁ

చంద్రవంశాబ్ధిసంపూర్ణచంద్రునెడట

అమలశతకోటికోటిజన్మాంతరాజ్ఞి

తాతివి స్తరసుకృతమాహాత్మ్యమునను॥

214

తే! అట్లుసాక్షాత్కరించిన యూదిదేవు

భక్తవత్సలు నిందిరాప్రాణనాథుఁ

గాంచి పులికితగాతుడై కౌతుకాన్యు

తాతిశయములువొడమ సాష్టాంగమెరఁగి॥

215

అమృతం వా! లేచి ముకుళితకరకమలకలితలలితఫలభాగుండై యిట్లుని
స్తుతియించె, 216

అదండకము॥ శ్రీభామినీ భూమి నీలా సువృత్త స్తనన్యస్తకన్యా
రికావత్రగుచ్చాంకి శోద్యమ్బజాసుధ్యమధ్యాననానీన ఖగ్యోశకోటి
ద్యుతి ప్రస్ఫురతైస్త్యుభాంచన్నశీహర! నీహరగోచికభాశేఖ రాం
భోజగ ర్భానురేంద్రాశయా శార్కజా తామిమా శ్వభిరా జాచి
లేశానమిత్రాది గీర్వాణకోటిరకోటిస్సుగత్పద్మరాగ ప్రభా రాజినీరాజి
త్రభాజితామేయరాజీన రాజీవవిద్విధ్దజా జ్ఞా రిరేఖా సమూలంక
తాంఘిద్వయీభానమానా సమాన ప్రభావావృతానంతకల్యాణగం
భీరశుభగ్గుణాధార! యాధారచక్ర ద్వశేషోల్లసచ్చక్ర లీలాక్రమా
యాధవంచానిలాకర్షణోద్యుతి యా హేతుజాలంధరోద్యాణయాలాఖ్య
బంధానుసంధాన ధారేయతాకించి దుశ్శంభితాచ్ఛాదితా యుగ్మ
శేకీభవత్తార కాదగంధ్యనందర్శితా భంగశృంగాట కాంతస్థలాభోగ
యోగీంద్రసంప్రాప్తమాన న్యయంభూతభాస్యచ్చిదానందరూపా! శర
త్కందకుందా రవిందారి బృందారకానేకపా నోకహానీక నాకాపగా
దందశూకేశ కాశ ప్రతికాశకే ర్శిచ్ఛటాచ్ఛచ్చవిచ్ఛన్న నానాదిగతా!
ముకుం దాచ్యుతానంత! తాపత్రయాంభోజ కాంతారహేమంత! దేవా
దిదేవా! మహాదేవ! నీ దివ్యమా యావిలానప్రభావంబు భావంబున
నిల్చి వర్ణింపగా శేషభాషావధూటీపతుల్ చాలలేమన్న వో నేను
వర్ణింపకత్తుండనే, యొక్కమాటెక్కువో చొక్కపుండెక్కునం బాల
వెల్లందుఁజెల్వందు నాతెల్లదీవి వికుంతాభిధానప్రధానస్ఫురత్పట్టణాంత
స్థితానంతభోగీశ్వరాభోగభోగాంచితా నల్పతల్పగ్ర భాగంబునంబద్ధ
సద్మానుకూలక్రియారూఢకేళి వినోదింపవే, యొక్కమాటెక్కునం
జక్రిలోకంబునందుండి దంభోళికోటుల్లన ద్దోరపారాతిశాతోరుధారా
కరాలోగ్రచక్రంబునం జక్రవిద్యేషుల భీషణయోధనోర్వి సము
ద్దండత మించి ఖండింపవే, యొక్కమాటెక్కుకాంతారదేశంబు

దుద్యదధ్యాత్మవిద్యాన వక్తోద్యమాభేద్యహృద్యోల్ల సద్యోగిరాగ్నా
 నసాపారకాపారపంచారహంసావతంసంబవై మీఱవే, నాసుదేహా
 భవానీనుతా! గ్రచ్చర్క మచ్చెరూ పుచ్చమై పొచ్చెముఁ లేకఁ
 పంగనా లచ్చినిలగన్న యిచ్చిచ్చి యాన్నా యపాటచ్చును జెచ్చెర్క
 ప్రచ్చి ప్రాబలులం గ్రమ్మటందెచ్చి పెంపెచ్చ మే లుచ్చునిఁ తక్కు
 నిద్దాహుమాతేజవై నేగు బల్కెల్ల నో మెచ్చగా మచ్చిర్క వేగము
 దిచ్చి తీవేకదా, పక్షి రాడ్వాహనా! మోక్షనగధా మకా! పోత్తిరూపంబు
 చిత్రంబుగాదాచ్చి ధాత్రిస్థలిం జక్కగాఁజేసి హేమాక్షరక్షోగశాధ్య
 క్షుఁ గల్పక్షయాక్షీణాక్షోష్ణాశుశుక్షణఖండస్ఫులింగాశిభాస్వత్ గోగో
 గ్రదాప్తాగ్రభాగంబునం గ్రుమ్మి తీవేకదా, మాధవా! నంది గోమా
 ధవా! జంభభి గోరదంభోభిగంభీరనంగధముం బాపి యా కీర్తికీలా
 కలాపంబు నిర్మూలముంజేసి దగడిఁ మహాద్దండతఁ జెడి గిత్తోధ
 నాథుఁ వళెత్తాస్వసంజేసి కంధీశు దగ్ధాధముఁ బంధురప్రాసాని
 చి గాలిఁ విపాలించి యక్షేశు భిక్షేశుఁగావించి గంగాధరుఁ ధంగ
 ముంజేసి యేదిక్కునం నానయై వేడిమిఁ మూ ఎఱోకంబులుఁ
 వీరఁ జీకాకుగావించి హలారసాగూన పానక్రియాలోలవీలాత్మకస్యం
 బునఁ మంత్రముల్ తంత్రముల్ శైలముల్ వేదముల్ వాదముల్
 గాలియుం గీలియుం దానె బ్రహ్మహముమం గరామి నా జాను
 వారక్కసుం డెక్కుమాన్పుగ మున్నాపు పేరుక్కునం జొక్కమా
 యుక్కుగంబంబు కల్పక్షుమాసల్ప కేవిహారోల్లస దైభరవాఖండహు
 కారగరార్జభీధాటికామేడితప్రస్ఫురి త్తబ్బజా ఘోకమానోగ్రా కాశి
 ఘంఘంఘమంఘంఘమధ్వానభీసుంబుగా వీరఁ ఫెల్లెసెనఁ ప్రేల శిశ్వస్య
 హవిశ్వవిశ్వవిభరా భారధౌరేయసుంభీద్రకుంభీన సాంభర్పరాసుల్
 వడిఁ మ్రగ్గి ముల్లోకముల్ పాల్కల్లోలముంజెంద బ్రహ్మాండభాం
 డంబు (ఘూర్ణిల్ల) గల్పాంత వేళాసముద్దండచండప్రభామండలాఖండ
 చండంశుఫాలాక్షవీక్షాశుశుక్షణ్యమాసుజ్వలద్జ్వలి కా మాలికాద్వా

[illegible]

తానర్గళాఖర్వగర్వోద్ధతుంజేసి వేత్తెండ్రపంపంగఁ దమ్ముండును భా
ర్యయుం దోడరాఁ జండవేదండకాండద్విషద్గండభేరుండశుండాలభిన్నం
డలోద్వస్వహదండకానామకోగ్రాటవీవాటి వర్తింపుము సాధులోకాప
రాధుఁ ఁ రాధుఁ వెనఁతోడిపాల్చేసి మానివ్రజద్వేషణుఁ దూషణుఁ
భీషణేషుఁ ప్రకాండంబులంగూల్చి మాయాఖరుండౌఖరుం జంపి జాశ్వామి
కింబై భ్రమింపంగమారీచునీ సుషునిండుంచి వాలిం గరోన్ములతా
హార్యపాళీ మహాశౌర్యశాలిక సమిద్భాగమందొక్కకోలఁ వడింగూల్చి
సుగ్రీవు భాస్వన్మణిహరవిభ్రాజతగ్రీవుఁ గమ్మింధకుం బట్టముంగట్టి
గోవు చ్చుక శాచ్చుభిల్లౌ ఘముల్ డబ్బది రెండువెల్వల
తగంగోల్వ మోద్వద్గిలోద్వత్తీమి గ్రాహపారస నా
మ్రుట్కలీరీధులీవ్యాళభేకళసంకుల త్తాల సయూర్మిమాలిక శిరా
గ్రమ్మనం దాణిముత్రంబుగనెట్ట దుర్వారియుష్మద్వచోహేతుతిఁ
సేతువుంగట్టి వేకుంభికిర్ణాతీకయంద్రజత్రివ్యకేలాలధారాప్రవా
హంబునఁ తాకిసింధాకిసింధులిభేత శిరూశ్శాండకిబ్రహ్మరీతిఃపిశాచాళ
కం బ్రితగా నామెలలే వెట్టిత్రలోక్యవిద్రావణుఁ రావణుఁ వీరి
సంక్రిందనస్యందనంబెక్క పిరోద్ధతఁ మట్టి సంగ మరంగస్థలీనాట్యక్తి
ద్భద్రకాళం దదుద్వచ్ఛరకిందుకిక్రడివాటంపఁగాఁ జేసి యాచంద్రతా
రార్కమానబ్దులంకాపురాధిశుఁగాఁ బంక్తికింరానుజఁ నెట్టి సతామ
హాదేవితో గూడ నాకేతిముంజేరి ఎట్టాభిరాముండవై తపకావే, భుజం
గేంద్రశాయీ! మహాభోగదాయీ! ప్రలంబాదిదుష్టాసురశ్రేణులం
గూల్చి కాళంది భేదించి బల్నగటఁ హస్తనాపట్టణం బుగ్రలీలం
బెక ల్పెల్లలోకింబుల రేవతీవల్లభఖ్యాతచమీత తపకిదా, కేశివా!
భుక్తిముక్తిప్రదా! వృష్టివంశింబునఁ శింఖచక్రాదిపంచాయధోద్వ
ద్భుజాద్వంద్వయగ్నంబునం బీతికౌశేయముందాల్చి ప్రేపల్లెలో గొల్ల
లెల్ల సముల్లాసముందింగ బాల్యక్రయ మీటుము వింతబాలిం
తరాకాసిపాలిండ్లపాల్నాపి బల్లండమై బంజపై మెల్లనే చిన్నిపాదాబ్జ

ముల్ మోహచక్రానిలాదిత్యవిద్యేషికంరంబునఁ లాలియూగింపుమీ
 టంగఁ గౌమారికిక్రీడలం గానయాభోగభోగాగ్రభాగంబునఁ మంజు
 మండరశింజానినాదమ్ము లోక్కుమ్మడిక నందడుల్ సేయ నానందనా
 ట్యంబుగావించి లీలఁ శిరిత్పూర్ణరాకానిశాపేళలఁ నిండుజాబిల్లి
 యుద్దండతం బండురేయెండ బ్రహ్మాండభాండంబునందారఁ దండోపతం
 డంబుగాఁగాయఁ బూచ్చెంబులే నచ్చపుం బచ్చకిల్లలు బల్తాపులఁ మేపు
 చుఁ వేడ్క బృందామహారణ్యభిఁగి ప్రభాస్వత్కళిందాత్మజాతరవి
 స్ఫారవానిరవానింజ కామల్లికా వల్లకా కుంజపుంజాంతరాళోల్లసస్వ
 చ్ఛసుచ్ఛాయలఁ నేణురంధ్రంబులఁ వల్లవ సై ప్రశస్తిరోహస్తాంగుళి
 సంచయూగోల పిన్యాసనై పుణ్యలీలాగళఁ మంద్రతారోల్లసస్వధ్యమ
 వ్యాపు లో ప్పరి సప్తస్వరస్థాయదానందకిందంబుగా బ్రహ్మాగాంధ
 ర్విగానంబు సేయుంగ నాలంచ ముమల్ ముఱుదుల్ సుతులభ్రాత
 లుఁ దాతలుఁ వల్లభుల్ తల్లులుం దండ్రులుఁ సారె వారింపఁగ
 కోకి చెంగల్వ నజాపది రుద్రుల దయ్యభాణాహుమాఖిత్తులాణంబుహా
 సేఁ నువ శించ సుపంగపు హాస్కలీబుధు తెటఁ మిటారింఁచు
 క్రొత్తావిగేదుగను న్మొగ్గిఖండిరిఫరినఁ బరానఁ వడఁ డుస్స మర్క
 లంబుల్ విదారింప వారింపఁగారాసమాహంబులఁ మేఖలాదామ
 ముల్ విడఁ గేటఁగలల్లడఁ దారుణ్యలావణ్యలీలాంగముల్ వాడ బల్
 కోరికిల్ సారె డెందంబులఁ దూరి సట్టార్పు లంతరికుఁ మీఱ నిద్దా
 జరిరంగుసంగారి పుంజిసఁచెగాపినున్నయ్యెదల్ జాఱ రాధాసుధా
 మంజువాణముఖానకిపిల్ల సద్దోషయోమామణుల్ చెరిరా మీఱ
 కొక్కకి శాస్త్రోక్తిమార్గంబునం దత్సతదైశజాతస్వభివేంగతాదుల్
 మనోదృష్టి నీక్షించి చించెద్రతఁ సాగ రంద్రాణికిస్వస్త కానిపిపాబ్దాది
 బంధంబులఁ నత్కి శాస్తానముల్ ముట్టుచుంజంబనాశేషనశ్శోక్తులేపాం
 మీనధ్వజా యాధిపక్రీడలంగూడ గొగోపికాగోపకిశ్లేశ బ్రాలివానఁ
 ధరఁ మ్రుంద గోత్రంబు ఛత్రంబుగా సప్తరాత్రంబుల త్యంతసూత్రంబు

నంగేలఁ బై శక్తి కింనుందిలోకిన్మశంకు వడి జంపి వైదర్భకన్యా
 దికాంతాలలామాప్తకంబు బదార్వేలఁ బెండ్లాడి మందాకినీవిస్ఫుటా
 ప్టాపదాంభోజ సాగంధకప్రాంత గంధానలాందోళికైలా లతామంది
 రాళిందమందారి మూలస్థలీకాంత చింతామణి వేదికాసీనగంధర్వ
 విద్యాధిరద్వంద్వవీణానినాదోలసన్నందనోద్యాని వాటిస్ఫురితాపరిజా
 తావనిజాతముం దెచ్చి సత్యసదాకేళికారామవాటింబ్రతిష్ఠించిద మ్మా
 నురాంశోదితానేతి రాజ్యవిరావళి జన్యరంగంబులం గూల్చి సర్వం
 సహభారముంబాపి తీవేదా, సజ్జనాధారి! గోవర్ధనోదారి! బుద్ధా
 కృతిం పారివారీశరీరత్నముల్ భూరిసప్తాతిరేకంబునంజేయునోముల్
 నివారించి వ్యాఘ్రసురధ్వంసికిం దేరునుఁ సారథి బాణబాణసనో
 ద్యుత్తినుత్రాణకింభాణతూణాదులుం గూర్చి మధ్యాహ్న కాలంబునన్
 మూడువీడుల్ సమేషులలో భిన్నమై పశ్చిమాంభోనిధి రాలఁగాఁ
 జేసి తీవేదా, యశ్యత! శార్జనాణీ ధరిత్రస్థలీ దుష్టనీచాత్మ
 పాపిండవర్ణాశ్రమాచారి రాహిత్యుల మేటఘోటంబుపై నిలుమీ
 అంగ లంఘించి బాహుగ్రహగ్రత్సురత్తడధారావాతేంద్రుంబు కిల్యాకృ
 త్ తీవేదా, దేవదేవా! నమస్తనమస్తే నమః, 217

నాగబంధ చంపకమ లావృత్తము

చ॥ సరిహరిరూప! శౌరి! సరినారిదిసన్నతి! లోకనాయకా!
 శిరిగృహ! గోపిరీపరి! సారిసహస్ర! సరాధివాస! భా
 స్వరిసకలావసరిమణి! బాణమదద్విభూరిసహ! శ్రీ
 హరి! విధిజాతకారణమహమహ! యజ్ఞవరాహసుందరా! 218

దోష్ట్యంతకందము

క॥ ప్రాపొష్టఁ బ్రోవుమీవే! మాపాపముఁ బాపిమమ్ముమాభూమిభా
 మాప్రాపాధవభూమాట్ట! బాపవిభృతృపాపప్రభవ్యప్రేమా! 219

ఏకశిబ్దచ్చలాంత్యనియమము క్తపదగ్రస్తసరోష్ట్రకందము

క॥ శిరిఖండిత కుహనాశిరి!

శరణాయిత లలిత కలశజలరాశిశరా!

శరజాన నార్దదశశర!

శరవేణధ రాస్యధరహనన భశితశరా!

220

చలజిహ్వకందము

క॥ శ్రీరాధాహృదయప్రియ! నారాయణ! లక్ష్మణాఘ్న! నభినదభాతా!
క్షీరనిధినిలయ! లక్ష్మీ! ధౌరేయోద్ధారి! నరద! దశరథకృష్ణా! 221

అచలసింహకందము

క॥ మామూషగోపపాపము! హాభోగివిహంగపుంగవాంభోవాహా!

బాధవమాభాగాగప! విభావుక కేహభావవిభవాభోగా!

222

మత్తైభ కందగర్భసీసము

సీ॥ పిజయలక్ష్మీవర! విశ్రుతాగమనుతా! శార్దూలజానుజా! ముకుంద!
విలయకాలానలభీష శోగన్వహారి! లక్ష్మీమహారంభలా! రమేశ!
వినియల్లీలాన్విత! విప్రవర్ణిత! వారీ! నారాయణోద్వృద్ధా! మహాత్మా!
విభయదానాశిరవిక్రముక్తినిహరా! బ్రహ్మాండభాండోదరారమేశ!
హరివరశయాన! కేశవ! గరుడగమన!

జలజనయన! కంధిభవన! శంకరసఖ!

శరధరవిభభాస్వరదేహ! సరసవిభవ!

కుజనగణపారణామేయ! వృజిననాశ! "

223

క॥ అని సుస్థిరభావంబున! వినుతించుమహితలేంద్రు వినియవివేకా

ద్యవవద్యగుణములెన్నుచు! ననజాతులనువల్కె మధురవాచాప్రౌఢి

మ॥ "జగతీనాధకులూపతంస! వినుమా చక్రక్షిమాభృన్మణీ!

జగతీచక్రములోపల గతి భవిష్య ద్వర్తమానంబుల

దగ నిక బోలినదూమిపాలకులను తధ్యం బెన్నఁగా లేఁడు, నీ

సుగుణప్రాధివవైభవాదులు మహాచోద్యులు పుట్టించెడి ॥ 225

వ॥ అదియునుంగాక శారదఘన మారదమున పారద ఘనసార

శర క్షీర సురాహార ధరాధారఫణి శ్వేతఘ్రిణి శ్వేతఘ్రిణి గోతరుణి

తృణీకరణనిపుణాఖండపాండురయశోమండలమండితుండవు, నిజభుజా
త్యుగ్రజాగ్రన్నాడలాగ్రధారావిఖాడిత విమతనర్వనహామండలాఖం
డలప్రకాండకాండభృద్వాహనహరిద్యేదండ శుండాదండనముద్గండభుజా
దండఖండమణికుండలఘృణిగండలలిశోత్తమాంగుండవు, నలరాజ
రాజరాజకుమార రాజరాజకుమార కుమార విష్ణుకుమార జిష్ణు
కుమార వసంత నాసత్య సత్యసౌందర్యరేఖావిరాజితుండవు, మరభిమర
ధరణీరుహవర మణితీలక కలశజలనిధి జలధర బలి శిబిమనుజవరా
రోహణధరాధర నిర్భరవిశ్రాణనపరాయణుడవు, నట్లగుట భవత్సమా
గమంబుచింతింపుచు జరకాలాబుననుండి యివ్వనాంతరాబున సఖిజన
సమేతయై మదీయకన్యకాశిరోమణియగు గంగ వసియించియున్నది, నీ
వవ్వరారోహం బాశిగ్రహణంబునే(సికొన)నలయు, నల్లి శుభ
ముహూర్తంబు, ప్రాలేయకైలోవకంఠరాబున విశ్వకర్మచే నొక్క
పురంబు చేయించెద, యుచ్చద్భృంసుమిత్రామాత్యప్రగోహితసామూతా
దులఁ బిలువంబాపు" మని తక్షణంబు చతుర్దశభువనకల్పనానల్పశిల్ప
కళాధౌరేయుండగు విశ్వకర్మం బాచిన నొక్కపురంబు గావించె, 226

సీ॥ ఎచ్చోటఁజూచిన నింద్రసీలచ్చటా

చకచక్రల తుంగసాధతతులె

ఏవంకఁగనుగొన్న జైవాత్మకోపల

గోమేధకాంచిత కుట్టిమములె

ఏచాయఁజూచిన హీరమణివాత

దీప్తితమనీయగోవురములె

ఏమూలనరసినఁ జామీకరస్తంభ

దేదీప్యమాన మందిరచయములె

ఎచటఁబాడఁగన్నఁ గురువిందఖచితరుచిర

మంటపంబులె, యెటఁగన్న మహితగంధ

బంధురాభ్రంశవద్రుమోపవనతతులె

భాసురంబైనయట్టి యప్పట్టణమున

227

సీ॥ కాంచనభూమిభృత్యులైనాచార్య చాతుర్యసందర్భసరణినోసరి

భీషణాపారగంభీరజృంభిత వారిరాశివిధాయకప్రాధిమఁ దగి

కల్పకసంతానకలితసంక్రందనారామకరస్ఫూర్తిరహివహించి

రాజమానోత్తుంగరమణీయవై జయంతక రచనాచమత్కారమొంది

మొనసి కంజాతసంజాతమూర్తి వేడ్కఁ

జేసెఁగాఁగోలుఁ దన హస్తశిల్పిమహిమ

జనులకెఱిగింపనన నొప్పె సాలభేయ

భాసురోద్ధానవరహర్మ్యపంక్తులచల॥

228

సీ॥ సానఁబట్టిన నూనశరునిశత్రుంబులో

పాలుపొందురతనంపు బామ్మలొక్కొ

ఆణిమెఱుంగుముత్యమ్ములనిగ్గులో

సాబగొందు వన్నెలసోగలొక్కొ

శృంగారరసమొల్కు చిత్తరుప్రతిమలో

శ్రీలఁ జెల్వగు చంద్రరేఖ లొక్కొ

మురిపెంపురతీచేతి ముద్దులచిల్కలో

మెఱుంగైన తొలకరిమెఱుంగులొక్కొ

పాలుచు బంగారు రాయంచబోదలొక్కొ

కొమరుమిగిలిన విరితేనకొలఁకులొక్కొ

యనఁగఁ ద్రోలోక్యమోహనహావభావ

గతుల విలసిల్లుదురు పురికన్నెనతులు॥

229

మ॥ పురిసాధాబజిలాలితానములు సంపూర్ణక్షపారాద్వీడు

త్కరయుక్తి సెలయేఱులై దివిజగంగంగూడి స్వర్గంబుపైఁ

బజపం దజ్జల ముగ్రతుండముల నొప్పం ద్రావి గీర్వాణహృ

ద్భరితాంచచ్ఛయము హరించి చెలఁగు భద్రేభసందోహముల్

- క॥ తుంగంబులు రణరంగా భంగంబులు భూవిమతపార్థివపటలీ
భంగంబులు తన్నగరశః తాంగంబులు శుద్ధమేరుధరశృంగంబుల్
ను॥ కరు లుద్యద్బలభద్రసంపదలః జొక్కంబైతగం జక్రభృ
ద్గరిమందాల్పై, శతాంగసంతతులు కంఘాణంబులు సద్భటో
త్కరముల్ మేలసమాశుగా ప్తి ననిరుద్ధశ్రీలఃజెల్వార, త
త్పురి వర్ణింపఁగశక్యమే తగి స్వయంభూముఖ్యదేవాళికా॥ 232
వ॥ ఇట్లత్సంతమందరింబైన యప్పురవరాజులొన,
సీ॥ మగరాలగోడల సగనిల్ గలఁజాలు

చెలువైన పంపవెన్నెలలుగాయ
నీలంపురాకట్టు జాలకచకచకల్

గాఢాంధకారంబు గ్రమ్మజేయ
జాతిమేల్పాంపురాతితీనెలజగి

చరమసాధ్యారాగగరిమనింప
పగడంపుజోదెకంబముల సద్దపుఁదఱ్ఱు

తరుణాతిపంబు విస్తరిలఁజేయ
గరుడపచ్చలతోరణకాంతి దిగి
శాలలోచనలకు సశాచర్మయొనఁగ
భావచిత్రకళాభిరూప్యంబుగలిగి
రంగుమీఱిన యంతఃపురంబులొన॥

234

క॥ పులుగులదొరికి సహాయన

తళితళిమనుతీరగెమెఱుఁగు తలతలమచు మై

తఱకుగల కూతుతోడత

జలధరవర్ణుండునిలిచె సముచితలీలః ॥

235

వ॥ ఇట్లునిలిచి యయ్యెడ,

236

చ॥ తరుణశౌంకచూడునకు ధాతకు దుగ్ధతరంగిణిమనో
హరునకు దైవతాగురున క్రితవసిష్ఠముఖర్షి లోకశ్రే

ఖరులకు వానవార్ధవరకంధిపముఖ్యుడిగీశకోటికి

గరుడునిచేతనంపె గుతుకంబునఁ బుత్రివివాహపత్రికల్ ||

237

క॥ సరసీజప్తతన్నేతుఁడు

కరమరుదుగఁబంపినట్టి కమ్మలుగని ను

స్థిరచిత్రికళాన్వితై

బరువడిగాఁదొడఁగి రల సుపర్యగణంబుల్ ||

238

సీ॥ గోరాజమణిచంద్ర గోరాజమణిచంద్ర

హరిదేవతాచ్ఛాయ లలితముల్ల

సారంగధరమిత్ర సారంగధరమిత్ర

నేత్రిత్రయస్ఫూర్తి నివ్వటిల్ల

సారంగఘననీల సారంగఘననీల

కంధరాబంధురకాంతిదసర

పుండరీకశరాభ పుండరీకశరాభ

భసితాంగరాగంబు పాసఁగుచుండ

క్రొత్తముత్తైపువన్నియగిత్తనెక్కి

పరఁగుసామేన గిరిముద్దుపట్టిచెలఁగ

పమధగణములుగొల్చిరాఁ జార్వతీశుఁ

డరుగుదెంచెఁ దదీయకల్యాణమునకు ||

239

ఉ॥ బంగరుబాజులోపలను బ్రాజదుపుల్ గదలంగ నిద్రపుల్

బంగరుతెక్కిజీగలుగు పక్కిపిసాళిపటాణి నెక్కి ది

వ్యాంగమయాఖిసంఘము లహర్పతి మాగ్నడఁజేయఁ బల్కుచా

నం గొనవచ్చెఁ బెండ్లికిని నల్లడబ్రహ్మలుగొల్వ ధాతయు || 240

సీ॥ తనలోని నవిహీరమణిగణాచ్ఛచ్ఛవి

చ్ఛటమీటు మందహాసంబుచెలఁగ

తనలోని యవదాతివనజాతముల సౌరు

గలిగియొప్పెడి గొప్పకిన్నులలర

తనలోని రోహిణీతరుణీమనోహర

బింబంబుబోలు మొగంబుదనర

తనలో మనోహరోద్యుత్తరంగంబుల

బెడఁగుగల్గిన వెల్లగొడుగులలర

తనదునుధ్యుత్తరంకతతి మనోజ్ఞ

ధవళిచామరములు సరిద్యువతిమణులు

పరఁగవేయంగ దివ్యరూపంబుఁబూని

వార్ధినాథుండువచ్చె వివాహమునకు॥

241

సీ॥ అమరీకరోచ్చలచ్చమరివాలాంచల

మరుదంకురమ్ములఁ గురులుగదల

నిమిషహీనసహస్రనే తవీక్షాళులు

శచిమోముదమ్మిపై సంభ్రమింప

ధనరాజవనరాజధర్మరాజాదులు

గురుజయంతులు వేడ్కఁ బిరుదరాఁగ

రమణీయతరసీలరత్న చింతారత్న

కీలితకనక భూషాళిమెఱయ

కల్పకలతాంతమాలికా కమ్రసురభి

నినుమఁకింపుచు దివ్యచందనసుగంధ

సారచర్చామచర్చికాసారభంబు

నెఱయ సితకరిపైవచ్చె సురవిభుండు॥

242

సీ॥ మందారనవపుష్పమాలికావృతములై

బలుకీలుజడలు శ్రోణులనటింప

గోవము తైపుజంటకుట్టుహఁబట్టుచ

నట్టులు గుబ్బులగుట్టుదెలుప

వలిపె చెంగావిసావడలతళ్ళులుపర్వి

జగిలురుసాపనిచీరెలలర

కల్పకసంజాతకమనీయనవరత్న

భూషణావళు మైపూతనెరయ
కులుకుపాలిండ్ల హరముల్ గునిసియాడ
రవలగజ్జెలు ఘల్లలారవములీన
భరణికేతెంచు క్రొక్కాటు మెఱుంగులనంగ
నచ్చరలువచ్చి రవ్వవాహంబునకును॥

243

వ॥ మఱియు వసి స్థాత్రి కశ్యప మాండవ్య మండపాల మంక
ణ బాబాలి భరద్వాజ గౌతమ చ్యవన కణ్వ విశ్వమిత్ర జమదగ్ని
కుంభసంభవ ప్రముఖ మహర్షినంచయంబులును నరుంధతీముఖ్య
పుణ్యపురంధ్రీరత్నంబులును దక్కిన గరుడగంధర్వసిద్ధవిగ్నాధరకిన్నర
కింపురుషయక్షోరగాదులునుజనుదెంచి, రట శంతినుక్షుచాకాంతుండు
ను జంధుమిత్రమాత్యపురోహితవరూధినీచయంబులం గూడుకొని
యేతెంచి యొక్కసుధాధామశిలాపరికల్పితోత్తంగరంగత్సేధవీధికాం
తారాశంబున హరినియోగంబున విడిసి చతురవచశారచనాతిరస్కృత
పురుహూతిపురోహితులగు పురోహితులం బగపి సర్వసర్వంసహమండ
లాఖండలుల రావించిన,

244

సీ॥ కస్తూరితిలకంపుఁ గన్మృవాసనకంఠెఁ

గడుదావిగల సిరిగంగధమలఁది

ఉరుమంజుముత్యంబు నొంటలునవరించి

బంగరుజలపోతపాగఁజాటి

చందిరీకపూవన్నెఁజిల్లుక బాయిపైఁ

దగటుచి తగువు బల్లటిగట్టి

దంటముత్యపుఁగుట్టుతళ్ళు కెంబట్టుసి

స్తురుమాలు కరమన నెఱయఁబట్టి

పచ్చడాల్ చెక్కడపు రంగుపతక మెసంగ

పచ్చవిత్కానిఁబోలు రూపంబుచెలంగ

వచ్చునన్నె తురంగంబుపైఁ దనర్చి
వచ్చె సింధుక్షమాతలవల్లభుండు॥

245

సీ॥ మరకతహరి నీలమహానీయమకుటకీ

మీర్జరకాంతులు మింట మెండుకొనఁగ
అత్యంతసుకుమారమగుమేన నలఁదిన

మృగనాభివాసనల్ భుగులుకొనఁగ
మాణిక్యమయహేమమకరకుండలరుచుల్

గండభాగములపైఁ దాండవింప
వజ్రగోమేధికవైడూర్యహరముల్
రమణీయదోరంతరమునమెఱయ

చండదర్పాంధపరిపంధిమండలేంద్ర
సాంద్రమదసింధుమంధవిశ్వీంభరాధ
రాయమానభుజాన్భూర్తిరహిఁజెలంగ
వచ్చెఁ బెండ్లికి మత్స్యభూవల్లభుండు॥

246

సీ॥ ఆణిముత్యము కంఠహారంబునొరయుచు

నీలంపుసరిభిణీ నీటుఁజూప

తక్కుసుప్పాణిచౌకట్లనిద్దపుడాలు

మరకతాంగదకాంతు లొరయుచుండ

స్వర్ణభూషణదీప్తి వలెవాలువైచిన

నవరంజిపూసాలు నందగింప

తావిబుగుల్కొను గోవజన్వాజిమై

పూతఁజేటులనెల్లఁ బ్రోదినేయ

చండతరతీవనూర్తాండమండలాంగ

రుచులు కోటిరతటరత్నరుచులు చూప

రులకు నేత్రోత్సవముసేయఁ జెలుపుమీటి

మాగధుఁడువచ్చె నమ్మహామహాముఁజూడ॥

247

ప॥ మఱియుఁ బలాట లాట భోట కరహాట కరాట కొంకణ
 టెంకణ విదేహ పిదర్భ యుగంధర ప్రముఖ నిఖిలవసుంధరామండలా
 ధిపకుమారమండలాఖండలులు సౌందర్యశౌర్యాధిఃకృత రమాకుమూ
 రోమాకుమారులు శంఖభేరీస్మృదంగపటహ కావాళ వేణువీణారవానుకా
 రిమాతంగతురంగ శతాంగవరభటకోలాహలప్రపూరితభూనభోంతరా
 భుజై చనుదెంచి, రిల్లు వైవాహికోల్సివంబునకరుగుదెంచిన పంచ
 ముఖచతుర్ముఖప్రముఖలేఖగణంబులకు నిఖిలభూపతివ్రాతంబులకు
 విడియునట్లుగా వైకుంఠం డచితంబులగువిషదులు గరుడునిచే
 నిరూపించి వారివారి ననర్ఘజాంబూనదాంబరరిత్న భూషణసుగంధ
 కునుమమాలికాదులఁ బరితృప్తులంగావింపుచుండెంత,

క॥ సరసిజసంధనగౌతమ

గురులు వశిష్ఠుండు లగ్న కోవిదమత్తులై

త్వరిత మొనర్పంగంతట

నరుంధతీముఖ్యసతులు హరియనుమతిచే॥

249

క॥ చింతామణిపీఠంబునఁ

గాంతామణినునిచి రుచిరకౌతుకలీలఁ

స్వాంతముల శోభనాక్షత

లంతటఁ దలనునిచి యొసంగి రారతులుతగ్గ॥

250

తే॥ అంగనామణియొక తె సంపంగినూనె

కౌతుకంబునఁ దలయంటఁ గమ్మతాపు

లినువరవర్జినినవమ్మగమవములఁ

గాంతయొక్కర్తు నలుగిడఁ గమలముఖి॥

251

క॥ ఫలపుం జవాదియటకలి

కలకంఠి యొక ర్తొసంగి కవకఘటములఁ

దెలిగొజ్జగిసి రునిచియు

జలజాక్షియొకర్తు సతికి జలకములార్చె॥

252

తే॥ చారుకురులందు బాటుగొజంగిసీటి
తేటబిందువులొప్పారె నూటినపుష
ప్రావృషేణ్యపయోధరపటలగళిత
లలితవర్షాలావళి చెలువుగలిగి॥

253

తే॥ గంధగజయానయొక్క తె కంజనేత్ర
తఘకు నెమ్మేనఁ దడియొత్త జలుగుచీని
చెలువపావడగననయ్యె చెలువుమీతె
పైడితీపకునార్చినపటికనంగ॥

254

ఉ॥ రాజనిభాన్యయో ర్తుదయరాగపుఁజేల కటిసలంబునఁ
రాజతలీలఁగట్టిదనరంగ వివాహమహోత్సవేక్షణే
చ్చాజహదాగమాప్తిగల చక్కనిరంభకు సిగ్గుదోఁతునఁ
చోజ మృదురారంభలఁ దఱోదరి నూటొనరించువైఖరి॥

255

తే॥ ఉదయరాగపువలువ పైఁ గుమరుకొనిన
కంబుకంఠసితంబబింబంబు దనరె
ప్రథమకుథరాగ్రసందీప్తశాలభాను
భానుసంక్రాంతసైకతప్రతిభగలిగి॥

256

ఉ॥ బంగరునాలు కన్నియకుఁ బయ్యెదగావలెకాటువైచె నొ
క్కంగన గబ్బిగుబ్బచను (లకవజక్కవ) వక్త్రపూర్ణసా
రంగధరప్రభాకలితరమ్యదరస్మితసాంద్రచంద్రకా
నంగతి జోడువిచ్చునని చాటొనరించినలీలదోషగర్భ॥

257

ఉ॥ చందనసాంక వాగురుజఃపటలార్చితధూపధూమ మిం
దిందిరవేణిపెన్నెలుల నించి సగన్నిగలొప్పుచువ్విస
త్సందరరేఖ చెన్నెనఁగ నూటిగఁ బాపటదీర్చి బాటుగొ
ప్పందముమీఱఁబెట్టియొకయంగన చుట్టె నుధూకదామము॥

258

తే॥ కన్యకామణికొక సుభ్రకమలనేత్ర
కన్యకస్తురిచే దిలకన్ముదీర్చె

అదియుముఖపూర్ణిమాతుషారాంశుబింబ

మునకు శంబరలాంఛనస్ఫూర్తిచూప

259

తే॥ అంబుజానననేత్రకర్ణాంతములుగ

మంజులాంజనమిడై నొక్కమగువ మరుఁడు

శ్రవణపుటకూపపాతచంచలవిలాస

వీక్షణములకు శృంఖలల్ వేసెననఁగ

260

తే॥ మెలఁత నునుముద్దుచెక్కిల్ల మృగమదమున

మకరికాపత్రములునాసె మగువయొక తె

విరహిజనములపై దండు వెడలఁదలఁచు

దర్పకునిమోలినెత్తిన ధ్వజములనఁగ

261

చ॥ సరసిజగంధియోర్పు సితచందనచర్చయొనర్చునప్పు డా

గురుకుచ కుల్కునిబృరపుగుబ్బలు చూడఁదనర్చి రాజశే

ఖరకరసంగతింజెలఁగుఁ గాంచనగోత్రము మేము రాజశే

ఖరకరరూఢిగాంతుమని గంధవరార్ద్రము లూనెనోయనఁ

262

తే॥ మత్తగజయానపదములు మహిళయొక తె

చిత్తరవుఁ గ్రొత్తలత్తుక హత్తె నింక

నిఖిలభూకాంతసీమంతిసిలలాట

కలితసింధూరరజమిట్లు గప్పుననఁగ

263

ఉ॥ కాంతయొకర్లు కంబునిభకంఠకి వేడ్కనలంకరింప సీ

మంతకలాప మాక్రికసమాజము లొప్పెఁ దదాస్యరోహిణీ

కాంతవిధానయత్న కచకంధర రాజముఁ జేరవచ్చి మా

కాంతునిగావుమంచని తిగ్గఁ(బ్రతిమాలుకొని) రిక్కలోయనఁ

264

చ॥ సురుచిరసవ్యహారమణి శోభితమా నెలవంకబొట్టు నుం

దరి కొకలేమ వెట్టఁ దగెఁ దన్ముఖకోమలపంకజంబుచేఁ

బరిహృతసత్కథార్థమయి పర్వసుధాకరమండలంబు తఁ

మరలఁ బ్రపూర్ణుఁ జేయుమని మైత్రికివచ్చినలీల దోపఁగఁ

265

తే॥ కొమ్మ కొక(కొమ్మ) ముత్యాలకమ్మదోయి

కర్ణములకిడ నొప్పారె గమలశర్పణు

కలితద్వప్తిశరంబుల గలిమిమెఱయ

రమణనిలిపిన శాణచక్రములనంగ

266

ఉ॥ నారియొక్కర్తు పద్మముఖ నానకు రంగుమెఱుంగుముంగ రిం

పారగనిడ్డ ముత్రై మలరారె ముఖేందునిజేరవచ్చి మా

దారనొనంగితివు దయఁ దత్తనుసంభవు నిమ్మటంచు వే

మారు ముఖముఖానిలిచి మానకవేడెడి జీవుడోయన॥ 267

తే॥ దివ్యమణికిలితంబైనతీగె నతికిఁ

దరుణియొక్కతె వెట్టినఁ దనరుచుండె

గంఠమను పోకబోదియఁ గదిసి చుట్టు

కొనితనర్చెడి నును లతకూనయనంగ

268

చ॥ తరుణికిఁ దారహారములు తన్వియొక్కర్తు పొసంగవైవ వి

స్ఫురణఁదనర్చె శంఖ మురుసుందరబంధురకంఠరోజ్యుఁ

స్థిరగతిఁబూనఁ దజ్జరరసీమఁ బ్రభూతములైన మాత్తకికో

త్కరిములు భూరిమైతీతగ దండలఁ బాయకయుండెనోయన॥ 269

తే॥ పద్మరాగపుఁబతకంబు పణఁతియొక్కతె

ముదితపాలిండ్లసందానఁ గుదురుపఱుపఁ

దనరెఁ బూర్వాపరాగమధ్యప్రదేశే

కలితశతప్రమిత్రమండలమనంగ

270

వ॥ మఱియుఁ గొందఁ జిందిందిరకుంతలులు చందనగంధికి రత్న
కంకణంబులు వలయంబు లూర్ధ్వికలు చేకల్లు చిఱుగజ్జెలందియలు బవి
రెలు లోనుగాఁగలుగు భూషణంబులు మనోహరాంగకంబుల నలంక
రించిరిట్లు,

271

తే॥ రమణ సైరంధ్రకాప్రియత్నమునఁ జేసి

నవచతుర్విధశృంగార మవధరించి

జలజపత్రాక్షి మిక్కిలిచెలువొనంగె

నానవట్టిన మన్మథు నూన) మనఁగ

272

చ॥ అమృతగంధ స్త్రీ పంకరుహ మంగన! నీ నగుముద్దుమోముతో
సమలకురాంగఁబూని తగ సామ్యముగాక పరస్పరోగ్రవై
రములఁజేరింగి రోలి నిది రమ్యముగానరివచ్చునంచుఁ బ
ద్మముఖయొక్కర్తు నిల్వై బ్రమదస్థితి ముందట మించుటద్దముక
తే॥ అద్దమీక్షించి పెద్దముత్తైదువలకు

సరవిఁ గేల్మోడ్చి ముత్యాలచపి కెలోన

పైడిముక్కాల్లిపీరిపైఁ బరఁగుచుండె

దమ్మిపూగదైపైఁ గల్మికోమ్మయనఁగ

274

వ॥ అట శంతినుండును బంధుమిత్రసామంతసచివాదులతో

హితవిరోధంబులఁ బ్రొద్దుపుచ్చుచుండె, సైరంధ్రకాజనంబులు,

తే॥ మొలకనప్పులు మోములఁ దళుకుఁజూపఁ

గలకిచూపులు మరు నంపగముల గదుమఁ

గులుకుపాలిండ్లఁ బయ్యెదల్ చెలుపుమీఱ

రత్న పీఠంబుఁ బెట్టి భూరమణు నునిచి

276

చ॥ కరమణికంకణధ్వనులు ఘల్లునఁమ్రోయఁగఁ దారహరముల్

గురుకుచమధ్యభాగమునగొబ్బునఁబేరినిసల్ప వేశి బల్.

పిరుదుపయ్య నటింప జిగిలేనడు మల్లలనాడ రాజశే

ఖరునకుఁ గాంతయొక్కతె సుగంధపునూనె తలంపె వేడుక 277

కి॥ రాజముఖయోర్తుపావలు! రాజేంద్రశిరఃకిరీటరత్నద్యుతిసి

రాజితవిభ్రాజితపద! రాజీవములందుదొడఁగె రాత్రిలకునకు 278

కి॥ గంధగజగమనయొక్కతె

గంధామలకంబువెట్టె ఖంజనమదపు

ష్పంధయకంధరబాంధన

బంధురరుచి నెప్పునెఱులఁ బ్రభుచందునకు 279

గ్రానవచా

తే॥ కామినీజనమృగుహస్తకమలపూర్ణ
కనకకలశమువీక్షింపఁ దనరెనపుడు
తత్కుచస్ఫూర్తిగాంచి సాధ్వసముఁబొంది
దాసిగతి నీరుమోచువిధంబుగలిగి

280

తే॥ చంద్రకాంతపుగిండలఁ జంద్రముఖులు
లలితకంఠాదకంబులు చెలఁగియొసఁగ
నందుకొనియోర్తు మదరాజహంసగమన
న్నానమాడించె శంతనుత్సాహముణికి

281

సీ॥ తడియొత్తె నొక్కచుందరగాత్రి చంద్రునికా
ధాశధభ్యోరుదుకూలమునను
పట్టనిచ్చెనెక్కరై గంధసంధురయాన
సన్నంపుసాన్నంపు వన్నెవలున
సిగ్గువైచెనేలులు రాజవాక్కియొక్కతె
సంపంగిక్రొవ్విరి సరులుదాసులు
తలకంబు నుడుటిపైఁ దీర్చెనెక్కతెల్లస్వి
బుగబుగవాసించు మృగమదమున
కలపమలఁదెను నెమ్మేసఁ గలికియొకతె
కప్పురపుసురిటి కాంత యొక్కర్తు విసరె
నిలువుటద్దంబు చలియోర్తు నిలిపెనెదుట
చంద్రకులవార్ధిపూర్ణమాచంద్రునకును

282

ప॥ మఱియు నెక్కబొబ్బోష్ఠి బాంబూనదాంబరం బభినవాం
బురుహంబకునకు వాటంబుగా వలెవాటువైచె, నొక్కబోటి రాజశత
కోటిధరు శిరోభాగంబున రత్నహాటకనంఘటితకోటిరంబు పొందువ
లెచె, నొక్కండజయూన భూమండలాఖండలకుమారమండలప్రకాండు
కర్ణంబుల మాణిక్యకుండలంబులు పొసఁగించె, నెక్కకలకంఠకంతి
యకుంతితశౌర్యకంఠీరపుటల న నాణిముత్తంపుఁ గంఠమాలికలు

గీలుకొలిపె, నెక్కరజనీకరముఖ భూభుజ భుజంబుల మరకతస్సీతంబు
 లగు భుజకీర్తు లలవరించె, నెక్కసుందరి సుందరీకందర్పు సందిటఁ గుం
 దనంపుఁ బామెతులుగట్టె, నెక్కపంకజాక్షి ప్రభుశె శాంకుహస్తంబుల
 రత్నకంకణంబు లలంకరించె, నొక్కశుభాంగి వరపుంగవు కరాంకురుల
 జాతువాబంగరు ముద్దుటుంగరింబులు దొడిగె, నెక్కవధూటి హట
 కాచలధైర్య కఠినలంబున హటక సూత్రంబు ధరిం(ఎ జేసె,)మఱియు
 గొందఁ జూచిందిరి వేణులు పద్మరాగపతకంబులు నిలహరింబులు లోను
 గాఁగల భూషణంబు లఖలాంగకంబుల శ్రృంగాలించి, రిల్లు సకలాలం
 కారమనోహరాకారుఁడైయుండె నప్పుడు,

283

క॥ ధళధళినిజకటాక్షో

జ్వలరోచులు దీపికావిశాలద్యతులుః

జేటిమిగొనఁ గొందఁజూసఁగిరి

నెలఁతలు మాణిక్యచిత్రనిరాజనముల్

284

క॥ అంతట శంతనువసుధా! కాంతుని రాజప్రప్తకాశగౌరవము త్రిపా

త్రకాంతమతిఁగొంచినంజ్ఞ! కాంతుఁడుచనినట్లుచరిమకంఘ్రుండె॥

కం॥ శంతనునృపచూడామణి

కాంతామశ్మయైన గంగగళిమునఁ బ్రమద

స్వాతిమునఁగట్టు బంగరు

కాంతులలరు తాళిబొట్టుగతి శశి సౌడము॥

286

న॥ అమృత॥

287

మ॥ సుమాహూతంబదె దగ్గఱించెనని యచ్చ 'ప్రంబంబు శ్రీ

రమణీవల్లభునాజుచే నల సుపర్వస్వామి దిక్పాలన

ర్గము నల్వంకలఁగొల్వఁ గిన్నరమరుద్గంధర్వవిద్యాధర

ప్రేమదామంగళిచారుగానములు పైఁపైఁగ్రమ్మఁగానేగి భూ

పమణింగంచి సమగ్రకౌతుకమునం బ్రాగ్ధంతినెక్కిం చొగి॥ 288

న॥ రాజమార్గంబునం దోడ్కొనివచ్చునప్పుడు.

క॥ పారవధూరత్నంబులు

చారుసుధాధివళిహీరసౌధాగ్రములన్

గూరిమి గుంపులుగూడుక

తొరమణుంగాంచి పలుక సాగిరి తమతోన్॥

౬౯౮

సీ॥ ఇతఁడట నాసత్యరతికాంతశశిపాత్ర

నురుచిరలావణ్యసుందరుండు

ఇతఁడట కల్పకక్షీతిజచింతారత్న

రాతౌదార్య ధురంధరుండు

ఇతఁడట హిమవన్తహేధరాష్ట్రపదా

హర్యవ్యభిర్యైర్యైర్యశాలి

ఇతఁడట విద్వద్బ్రాహ్మణభువనందోహ

మాకందవాటికా మాధిపుండు

ఇతఁడట క్షీరసేహరహీరహరి

సారఘన సారమందారశంకరగిరి

రాజకరిరాజహరి రాజరాజకిరణ

ఘనయశశిపాత్ర శాంతనుతొడమాళి॥

౬౯౯

సీ॥ ఎవ్వసిపొక్కిటియిందిరాగృహసీమఁ

గడుపుబొక్కనపుబిడ్డఁడు జనించె

ఎవ్వసికన్నులై యింపొందుదురు జగ

ద్భంధుండు రోహిణీప్రణవాధుఁ

డెవ్వసియురిమందు నేప్రాద్దుఁ బాయక

లిబ్బిగుబ్బెతో బాలలీలఁదనరు

ఎవ్వసిమిత్రుడై యెసఁగుముగ్ధుండు భా

నధకోటిరుండౌ నగనివాసి

సకలగీర్వాణపరి వృథమకుటలుచిత

పద్మరాగ ప్రభాథౌతపాదుఁడెవ్వఁ

డట్టిశౌరికి నల్లుడై యలరంగలు

నలు యితనిభాగ్య మెన్నఁగా నాశరంబై

291

క॥ వలరాజు రూపసంపద

నలరాజు కళాతిశయత నతులప్రభుతఁ

నలరాజు ధృతిని మలరా

జలరాజులనెల్ల నితని కెనయఁగ నగునే

292

ఉ॥ చక్కనివారిలో మిగులఁజక్కనివాఁడు కదమ్మబాపురే!

ఎక్కడ నేర్చెనోనలువ యీతని చారునిలాసమూర్తి యీ

చక్కెరమోవి యీవలపుజవ్వన మీకశ యీయొయూర ను

మ్మక్క రచింప నీనృపతి హల్లకబాణుని బోడుగూఁటి శా

నక్కునఁ జేర్వఁగాఁగలుగు నంగనవేమిని భోగభాగ్యముల్ 293

చ॥ సరసర యక్షికింపురు నాగనభశ్చరసిద్ధపాధ్యకి

న్మరవరచారణ ముఖనవ్యకి శాపిపూర్ణ నన్యకా

నిరుపమవైభవ స్రాల్లసిత శిర్మలచిత్తవిసూపతానుముల్

గఁగఁగవె విని నద్దణసి కాయవిరాజితసాంద్రచంద్రిక 294

294

వ॥ అని బహుప్రకారంబుల వర్ణింపుచుండఁ బ్రబలంబమాన
స్వచ్ఛతరచ్ఛాయాభిముక్తముక్తాఫలగురుచ్ఛవిచిత్రసితచ్ఛత్రసందోహ
మాకాశంబు నిరవకాశంబుగావించు నుభయపార్శ్వసమూయూతభూతల
సంక్రందననందనబృంద నవీనకోటిరకోటికుటీరఘటిత మాణిక్యమ
యాఖిసంఘంబులు నడదివియ్యలై యొప్పుమెఱయ సంతరాంతరంబులు
మెండుకొని దండలాస్యంబుగావించు రంభాద్యస్పరికుంభీకుంభ స్తనీమ
ణిసకరమణిరమణీయతపసియచరిణ మండీరపుంజమంజులు లలాఘోషం
బులు పుఖానుపుంఖశంఖ భేరీమృదంగ నేణవీణాది వివిధపౌద్యవాద్య
నిరవద్యనాదంబులు నగుంధతీప్రమాఖి పుణ్యపురంధ్రీరత్నంబులుపాడు
లక్ష్మీనా గాయతోమామ హేశ్వర వై వాహికలక్షణాంకితంబులగుధవళం
బుల మధుర రావంబులు శతమఖప్రముఖనిఖిలబహిర్ముఖకంఠావలంబి

పారిజాతప్రనూనదామస్తామూభిరామపరిమపళిలుబ్ధ రంగద్భృంగవంగీ
తకూజతంబులు నచ్చటచ్చట సందసులఁబావు వేత్రధరుల సాహెబాని
నాదంబులు కోలాహలంబై దశదిగ్విటంకింబుల మూర్ఖోరయంజేయఁ
గలధౌతసౌధయాసంబులనుండి సుధామధురాధరలు శుక్తిజాతలాజా
క్షతప్రనూనంబులు సేనలుచల్లమంద మందగమనంబున సుధాంభోధిరా
ద్గంధసింధురరాజంబుపై రాజగృహద్వారంబుఁ జేరవచ్చె నంత, 295

శే॥ హరి యెదుర్కొని ప్రాగ్దంతినవతరించి

వందన మొనర్చుపతికి దీవనలొసంగి

నోడుకొనిపోవ మంతులు దొరలు ముధులు

బంధుకోటియు వెంబడి బలసిరాఁగ

296

వ॥ భూసురభాసురాశీర్వాదనాదంబులు రోదసినిండ నభ్యంత
రమందిరంబునకరుగునప్పు డప్పురుహూతసన్నిభుం డెడనెడ విప్ర పుణ్య
పురంధ్రీరత్నంబులొసంగు కర్పూరసీరాజనంబు లాదరిపురుఁ దోరణ
స్తంభా మాన రంభాద్రుమపత్రచిత్రతాలవృంతాశుగాంకురంబుల
నలకలుచలింఁ గయ్యోతరద్వారప్రదేశంబుల మంగళార్థంబుగానిలి
పిన పూర్ణ శాతకుంభకుంభప్రముఖపదార్థంబులు వీక్షింపుచు నల్లనల్లన
నడచి విబుధపరంపరాపరి వేష్టితంబయ్యును విబుధపరంపరాపరి వేష్టితంబై
సరస్వతీమనోహరాలంకృతంబయ్యును సరస్వతీమనోహరాలంకృతంబై
వివాహశుభలక్షణలక్షితంబయ్యును వివాహశుభలక్షణలక్షితంబై సర్వ
మంగళాభంగశృంగారవిలసితంబయ్యును సర్వమంగళాభంగశృంగార
విలసితంబై యొప్పుకల్యాణగృహంబుసాత్తెంచె నంత॥ 297

శం॥ పేగంట్రాండులుకొందఱుఁగారికల్యాణములు పికస్వరమధురో

దారగతులెసఁగఁ బాడుచుఁగూరిమిఁడెందములమీఱఁ గొని తేరంగఁ

సీ॥ మందహాసాపాంగమహితద్యుతుల్ మారు

చందహాసద్యుతుల్ చౌకసేయ

సుకుమారతరదేహసుగుదిరామోదంబు

పద్మసారభలక్ష్మీ బరిహరింప

సమవీనవత్తోజరమణీయవిభవంబు

భద్రదేభకుంభసంపద నదల్ప

మందయానవిలాసమహిమానుభావంబు

మందమరాళంబు గ్రంథుకొ నఁగ

ఘనతులాకోటి మణికోటి ఘటికోటకమ్ర

కనకకాంచీలతాలంబి ఘంటికొ ఘ

కలరవమ్ములు కోయిలగహ్వర బిలున

వెలది యే తెంచె గలా వ్రావేదికలకు.

299

న॥ అప్పుడు,

300

సీ॥ బాలాశిరోమణి ఫలపట్టికగాంగి

నగమయె

ప్రకృతతచే జగద్రేఖ

తొయ్యలి నిద్దంపుదొడల

సుజగితాంచి

యా

మలపడియె నయ్యారె రంభ

కంజాతప్రతాపి కలిక

మాపులుగాంచి

మోహనాంగి మ

తృణధైర్యవృత్తిచే దెరలె హరిణి

నోజమూర్తి సంపదగాంచి

యతలేక లోలోన గరగె హేమ

తేజవ పదములుగాంచి రాగరసమగ్న

యయ్యె బద్ధిని, కొమ్మ నఖిలగాంచి

తలకితావెల్లె నెయుండె దార, వెలది

ముక్కుగాంచి తిలో తమ తెక్కణంగె.

301

చ॥ 7

కలజనంబు దంపతుల చారుకళావిభవాబుచూడ నం

బకయగళంబు చాలదని భాసురవైఖరి నెన్నుచుండె, రెం

డాకటియు నాల్గునాల్గుకనులొప్పెడివేల్పులు వేయికన్ను లం

గ కనుమఁగల్గుప్రౌఢ యిఁకఁ గన్నులుగావలె వేయి రెండువే
లకుటిలలీలనంచుఁ గొనియాడుచునుండిరి వారి నయ్యెడన్. 302

కం॥ మధురిపుఁజొసఁగ భుజించెను
మధుపర్కము రాకుమారమన్మధుఁ, డదియే
మధుమధనకన్య కాధర
మధురసుధాపానలీలమతి యలరింపన్. 303

కం॥ అంతకుమున్నే కొందఱు
కాంతలు దంపతులనడుమఁ గరకంకణముల్
కాంతగత్తిమోయఁ దెర యు
త్యంతామోదానుయ్యక్తి నమరించిరొగిన్. 304

తే॥ నుందరీమణి నిడువాలుచూపులపును
తెరకు నెగ్గబాకి బాపురే! యొఱుపుమీతె
నదమలామృతవాహిని తెదురులెక్కు-
కొదమ బేడినమగమీల పదపులనఁగ. 305

తే॥ అట్టియెడ రింగుబంగరుమెట్టులబల
పుట్టికలు కన్యకామణి భూషమణిని
గదియఁజేసిరికొందఱుగరిత లతుల
భూరితౌ హృద్యశాద్యము లోర్చుకలఁగ. 306

క॥ తెఱవతైరవంచిన నా
గరిత మొగంబపుడు పతికిఁ గానంబడియెన్
శరద్రభముఁబాసి ఘన
స్ఫురణం జెన్నొందు పూర్ణసోమునిభాతిన్ ॥ 307

తే॥ జవ్వనికిఁ గానంబడెఁ బతి నవ్వుమోము
గొప్పకన్నులు సీలంపుఁగప్పగుప్ప
మొలకనూనూగుమీసము ల్లరికుమేను
వెడఁదయురమును సింగమ్మనడఁచుకొను॥ 308

శా॥ శారీ వాగ్మణీ శీచీప్రముఖ రాకాచంద్రబింబాననా
స్సారాధారక రాగపల్లవలసత్సంస్పర్శ మొందించి య
ప్సారోహిత్యధురంధరుం డొనంగ భూపాలుండుగావించె బెం
పార్వ మంగళనూత్రబంధనము కన్యాకంఠదేశంబునన్ ॥ 309

చ॥ వారిహయదొట్టిదిక్పతులు నవ్వరస బ్రుషిపుంగవు ల్మనో
హరతరలీలగల్గెనగ నైదువ లోరలనిల్చి చేతులన్
సిరుపమశు క్షిజాతములునించినపశ్చేములన్ వహించి హే
చ్చరికలొనర్ప గంగయును శంతనుడుం దలబ్రా బ్రయంబునన్
శిరసులనుంచి రొండొరులు సిగ్గున నవ్వులు లోనగ్రహ్యులన్ ॥ 310

తే॥ చెలువ కేశావతీర్ణవిశిష్టమాక్తి
కావళినిజూడనుప్పారె నహహ! యపుడు
లలితబాలెందురేఖ నొందలధరించి
యలరుచున్నట్టి సర్వమంగళయనంగ ॥ 311

మ॥ ధరణీనాయకుండొప్పె మహావివరముక్తారత్నముల్పాస పు
ష్కరగంగాలహరీవళక్షుకరాజస్త్రీజటామండలాం
తరి సంధ్యాసమయోత్కటస్ఫుటనటత్సంరంధ కేళీవిలా
స రసప్రాంచిత పంచబాణహర చంచల్లీల చూపట్టగన్ ॥ 312

క॥ అంతట నెలతలు స్వాహా! కాంతాధిపుడెచ్చిపెట్టి కాంతాపతులన్
జింతామణిపీరింబున! సంతసముననునుప వారు సముచితలీలన్ ॥ 313

తే॥ భాసురపలాశి నవ శిమిపల్లవాగ్ర
రమ్యగోఘృతధౌరాపరింపరాహు
తులు హుతాశనునందుఁ బ్రస్తూయమాస
వేదవిదితక్రియామాధి వ్రేల్చిరపుడు. 314

క॥ రాజీవపత్రలోచన! లాజలుదోయిటను జేర్ప లాలితఘనకీ
లాజాలాభ్యంతరమున! రాజదగ్ధి వ్రేల్చిరపుడు రహిగన్పట్టన్ 315

వ॥ ఆయ్యెడ, 316

తె॥ హూమధూమంబు పైగప్ప హేమగ్రాత

స్వచ్ఛశుభ్రతరచ్ఛవిగుచ్ఛరుచిర

తరశరద్ధ సమండలాంతరమునందు

మెఱయుచుండెడిలేతీగె మెఱవుబోలె॥

317

క॥ అమరేంద్రనిభుఁడుమనమునఁ

బ్రమదంబిగురొత్తఁ బాణిపద్మముచేతఁ

గమలదరేక్షణమృదువద

కమలాగ్రంబపున నన్నెకలు ముట్టించె॥

318

క॥ కలకలనవ్వుచు నొక్కతె

కలకంఠి నృపాలతిలకకాంతాచేలాం

చలములు ముడియొనరిచె, నొక

చెలువ కరగ్రవాణలీలఁ జెలంగఁజేసె॥

319

క॥ పవనాప్తునకుఁ బ్రదక్షిణ

మవిరళగతిఁజేసి మానసార్చితలక్ష్మీ

ధవు నిష్కలుషయశోభిత

ధవు ధ్రువు నుడువీధిఁ గసిరి పతియుఁ సతియు॥

320

వ॥ తదనంతరంబ,

321

సీ॥ పరిణయాగత యుష్మిప్రవరులైన యరుంధ

తికి నశిష్ఠరికే ధృతిని మొక్కి

సకలసరిచ్ఛయజనసేవ్య రత్నాక

రాధినాథునకు సాష్టాంగమొసఁగి

ఆదిమదంపతులైయొప్పు సార్వభీ

శశివతంసులకు హస్తములుమోడ్చి

త్రిభువననిర్మాణదీక్షాచగాధార

భాషాబ్జులకును నదృక్కినరంగి

మఱియుఁ దక్కినదేవతామానులకును
దండములువెట్టి తత్కర కాండజాభి
మృత్రితాక్షత లెంతయు మాళిఁదాల్చి
రింబుకాక్షియుఁ జంద్రవంశాధిపతియు.

322

చ॥ సురతరుసంభవంబులగు సుందరదివ్యమణివిభూషణో
త్కరములు చారుచిత్రమృదుకాంచనవస్త్రుచయంబు ప్రోల్లస
త్పరిమళభూరివస్తువులు భాసురకౌతుక మావహిల్లఁగా
వారి చదివిం చె దంపతుల కప్పు న చిత్రశిఖండివుత్రుచేర్.

323

క॥ బలభిన్నణివరముక్తా
ఫలచింతారత్న వజ్రజ్జ్వలంశుకము
లలసిధిపతి గౌతముచే
సలలితముగమిధునమానకుఁ జదివించె దగ్గ.

324

క॥ బంధుసమూహంబంతటఁ గంధర వేణికిని బతికిఁ గౌశేయన్త
గృంధురమణిభూషాదులు కంధిగ భీరితనానం గె గానుకలుతగ్గ.

325

సీ॥ శిరద్రభ్రమనసార చంద్రచంద్రికలతోఁ
గలకలనగు మేని కాంతిదనరి

కల్పాణమంభాద్రికటక భాగప్రతి

ఘోషితహేషావి శేషమెసఁగి

కాద్రవేయాశన గంధవాహమనప్ర

భాసురి వేగనంపదఁజెలంగి

చక్రవాళావృత సర్వసర్వసహ

చక్రవిల్లాలహాసంబుగలిగి

హరిహరిద్వోటవరహరిస్ఫురణదెగడి

హరికల్కవృతారవిహారవేళ

తన్నుజవమునఁబూను గాంధర్వతిలక

మల్లునకుఁజూపి శ్రీరమావల్లభుండు॥

326

క॥ “రజనీచరుకులపావన!

నిజమీవాహవతంసనిపుణతగులభూ

భుజనకు సమస్తధాతీ

విజయము దుర్లభమే యాత్మ వీక్షింపంగ॥

327

వ॥ దీనిఁబరిగ్రహింపు” మనిపలికి॥

328

సీ॥ మేదురద్వాదశద్వాదశత్కాంశభా

సురమణిశోభాభిశోభితంబు

తపనీయధారుణీధరరోహణాచల

ప్రతిమానబహుదైర్యభాసితంబు

కలహంసనంకాశకమసియకంభాణ

రత్నసహస్ర విరాజితంబు

గాంగేయఘంట కాఘణఘణిహృద్యాణ

సంపూరితాశాంతసంచయంబు

సరిసమందారమాలికాజాలకాత్రి

సౌరభాగతప్తస్పటిప్సంకులంబు

మయవినిర్మితమైన విమానమొకటి

మాధిపుడుచూపి కూర్చి జామాతకనియె॥

329

సీ॥ “చిరతరఘనహిమ శ్రీమీఱఁగాఁ జేయు

విలసిల్లునై శాఖవేళలందు

ఉష్ణసంపదఁజేయు నుష్ణాగమముమాడ్కి

సలరారుచున్న శీతర్తువందు

గగనగంగా తరంగప్రాంగణంబుల

ఖచరయీనంబులఁ గలసిమెలఁగు

అశ్రాంతకేళీవిహారపరిశ్రమా

హరినిద్రాత్పష్ట లణఁగఁజేయు

అమలినై తద్విమానమాహత్యమెన్న
బహుళచిత్రంబు, మత్తనూభవయు నీవు
మించి యందధిరూఢులై మెలగునపుడు
తేటపడఁజేయు నన్నియుఁ దీసికొమ్ము॥

330

వ॥ అనిపల్కి యమ్మహాసీయదివ్యవిమానం బొసంగి॥

క॥ మందారకల్పితరుహరిచందనమలతోడ జలధి జన్మించిన యీ
(నందినిధేనువు భూభృ)ద్భ్రందారికపతికేజూపి శ్రీహరిపలికె॥ 331

తే॥ “కామగామినియిది భనద్దామసేను
నృపతిమదనుజ్ఞ తప్పకనిల్చి త్వత్కృ
తార్థ్యంబులు సాఫల్యమందఁజేయు
సీప్సితార్థంబులొనఁగూర్చు నెవ్వియెన॥

న॥ గీబిండ్లకొ”మ్మనియెసంగినుజీయు విశ్వకర్మనిర్మితంబులగు
కలధాతగాంగేయతల్పాసనభోజనభాజనకేళికా ఛోలికాపీఠికాపటికాక
రండ భృంగారుప్రముఖధామోఽకరిణంబులును జంతారత్నపుష్పరా
గాబ్జరాగాద్యనర్ఘ్యరత్నకీలితవలయంకలై కా నల్లంగునీయకతులాకో
టితాటంక కాంచీకంఠికాదివిభూషణంబులును గురింగమదకుంకుమాగ
రుఘనసారపటీరసముదయోదయభాస్కర ప్రముఖసమస్తనిస్తులపరిమ
ళపస్తువిస్తారంబులును శరచ్చంద్రచంద్రికాధవళచిత్రకంచుకదుకూలాం
బరసగచయంబులును గూతునకొనంగి యిట్లనియె॥

333

సీ॥ “బాలాశిరోమణి! పారిజాతాపసీ

జాతంబు మదనుజ్ఞ స్వర్గభువన
మవతరించి భవద్విహారిశృంగార వ
నాతరంబునని ల్పనంతరంబు
రసరసాన్నములు వస్త్రవిభూషణములు
గామించునవియెల్ల గలుగఁజేయు

పతికినీ కత్యంతభావానురాగంబు

చందించు, బడలిక లేరనీదు

కోవి క్రొమ్మావి సంపెంగ గోగువిరులు

పూయనేప్రాద్దు దోహదస్సూతిఁ నీవు

కదియ, తద్ద్రుమకుసుమము లైశికములఁ

దాల్చి సౌఖ్యముఁజెందుడే ధవుఁడు నీవు”।

334

మ॥ అనిపలికి మఱియు ముద్దుపట్టికిం గొన్ని బుద్ధులుసెప్పి పృ
యాణంబుచేసి వాణీశ్వర గౌరీశ్వర సురేశ్వర రత్నాకరేశ్వర ప్రము
ఖుల నుచితసత్కారంబుల మన్నించి వీడ్కొలుపువాడై యుండ నంగఁ
జతుర్ముఖ పంచముఖుల్లనిరి॥

335

మ॥ “అరుకా తెల్లనిదీవి - వి ఫణిశయ్యక య్రిరమాదేవితో

విరజానామరంగిణీపటురటద్వీచీమతల్లిల

త్పరసీజోత్పలగంధబంధురపరిశ్రాంతిఁ విసోదించుచో

వలిగాడ్చుల్పయిఁగ్రమ్మఁ గ్రిడలొనరింపం గంకు మొప్పక నినుక 336

సీ॥ బాహ్యంతరేంద్రియ పరిణామములుమాన్చి

పద్మాసనస్థితిఁ బరిభవిల్లి

పవనుని బశ్చిమపథమున నెందించు

కుండలిశక్తి మేల్కొనఁగఁజేసి

లలిఁ జంద్రమండల లలదఖండామృత

బిందుధారావాప్తిఁ బ్రీతినొంది

పూర్ణమాదృప్తిచే భూమధ్యశృంగాట

కంబునఁ జిత్తంబు గదలనీక

లీలను లలాటచంద్రికాజాలమందు

సచ్చిదానందమయుడవై చాల నెసఁగు

నట్టి యోగ్రీంద్రు నారాయణాఖ్యునిన్ను

బనరికాననిగాంతుము భద్రమొంద॥

337

వ॥ అట్టిపిన్ను జగద్గురు ననాదిపురుషు సనన్యసామాన్యప్రభా
వోదయు నవాన్మనసగోచరు నద్వితీయు నేమును గూడిన భువనత్ర
యచానులును ములభంబుగా సందర్శించి సంభాషణ సంశ్రవణ విలా
సంబు లొందంగంటిమి, కృతార్థులమైతి” మనిపలికి శంతనునిజూచి
యిట్లనిరి॥ 338

ఉ॥ “శంతనుసార్వభౌమ! స్పృశసత్తమ! నీదపుభాగ్యమెన్న న
త్యంతము, శ్రీరమాధిపతి యల్లుడటాముఁ బ్రసాదభాసిత
స్వాంతముతోఁ గనుఁగొనఁజాలితీ వ్రాలితీ కీర్తిక వల్లికా
శాంతనమ శ్రీతాఖిలదిశాతలయాతుఁడై నై మహాహ్నుతిఁ” 339

వ॥ అనిపలికి యాశీర్వదించి వీడ్కొని వారిచేత నామంత్రణం
బువడసి స్వేచ్ఛంజగరి, వారియును దత్తుటభేదనంబు జామాతృభుజాదం
డపరిపాలితంబుగావించి సురేశ్వరి రత్నాకరేశ్వరులఁ దక్కిన సురగ
రుడగుంధర్వసిద్ధధిద్యాధరుల విడ్కొల్పితానును వైకుంఠధామంబుప్రవేశిం
చె, నటశంతనుండును సామంతసచివపురోహిత బాంధవవరూఢునిసమే
తుండై వధూమణిగొడ్కొని చనిచని యుండిట॥ 340

సీ॥ గురుమాత్తకోదారతర రంగవల్లికా
సంగతప్రతిగృహప్రాంగణంబు

గారుడోపల లసత్త్రోరణబద్ధాఠి
సుందరి ద్వారాభిశోభితంబు

కర్పూరిచందనాగరుధూపధూమసం

వాసితప్రసాదభాసురంబు

భూరికావాళశింఖ భేరీమృదంగాది

మంగళారావ సమన్వితంబు

ఘనచతుర్విధ శృంగారకలితలలిత

సుందరీజనబృంద సుస్తాయమాన

చారుఘంటాపథంబు భూజానియెడుట

కనుగొనియె నిజమగునట్టి గజపురంబు॥

క॥ శుభలగ్నమున మఘనాన్ని భుజుగు భూజానిబంధునికరముమృత
 ల్పృభువుల్లులుదిక్కులగా విభవ్రాన్నతిగేహమునబ్రవేశించెదగఁ
 ప॥ ఇట్లుగృహప్రవేశముగావించి గృహదేవతారాధనంబొనర్చి
 జనయ్యితక సమస్కరించి దీవనలుగైకొని బంధుమిత్రామాత్యాదుల స
 మాచితసత్తారాబుల సంభావించి యంత నొక్కశుభదినంబున॥ 343
 సీ॥ మణిమంటవంబున మదకీరళారికి

ల్లుమ్మస్తుశాస్త్రార్థహాలువచింప
 నిద్దంపుబంగు ముద్దుకీల్బామ్మలు
 సరిసలీలల బనుల్పగఘటింప
 గంధవాహవిశేషగుతులమించి వింగిచి

తత్తులును రాగపదతులువలుక
 వజ్రమయస్తంభ పరమయూళిచ్చట
 త్రేబగ లక్ష్మద్రచంద్రికలసేన
 పద్మరాగవిత్తకాబజమణికుట్టి
 మేంద్రనీలకవాటక శ్రీవిలాస
 సుందరంబైన కేళికామందిరంబు
 కదియనేతెంచె శతమత్సవగుం॥

344

క॥ ఒకచోకినలమంచం (బొకచోదోసు తెరమంచమయ్యలమంచం)
 బొకచోజప్పరమంచం బొకచోనెప్పరిమిగులన అపు (వహింపఁ)
 సీ॥ దాసకన్యాగ సౌందర్యసంపదగాంచి
 మరులుచెందిన పరాశరునివిధము
 దారుకావని మానిదారలచే త్తము
 ల్లరంగంగజేయు శంకరుసజ్గు
 గౌతమపత్నితోఁగలయుటకైచాలఁ
 దమక మొందిన పురందరునిసాబగు
 గురుభార్యతగుకు చెక్కులఁ గమ్మకస్తూరి
 శతకల్పనముసేయు చంద్రునివి

అల్ల రేపల్లె గొల్లయిల్లాడ నతుల
చతురచౌశీతిబంధవగతుల రతుల
దేల్పుచుండెడిగోపాలదేవుచర్య
యమరఁ జిత్రించినట్టి కుడ్యములఁగాంచి
ప్రమద మొగుచునుండెను బ్రబలుడఁగును॥

346

సీ॥ పగడపుఁదరికొల్లు నిగ రాలమగరాల
పట్టెలు చీసిచూచుబట్టపట్ట
చొక్కపుటల్లిక నుందరిచిత్రవ
స్త్రావృతంబైనట్టి హంస కూలి
యన నెప్పుపాన్పునఁ దన రారనించిన
రానిలు చెంగల్వరానివిరులు
గనుపట్టి పైసొప్పు నునుచల్వవలిపెగాలు
పచ్చాకునించిన పరిమళించు
తలగడయు జాళువాజలతాగు శెరయు
మించి రనుణీయమైనట్టి మంచముపలు
రాజచంద్రుఁడపవనిప రాజవదన
లంగనామఁగి బలికడ కనుపఁదలంచి॥

347

వ॥ కలువలచెలిమికానిం గలకలవగు ముద్దు మొగంబున మొల
కనవ్వుమెఱుంగువెట్టు గంగగదిసి యిట్లనిరి,
తే॥ “కన్నె! యిన్నాళ్లు పతిసమాగమము మదిసి
గాంక్షిణము నేతు, విదెసికుఁగలిగెనింక
రాత్రిఁబగలును నురతత్పత్రిములఁజొక్కి
మగఁపనీవును నుఖిలీల నగడరమ్మ॥

349

సీ॥ కమలాయతాక్షిని కాతన్యవక్షోజ
పర్వతంబు బురంబుపైఘటించి
తీయనికమ్మొవి తేటతేనియలెల్ల
గురుతరవిస్ఫూతిఁ గొల్లలాడి

అతులితనవనఖరాయతాంకములను

బంధురక్షతమలపాలుచేసి

బాహుళపాశంబుల బంధించి సద్గ్రాధ

బహుళకర్దముమునఁ బరంగద్రోచి

“ఎరితచేసినవారికి నంతకాదె”

యనెడువాక్యంబు ధర నిజమైయెసంగఁ

బెలుచ వలపించి వెతలనుబెట్టినట్టి

ప్రాణనాయకుఁ దగ భంగపఱుపవమ్మ॥

350

తే॥ సర్వసర్వంసహానాధసంచయంబుల

భగడనక్షోణులను గ్రింగఁపఱచునట్టి

శీవితేసుని బైకొని చిత్తమలర

బాల! పూభావరతిఁ గ్రింగుపఱుపవమ్మ॥

351

వ॥ అని మేలంపుమాటల గోలాక్షికిఁ గొంతప్రాధ్న ప్రయంబు
గఱపి మఱియునిట్లనిరి॥

352

సీ॥ “చంద్రాన్య! యిప్పుడె చక్కెరఁ (బెట్టి రా)

చిలుకకుఁ బద్యము లెప్పవలెనె

విమలాంగి! యిప్పుడె వీణియధరియించి

సరిసరాగంబు లేర్పఱుపవలెనె

ఎలనాగ! యిప్పుడె కలికి గాయాచకు

నేర్చుమీఱఁగ నడల్పేర్పవలెనె

మానిని ! యిప్పుడె మధుగోక్తులొనఁగూర్చి

చిత్రశివిత్యంబు చెప్పవలెనె

శీవితేసుండు పడకియై జేరవచ్చి

మృదులపర్యంకమందున నెదురుసూడ

జాగుచేసెదనమ్మ లేజవ్వనంపు

సుందరులఁగంటి మిటులెందుఁ జూడమమ్మ॥

353

వ॥ అనిపలికి

354

తే॥ శ్రోతృ శ్రోతాదుచును జెలు వ్తోడి తేగ

కన్యకామణి మందాక్ష కలితలీల

మెల్లమెల్లన నడుచుచు మిగులనప్పు

డలసగామినియనుట దృశ్యంబు చేసి॥

315

క॥ లలిత మణిపంజరమునకు

జెలువమరగజొచ్చు చిలుక చేడియలీల

తలవంచి సిగ్గుజొలెల

జలజాయత నేత్రీ కేళిసదనమునొచ్చె॥

356

వ॥ అవును

తే॥ మరిటి తెచ్చెదననియోతు జాణిగె, గిండి

మఱచినచ్చితినినియోతుజాణిగె, మిగులు

టద్దమిదె జెత్తుననుచునో ర్కగ, చెలియ

లందఱిటు లేనినెడముల నగుగులుయును॥

358

ఉ॥ చక్కెరబొమ్మ గాంచి మనస్కంధమనొనాను లుప్పటిల్లగా

జక్కెరవింటివాని నగు చక్కెరకొమరుగొనె దద్దు

జెక్కుల తేతనవ్వొలయె పరచెటా గొగిబట్టి పాన్పుపై

కక్క జమీతి గాదిగిచి హరినుధామ్మకుభౌని నిట్లనె॥

359

మ॥ “నరసీజాత్రుమహాగ్రధాటి కెలమె యెక్కించి నే నీదు బం

ధుర కారిన్యనయోధరాచలనుహగర్గంబు లాపన్నతె

శరణ బొందగెగె నోనివాడె గనుకె పల్లెప్రతి మన్నించి నీ

కరుణాపాగములం గుంఘోస వెసం గావగదే కోమలి॥

360

సీ॥ కలకంఠపంచమకలకూజతస్పృశి

నలరు నీ కలికివల్కులువివంగ

శర్కరాస్త్రహిని చారునా ధురిగల్గు

నీగుకెమ్మొపి జేనియలుగ్రోల

కల్యాణభూమిధృగ్గౌరవోన్నతి(దద్దు)

నొప్పు నీ వత్సజయుగమునిమార

విద్యుల్లతాస్నిగ్ధ విమలప్రభారూఢి

గలిగిన నీమేనుశాఙ్గిలింప

శ్రవణరసనాశయాంగము ల్లడవేణి!

తమక మొందుచునున్న విత్త త్తదుదిత

భారురోదారసౌఖ్యసంపత్సమృద్ధి

సంఘటన వానికొనరింపజనదె నీకు॥

361

శే॥ వరుస రతివేళ నీకచవదనగళము

లనెడివరసీలపద్మశంఖాస్త్రినాకు

నలరగల్గించి రాజరాజనెడిమాట

నిజమెకావింపరాదె నంకజదళాక్షి!

362

ఆ॥ అస్త్రినాస్త్రిసంశయాపాదియై చిదం

బరరహస్యలీలబరంగు నీకు

కలికికొనుజూచుకాంక్ష వేడెడినాకు

నీవియనగవేలనీవుతరుణి!"

363

వ॥ అనిసవియనురాగంబులుదోషం బలికి

364

నీ॥ తాంబూలరాగాధరంబుపై రదనాళి

యొత్తబోయిన మొగంబొనరణజేయు

హాళి లతావేష్టితాశ్లేష మొనరించు

గరిమంబూనంగం బెడమరులంబారణ

ఉదుటుసిబైపుగుబ్బ లొడిసిపట్టంగబోవ

నొంపుదప్పించు నేర్పొప్పుమీట

నీవిమాత్రమొసంగు నేనన్యమే మొల్ల

ననీ కేలుచాపం దద్వ్యస్తాస్త్రినూన్న

చంద్రవంశాభీసంపూర్ణ చంద్రునిదే

బ్రధమసురతనచూరంధభవ్యకాల

జనితలజ్జాతిశయమునం బెనంగెజాలం

గన్యకామణి యభిముఖగాక యిటుల

365

ప॥ అప్పుడు॥

366

క॥ తరళగతిగాంచుటను బటి

కరమునకుంజిక్కె బాలకదినకుచ మహేనా

తరళగతిగన్న వారలు

సిర నేరికి గరినులైన జిక్కరె తలఁపె॥

367

శే॥ కరినవత్తోజదర్గము ల్మణముగోనె

జేకొనిన భూమిపటిసింక జెందె (జూపె)

సతతమృదులోరువిస్ఫురదఱిమకోవా

రాంగవప్రాక్రమణవా ఛ యన్భుతముగ॥

368

అయ్యెడ॥

369

క॥ సరపతివాల్చాపు నయో

ధరిములనుండి చెలి జఘనతలమున న్రూపె

ధరణిధరాగ్రంబులను

డిరవొందగ ధాత్రీవ్రాలు నింపనురంగః ॥

370

శే॥ పాణనాథుండు తమకంబుపట్టలేక

నివిబంధంబువిడిచి మానితినితంబ

తలపటం బొయ్య దిగిచి కొ నెలమి బొదలి

యలరె మిన్నుండియున్నట్టు లాత్మలోన॥

371

మ॥ గురువత్తోజమహాచతేంద్రవిలసన్స్కాటంబులన్ సత్తప

శ్చరణల్పాని గభీరనాభిసరిసిన్ న్నానక్రియః సత్పివి

స్ఫురదంచత్కటిభూప్రదక్షిణము నేర్పుల్గొలుగొవించి శం

బరద్విద్య)హ్మనుఖాప్తిగాంచె ధరణీపాలావతంసం బొగిన్॥

372

సీ॥ రాజసింహు సఖాంకురములు సోఽకకయున్నె

కోమలీ (పృథు) కుచకుంభములను

రాజమత్తేభ సంరంభమెచ్చకయున్నె

నాళీకముఖ నిమ్మ నాభిసరిసి

రాజమూర్తాండ కరస్కూర్తిజెడకున్నె
బాల క చోత్పలపత్రగరిమ
రాజేంద్రగుచేతఁ బారణసేయఁబడకున్నె
యంగన మధురాధరామృతంబు

రాజసార్వభౌమ రభసమొందకయున్నె
కాంతజఘనతలమహాతరీన
మును నృపాంగనంగఘనపారివశ్యాప్తి
యువిద కెఱుకపడక యుండెగాక॥

373

చ॥ ఖరనఖపంక్తి నిబ్బరపుగిబ్బిచనుంగవ గ్రుచ్చిగుచ్చి నుం
దరదనాంకురంబుల సుధామధురాధరమెల్ల గంలుగాఁ
గఱచి భుజాయుగంబునను గాంచనగాతము గట్టివైచి బా
పురే! నృపుఁ డెఱిగె దత్కృతివిమోహమహా స్థిబద్ధ బన్నముల్॥

సీ॥ స్తనితవై ధవరీతిఁ దనరాచె రత్నకం
కణసాంద్రతరఝణంఝణరవింబు
ఘనఘనానీలతఁ గనుపట్టె వరనీల
చంచచ్చిరోగుహ సంచయంబు
శక్రశ రాసనోజ్వలతనొప్పె లతాంగి
నీమంత్రేభావిశేషలక్ష్మి
విద్యులతాస్కూర్తి వెలసె నన్యోన్యంబు
నొప్పాస్తచారువిశ్రాంతంబు

భూరితరవర్షధారావిభూతిఁదనరె
భాసురాంగజఘర్మకబంధరాజ
లహహ! యత్విద్యుతావహంబగుచునపు
నీరదాగమమైచె నిధువనంబు ॥

375

కం॥ ఇత్రైఱగుననృపచంద్రుడు మత్తద్విపయానఁగూడిమన్మథసౌఖ్యా
యత్తవికస్వరభాస్వర । చిత్రాబుండగుచుమిగులఁ జెలఁ గుచునుండె

కం॥ వలరాజువంటిచక్కని

చెలుపుండు దినదినము బోధనేయఁగనంతఁ

జలజాతపత్రినేత్రకి

విలసద్వీడాధరంబు విడంబాత్రె ॥

377

సీ॥ మగఁ డెంచి మొగమున మొగముఁ జేర్చిన ముద్దు

మొగము మోమునఁ జేర్చు సగురుబోణి

ప్రాణనాథుండు గాఢపరిరంభణమునేయఁ

బరిరంభణమునేయఁ బద్మనేత్ర

మోహనాగుండు కెమ్మోవి జేనియలాన

మోవి జేనియలాను ముద్దుగుమ్మ

చెలుపుండు నిద్దంపుఁ జెక్కిలి ముద్దాడఁ

జెక్కిలిముద్దాడు సితక రాస్య

గీ॥ అతులితాద్భుతచతురత నవారిహంబు

భరతన్నెడఁబాయ కభ్యాసపఱుప

నంగనామణి యభిముఖయై తనర్చె

బహుళిలజ్జనుబంధంబు పాయకతన॥

378

తే॥ కౌగిటఁ గదిసి కదియసకలికి గులుకు

గుబ్బ (దోయిటఁ బతి) రొమ్ము గుమ్మనాగె

తనర రతికోడి విమోక్షిదాల్చుతరుణి

యుపరిసురతంబు తనుదానె మొందనాగె॥

379

సీ॥ తారహుచ్చట ల్లాండవంబానరింపఁ

గరకంకణధ్వను ల్లుమనఁగఁ

బలుచగా నలదిన కలసంబు చిటులంగ

గురుకుచకుంభంబు లొరసికొనఁగఁ

గోదీగె జవ్వాడ ఘర్మాంబుకణములఁ

గమ్మకస్తుతిలకంబు కరఁగ

సిగనిడుక్రొవ్విరు ల్పిందువందగరాల

వరరిత్న మేఖల వరలకాటఁ

గీ॥ బానఁగఁ బైపైని గళరవమ్ము చెలఁగఁగఁ

జూపు లను గాగరసము విన్నూఁజిలుక

బాలికామణి యీనందపారవశ్య

కలన విభుఁ డొంద నుపరతిసలి పె నపుడు॥

380

శా॥ నానాశ్లేష సమృద్ధిఁజెంది రసపూర్ణస్ఫూర్తి గన్నట్టుఁ బెం

పూసంతాతెడు వృత్తకారవలుచే నొప్పై మహాగూఢభా

హనూనస్థితిమీటి నత్కవికృతదృక్పావ్యలీల వధూ

వీనోరోజయుగంబుపొల్చె నటు లాపృథ్వీశుఁ బైకొన్నచో॥ 381

క॥ నీలాలక కొనుఁ బైరతి

బాలామణి క్రిందుపటచఁ బ్రాణేశ్వర, న

శ్రీలాగతులఁ బరస్పర

హాలాకృతి వితరతము లెనకమెసంగె॥

381

సీ॥ బంధురగంధి సాగంధికాకలితంబు

మందరకుచ చక్రశోభిలంబు

కమనీయమృదుహస్త కమలమనోజ్ఞంబు

నీలకుంతలభృంగ లాలితంబు

వరరోమరాజ శైవాలవిస్ఫురితంబు

వీక్షణరాజీవ విలసితంబు

మహితప్రసాద కూర్మవిలాసరుచిరంబు

రమ్యవభీభంగ రాజితంబు

గీ॥ నైన హేమావతీలలామాభిరామ

మంజులావణ్యకాసారమధ్యసీమ

నవనిపాలకమదరాజహంసమప్పు

హాలలాడు మనుండె మహూత్సవమున॥

382

ప॥ మఱియు శ్రీమన్నారాయణ ప్రసాదాసానిత పారిజాతప్ర
భావప్రభూత సకలర్తు సౌభాగ్యలక్షణలక్షితంబులగు శృంగారోద్యాన
వాటీకాంతారంబులను విమలకమలకల్పార కావల హంసికా గంసావ
తంస సంసదభిరామంబులగు కాసారతీరంబులను రోహిణీకాంతాకాంత
కాంభోజిపల పుష్పరాగాబ్జరాగమందరంబులగు కృతకవసుంధిరాధర
కందరమ్ములను నతిస్వచ్ఛతరుగుభుచ్చ ఫలరిసధారాప్రసాహంబులగు
ద్రాక్షాకాయమానాభ్యంతరంబులను జల్లనగు నుల్లేటవపాదరిండ్లను
గొప్పలై యొప్పుమిగిలిన కురువేరు(చప్పరంబులను) జాంబూనదాంబ
రాధరణమాల్యానులేపనసమృద్ధి జెంది గంగాకురంగనయనంగూడి
శంతనుండు వివిధవిలాసక్రీడలం గ్రీడింపుచు

384

తే॥ కిమలనాభుండొసంగిన కామధేను

వాత్సగృహముననిల్చి యిష్టార్థ మొనంగ

(కామినీమణియైన చూగంగతోడ

సహితుడై) యశ్వమేధము ల్రహి నొనర్చె॥

385

సీ॥ నెలమూడువర్షము లొలుపుపొందవన్నెంచె

దుర్భిక్షచయములు దొలగిపోయె

సకలసన్యసమృద్ధి త్సౌచక్ర మొప్పారె

శ్రీమంబు నాలుపాదములనడచె

సర్వకాలముల రాజదగ్గతిఫలియించి

విలసిల్లెనంతయు వృక్షతతులు

(తొలగె నుపద్రవములు రాష్ట్రమెల్లను)

చోరులకాంక్షలు చూరమయ్యె

విప్రజనకృతహోమము ల్వృద్ధిజెందె

సాధుజనుల కత్యంతసౌఖ్య మొదవె

చంద్రాంశాభినంపూణాచంద్రుడైన

శంతనుండేలునట్టి రాజ్యంబునందు॥

386

కం॥ అనిన నై శంపాయనః మునిగనిజన మేజయుః పుష్కలమృతం

“విసగల్గెను కరుణను! ఘనమోక్షదయై నపుణ్యకథనుచరిత్రా॥ 387

కం॥ శ్రీతరుణీహృదయేశ్వర! పాతకహర! సర్వలోకపాపన! వేదా

తీత! భవబాధమోచన! శీతాంబర! భీష్మబలివిభీషణవరదా!

కూతునుజెనిచి! కురూపిణి నాతతగతిధారవోయకనువై నవరుణ

బీజీతిబరికించియొసంగిన! భాతనియత్కన్యకన్యధక్తిలియుక్తి

భూతలనేతలకొసంగక! ధాతలధాతపుఫలపదాతపుసుజన

త్రాతపుబ్రహ్మాండోత్కర! నేతపువీప(నుచునిడితి)నిర్మలలీల 388

సీ॥ సకలదేవాధ్యక్ష! సన్ముసిశ్వరః పక్ష!

వైజయంతీవక్ష! వారిజాక్ష!

(శతపత్రసమనేత్ర!) శాంకరీమతిపాత్ర!

కపటనాటకసూత్ర! కలుషజైత్ర!

ఘనఘనాఘనసీల! కాంచనోజ్వలచేల!

కిమలానుకూల! ముష్కరవిఫాల!

మర్దితాసురవీర! మదనకోట్యాకార!

యాశ్రితమూదార! హతవికార!

గీ॥ భవ్యమగుశాలవాల! కృపావిశాల!

హరితవరగోత్ర! (పాలితపాండుపుత్ర!)

శంఖచక్రాబ్జహస్త! శిశ్వత్ప్రియశిస్త!

కలశపాదోధిరాడ్ధాను! కదనభీను॥ 389

గద్య॥ ఇదిశ్రీమద్వేంకటేశ్వరకరుణాకటాక్షసంప్రసాదై కవిత్వవిద్వా

నిచి త్రాపస్తంబసూత్ర హరితసరోత్రపవిత్ర వెంకటనరసయా

మాత్యపు త్రాస్తమరాజస్వయమయఃపారావారసంపూర్ణ

సుధాకర సకలగుణరత్నరిత్నాకర విద్వజ్జనవిధేయ

రమణయనామధేయప్రణీతంబైన శంతనురాజచరి

తంబను మహాప్రబంధంబునంగు సర్వమును

జతుర్థాశ్వాసముసంపూర్ణము.

తప్పిపుల పట్టి.

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు	పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
1	7	బామోద	బైమోద	40	5	నభిపు	నబ్రపు
2	18	చంద్రకా	చంద్రికా	16	కాంతుండో	కాంతుండో	కాంతుండో
6	2	కాంతిన	శంతను		రతికాంతుండో	రతికాంతుండో	
	18	శంతిన	శంతను	44	17	వ్యాపుని	వ్యాపుని
9	11	మహోన్నతి	మహోన్నత	19	గతభ్రాంత	గతాపత	
14	12	గుళ	గుచి	45	18	క్రత	క్రతు
15	7	స్వాంతమున	స్వాంతముల	53	17	శస్తలు	శుస్తలు
16	1	క్షుపాప స్థి	క్షుపారాస్థి	24	నియ	యని	
	17	భగ్యుతి	భర్మ	54	18	విమతాంగము	విమతాంగము
	25	చిత్రిత	చిరము	59	17	దీనత	ధీనత
	26	బోటులు	చోటులు	22	మతి	మృతి	
17	5	వృత్తి	వృత్త	60	8	సండు	రండు
	10	బరగువాణి	బరుగువారి	62	2	బాగమతి	బాగమర
	11	వృత్తి	వృత్త	68	7	చుట్టచుట్టా	చుట్టచుట్టా
20	మాగ్గంబులూపు	మాగ్గంబులూపు		8	కీలాప	కీలాప	
26	ప్రమదానగతులు	ప్రమదానగతులు		68	19	పట్టపుకా	పట్టపురా
18	8	భాసుగులు	భాసుగుల	69	7	బేసి	భేసి
		భూసుగులు	భూసుగుల	71	12	లవాండురా	లవాండురా
21	5	కృతాంగ	కృతాంగ	14	భేకాతి	భేకాతి	
24	16	ధన్యుండు	ధన్యుడ	72	4	మూలాద్యోగ	మూలాద్యోగ
	17	ద్యుచ్ఛయ	ద్యుచ్ఛిత	73	11	మైతని	మైతని
	28	నిత	నివ	77	7	ప్రబ	ప్రభ
25	2	నితి	నిత	80	19	చందాతిప	చందాతిప
27	14	లీలా	లీలా	85	5	చేనిశమింతు	చేనిశమింతు
32	5	లిందపంచ	లిందుపంశ	87	6	చక్రముల	చక్రముల్
	6	త్రిగళశ	స్కలశ	88	12	జెండుల	జెండుల
	14	రహించె	వహించె	14	కలహాను	కలహానను	
85	7	ద్వన	ద్వన	89	22	యింద్రుడు	యింద్రుడ
86	11	సుగతంత్ర	సుగతంత్ర	95	4	కన్నియ	మన్నియ
	16	సీతా	శీతా	97	18	ఇట్లు	ఇట్టి
87	16	స్ఫురతాంబుల	స్ఫురతాంబుల	101	15	చిత్రతర	చిత్రతర
	20	నిష్ఠరాంకార	నిష్ఠరాంగార	104	5	రేక	రేఖ
	26	తగ	దగ	118	6	వెల	వెలి

118	8	రాజద్రవనీ	రాజద్రవనీ
121	19	వలి	వలీ
128	20	బంధుగతులు	బంధుగతులు
180	4	మధువిద్గంభీర	మధువిద్గంభీర
184	15	మేసరి	మేసరి
188	14	ఓంత	ఓంత
140	16	మన్నది	మన్నది
144	6	బేరము	బేరము
145	17	మాస్తాంగత్య	మాస్తాంగత్య
147	14	నాళికారము	నాళికారము
160	5	నాగాభోగ	నాగాభోగ
	6	కోతుల్ల	కోతుల్ల
	11	ఘీకార	ఘీకార
	22	నాసిన	నాసిన
168	1	ద్యపంబు	ద్యపంబు
189	8	తైరవా	తైరవా
197	11	తెనియ	తెనియ
199	14	బూని	బూని
212	21	హయ	హయ
214	22	మరుని	మరుని
228	6	నిష్పాల్ల	నిష్పాల్ల
229	8	సమాలంక	సమాలంక
	10	చక్ర	చక్ర
	26	జేశంబుల	జేశంబుల
280	5	పచ్చనిక	పచ్చనిక
	6	తేజి	తేజి
281	18	దంభోలి	దంభోలి
	17	ఖ్యాతిచే	ఖ్యాతిచే
	20	గాధయు	గాధయు

282	11	ట్యూరీ	ట్యూరీ
		నయూర్మి	నయూర్మి
12		హేతు	హేతు
18		కీలాల	కీలాల
		తీవ	తీవ
26		బల్లండిమై	బల్లండిమై
283	14	కోక	కోక
	15	హెన్నులీ	హెన్నులీ
	16	మర్మస	మర్మస
		ఖండయురీ	ఖండయురీ
	21	లోనీల్ల	లోనీల్ల
284	16	నమం	నమం
	17	మలా	మలా
	23	దోప్యంత	దోప్యంత
	24	బావ	బావ
285	9	భాధన	భాధన
248	21	లీను	లీను
244	7	మీత	మీత
	1	చారు	చారు
245	18	సింధూర	సింధూర
249	7	తీండిందీర	తీండిందీర
250	22	చాల	చాల
252	5	సుధాంభోధి	సుధాంభోధి
254	19	తైర	తైర
255	20	ధారా	ధారా
258	15	పుష్పలిట్నం	పుష్పలిట్నం
		మలంబు	మలంబు
259	28	నాతరంబున	నాతరంబున
260	7	బుద్ధులు	బుద్ధులు

